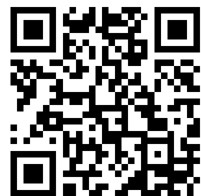
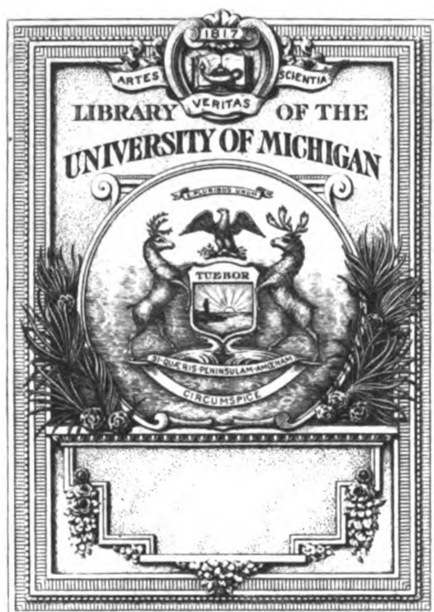

1817
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

Gothenburg, Sweden.

GÖTEBORGS HÖGSKOLAS

ÅRSSKRIFT

BAND VIII. 1902.

UTGIFVEN PÅ BEKOSTNAD AF HÖGSKOLANS
GUSTAF-ADOLFSFOND

GÖTEBORG
WETTERGREN & KERBER

GÖTEBORGS HÖGSKOLAS

ÅRSSKRIFT

BAND VIII. 1902.

UTGIFVEN PÅ BEKOSTNAD AF HÖGSKOLANS
GUSTAF-ADOLFSFOND

GÖTEBORG
WETTERGREN & KERBER

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI A.-B. 1903

INNEHÅLL:

INBJUDNING

TILL DEN OFFENTLIGA FÖRELÄSNING,

MED HVILKEN

PROFESSORN I STATSKUNSKAP MED STATISTIK

Fil. Dr JOHAN RUDOLF KJELLÉN

KOMMER ATT TILLTRÄDA SITT ÄMBETE

VID GÖTEBORGS HÖGSKOLA.

AF

HÖGSKOLANS REKTOR

Bifogad skrift: FRANSKA SPRÅKET I ENGLAND

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI
1902

Då Göteborgs Högskola 1898 tack vare förnyade prof på välvilja af tvenne för henne varmt nitälskande män blef satt i stånd att utvidga sin fasta lärarekrets, yttrades i den skrift, hvarmed rektor inbjöd till den nye professorns tillträdesföreläsning: »Det tillkommer nu Högskolan att, i den mån medel därtill kunna beredas henne, söka kring den ursprungliga kärnan af ämnen gruppera nya, i främsta rummet efter den vikt, de hafva i förhållande till de centrala, men äfven med hänsyn till Högskolans skilda verksamhetsgrenar och till det samhälles behof, med hvilket Högskolan står i närmaste förbindelse».

Dessa senare hänsyn hafva under den närmast förflutna tiden kommit att göra sig starkare gällande än förr. Dels hade den Kongl. Handels- och Sjöfartskommittéen i sitt betänkande föreslagit, att vid Högskolan måtte anordnas särskild undervisning i handelsvetenskapliga ämnen, dels hade inom merkantila kretsar i Göteborg samma fråga väckts och med lifligt intresse diskuterats. Häri låg för Högskolan en ytterligare anledning att söka af sin redan förut gifna utvidgningsplan närmast realisera den del, som innebar ett höjande af statsvetenskapernas ställning. Till den ändan beslöt Lärarerådet den 9 juni sistlidne år, att hos Styrelsen hemställa, att docenturen i statskunskap (med geografi) vid Högskolan måtte förvandlas till en ordinarie professur i samma ämnen samt att, för den händelse denna hemställan beviljades, Styrelsen måtte till innehafvare af denna professur kalla docenten i statskunskap (med geografi) härstädes doktor Rudolf Kjellén. På samma gång uttalade sig Lärarerådet om vikten och betydelsen af andra närstående vetenskaper, såsom statistik, nationalekonomi, sociologi och etnografi, för hvilkas företrädande vid Högskolan medel dock fullständigt saknades.

Dessa Högskolans planer blefvo emellertid kända för Herr *August Röhss,* som lifligt tilltalades af tanken att på samma gång kunna främja Högskolans utveckling och gagna den merkantila bildningen i vårt land och vårt samhälle. Han förklarade sig därför i en skrifvelse af den 29 juli 1901 villig att till Högskolan öfverlämna en summa af *Trehundrafemtiotusen (350.000) Kronor*, under förutsättning att Styrelsen, »så snart lämpligen kan ske, vill inrätta: en professur i *nationalekonomi och sociologi* samt en *professur i geografi (med handelsgeografi) och etnografi* och använda öfverskottet af räntemedlen till ombildande af den nuvarande docenturen i statskunskap (med geografi) till en *professur i statskunskap med statistik»;* och han uttalade tillika den önskan, att, om så funnes lämpligt, vid tillsättningen af dessa professurer måtte bestämmas, att innehafvarne skola, därest så påfordras, medverka vid undervisningen i en eventuell, högre merkantil bildningsanstalt i Göteborg.

Detta storartade erbjudande, som Högskolans Styrelse naturligtvis med den varmaste tacksamhet antog, skänkte Högskolan med ens en utveckling, som hon annars endast mycket långsamt och med svårighet kunnat vinna, och beredde henne tillika förmånen att kunna tillmötesgå de önskningar, som inom Göteborgs merkantila kretsar kort förut uttalats med afseende på omfattningen af hennes undervisning.

Lärarerådets förslag att upprätta en professur i statskunskap i förening med geografi, hvilket endast gjorts ad interim, af brist på medel för skilda professurer, hade sålunda förfallit och därmed äfven förslaget att till denna professur kalla Docenten Kjellén. Det syntes i stället Lärarerådet befogadt att föreslå hans kallande till den nya professur, som enligt donators bestämmelser skulle omfatta statskunskap med statistik, desto hellre som denna professur, sedan geografien blifvit frånskild, endast var en förenkling af den lärostol, Lärarerådet velat inrätta, och som Docenten Kjellén under mera än tio år på ett synnerligt förtjänstfullt sätt uppehållit en professors tjänstgöring i statskunskap och statistik, och hans fulla kompetens för en professur däri var för Lärarerådet intygad genom särskilda utlåtanden af Professorerna Stavenow och Fahlbeck. Lärarerådets i sådant syfte gjorda förslag af den 26 oktober 1901

vann också Styrelsens bifall, i det att den under den 19 november s. å. beslöt att till professor i statskunskap med statistik kalla Docenten i statskunskap (med geografi) vid Högskolan Filosofie Doktor *Rudolf Kjellén* med skyldighet för honom att, därest så påfordrades, medverka vid undervisningen i en eventuell, högre merkantil bildningsanstalt i Göteborg. Denna kallelse erhöll den 16 därpå följande december Kungl. Maj:ts stadfästelse.

Tack vare en högsinnad medborgares omtanke om den högre bildningen och särskildt dess främjande inom det samhälle, han tillhör, har Högskolan således nu tillfredsställelsen att, behörigen rustad, kunna uppfylla sina egna och detta samhälles önskningar om vetenskaplig undervisning i tvenne så viktiga vetenskapsgrenar som statskunskap och statistik. Och denna tillfredsställelse ökas däraf, att denna undervisning öfvertages af en så framstående vetenskapsman och bepröfvad lärareförmåga, som Professor Kjellén under sin förutvarande gagnerika verksamhet vid Högskolan visat sig vara.

Professor Kjellén har om sig meddelat följande:

Jag, *JOHAN RUDOLF KJELLÉN*, är född den 13 juni 1864 i Torsö församling af Skaraborgs län. Föräldrar: kyrkoherden Anders Kjellén och hans maka Hulda Sofia Hultberg.

Intogs i Skara högre allmänna läroverk höstterminen 1875. Aflade mogenhetsexamen därstädes den 12 juni 1880. Inskrefs som student vid Upsala Universitet höstterminen 1880. Aflade därstädes filos. kandidatexamen den 29 januari 1883 och fil. licentiatexamen den 28 november 1888; disputerade för filosofiska graden den 17 maj 1890 och promoverades till filosofie doktor den 31 Maj 1891.

Kallades till docent i statskunskap vid Upsala Universitet den 9 juni 1890. Förordnades att uppehålla den Skytteanska professurens examinationsskyldighet från den 1 till 15 december 1890 samt att förestå nämnda professur i sin helhet vårterminen 1891.

Förordnades till e. o. lärare i statskunskap vid Göteborgs Högskola den 5 maj 1891 och har alltsedan Högskolans öppnande därstädes bestridt undervisningen och examinationen i statskunskap, med samma tjänstgöringsskyldighet som tillkommer professor. Förordnades till docent i statskunskap (med geografi) därsammastädes den 6 mars 1894, hvilket förordnande förnyats 1896 och 1899, och har sedan slutet af år 1892 bestridt äfven den vid Högskolan förekommande undervisningen och examinationen i geografi.

Uppfördes på andra förslagsrummet till professuren i Historia och Statskunskap vid Göteborgs Högskola af dess Lärareråd den 5 september 1895.

Kallades den 19 november 1901 af Styrelsen för Göteborgs Högskola till professor i Statskunskap med Statistik, hvilken kallelse af Kongl. Maj:t stadfästes den 16 december samma år.

Har sedan 1892 vid sidan af den akademiska tjänstgöringen utöfvat en omfattande verksamhet som populär föreläsare.

Invaldes 1899 till arbetande ledamot af Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälle.

Har under sommaren 1901 företagit geografiska studie- och forskningsresor i skilda delar af Skandinavien.

Har af trycket utgifvit:

A) Afhandlingar.

Om Eriksgatan. Kritiska studier i gammalsvensk statsrätt, 1889. 78 sidor.

Studier rörande ministeransvarigheten. I. Om ministeransvarighetens princip. II. Om forum vid ministeranklagelse. Akad. afh. 1890. 226 sid.

Unionen, sådan den skapades och sådan den blifvit. I. Den ursprungliga unionen. II. Unionens historia. III. Den nuvarande unionen. Fören. Heimdals folkskrifter n:s 1, 14—15, 18—19, 1893—94. 51 + 87 + 68 sid.

Riksrättsinstitutets utbildning i Sveriges historia; i Skrifter utg. af Humanistiska Vetenskapssamfundet i Upsala, 1895. 191 sid.

Om den svenska grundlagens anda; i Göteborgs Högskolas Årsskrift 1897. 59 sid.

Inledning till Sveriges geografi; Populärt vetenskapl. föreläsningar vid Göteborgs Högskola n:r XIII, 1900. 180 sid.

B. Vetenskapliga tidskriftsuppsatser o. d.

Prins eller enskild man? Några ord i en statsrättslig tvistefråga. Ny Svensk Tidskrift 1890, sid. 45—59.

Den norska landtvärnsklausulen. Till belysning af tvänne högerprogram i unionsfrågan. Svensk Tidskrift 1892, sid. 462—472.

Den nationella karaktären i 1809 års grundlagsstiftning. Historisk Tidskrift 1893, sid. 1—22.

Samuel Åkerhjelm d. y. och de ryska stämplingarne i Sverige åren 1746—49. Ibidem 1894, sid. 1—36.

Om dateringen af Alsnö och Skeninge herremöten under Magnus Ladulås. Ibm 1894, sid. 247—260.

Hvem har stiftat Sveriges regeringsform af 1809? Ibm 1896. sid. 79—103.

Till nordpolsfrågans historik. Nordisk Tidskrift 1894, sid. 99—124.

Stat och samhälle i det gamla Västergötland. I och II. Vestergötlands Fornminnesförenings Tidskrift. 1897 sid. 1—11, och 1899. sid. 1—21.

Studier i äldre Vestgötalagen I—V. Tidskrift for Retsvidenskab 1898, sid. 205—241.

Den tredje stora unionskomitén, ett stycke unionshistoria. Statsvetenskaplig Tidskrift 1898, sid. 135—154.

Den sydafrikanska frågan. Göteborgs Högskolas Årsskrift 1898, sid. 233—267.

Studier öfver Sveriges politiska gränser. Ymer 1899, sid 283—331.

Om maritim anpassning. Ibm 1901, sid. 417—426.

Recensioner i Historisk Tidskrift 1889 (Key-Åberg, om konunga- och tronföljareval, sid. 46—50) och 1891 (Stavenow, om riksrådsvalen under frihetstiden, sid. 1—9).

Artiklar i Nordisk Familjebok, hufvudsakligen åren 1888—1893; ett stort antal af historiskt och statsvetenskapligt innehåll (bokstäfverna P, R, T och V.)

C) Politiska tal och broschyrer.

Hvad har Sverige vunnit genom unionen med Norge? Ett väktarerop till svenska folket, 1892, af Hbg.

Om uppgiften för ett fosterländskt förbund i våra dagar. Tal vid Fosterl. Förbundets i Göteborg allmänna möte den 9 februari 1896.

Fosterlandet och unionen. Tal vid Fosterl. Förbundets i Göteborgs årsmöte den 19 november 1897.

Några tankar om begreppet reaktion. Ur Tal vid Fosterl. Förbundets generalförsamling i Stockholm den 26 april 1897 (Nordisk revy 1897).

Nationalitetsidén. Tal vid Fosterl. Förbundets generalförsamling i Stockholm den 2 maj 1898 (fem artiklar i Göteborgs Aftonblad juli 1898).

Ljus öfver unionen! Tal vid Sveriges Agrarförbunds årsmöte den 6 februari 1899.

Rätt och sanning i flaggfrågan, 1899.

Uppsatser i arbetarefrågan, 1900. (Anonym, utg. af Fosterl. Förbundet).

D) Populärt skriftställeri i blandade ämnen.

Underjordiska inflytelser på jordytan, 1893. (Fören. Heimdals folkskrifter n:o 10). — Natur och lif i höga norden, 1894 (Läsning för folket). — Jordens nordligaste folk, 1894 (ibm). — Den försvunna Franklinexpeditionen, 1895 (ibm). — Dödar kulturen vår lifsglädje? 1896 (ibm), — Greelyexpeditionen vid Kap Sabine, en tragedi från höga norden, 1895 (Ord och Bild). — Minnesord öfver Viktor Rydberg, vid Harmoniska sällskapets minnesfest den 3 december 1895. — Gustaf Ericson Vasa, minnesblad utg. af Fosterl. Förbundet i Göteborg den 12 maj 1896. — I hvad förhållande står det historiska Grönland till det nuvarande och till Sverige? Prisskrift i »Förgät mig ej», 1897. — Sverige, bidrag till en begreppsanalys, 1899, (Det flydda decenniet), utg. af Fosterl. Studentföreningen i Upsala). — Ur anteckningsboken, tankar och stämningar, I—XXXI, 1900 (Göteborgs Aftonblad). — En cykeltur genom det mörkaste Vestergötland, 1901 (Svenska Turistföreningens Årsskrift). — Sångarfärden till Paris 1900, på sångkörens uppdrag skildrad, 1901.

Tidningsartiklar i Nya Dagligt Allehanda, Göteborgs-Posten, Svenska Dagbladet, Göteborgs Aftonblad, Helsingborgs-Posten, m. fl., hufvudsakligen åren 1895—1901; ett stort antal, i nationell och internationell, teoretisk och praktisk politik, i statsrättsliga, statistiska, historiska och geografiska frågor; därjämte reseskildringar, litteratur-, teater- och musik-recensioner, m. m.

Professor Kjellén kommer att tisdagen den 18 innevarande februari kl. 1 e. m. tillträda sitt ämbete med en offentlig föreläsning i Högskolans Stora Hörsal öfver *Döda bokstäfver i Sveriges gällande regeringsform.*

På uppdrag af Högskolans Styrelse har jag äran att härmed till bevistande af denna föreläsning vördsamt inbjuda Högskolans högste styresman, *Kansleren för Rikets Universitet, förutv. Statsrådet, K. m. st. k. N. O., K. S:t O. O. m. m. F. D. Herr GUSTAF FREDRIK GILLJAM*, Högskolans storsinnade främjare *f. d. Konsuln, K. m. st. k. N. O., K. W. O. 1 kl. m. m. Herr OSCAR EKMAN*, den frikostige gifvaren af de medel, som för Högskolan möjliggjort upprättandet af den professur, som i dag tillträdes, *Grosshandlaren och K. N. O. 1 kl. Herr AUGUST RÖHSS* Ordföranden i Högskolans Examenskommission, *Professorn, K. N. O. 2 kl., En af de Aderton i Svenska Akademien, m. m. T. o. F. D. Herr ESAIAS HENRIK WILHELM TEGNÉR*, f. d. ordföranden i Högskolans Examenskommission, *f. d. Professorn, K. m. st. k. N. O., En af de Aderton i Svenska Akademien m. m. F. D. Herr GUSTAF HÅKAN JORDAN LJUNGGREN, Biskopen öfver Göteborgs Stift, K. m. st. k. N. O., T. o. F. D. Herr EDVARD HERMAN RODHE* samt förre ledamoten af Högskolans Styrelse *f. d. Lektorn R. N. O., F. D. Herr ANDERS OLOF HEURLIN.*

Desslikes får jag vördsamt rikta en särskild inbjudan, utom till Högskolans *Lärare* och *Lärjungar*, till de korporationer, som äro med Högskolan förbundna genom rätten att utse ledamöter i hennes Styrelse: *Herrar Stadsfullmäktige i Göteborg, Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället, Göteborgs Musei Styrelse* samt *Rektorer och Lärare vid Göteborgs Allmänna Läroverk.*

Äfvenledes anhåller jag att få vördsamt inbjuda *Herrar Medlemmar af Länsstyrelsen* och *af Stiftets Domkapitel, Chefen för Kongl. Första Göta Artilleriregemente, Göteborgs Stads Borgmästare och Magistrat, Drätselkammarens Herrar Ledamöter* samt en och hvar, som med intresse följer arbetet vid Göteborgs Högskola.

För dem, som erhållit inträdesbiljetter till föreläsningen, öppnas Stora Hörsalen kl. 12,30 e. m. Efter kl. 1 lämnas, så långt utrymmet medgifver, tillträde äfven åt personer utan biljetter.

Göteborg den 12 februari 1902.

Johan Vising.

FRANSKA SPRÅKET
I ENGLAND

III.

AF

JOHAN VISING.

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI
1902

KAP. VI.

Anglonormandiskans ställning i det XIV århundradet.

Inbördeskrigen under Henrik III hade utvecklat ett främlingshat, som blef ödesdigert för anglonormandiskan och tillika medförde det positiva resultatet, att den engelska nationaliteten fick fast utdaning och det engelska språket ställning som nationalspråk och litteraturspråk (kap. IV, s. 9). Den nationella politiken befästes under Edvard I, i det att det folkliga elementet släpptes mer och mer fram till deltagande i statsstyrelsen och till inflytande i allmänhet. Genom kungabrefvet om Parlamentets inkallande 1295 blefvo ju också ej blott den lägre adeln utan städer och köpingar officielt representerade i Parlamentet [1]

I öfverensstämmelse härmed hafva vi också sett, att vissa uttalanden antyda en tillbakagång af franskan och framryckande af engelskan alltifrån 1260-talet, och att de franska och engelska litteraturerna i detta skede tydligt förete en liknande reciprok rörelse, det ojäfaktigaste vittnesbördet om språkens ställning till hvarandra.

Denna utvecklingsgång bibehölls under det XIV århundradet och fick ytterligare fasthet genom de stora politiska händelserna: folkstyrelsens stärkande (till värn mot konungamaktens stora penningebehof) och utbrottet af det hundraåriga kriget med Frankrike (1337).

I huru hög grad detta måste inskränka franskans popularitet och användning, ligger i öppen dag. »England för engelsmännen» blef en alltmera spridd lösen. Ämbeten gifvas ej bort åt fransmän, därför att de äro fransmän; invasionerna af franska munkar och arbetare äro slut.[2] Om ändock icke anglonormandiskan hastigt och fullständigt försvinner, beror

---

[1] Stubbs, *The constitutional History of England* II, 135, 245.

[2] En mängd flamländska ylleväfvare invandrade till England kort före hundraårskrigets utbrott, då England blifvit stängdt för import från Flandern. Men de talade ej franska.

detta på följande förhållanden. Hofkretsen var alltjämt hufvudsakligen fransk[1], dess språk var franska[2]. Då Edvard III och hans son utbyta skrifvelser i Westminster, kommer icke något annat språk i fråga än franska[3]. Då en nykrönt engelsk konung aflägger sin ed, sker det på latin, om han är »litteratus», på franska, »si rex non fuerit litteratus»[4] Däraf följer, att den från konungens kansli utgående korrespondensen helst kläder sig i fransk form (jf. kap. V, s. 25). Vidare hade lagkarlarne adopterat franskan för sitt speciella skriftställeri (kap. V, s. 24). Därvid blef det, dels på grund af att franskan var mera upparbetad och hade sin juridiska terminologi, dels på grund af traditionens makt, alltid stor inom juridiken och författningslitteraturen, där gifna former och fastställda distinktioner måste spela en viktig rol såsom vi skola få se en författare i det XV århundradet framhålla.

Emellertid uppstår en medveten kamp mellan anglonormandiskan och engelskan; man stiftar lag för franskan och mot franskan, och man uttalar sig till förmån än för detta språk än för det konkurrerande; i alla händelser följer man deras täflan med uppmärksamhet.

Förordningarna *mot* franskan, af senare datum, hänvisa ju direkt på arbetet för dess aflägsnande. Men äfven förordningarna *för* densamma, d. v. s. de förordningar, som påbjuda dess användning och bevarande, tyda på att den uppehålles med konstlade medel och att dess ställning är svag. Tack vare dessa förhållanden föreligga emellertid från det XIV århundradet flere direkta dokument och uppgifter angående anglonormandiskans ställning än i de föregående tidsskedena.

Redan till det XIV århundradets början torde höra dikten *Cursor mundi*, i hvilken inledningsvis yttras[5]: Denna bok är öfversatt till engelska och tolkad för de engelska olärde för

[1] Se Stubbs, *a. a.* II, 323—25.

[2] Behrens i *Grundriss der germanischen Philologie* I, 953. Edvard II skall till och med hafva författat en fransk dikt; Scheibner, *Über die Herrschaft der franz. Sprache, etc.* s. 25.

[3] Champollion-Figeac, *Lettres de rois, etc.* II, 152 ff.

[4] *Statutes of the Realm*, I, 168; jf. anglonormandiskt formulär, *Romania* XXV, 177.

[5] Ed. Morris, *E. E. T. S.* N:o 57, v. 232 ff.

engelsmännen i England, och för att förstås af gemene man. Här tolkas en fransk dikt allmänfattligt; mest är den värd för fransmän[1], hvad betyder det för den, som ej kan franska? Det engelska folket är i allmänhet engelskt; det språk som man mest gör sig förstådd med, därpå bör man ock tala... Jag diktar för det engelska folket; det förstår mig.»

Snart framträda de bekanta förordningarna för studenterna i Oxford att samtala endast på latin och franska. Behrens anför[2] enligt Lyte's *History of the University of Oxford* sådana förordningar från 1322, 1325, 1329, 1340. Detta visar, att många studenter — det torde hafva varit alla af ringare börd — ej hade franska såsom naturligt samtalsspråk.

År 1332 beslöt parlamentet enligt Froissart[3], att »alla herrar, baroner, riddare och ansedde män i de goda städerna skulle lägga sig synnerlig vinn om att undervisa och uppfostra sina barn i franska språket, på det de måtte blifva skickligare och erfarnare i sina krig» (med Frankrike).

Predikanten Richard Rolle, som antagligen dog 1349, författade i förra hälften af århundradet den långa dikt, som han kallar *Myrour of lyf*, och talar där inledningsvis ganska vidlyftigt om engelskans, latinets och franskans ställning. V. 61 ff. lyda[4]: »På engelskt språk skall jag berätta, om I viljen lyssna; ej på latin, utan på engelska, som är mest i bruk, som förstås af hvar och en, som är född i England; det språket är mest användt bland lärde och laiker. Latin kunna endast de, som lärt det i skolan, och några kunna franska men ej latin, hvilka hafva varit vid hofvet[5]; somliga kunna något latin, men föga franska; somliga förstå väl engelska, men icke latin eller franska. Både lärda och olärda, gamla och unga förstå engelska. Därför är bäst hålla sig till det språk, som hvar och en kan, i synnerhet de olärde, som ej hafva klerkernas uppfostran».

---

[1] Handskrifternas läsart differerar och ger ej god mening.

[2] *Grundriss der germanischen Philologie* I, 957. Jf. Warton, *History of English Poetry* I, 6, och Emerson, *The History of the English Language*, 66.

[3] Ed. Kervyn de Lettenhove II, 419; citeradt af Behrens a. a. s. 957.

[4] I Ullmanns text, *Englische Studien* VII, 469.

[5] Jf. ett yttrande af t. ex. Lord Cavendish, år 1381; se *Archæologia* XI, 55.

I förra hälften af århundradet skref också antagligen munken Holcot de *Lecturæ*, i hvilka han talar om barnaundervisning[1]. Inga barn fingo undervisning i engelska, säger han; först lärde barnen franska och sedan med franskans tillhjälp latin; och detta hade bestått alltsedan den normandiska eröfringen. Detta gäller nu emellertid de barn, som öfver hufvud fingo skolbildning. Att denna tillgick på sådant sätt, kan ej förundra, då man besinnar, att lärarne gemenligen voro munkar[2], ej för länge sedan invandrade och vanligtvis af fransk extraktion.

Samma företeelse intygas vid århundradets midt af Higden i hans *Polychronicon* »Gossarne i skolan», säger han[3], »tillhållas i motsats mot andra folks sed att alltsedan normandernas ankomst lära grammatiken på franska med åsidosättande af modersmålet. De förnämes söner uppfostras med franska redan från vaggan». Och han tillägger: »Med dessa vilja fullständigt landtliga människor likställas och bemöda sig därför, för att få mera anseende (»ut spectabiliores videantur»), af all kraft att tala franska». Slutligen förklarar han, att engelskan dittills endast varit i bruk hos några få landtbor (»in paucis adhuc agrestibus vix remansit»). Detta sista uttalande måste innehålla öfverdrift, beroende på att den lärde krönikören ej var bekant med förhållandena ute på landsbygden.

I sammanhang härmed må nämnas ett uttalande, som hör till en något senare tid, men som förekommer i en öfversättning till engelska och partiell kommentar af Higdens *Polychronicon*. Denna öfversättning är gjord af John Trevisa 1385. Han tillfogar till ofvan anförda ställe: »Sådant var bruket till den första döden (pesten 1348), men det har sedan ändrats, i det att en skolmästare John Cornwall ombildade lärosättet i

[1] Se Warton, a. a. I, 5.

[2] Jf. kap. IV. s. 8

[3] Ed. Babington s. 157. — I ännu en krönika, som går under Ingulfs (XII s. namn, men som är en kompilation från det XIV århundradet, upprepas denna uppgift om skolgossarne sedan den normandiska eröfringen. Men då denna krönika ej nämner förhållandena i sin egen tid, är dess uttalande här af ingen vikt. Det synes för öfrigt endast vara en reproduktion af Higden. Se Freeman. *The History of the Norman Conquest*, IV, 538.

skolorna och lät öfversätta till engelska i stället för till franska. Richard Pencrich tog efter denna metod och andra efter honom; så att nu år 1385 och i Richard II:s nionde år barnen i alla skolor i England hafva lämnat franskan och konstruera och undervisas på engelska. Däraf hafva de såväl fördel som olägenhet. Fördelen är att de lära sin grammatik (= latin) fortare än barnen förr i världen. Olägenheten är, att skolbarnen nu ej kunna mera franska än sin vänstra häl, hvilket skadar dem, om de skola fara öfver hafvet eller till främmande land. Äfven ädlingar hafva numera mycket upphört att undervisa sina barn i franska».

De af Trevisa gifna uppgifterna äro utan tvifvel exakta; och intressant är deras hufvudsumma, nämligen att vid århundradets midt vidtogos undervisningsreformer, som under århundradets senare del verkade starkt till franskans allmänna undanträngande genom engelskan.

Året 1362 utfärdas den första kungliga förordningen mot franskan i offentligt bruk. Underhuset ingaf då till konungen en petition, som af honom bifölls, om att processerna vid alla domstolar skulle föras på engelska, emedan det visat sig, att lagar och förordningar i England icke höllos i helgd, då det processades och dömdes på franska[1], »hvilket är ett mycket obekant språk i detta rike». Det förordnades tillika, att domstolsprotokollen skulle föras på latin, ytterligare ett slag måttadt mot franskan. Men detta passade ej juristernas vanor och önskningar; de undandrogo sig processandet på engelska[2] och de fortsatte att föra protokollen på franska liksom i allmänhet att skrifva juridik på detta språk; själfva förordningen om det nya tillvägagångssättet är franskt affattad.

Franskan hade blifvit impopulär i parlamentet och följande år, 1363[3], öppnas det för första gången af kansleren med ett tal på engelska. Exemplet följdes 1365, men ej 1377 och senare[4].

---

[1] Jf. kap. II, s. 19. — Själfva lagen finnes i *Statutes of the Realm* I, 375 f.

[2] Fortescue, *De laudibus legum Angliæ* cap. 48; se kap. IX.

[3] Behrens, Emerson m. fl. uppgifva oriktigt 1362, ett betydelselöst misstag. Se däremot Stubbs a. a. II, 434.

[4] Stubbs, a. a. II, 434 not, 3; *Statutes of the Realm* I, s. 1. XII.

Från ungefär 1362 är också den förordning, enligt hvilken ingen, som var okunning i engelska, kunde få prästerlig anställning, emedan den stora mängden ej förstod annat språk[1].

Mot detta århundrades slut förekomma ett par uttalanden, som äro betecknande för franskans ställning i de förnäma kretsarne, hofvet inbegripet. I *La manière de language* af år 1396 (se kap. VIII) förekommer en fingerad dialog mellan en engelsman och en fransman, hvilken senare komplimenterar den förre för hans goda franska med det vanliga tillägget, att han måtte hafva uppehållit sig länge i Paris. Därpå genmäler engelsmannen, att han aldrig varit där, men att han lärt sig sin franska bland förnämt folk i England[2].

Vidare framför Lord Dunbar i bref till Henrik IV sin ursäkt för att han ej begagnar sig af franska eller latin, utan af engelska[3] — en tydlig anvisning om hvad som fordrades vid hofvet.

Af intresse för bedömande af anglonormandiskans ställning äro också de privatmeddelanden om sin egen större eller mindre språkskicklighet, hvilka flere anglonormandiska författare gifvit och, som lifligt påminna om de bekanta och karakteristiska bekännelserna af Gregor af Tours om hans okunnighet i latinet, det i hans miljö döende språket, som han dock ansåg sig tvungen att använda. Dessa meddelanden börja redan under det XIII århundradet och fortgå under det XIV samt anföras här i sammanhang.

Vi läsa hos författaren af en Sankt Edvardsbiografi inemot midten af det XIII århundradet (se kap. V, s. 16):

Language par pais varie;
Si language de France die,
N'en doi estre a droit repris
De gent de veisin pais;[4]

[1] Scheibner a. a. s. 32 (efter Craik).

[2] Också har engelsmannen kort förut förklarat om franskan, att den är »la plus gracieus parler que soit ou monde et de tous gens mieulx priscee et amee que nul autre. Se *Zeitschrift für neufranz. S. u. L.* I, 6.

[3] Anfördt af Behrens, a. a. s. 955, efter Hingeston, *Royal and Historical Letters.*

[4] Ed. Luard, V. 93 ff.

ungefär samtidigt hos Robert af Gretham (kap. V, s. 14):

Si rien i ad a amender
U del fraunceis u del rimer,
Nel tenés pas a mesprisoun,
Mes bien gardez la raisoun;[1]

hos en författare af *Antikrist* i senare delen af de XIII århundradet (se kap. V, s. 17):

Jeo ne sai guers romanz faire
Ne de latyn ma sermon traire,
Car jeo ne fu unques a Parys
Ne al abbaye de saint Denys,
Pur ceo nul homme ne me doit blamer
Si jeo ne sai mye bien roumauncer;[2]

hos William af Wadington inemot 1300 (se kap. V, s. 23):

De le franceis ne del rimer
Ne me dait nuls hom blamer,
Kar en Engletere fu né
E nurri lenz e ordiné;[3]

hos John Gower i det XIV århundradets senare hälft (se nedan kap. VIII) dels

Poi sai latin, poi sai romance,[4]

dels

Et si jeo n'ai de François la faconde,
Pardonetz moi qe jeo de ceo forsvoie:
Jeo sui Englois, si quier par tiele voie
Estre excusé.[5]

I en relation af en dom öfver Ralph de Ferriers, daterad Northampton november 1381 och Westminster november 1382, läses följande:

---

[1] *Romania* XV, 300 v. 97 ff.
[2] *Romania* XXIX, 180; jf. *Zeitschr. für franz. S. u. L.* XIV, 137.
[3] *Histoire littéraire de la France* XXVIII, 180.
[4] *Mirour de l'Omme*, ed. Macaulay v. 21775.
[5] *Traitié*, ed. Macaulay, XVIII, 4.

Pur serten, je ai pour que vous n'entendez pas sete letre, le frere ecrit si malement; et se vous ne savit (= savez) mie lire, mostrit a la portour de sete, et il vous lira bien ... Me excusez devers monseignur que mes letres sont si malement escrit. Je ne ay point autre clerc, se il ne est frere W. que vous coné (=connaissez) bien.[1]

Annars torde det hafva varit vanligt, att sekreterare i det kungliga kansliet antogos med hänsyn äfven till kunnighet i franska; huruvida deras franska var fastlandsfranska eller anglonormandiska, skall i följande kapitel afhandlas. Under huset Lancaster tillsattes en särskild »sekreterare för franska språket».[2]

Mot slutet af det XIV århundradet lägger en afskrifvare af den mystiske Luce du Gasts riddareromaner i författarens mun den bekännelsen, att han, såsom född i England, ej är mycket kunnig i franska.[3] En afskrifvare af Peter af Langtofts krönika (se kap. VIII) och andra dikter klagar öfver dennes dåliga språk och meter (»deficiente metro»).[4]

I sammanhang med dessa självbekännelser må sättas den kritik eller det hån, som kom anglonormandiskan till del. Redan tidigt skar den i fransmännens öron, och i det XII århundradet är den i England skrifvande Garnier de Pont-Sainte-Maxence angelägen att förklara, att hans franska var god, ty han var född i Frankrike. I det följande århundradet karrikeras anglonormandiskan i några till oss komna franska dikter, såsom i Philippes af Beaumanoir *Jehan de Dammartin et Blonde d'Oxford*,[5] i fabliaun *Des deux Anglais et l'Anel;* måhända är också den här kap. V, s. 21 nämnda karrikerande dikten *Or vint la tens de May,* af 1264, skrifven af en parodierande fransman. I det XV århundradet finnas grofva parodier inlagda i *Jeu Saint Loys*, hvilka skola representera Henrik III:s och hans

[1] Champollion-Figeac, *Lettres de rois*, etc., II, 233 f.

[2] Gneist, *Englische Verfassungsgeschichte* s. 505 not 3, citeradt af Behrens, a. a. 955.

[3] *Histoire littéraire* XV, 494; Ward, *Catalogue of Romances* I, 358. Det är ej troligt, att det är Luce själf, som, i fall han lefde på 1100-talet, sagt detta.

[4] Jf. Vising, *Versification anglo-normande*, s. 53.

[5] T. ex. *Campainons, avas oïs Toute le melor sot Francis Que vous peüssiés mais garder, Qui me vola pour moi conser Fere o moi porter mon meson?* Ed. Suchier v. 2697 ff.

hofmäns franska.[1] För så vidt dessa karrikatyrer tillkommit i Frankrike, behöfva de ej utgöra någon på full sakkännedom grundad karakteristik af förhållandena. Men i det XIV århundradet håna engelsmännen själfva sin franska. Chaucer gör sig lustig öfver franskan »after the scole af Stratford atte Bowe» och en hans samtida säger, att engelsmännens franska klingar för fransmän som engelska.[2]

Ett tidens tecken, vittnade om franskans tillbakagång och svåra kamp för existensen i England, äro de mot det XIV århundradets slut uppdykande läroböckerna i franska, om hvilka det VIII kapitlet skall meddela närmare.

De yttre omständigheter, under hvilka anglonormandiskan lefde i det XIV århundradet, och de direkta intyg därom, hvilka här återgifvits, tillåta en tämligen bestämd slutsats om dess dåvarande ställning. I fortsättning af dess tillbakaträngande alltifrån senare tredjedelen af föregående period[3] förlorar den under det XIV århundradet mer och mer terräng, för att från 1360-talet blifva ett rent artificielt språk, som nästan blott hofvet och, till utbyte mot latinet, vissa förvaltningsgrenar använda.

Dessa förhållanden bekräftas af det XIV århundradets anglonormandiska litteraturhistoria. Den skall också lära oss den anmärkningsvärda detaljen, att i ett nordengelskt distrikt (Yorkshire) anglonormandiskan lefde segt kvar, förmodligen på grund af mängden af dit en gång invandrade munkar.

---

[1] Se härom Otto, *Kritische Studie über Jeu saint Loys* (Greifswald 1897) s. 13 och 54 ff.

[2] Scheibner a. a. s. 28. Dessa uttalanden hafva till största delen sammanställts af Francisque Michel, sist i hans edition af *Le Prince Noir*, s. 381 ff.

[3] Kap. IV, s. 9.

KAP. VII.

Olika arter af franska i England.

I det föregående hafva benämningarna *franska* och *anglonormandiska* växlat om för att beteckna det till England genom och efter Vilhelms eröfring införda och därstädes på specifikt sätt utvecklade språket.

Denna växling kommer däraf, att benämningen *franska* för ifrågavarande språkform dels måste användas vid citat af gamla författare eller förordningar, som knappast känna annan term, dels kan vara lämplig att använda, då man icke vill urgera den specifika utveckling denna språkform tagit, under det att *anglonormandiska* är den i öfriga fall i denna framställning använda benämningen. Det kan vara skäl att här erinra om detta, emedan, såsom förut antydts (kap. IV, s. 6), en och annan författare i det XIV och till och med i det XIII århundradets franska språk i England velat se en nyimport, något annat än den sedan eröfringen rotfasta franskan eller anglonormandiskan.

I det hela taget är detta, såsom på ofvan anförda ställe nämndes, oriktigt. Se vi först särskildt på det XIII århundradet, är dess i England skrifna franska litteratur så grundligt, om ock i olika grad, genomträngd af anglonormandiska språkegendomligheter, att det sällan kan blifva tal om att lösrycka något alster däraf från den förutliggande språkutvecklingen. Scheibner, som särskildt framhållit denna utvecklings afbrott, anför såsom bevis därför de af Champollion-Figeac utgifna brefven från konungar etc.[1] I själfva verket äro de af dessa bref, som äro skrifna i England[2], skiftande i språkform, hvilket uppenbarligen beror på olika sekreterare, som af konungarne användes. Där finnas bref, som nästan kunna passera för kontinentalfranska (normandiska) såsom t. ex. Edvard I:s bref s. 225 f.

---

[1] Se kap. V, s. 25.

[2] Därpå ligger naturligtvis mycken vikt. Om t. ex. Edvard I:s bref s. 229—32 är kontinentalfranskt, så må märkas, att det är dateradt i Amiens.

(maj 1279). Men där finnas ock många bref, som bära tydliga anglonormandiska drag, t. ex. Edvard I:s bref s. 189 (febr. 1277). Början:

A tres haut prince et seignor Philippe, par la grace de Dieu, roi de France, Eadward, par cele mesmes grace, roi de Engleterre, seignor d'Irlaunde et duc de Guienne, salut, et sei aparaille a sun pleiser. Come autre fies, par nos lettres et par nos messages, vous eoms fet a saver, etc

Vidare:

Et pur ceo vous prioms com cher seigneur et cosin, que vous voillet regarder noster honur et le voster en ceo fet, et cesser des enquestes as aprises que vous avet fetes et comaunde a fere, etc.

Således det anglonormandiska *aun* = *an, ie* = *e*, *ai* = *ei* = *e*, *noster*, *ceo* = *ce*, *coms*, *et* = *ez (avet)*, *pleiser*, etc.

Emellertid äro dessa bref just på grund af sitt ursprung, dels från kontinentalfranska sekreterares händer, dels rent af från den franska kontinenten, icke några exakta uttryck för språkförhållandena i England.

Ett annat, England i fullare mening tillhörande verk, *Britton*,[1] har dess editor Nichols, velat frånkänna anglonormandisk karaktär.

Det manuskript, Nichols lagt till grund för sin edition, företer icke de längst gående anglonormandiska ytterligheterna, det är sant, ej genusskilnadens upphäfvande, ej artikelformernas förväxling, ej konjugationens upplösning, o. s. v.; men väl t. ex. *ie*, *ei* = *e*, *ee* = *e*, *aun* = *an*, *oun* = *on*, *ui* = *u*, *chateus* = *chateaus* (o. d.), *oyer* = *oïr*, *cheyer* = *cheoir* (o. d.), *tener* = *tenir*, *eynt* = *aient*, *soint* = *soient*, *noster* = *nostre*, m. m. Detta är dock fullt tillräckligt för att karakterisera Brittons språk såsom anglonormandiskt, ehuruväl det skiljer sig märkbart från språket i vissa andra anglonormandiska texter från samma tid, angifna kap. V, s. 23—25. Denna skilnad bör antagas bero på att Britton fått undervisning, skolmässig eller privat, i franska, och framför allt på att han aktgifvit på kontinentalfranska föredömen, vare sig han lärt värdera dem i Frankrike eller i England (om hans personliga förhållanden vet man ingenting, blott att han var engelsman, måste anses stå fast). Här före-

[1] Se kap. V, s. 24.

ligger således samma företeelse som öfverallt, där en munart litterärt odlas: hänsynen till ett riksspråk eller ett såsom ädlare erkändt litteraturspråk undertrycker en del af de munartliga dragen.

I sin inledning till Brittons verk har Nichols uppställt följande satser om franskan i England på Brittons tid och hos Brittons efterföljare:[1]

»den vid Edvard I:s hof talade franskan skilde sig ej väsentligt från Ludvig den Heliges franska;

Brittons språk liknar mycket Joinvilles;

den rotvälska (»jargon»), som var de juridiska författarnes från Littleton till Levinz vanliga »dialekt», och som gemenligen kallats »Norman French» (d. v. s. anglonormandiska) var en förvrängning af det språk, som i det XIII århundradet var brukligt i Norra Frankrike och i de högre klasserna i England. De förnämsta särtecknen för denna juridiska franska voro icke provinsdialektala: de voro helt enkelt ett mycket inskränkt ordförråd och ett fullständigt flexiviskt förfall».

De två första satserna, som öfverensstämma med Scheibners uppfattning, måste med stöd af hvad här ofvan anförts betecknas såsom oriktiga. Den tredje satsen innehåller så mycket riktigt, att det franska lagspråket i England ett par århundraden framåt icke är typisk anglonormandiska utan ser ut som vanlig franska, behandlad af däri okunniga författare.[2] Ett eller annat specifikt anglonormandiskt drag återfinnes dock däri, såsom *e* = *ie*, ett och annat *tiel, poer, fuit* = *fut*, etc., tillräckligt för att erinra om sammanhanget med anglonormandiskan. Redan en flyktig blick på några språkprof öfvertygar därom.

Littleton, *Tenures* (år 1375) § 314: Item si sont deux tenants en Common de certaine Terre en fee, et ils doneront cel terre a un home en le taile ou lesseront a un home pur terme de vie, rendant a eux annuelment un

[1] *Introduction* s. XIVI.

[2] Suchiers uttalande om denna lagfranska i det XVI och XVII århundradet, *Geschichte der französischen Litteratur*, s. 171, är ej tydligt. Förmodligen menar han med »dem wunderlich entstellten Französisch, das sich in England herausgebildet hatte» något annat än det strax förut nämnda »Anglonormannische».

certaine rent, et un liver de Pepper, et un esperver, ou un chivall, et ils sont seisies de cest service, et puis tout le rent est aderere, et ils distreigneront pur ceo, et le tenant a eux fait rescous. En cest cas quant a le rent et liver de Pepper ils averont deux Assises, et quant a l'esperver, ou le chival forsque en Assise. Et la cause pur que ils averont deux Assises quant a le rent et liver de Pepper, est ceo, entant que ils fueront tenants en common en severall titles, et quant ils fieront un donc en le tayle ou leas pur terme de vie, savant a eux la reversion, et rendant a eux certaine rent, etc., tiel reservation est incident a lour reversion, e pur ceo que lour reversion est en common et per severall titles, sicome lour possession fuit devant, le rent, et auters choses que poient estre severes, et fueront a eux reserves sur le done, ou sur le leas, queux sont incidents per la ley a lour reversion, tiels choses issint reserves fueront de la nature del reversion.[1]

Henry Rolle, *Un Abridgment des Plusieurs Cases et Resolutions del Common Ley* (1668) I, s. 3:

Si mes biens sont emblees en un hostery et jeo soy un guest la, mes les biens fueront deliver a hosteler pur auter respect, jeo nauera action vers le hosteler.

Si home vient al un Inn ove un hamper en que il ad certain biens (scilicet Hatts come le case fuit) & departe relinquant ceo ove le hoste, & 2 jours apres vient arere, lou en le mesme temps de son absence ceo fuit emblee, il nauera ascun Action vers le hosteler, pur ceo que il ne fuit un guest al temps del embleer, & le hoste navoit ascun benefit pur le conserver de ceo, & pur ceo ne serra charge pur le perder de ceo en son absence.[2]

För öfrigt bör denna lagfranska (*»Law French»*) räknas redan från André Hornes *Myrror of Justice* i början af det XIV århundradet,[3] ej först från Littleton. Ett prof skall visa, huru nära hans språk står Littletons och Rolles:

A ceux qui ont action & ne voilent my suivre vengeance solonque lour droit, par plaints de trespasse pur recover damages de trespasses, nequidant distinguishez, ou de torts fait al person de home ou de ses chattels.

Et si al person, chescun ad action a qui le trespasse est fait, forsprise ceux qui nont nul action sans lour gardein .... De commons biens ne tient lieu nul severable action; & pur ceo des biens des gents de religion appent le action al chiefe de la meason, en son nosme pur luy, ou pur son covent,

---

[1] Efter Paget Toynbee, *Specimens of Old French*, s. 375.

[2] Ed. London 1668.

[3] Horne, existerande under Edvard I, försättes vanligen till det XIII åhundradet. Men 1328 är hans testamente till Guildhall i London dateradt, och han synes då snarare tillhöra det XIV århundradet. Se *Britton*, ed. Nichols I, XVIII, not s.

ou en nosme pur luy, ou pur son covent, ou en nosme de celuy qui est sa garde, si le action soit pirsonalle venial.[1]

Äfven i det XIV århundradet har franskan i England i allmänhet en genuin anglonormandisk karaktär; i synnerhet den franska, som kan räknas till den vittra litteraturen. Som exempel må anföras från århundradets början ett stycke af Bozon, berättelsen 76 i Paul Meyers edition:

Un autre nature est de ceo verm qe est appellé en latyn eruke et en engleiz glouworm, qar il lust trop cler de nuyt, e quant vient en lumere de jour, si est trové orde best. Tieux sont les ypocritez qe lusent cler par contenaunce: trovez serrount tut autres al jour de veres conisance.

Vidare från ungefär århundradets midt ett ställe ur en krönika:

Apres cesti roy Edward de Carnarivan regna sire Edward de Wyndesore soun filtz, que par assent de tous les graundez d'Engleterre est coroné et ennoient a Westm., le diemenge en la riegle qui lors estoit de age de. XV. ans et pur ce que le roy sone piere fuist en garde en la chastelle de Kenelworthe, et apres il ert mys hors de sa roialté, la roialme d'Engleterre fuist come saunz roy de la feste de seint Katerine l'an susdit jusques a chaundellure; et ensi furent tous les pluz du bank du roy estaintz.[2]

På samma sätt förhåller sig vid århundradets slut John Gower, hvars språk blifvit utförligt studeradt af G. C. Macaulay.[3] Flexiviskt *e* och *s* betyda för honom föga, *ee* = *e*, *ie* = *e*, *ai* = *ei*, stundom *aun* = *an*, *oun* = *on*, *u* = *eu (ui)*, *du*, *au* = *de*, *a*; men verbformerna äro ovanligt rena utom att 3 person pl. vanligen har *ont*.[4] Ett högst egendomligt och enastående drag företer Gowers versifikation, som jämte fransk stafvelseräkning — och häri brister han icke i samma grad som öfriga anglonormander — har regelbunden och tämligen noggrant iakttagen jambisk rytm, en tydlig germansk företeelse.

Du nóble máin no dúy parént
Estoíont fáit molt nóblemént,
Car dieú le piére lés formá:
Pour nóble cáuse et énsemént

[1] Ed. Houard, *Loix Anglo-Normandes* (Rouen 1776), Cap. II, sect. XVIV.

[2] Citeradt af P. Meyer i *Bulletin de la Soc. d. a. t.* 1878, s. 128. Ifrågavarande krönika slutar 1333 och torde tillhöra århundradets midt.

[3] I *The Complete Works of John Gower* (Oxford 1899 ff.) I, XVI ff.

[4] Äfven blotta grafierna hos Gower ha betydelse, då manuskriptet, såsom utgifvaren framhåller, utan tvifvel kontrollerats af Gower.

Estoíont fáit, quant tiélemént
A són ciel dieú les órdiná:
En nóble lieú dieu lés creá
Et páradís tout leúr baillá,
Que mólt fuist nóble au tiéle gént;
Mais l'én puet díre bién celá,
Helás! quant lé peché de lá
Les ánieutíst si vílemént.[1]

Det är rent af den franska vers, som åtskilliga moderna teoretiker drömma om såsom idealisk.

Ett betydande vittert verk gör undantag, så till vida som de anglonormandiska dragen däri komma ytterst sparsamt till synes. Det är *Le Prince Noir* af Chandos (se nedan). I skrifningen förefinnas visserligen talrika och tydliga anglonormandismer och en passus, v. 4213—76, är helt anglonormandisk. Men denna är alldeles uppenbart interpolerad, och ortografien i allmänhet stämmer ej med rimmens och meterns upplysningar om författarens verkliga språk. Detta, som undersökts af Kötteritz[2], uppvisar högst sällan *ie* = *e*, *i* = *u*, *o* = *u*, undertryckande af svagt *e* o. d. Om nominalflexionen är förstörd, kunde detta bero på den sena affattningstiden (1380-talet), som erbjuder samma företeelse på fastlandet. Därtill är detta poem tämligen korrekt i metriskt afseende. Funnes icke i synnerhet exemplen på undertryckt finalt *e* (Kötteritz s. 10), skulle man vara benägen anse Chandos såsom fastlandsförfattare, t. ex. från Sydvästfrankrike. Nu synes förhållandet hafva varit, att han var en anglonormand, som följt sin herre Svarte Prinsen på hans tåg och resor i Frankrike och där fått sin egentliga språkbildning, ehuru den ej alldeles utplånat de tidigare anglonormandiska minnena. I England synes han också hafva författat sin dikt; åtminstone måste man antaga, att han var närvarande vid Svarte Prinsens dödsläger (1376), emedan dennes sista dagar och död beskrifvas i ett ögonvittnes ton.

I statsdokument äro, såsom ofvan antydts, de anglonormandiska dragen ofta starkt modifierade, uppenbarligen bero-

[1] Ed. Macaulay, s. 4, V. 97—108.

[2] I *Sprachliche und textkritische Studien zur anglonormannischen Reimchronik vom schwarzen Prinzen*, Greifswald 1902.

ende på olika sekreterare under olika perioder. Men äfven i de dokument, som i språkligt afseende komma kontinentalfranskan närmast, såsom Edvard III:s statuter, anträffas dock ej sällan *aun*, *oun*, *ie* eller *ee* = *e*, *aint* = *aient*, och andra anglonormandismer, tydligen betecknande sammanhanget med franskans utveckling i England. Emellertid betyder icke detta mera kontinentalfranska språk ett konstant fortgående mot ett anglonormandiskans undanträngande af den rena franskan, såsom man enligt Scheibners teori skulle tro; ty senare återkommer anglonormandiskan i sin typiska form. Man jämföre blott ett prof af det sista franska statut, som finnes, af år 1487:

Item pur ceo que par quarels, faitz as tiels quels ount esté en graunde auctorite office & de Councell ovesque Roies du cest realme, ad ensue la destruccion dez Roies & le proscheyn adnullement du cest realme, sicome il ad apparue evidentment quaunt compassement del mort dez tiels quels furent dez foials subjetts du Roy estoit eue, la destruccion del Prince fuist ymagyné; & pur le greinder partie il ad venuz & esté occasion par envye & malice dez servantes del hostiell le Roy —,[1] come jatarde semblable chose estoit semblement davoir ensue.[2]

Domstolsprotokollen äro i allmänhet mera anglonormandiskt typiska än lagdokumenten. I ett protokoll 1340 läses t. ex. följande passus (*Year Books*, se kap. VIII):

Jeo vy le Kalende et il acorde a moun counte. Et quant a la variaunce ceux de la Chauncellerie ne voleynt granter altre bref. Et quant al fait cest assez bon divers luy (= elle) quant homme purra atrere par paroul en le fait qele fut en volunté de soi obliger, qar de ceo qil y ad faux Latin il nest ja force. Et del houre qe vous ne responez nyent, jugement etc.

Annars finner man vanligen renare franska, i synnerhet från Edvard III:s tidigare år.

Det har vidare påståtts, att i den senare anglonormandiska litteraturen skulle återfinnas burgundisk, normandisk och pikardisk dialekt (Scheibner, Skeat, Emerson).[3] Härmed torde i själfva verket förhålla sig så, att anglonormandiskan, som är en spontan utveckling af tendenser, som förefunnos hos den importerade normandiskan och därför måste förete mycken likhet äfven med dennas senare utveckling på fastlandet, under tidens

[1] Hds: *m̃z*, möjligen = *mesmez*.

[2] *Statutes of the Realm* II, 521.

[3] Se *Jahresbericht über die Fortschritte der rom. Phil* II, I. 248.

lopp tog sporadiska intryck från andra franska dialekter och, särskildt efter huset Plantagenets tronbestigning, från det sydvästliga franska språkområdet. Däraf *oi* = *ei*, *ie* = *e*, *aige* = *age*, *eus* = *eaus (chasteus)*, m. m. Andra sådana drag har Busch sammanställt i *Laut- und Formenlehre der Anglonormannischen Sprache des XIV Jahrhunderts.*[1] Om de ock på grund af sakens natur förekomma talrikare i senare tider än i anglonormandiskans första, mera normandiska århundraden, äro de dock aldrig tillräckligt representerade för att konstituera vare sig någon anglo-burgundisk eller anglo-pikardisk dialektvarietet; på sin höjd kunde man tala om en angloangevinsk blandning. Man har ock att erinra sig, hvad Behrens konstaterat,[2] att de i medelengelskan inmängda franska lånorden nästan uteslutande hänvisa på normandiska former.

Det är möjligt, att Scheibner förts till sin idé om franskdialektalt inflytande genom några bref i Champollion-Figeacs samling, hvilka förskrifva sig från Maurice de Craon (I, s. 256 ff.). Men de äro rent pikardiska och hafva ej med anglonormandisk litteratur att göra. Snarare kan man beteckna såsom anglonormandiskt färgad pikardiska (nordfranska), den bekanta Graalroman, som tillskrifves Robert de Boron, men man kommer då till det XII århundradet och vinner icke stöd för den Scheibnerska åsikten. Robert de Boron är enligt Suchier och Wechssler en anglonormandisk författare;[3] enligt Gaston Paris en franc-comtois;[4] Ziegler[5] åter vill i honom se en pikard, som möjligen skrifvit i England. Måhända är detta riktigt. Till den anglonormandiska litteraturen har Robert emellertid icke här räknats.

Riktigare synes Murray hafva bedömt förhållandena, då han säger i inledningen till *A New English Dictionary*:[6] Den

[1] Se särskildt s. 65: *Resultate.*

[2] *Grundriss der germanischen Philologie* I, 960.

[3] Se *Zeitschr. f. rom. Philol.* XXIII, 142.

[4] *Manuel*, s. 99.

[5] *Über Sprache und Alter des von Robert de Boron verfassten Roman du Saint Graal.* Gotha 1895. — Angående Roberts ålder, se ofvan anförda ställe i *Zeitschr.*

[6] S. X, anm.

anglofranska dialekten i det XIV århundradet skilde sig icke blott från pariserdialekten utan från alla kontinentalfranska dialekter. I sin begynnelse var den en blandning af åtskilliga normandiska och andra nordfranska dialekter och uppblandades sedan med angevinska, parisiska, poitevinska och andra element samt utsattes mer och mer för det öfvermäktiga inflytandet af den litterära franskan; men den hade dock fått, på denna sidan Kanalen, en bestämd och oberoende utveckling, som, särskildt i sin fonologi, mera följde engelska än kontinentala tendenser... Det var först i det femtonde århundradet, i synnerhet under Caxtons hand, som kontinentalfranska former och skrifsätt började direkt påverka vårt språk». Blott får man icke i detta uttalande alltför mycket betona de kontinentala dialekternas inflytande hvarken i anglonormandiskans grundläggningsperiod eller sedan.

Utom den rena och den i enlighet med fastlandsfranskan i någon mån modifierade anglonormandiskan förekom också i England en tredje art af franska, den rena franskan. Den härstammar från genuina franska författare, som gjort längre eller kortare besök i England och där producerat ett eller annat verk utan att taga intryck af de insulära språkegendomligheterna. Dessa författare tillhöra därför den rent franska språk- och litteraturhistorien.

Sådana författare voro i det XII århundradets sista tredjedel Marie de France och Garnier de Pont Sainte-Maxence; i början af det XIII århundradet Guillaume le Clerc de Normandie, och måhända äfven den kort efteråt skrifvande anonyme författaren till en vidlyftig versbiografi af *Guillaume le Maréchal*,[1] denne grefve af Striguil och Pembroke, som styrde England under en del af Henrik III:s minderårighet. Men antagandet, att denne författare skulle lefvat någon tid i England hvilar endast på den grundliga kännedom, han har om engelska förhållanden, och den nära förbindelse, han haft med engelska statsmän.

I det XIV århundradet vistades äfven Froissart i England, möjligen ock den franske författaren af den dikt om Sta-

[1] Ed. Paul Meyer för Société de l'histoire de France, 1891—94.

den Ross' uppbyggande, som är intagen i *Archæologia* XX, 1—423 (af år 1399); i det XV århundradet Jean Waurin; utan att något af dessas verk kan få någon plats i den anglonormandiska litteratur- och språkhistorien.[1]

Å andra sidan utgå engelskfödde författare därur, för så vidt de alldeles naturaliserats som fransmän, t. ex. den i Irland födde Jofroi de Waterford, som slog sig ned i Paris och på ren kontinentalfranska bearbetade ett par krönikor (XIII århundradet).

KAP. VIII.

Den anglonormandiska litteraturen i det XIV århundradet.

Den religiösa och moraliserande litteraturen håller sig ännu vid lif, och inom den förekomma nu till och med ett par af de yppersta alstren i hela den anglonormandiska litteraturhistorien.

Märklig är sålunda den bibelöfversättning, som Berger[2] kallat *La Bible anglo-normande,* och som han förlägger till det XIV århundradets England, ehuru Paul Meyer[3] snarare skulle vilja förlägga detta verk till det XIII århundradet. Om Meyer äfven vill göra originalet, d. v. s. den franska bearbetningens öfversättning från grundspråket, till franskt, så nekar han helt visst icke, att det undergått en betydlig anglonormandisk omdaning, som ingalunda inskränker sig till ortografien.

En religiös och moraliserande författare, både versens och prosans förnämste representant i det XIV århundradets början, är franciskanermunken Nicole Bozon. Hans verksamhet faller

[1] Sammalunda torde förhållandet vara med en anonym, som försett den sydnormandiska romanen *Ponthus och Sidoine* med en inledning (XV århundradet; se *Romania* XV, 275.)

[2] *La Bible française au moyen âge*, s. 230 ff.

[3] *Romania* XVII, s. 137.

kanske äfven i det XIII århundradet, men säkerligen utöfver året 1320.[1] Bozons poetiska alstring, hvarför i synnerhet Paul Meyer har redogjort,[2] utgöres af versifierade predikningar, böner, en dikt öfver Marias bebådelse, flere lefvernesbeskrifningar af kvinnliga helgon, allegoriska dikter, moraliseringar öfver kvinnan och öfver bristen på släktkärlek, och slutligen af en ordspråkssamling.[3] Flertalet äro outgifna. Bozons prosa utgöres af ett stort antal moraliserande berättelser och fabler.[1]

Om Bozons tid och diktart påminna några andra religiösa och moraliserande stycken, såsom en *Plainte de Nostre Dame*,[4] böner och hymner,[5] en lärodikt för kvinnor *abc a femmes* (måhända äldre).[6] Något senare, dock till förra hälften af det XIV århundradet, sätter Paul Meyer en dikt om *Pauli nedstigande till helvetet*[7] (en annan än den ofvan kap. V, s. 17 omnämnda.) Möjligen är underverket med en »*Trentel*», som Paul Meyer anför, *Romania* XV, 281, att räkna hit.

Från århundradets slut stammar John Gowers *Mirour de l'omme*,[8] en moralfilosofisk traktat på ej mindre än 29.945 bevarade verser. Detta verk sättes af dess editor till år 1381 (Introduction s. XLII). Som ett slags bihang härtill kan anses en helt kort *Traitié* »pour essampler les amantz marietz.»[8]

Den lättare förströelselitteraturen idkas knappast längre. Man kan näppeligen citera mera än den underhållande röfvare-

---

[1] Se *Les Contes moralisés de Nicole Bozon*, ed. L. T. Smith, och Paul Meyer (Société des anciens textes, MDCCCLXXXIX) s. II. Gaston Paris för Bozon till XIII århundradet, *Manuel*, s. 223; De la Rue och Th. Wright hade fört honom till det XII. Jf. äfven ofvan kap. V, s. 23.

[2] Dels i *Romania* XIII, dels i inledningen till ofvan anförda *Contes moralisés*. Till Bozons dikter torde ock böra räknas de sannolikt med orätt i föregående period upptagna dikterna *De la Femme et de la Pye* och *Du Roy qui avoit une Amie* (kap. V, s. 19, 20).

[3] Se Stengel i *Zeitschr. f. fr. S. u. L.* XIV, 128; P. Meyer i *Romania*, XXIX, 2.

[4] Ed. Th. Wright i *La Chronique de Pierre de Langtoft* II, 438 ff.; jf. *Romania*, XIII, 521.

[5] *Romania*, XIII, 534; XV, 270 f; jf. äfven *Romania* XXIII, 299.

[6] Ed. Th. Wright i *Specimens of lyric Poetry*, s. 1 f.

[7] Ed. P. Meyer i *Romania* XXIV, 365.

[8] Ed. G. C. Macaulay, *The Complete Works of John Gower* I, Oxford 1899.

romanen på prosa *Foulques Fitz Warin*[1] från det XIV århundradets början, dikten om *Damen med hundarne*[2] (svårbestämbar till ålder; handskriften från XIV århundradets början) samt Gowers *Balades*,[3] säkerligen den förnämsta anglonormandiska lyrik, som finnes, om ock åtskilliga af dem äro ett slags moraliserande kärleksfilosofi. Deras datum har satts af editorn till 1399; de äro den anglonormandiska poesiens mycket värdiga epilog.

Liflig är däremot den historiska litteraturen.

Till den må räknas den politiska visan, fortsatt från förra århundradet i *Chanson d'un proscrit Traillebaston*[4] af år 1305, i en klagosång öfver Edvard I:s död,[5] öfver de dåliga tiderna (Edvard II) och öfver kungens brytande af bekräftelsen af Magna Charta (1311)[6]

Men hufvudsakligen är det krönikelitteraturen, som florerar. Sir Thomas Duffus Hardy har i sin *Descriptive Catalogue* uppräknat en mängd vanligen anonyma krönikor från de tre Edvardarnes tid; se särskildt hans n:os 476, 477, 510, 531, 535, 537, 538, 551, 552, 559, 575, 593, 642, 650, 654, 665, 666, 669, 672. En och annan af dem är särskildt anmärkningsvärd. N:o 476, 477 äro den mycket kända berättelsen om *Le siège de Karlaverok*,[7] som synes vara från början af det XIV århundradet. N:o 531 (= n:o 433) är Peter af Langtofts illa rimmade *Chronique*,[8] som är af så stor vikt för historien un-

---

[1] Ed. Francisque Michel (1840), Th. Wright (1855) och Moland & d'Héricault (1858) i *Nouvelles françoises en prose du XIV siècle;* Stevenson 1875 (i *Chronicles and Memorials*); jf. *Bulletin de la S. d. a. t.* 1893, 47.

[2] Ed. Th. Wright i *Reliquiæ antiquæ* I, 155 f.

[3] Utgifna af bl. a. Stengel (*Ausg. u. Abh.* 1886) och Macaulay i *The Complete Works of John Gower.*

[4] Flere gånger tryckt, såsom af Th. Wright i *Political Songs* s. 231, af Ritson i *Ancient Songs* etc., (1877) s. 19 ff.

[5] Ed. Th. Wright i *Political Songs* 241 ff., jf. *Romania* XV, 337.

[6] De två sista sångerna äro blandade af latin, franska och engelska, ett ej ovanligt fenomen, som ej har någon signifikativ betydelse. Jf. härom t. ex. Codex Digby 86, s. 61; *Bulletin d. la Soc. d. a. t.* 1893, 43; *Manière de language*; Behrens i *Grundriss der german. Philologie* I, 955 och *Statutes of the Realm*, Introduction IV,1.

[7] Flere gånger tryckt, senast af Th. Wright, London 1864; 40.

[8] Ed. Thorpe och Th. Wright i *Chronicles and Memorials*, 1866—68.

der tiden närmast före 1307, då den slutar. N:o 575 är »*Les cronycles* ke frere Nichole Tryvetis escrit a dame Marie, la file moun seygnar le roy Edwar le fiz Henry». Författaren, Nicholas Trivet eller Trevet, som äfven skrifvit latinska krönikor och andra verk och var en ansedd lärjunge af universiteten i Oxford och Paris, dog antagligen år 1328 [1]

Åtskilliga af dessa krönikor jämte några andra hafva gjorts till föremål för studium af Paul Meyer i en artikel med titel *De quelques chroniques anglo-normandes qui ont porté le nom de Brut.*[2] Där finnes en krönika författad under Edvard II af en Raüf de Boüne (= Bohun); en annan, ej klart angifven af Hardy, i två redaktioner, som båda förefinnas i många handskrifter tydande på stor popularitet, och som skilja sig genom att den ena upptagit Merlins profetior och förmildrat kritiken af Edvard II:s regering. De flesta manuskripten af båda redaktionerna gå till 1333; en omarbetning af dessa för berättelsen till år 1398;[3] en annan omarbetning upptar mot slutet Langtofts krönika i prosaform.[4]

Ytterligare krönikor, som, följande den anglonormandiska historiografiens fader, Geffrei Gaimar, i spåren, börja med »Brutus, som från det stora Troja kom till England», äro t. ex. en »Brut», som går till 1313 och finnes i ett manuskript Harley 636, och hvaraf Francisque Michel gjort utdrag,[5] samt den s. k. *Scala-chronica*[6] af Sir Thomas Gray, framförd till 1362 eller 1363 (Gray död antagligen 1369).

Dessutom finnas naturligtvis åtskilliga andra krönikor, mera inskränkta och lokala, t. ex. den långa rimmade krönika,

---

[1] Se om honom *Dictionary of English Biography*. Den franska krönikan är ej i sin helhet utgifven, men väl en latinsk version däraf. Enligt Hardy skulle den vanligen kallas *Les gestes des apostoiles, empereurs e rois.*

[2] I *Bulletin de la Soc. des a. t.* 1878, s. 104 ff.

[3] Meyer, a. a. s. 132.

[4] *Ibid.* s. 140.

[5] I *Eustache le Moine*, s. XXXVI ff.

[6] Ed. delvis Stevenson för Maitand Club MDCCCXXXVI. Om andra editioner och om Gray själf se *Dictionary of National Biography*. — Föregifna krönikor från det XIV århundradet af Peter af Ickham, John af Bever, Thomas de la Moor (el. More) hafva ej upptagits. Om dem kan man se nyssnämnda biografiska verk och Allibones *Critical Dictionary*.

som editorn, Sparke, kallat *Historia vetus Cænobii Petriburgensis*;[1] vidare *Chroniques de London*,[2] anteckningar af en Londonborgare från 1260 till 1344, m. fl.

Huru ofullständig denna förteckning på krönikor än må vara, visar den dock, att anglonormandiskan i det XIV århundradet ännu starkt behärskade *ett* litteraturområde, som plägar räknas med till vitterheten. Dessa krönikor representera alla en deciderad anglonormandisk språkform, stundom dock otuktad, men icke någon kontinental fransk dialekt. Också måste författarne i allmänhet antagas vara genuina engelsmän, oftast utan tvifvel klerker.

Till den historiska litteraturen hör också den betydande biografiska dikten *Le Prince Noir* af »le héros d'armes» Chandos.[3] Dess affattningstid torde vara 1380-talet.

Den rent didaktiskt-vetenskapliga litteraturen är i det XIV århundradet företrädd genom ett fåtal verk.

Från århundradets början märkes den redan förut citerade juridiska afhandlingen *Myrror of Justice* af André Horne, om hvars tid och språk se kap. VII, s. 15.

Ett par läroböcker *i falkonering* finnas, den ena på vers, tydligen från århundradets början,[4] den andra på dialogerad prosa i familjär stil från Edvard II:s tid[5] af »mestre Guyllame Twici (el. Twety).

Måhända höra till detta århundrade *kulinariska recept*, som Paul Meyer framdragit i ljuset.[6]

Viktig är den språkliga lärobokslitteraturen, som från århundradets slut en tid bortåt blir ganska ymnig — ett tids-

---

[1] I *Historiæ anglicanæ scriptores varii* (London MDCCXXIIV) II, 241 ff. Möjligen hör den till det XIII århundradet.

[2] Ed. G. J. Aungier för Camden Society, MDCCCXLIV.

[3] Ed. senast Francisque Michel, London och Paris MDCCCLXXXIII. Om tidigare editioner och diktens datum se Kötteritz, *Sprachliche und textkritische Studien zur anglonormannischen Reimchronik vom schwarzen Prinzen*, Greifswald 1901. Jf. ofvan s. 17.

[4] Ed. Th. Wright och Halliwell i *Reliquiæ antiquæ* I, 293 ff.; jf. *Romania* XV, 278.

[5] Ed. Sir Thomas Phillips 1840; se *Romania* XIII, 505.

[6] *Bulletin de la Soc. d. a. t.* 1893, 48 ff., — En del af dem har här (kap. V, s. 21) förts till det XIII århundradet.

tecken till franskans med konst uppehållna ställning. »*La manière de language* qui t'enseignera bien adroit parler et escrire doulz francois selon l'usage et la coustume de France »är en 1396 författad parlör i anglonormandisk språkform.[1] Författaren är troligen[2] samme Coyfurelly, som 1399 författade »*Un petit livre* pour enseigner les enfantz de leur entreparler comun francois».[3]

Besläktade med dessa parlörer äro *brefställarne.* Tre äro angifna och delvis utgifna från det XIV århundradet. Den äldsta är från åren 1327—40; en annan från tiden efter 1340, en tredje från 1396—99.[4] Den förstnämnda synes återgå på en viss Thomas Sampson, som uppenbarligen meddelat undervisning i brefskrifning.

Sin rikligaste användning fick dock anglonormandiskan i offentliga och privaträttsliga urkunder.

Det har redan framhållits, huru det kungliga kansliets skrifvelser ofta voro franska (ofta äfven latin), ehuru denna franska ej alltid är typiskt anglonormandisk (se kap. VII, s. 17, 18). Sådana skrifvelser jämte andra officiella bref finnas utom i Champollion-Figeacs ofta citerade *Lettres de rois,* etc. i *Historical Papers and Letters from the Northern Registers*[5] (märk Nordengland), i *Royal and Historical Letters during the Reign of Henry IV;*[6] i *Literæ Cantuarienses,*[7] sporadiskt äfven i andra brefsamlingar,[8] och slutligen i Rymers *Fœdera, Conventiones, Litteræ et cujuscumque generis Acta publica.*[9]

Anglonormandiska lagar och förordningar finnas dess-

---

[1] Ed. Paul Meyer 1873: jf. Stengel i *Zeitschrift für neufranz S. u. L.* I 1; Stürzinger, *Orthographia gallica*, XIII.

[2] Se Stengel, a. st., s. 8.

[3] Ed. Stengel, a. st. s. 11 ff. Coyfurelly är också författare till en latinsk *Tractatus orthographie gallicane* af stor betydelse (ed. Stengel, a. st. s. 16 ff.)

[4] Stürzinger, *Orthographia gallica*, XVI; Uerkvitz, *Tractate zur Unterweisung in der anglonormannischen Briefschreibekunst* (Greifswald 1898), s. 3.

[5] Ed. Raine i *Chronicles and Memorials*, 1873.

[6] Ed. Hengiston, *ibid.* 1860.

[7] Ed. Brigstocke Sheppard, *ibid.* 1887—89.

[8] T. ex. de af Halliwell, Ellis, Wood utgifna; jf. Elze, *Grundriss der englischen Philologie* (Halle, 1887), s. 140.

[9] London 1816 ff.

utom i *Munimenta Gildhallæ;*[1] *Liber albus, Liber custumarum;* i *The Black Book of the Admiralty*[2] (alltifrån Edvard III:s tid) och slutligen i *Statutes of the Realm*[3] (alltifrån Edvard I:s 3:e år, 1275).

Från parlamentsförhandlingarna finnas anglonormandiska petitioner och lagförslag i mängd alltifrån Edvard I:s tid i *Memoranda de Parliamento.*[4] Dessa petitioner och »bills» utgöra, jämte relation om parlamentets öppnande, afslutande o. d., hvad man för äldre tider, då ej diskussionsprotokoll fördes, skulle kalla parlamentsprotokollen, *Rotuli Parliamentorum* eller *Rolls of Parliament,* såsom de tituleras i editionerna.[5] De äro nästan uteslutande affattade på anglonormandiska under det XIV århundradet, sedan på latin och slutligen äfven på engelska.

Anglonormandiska protokoll, diskussioner och domar från rättegångsförhandlingarna i Konungens Domstol, under det XIV århundradet alltid på franska eller (sällan) latin (jf. kap. VI, s. 17), finnas i *Year Books of the Reign of King Edward I* (inbegripande äfven Edvard II:s regering) och *Year Books of the Reign of King Edward III,*[6] och i *Proceedings and Ordinances of the Privy Council of England*[7] (från Richard II:s 10:de år till Henrik V:s 10:de år och sporadiskt sedan, äfven under Henrik VI). Dessa förhandlingar förefinnas till och med i sådan mängd i bevarade manuskript, att Pike säger: »Protokollen från denna tid (Edvard III) utgöra en så ofantlig massa, att tanken på offentliggörandet af alla ej ens kan falla en entusiast in.[8]

De privaträttsliga dokumenten äro hufvudsakligen testament. De skrefvos i det XIV århundradet vanligen på anglonormandiska och latin. Det förra språket begagnades före-

[1] Ed. Riley i *Chronicles and Memorials* 1859, 1860, 1862.

[2] Ed. Twiss, *ibid.* 1871 ff.

[3] I *Record Works*, London 1800 ff.

[4] Ed. Maitland i *Chronicles and Memorials,* 1893.

[5] För dessa editioner före 1800 redogöra *Statutes of the Realm* I, under Appendix E.

[6] Ed. Horwood och Pike i *Chronicles and Memorials,* 1883 ff.

[7] Ed. Sir Harry Nicolas, London 1854.

[8] *Year Books of Edward III,* Year XIV, s. XIV.

trädesvis af de förnäme och finnes representeradt alltifrån 1347 i *Testamenta eboracensia*[1] (således från Nordengland) och i *Wills and Inventories.*[1] Det första ännu tämligen enastående, engelska testamentet synes vara från 1383[2]

I *Historic and Municipal Documents of Ireland*[3] finnas åtskilliga anglonormandiska texter från Irland (slutet af XIII och början af XIV århundradet), hvilka utmärka sig för ett synnerligen illa handteradt språk. En samling irländska statut från och med Edvard II:s 3:e år finnes i *The Statutes of Ireland*, af Bolton.[4] För Skotlands vidkommande må man se *The Acts of the Parliaments of Scotland.*[5]

Slutligen är att erinra om att afskrifvandet af franska verk pågår flitigt i England under det XIV århundradet. Aldrig tyckas Bibelns böcker hafva blifvit ifrigare kopierade, enligt hvad Berger uppger. Krönikorna mångfaldigades likaså, och det är anmärkningsvärdt, att t. ex. Langtofts[6] krönika funnit så många afskrifvare i sin hembyggd, norra England. Där, specielt i Yorkshire, hade franskan, såsom förut antydts, en stamort under sin sista existens i England.

KAP. IX.

Anglonormandiskans sista dagar.

Rivaliteten mellan franskan och engelskan såsom den vittra litteraturens språk i England hade upphört under det XIV århundradet med den förras fullständiga nederlag. Den senares seger betecknades tillika genom dess rikliga och konst-

1 I Surtees Society's *Publications*, N:os 2, 4, 26.

2 Behrens a. a. s. 955.

3 Ed. Gilbert i *Chronicles and Memorials*, 1870.

4 Dublin 1621.

5 Ed. Thomson och Innes. 1814 ff. — Urkunder på skotska finnas från 1385; se Ackermann, *Die Sprache der ältesten schottischen Urkunden* (Göttingen, 1897).

6 Om Langtoft och manuskripten af hans verk se *Dictionary of National Biography*.

närliga utbildning i en stor litteraturperiod med män sådana som Chaucer, Langland, Gower, Wyclif och med ett ifrigt och för språkställningen betecknande öfverförande af anglonormandiska eller franska litteraturverk till engelska. Anglonormandiskan förekommer knappast efter detta århundrade som skönlitterärt språk. Möjligen kan man finna en eller annan krönika förutom nya afskrifter af äldre verk. Anmärkningsvärdt är vid sidan häraf, att den fastlandsfranska vitterheten studerades med en viss begärlighet, så att man sände kommissioner till Frankrike för att uppköpa franska böcker.[1]

Språkfrågans läge är nu så gifvet, att det icke mera finnes, såsom i de föregående århundradena, några direkta historiska uppgifter om detsamma. Man har endast att rådfråga skriftmaterialet själf. Af detta framgår, att anglonormandiskan lefver kvar under det XV århundradet i stats- och privaträttsliga dokument, i bref och brefställare och grammatiker samt under flere århundraden i den juridiskt-vetenskapliga litteraturen.

Angående anglonormandiskan i statsrätten kan det vara skäl att här i ett sammanhang anföra en résumé af hvad i *Statutes of the Realm*, Introduction s. XL f., härom säges.

Henrik III:s statut (lagar) äro nästan alla på latin; några hans legislativa förordningar äro protokollförda på franska. Edvard I:s statut äro oftare på latin än franska, hvilket förhållande under Edvard II ändras till franskans förmån och under Edvard III än mera, så att hans statut mycket sällan äro på latin. Denna nästan uteslutande användning af franskan på detta område fortfar under Richard II (undantag för hans 6:te och 7:de år), Henrik IV och Henrik V. Under Henrik VI utfärdades statut på franska och latin, under det att de petitioner, lagförslag och svar, som lågo till grund för statuten, ofta voro affattade på engelska.[2] Edvard IV utfärdar endast franska statut; men numera äro petitionerna endast engelska. Richard III:s statut äro franska i manuskripten, men hafva publicerats i öfversättning. Från Henrik VII:s första

---

[1] *Histoire littéraire de la France* XXX, 364. — Af mindre betydelse är att engelske doktorander sändas till Paris; se ofvan kap. I, s. 14.

[2] I petitioner hade engelskan sparsamt förekommit sedan 1386; se **Behrens**, *Grundriss der german. Philologie* I, 954.

och tredje regeringsår föreligga statut på franska; från och med hans fjärde år uteslutande på engelska.

Ett specimen af det sista franska statutet har ofvan, s. 18, gifvits; det visar sig vara ren anglonormandiska och icke fastlandsfranska.

För Irland finnas franska statut ännu från Henrik VII:s åttonde, sextonde och tjugutredje regeringsår (således till 1508).[1]

Dessa statut äro till finnandes i de publikationer, som i föregående kapitel, s. 26 ff., nämnts. För det XV århundradet tillkommer den irländska samlingen af Tottell *The Statutes of Ireland* (med statut från Henrik VI:s dagar)[2] och den skotska samlingen af Henrison *The Scottish Acts*[3] (med statut från Jakob I).

Ungefär såsom med lagarne förhåller det sig med Parlamentets protokoll; se föregående kapitel s. 27.

Ur det ursprungliga och länge vidhållna parlamentariska bruket af franskan härleda sig ännu i skrift bestående parlamentariska formler på franska,[4] såsom *Le roi le veult*, formeln för bekräftelsen af ett parlamentsbeslut; *Le roi s'avisera*, formeln för sanktionsvägran å ett sådant beslut, m. m.

Testamenten äro talrika; se de kap. VIII nämnda samlingarna.

Breflitteraturen innehålles hufvudsakligen i de samlingar, som nämnts i föregående kapitel. Emellertid omväxla i dem alltjämt anglonormandiska och renare franska bref. Man jämföre t. ex. i Champollion-Figeacs *Lettres de rois, etc.* å ena sidan Henrik VI:s bref af 20 juni 1408 (II, 445), af januari och november 1423 (II, 398 ff.) med å andra sidan samme konungs bref af 19 maj 1423 (II, 448 ff), 20 december 1429 (II, 41 o f.), 12 oktober 1439 (II, 456 ff.), 23 juli 1454 (II, 482 ff.) m. fl., i hvilka senare endast något *piere*, *tielment* el. dyl. förråder ett svagt sammanhang med anglonormandiskan. I detta århundrades början var franskan ännu i hög grad det epistolära språket, hvilket framgår dels t. ex. af den omständigheten, att hertigen af Bedford och biskop Fordham 1418 underhålla en brefväx-

---

[1] De sista äro blott delvis på franska.

[2] London 1572.

[3] 1566.

[4] Se Scheibner, *Über die Herrschaft* etc., s. 26; jf. med *Statutes of the Realm*, I. LXVI.

ling på en franska d. v. s. en anglonormandiska, som de, så litet som tänkbart är, kunna handtera,[1] dels af brefställarne, som fortfarande utgifvas och äro af samma anglonormandiska karaktär som de äldre. Det finns en från tiden 1400—08, en annan från tiden kort efter 1413.[2] Men längre fram i århundradet blifva de franska brefven åtminstone i det engelska kansliet sparsamma i jämförelse med de latinska och äro nästan icke alls anglonormandiska.[3] När sedermera drottning Anna och hennes väninnor återupplifva den franska brefskrifningskonsten, förvanska de franskan på ett annat sätt än anglonormandiskan gjort.

I sammanhang med brefställarne må nämnas andra läroböcker i franska, författade i England under det XV århundradet. Af dem är John Bartons *Donait francois*[4] från århundradets första decennium ännu full af anglonormandismer, må det nu bero på hans afskrifvare eller honom själf. Följande prof kan ha sitt intresse:

A le honneur de Dieu et de sa tresdoulce miere et toutz les saintez de paradis, je Johan Barton, escolier de Paris, nee et nourie toutez voiez d'Engleterre en la conte de Cestre, j'ey baille aus avantdiz Anglois un Donait francois pur les briefment entroduyr en la droit languague du Paris et de pais la d'entour, la quelle languague en Engliterre on appelle doulce France. Et cest Donait je le fis la fair a mes despenses et tresgrande peine par pluseurs bons clercs du languague avantdite. Pur ce mes chiers enfantz et tresdoulcez puselles que avez fam d'appendre cest Donait, scachez qu'il est divise en belcoup de chapiters si come il apperera cy avale.

Efter denna *Donait* följa andra, på franska eller latin skrifna, läroböcker i franska språket, hvilka hafva mindre intresse.[5]

Slutligen är den juridiska litteraturen att nämna. Huru juristerna fingo sin uppfostran i franska, och hvarför de bibe-

---

[1] I *Memorials of St Edmund's Abbey* (i *Chronicles and Memorials*, 1896), III, 203.

[2] Uerkvitz, *Tractate zur Unterweisung in der anglo-normannischen Briefschreibekunst* s. 4, 5.

[3] Jf. t. ex. Henrik VIII:s bref af 14 januari 1515 i Champollion-Figeacs samling II, 550 f.

[4] Ed. Stengel i *Zeitschr. f. neufranz. S. u. L.* I, 25 ff.

[5] Angifna af Stürzinger, *Orthographia gallica*, s. XXII; jf. Stengels *Chronologisches Verzeichniss*, s. 19.

hålla detta språk, utvecklar det XV århundradets store jurist John Fortescue,[1] i sitt verk *De laudibus legum Angliæ* (omkring 1470). Han säger därom i sitt 48:de kapitel hufvudsakligen följande: Då fransmännen kommit till England, tillstadde de processer endast på franska, för att ej blifva bedragna. Jakt och andra nöjen fingo också franskan såsom sitt språk. Därför hafva också engelsmännen upptagit detta språk såväl för sporten som för processen, ehuru bruket däraf genom ett »visst statut» blifvit inskränkt.[2] Men detta bruk har ej kunnat afskaffas dels för vissa tekniska termers skull, hvilka äro exaktare i franskan än i engelskan, dels emedan originalurkunder trognare tolkas på franska.[3] Och sålunda se vi en lång rad jurister skrifva sina afhandlingar och anteckna precedensfall, s. k. *Reports* eller *Cases*, ända in i det XVIII århundradet på den för dem egendomliga delvis anglonormandiserade franska, eller law French, som i kap. VIII här ofvan karakteriserats.

Här är icke platsen för en bibliografi öfver denna litteratur; men för att gifva ett begrepp om dess rikhaltighet och kronologiska utbredning, skola de viktigaste titlarne anföras. De angifva också ofta genom sin blotta lydelse arten af det språk, som böckerna innehållit.

Littleton, Thomas († 1481) *Tenures*, omkring 1475, sedan ofta omtryckt.

Fitzherbert, Anthony († 1538) *La Graunde Abridgement* 1514), *La Novelle Natura Brevium*, 1534; *L'Office et Auctoritie de Justices de Peace*, 1538; *L'Office de Viconts, Bailiffs, Escheators, etc.*, 1538.

Perkins, John († 1545), *Perutilis tractatus* (texten på franska).

Stanford, William († 1558), *Les Plees del Coron*, 1560, postumt såsom flere af dessa verk.

Broke (el. Brooke), Robert († 1558), *La Graunde Abridgement* 1568 ff.; däraf såsom utdrag: *Ascuns Novell Cases de les*

---

[1] Se om honom *Dictionary of National Biography*. Han skref dock själf på latin.

[2] Tydligen Edvard III:s statut af 1362; se ofvan s. 7.

[3] Jf. härmed hvad ofvan sagts om den juridiska stilen, kap. VI, s. 4.

ans et Temps le Roy Henry VIII, Edward VI et la Reygne Marie escrie ex la Graunde, 1578 ff.

Plowden, Edmund († 1585), *Les comentaries, ou les reportes de Edmunde Plowden, un apprentice de la comen ley, de dyvers cases esteantes matters en ley, et de les argumentes sur yceaux, en les temps des raygnes les roye Edwarde le size, le roigne Mary, le roy et roigne Phillipp et Mary, et le roigne Elizabeth,* 1571, ofta omtryckt. *Les Quæres del Monsieur Plowden* (utan datum).

Theloall, Simon, *Le Digest des Briefes originales et des Choses concernant eux,* 1579.

Dyer, James († 1582), *Reports* 1585 (nio upplagor till 1688): *Co en soun Novels Cases,* 1585; *Abridgement* 1609.

Anderson, Edmund († 1605), *Reports,* samlade 1574—1603, utgifna 1653—64.

Coke, Edward († 1634), *Reports* i tretton delar, af hvilka de elfva första på franska med vittnesmålen etc. på latin, 1600—15; *Le Reading del mon Seignior Coke,* 1662.

Dalison el. Dallson, Guliehme, *Cases, Reports* etc. 1609; omtryckt: *Reports des divers Cases adjugez en la Court de Common Bank en les Regnes Mary et Elizabeth,* 1689.

Davies, John († 1626), *Reports,* 1628 (på engelska 1762).

Popham, John († 1607), *Reports and Cases,* 1656 (endast första delen af Popham på franska).

Rolle, Henry († 1656), *Un Abridgement des Plusieurs Cases et Resolutions del Common Ley, Alphabeticalment Digest desouth several Titles* 1668; *Les Reports de divers Cases en le Court del Banke le Roy, en le Temps del Reign de Roy Jacques,* 1675 ff. *Un Continuation,* 1678.

Bendlowes el. Benloe, († 1584), *Les Reports de Gulielme Benloe Serjeant del Ley, des divers pleadings et cases en la Court del Comonbank, en le several Roignes de le tres hault & excellent Princes, le Roy Henry VII, etc.,* 1869.

Jones, Thomas († 1692), *Reports,* 1695 (på både franska och engelska 1729).

Levinz, Creswell († 1701), *Reports,* 1702 (bifogad engelsk öfversättning af Salkeld; ny upplaga ännu 1722).

Lutwyche, Edward († 1709), *Reports of Cases*, 1704 (både franska och latin).[1]

Emellertid började äfven engelskan göra sig gällande i denna art af litteratur, och särskildt är det flere jurister, som vid midten af 1600-talet betjäna sig däraf, såsom March (1648), Owen (1650), Coke i flere sina skrifter och den store lagkarlen Matthew Hale i alla sina skrifter. Vid den tiden synes också Cromwell hafva afskaffat franskan i rättegångsakter, hvilken »nyhet» emellertid upphäfdes af Karl II.[2]

Ännu 1731 är denna användning af franskan föremål för lagförslag och diskussion i Parlamentet. Det heter därom hos Cobbett, *Parliamentary History of England*:[3] »Lagförslaget om engelska språket går igenom Underhuset. Samma dag framställde Sir George Saville för Huset ett förslag, att alla rättegångsförhandlingar vid domstolarne skola föras på engelska; hvilket lästes första gången och hvars andra läsning och tryckning beslöts. Medan detta förslags öde var oafgjordt af Huset, uppstod stark opposition däremot, och det hufvudsakligen på följande grunder: att, om lagens språk och nedskrifning skulle ändras i öfverensstämmelse med nyare tiders språk och skrifsätt, ingen skulle besvära sig med att studera det gamla lagspråket, hvarpå flertalet af våra värdefulla gamla »Records» är skrifvet,[4] så att nyttan af dem om få år skulle gå alldeles förlorad; att rättsskipningen nu inrättats efter en högeligen koncis[5] och regelbunden form, som fullständigt skulle ändras, om språket och rättegångssättet ändrades; att detta nödvändigt skulle medföra en sådan förvirring, att det måste kosta många års svåra och mödosamma arbete att fastställa nya former för processen, hvarigenom rättsskipningen skulle förlamas, lämna spelrum för farligt svek, försvåra och fördyra erhållandet af

[1] Angående dessa män och deras verk må man jämföra *Dictionary of National Biography* och Allibone, *Critical Dictionary*.

[2] Detta enligt en uppgift af Giry i *Manuel de diplomatique* (1894), s. 473, hvilken uppgift jag dock ej kunnat kontrollera.

[3] London, 1811, VIII, s. 858.

[4] Detta visar, att det är fråga om franska, ej latin, såsom Behrens förmodar, a. a., s. 954.

[5] Jf. Fortescue citerad ofvan s. 32.

rättvisa och indrifvandet af smärre fordringar och öfverdrifvet öka advokaternas antal».

Häremot vände förslagets upphofsmän de argument, som man lätt kan tänka sig; och lagen antogs.

Detta var dock först 1731, och ännu 1767 beklagar den engelske laghistorikern Blackstone detta beslut.[1]

Det är icke underligt, om efter denna det engelska rättsväsendets språkhistoria det engelska lagspråket är späckadt med franska eller anglonormandiska termer och hela fraser, såsom *pur autre vie, cestui que trust*, m. m. d.[2]

»Law French» utgör den sista, och visserligen svaga, efterklangen af den en gång mäktiga anglonormandiska litteraturen och dess språk. De tillfälliga användningar af franska, hvilka i nyare historien förekommit i England, äro för sig stående kuriositeter, som icke hafva intresse för den här skildrade historiska utvecklingen. De hafva fått sig ägnade några erinringar af Ch. Bonnier i *Zeitschrift für französische Sprache und Litteratur* XXI, s. 22 ff.

[1] Se hans *Commentareis* III, 322.

[2] Se härom Marshall i *Walfords Antiquarian Magazine* 1887, april. Jf. Murrays *Dictionary: cestui.*

BOKSAMLINGAR

PÅ

ISLAND

1179—1490

ENLIGT DIPLOM

AF

EMIL OLMER

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI A.-B.
1902.

Innehållsförteckning.

Inledning.

Uti föreliggande afhandling skall jag söka lämna en redogörelse för boksamlingar på Island under medeltiden. Det är nästan uteslutande de isländska kyrkornas och klostrens bokförråd, som i denna undersökning kommer i fråga, alldenstund det endast är kyrkor och kloster, som efterlämnat några förteckningar öfver befintliga boksamlingar. Afhandlingen bör därför egentligen betraktas som en redogörelse för isländska kyrkans bokförråd under medeltiden. Undersökningen har möjliggjorts genom det på senare tiden utgifna Diplomatarium islandicum, som utgör den egentliga källan för denna afhandling. Det är ur kyrko- och klostermåldagarna i detta diplomatarium, som man får kunskap om, öfver hvilken litteratur den isländska kyrkan förfogade under medeltiden.[1] Men tyvärr kan man ej våga påstå, att någon fullständig kännedom om denna litteratur vinnes ur måldagarna på grund af dessas ofta stora ofullständighet. Många måldagar förbigå nämligen alldeles allt omnämnande af kyrkornas bokförråd, ehuru man väl måste antaga, att högst få kyrkor — åtminstone något längre fram under medeltiden — fullkomligt saknat böcker. Någon eller några af de vanligaste gudstjänstböckerna torde väl ha funnits i de allra flesta kyrkor. En grupp måldagar uppger visserligen antalet eller värdet af de böcker, som funnos i kyrkorna,

[1] Början till en dylik framställning är gjord af *Gustaf Cederschiöld* i Studier öfver isländska kyrkomåldagar från fristatstiden. Aarbøger for nord. Oldk. og Historie 1887.

men meddelar ej, hvilka de voro, hvadan de äro af föga betydelse för vår undersökning. En annan grupp måldagar uppräknar däremot ganska samvetsgrant alla de böcker, som ansågos äga något större värde. Särskildt klostermåldagarna visa sig i detta afseende fullständiga. Men i dylika måldagar händer det ofta, att en passus tillfogas mot slutet, hvari det heter, att det dessutom finnes en mängd dåliga, gamla och mindre nyttiga böcker, hvilka kort och godt affärdas med denna knapphändiga upplysning, som för vår undersökning är värdelös. Omöjligt är det naturligtvis att säga, huru många olika slag af böcker vi genom denna måldagarnas ofullständighet lämnas i okunnighet om, men man kan tryggt våga påstå, att nedanstående förteckning öfver isländska boksamlingar under medeltiden skulle ha visat en betydligt större rikedom på olika slag af böcker, om vi öfverallt fått fullständigt detaljerade uppgifter.

Angående själfva hufvudafdelningen af detta arbete eller den alfabetiska förteckningen öfver bokförrådet har jag följt den metoden att för de allra flesta arbeten meddela, på huru många olika ställen de förekomma. För ett fåtal skrifter har emellertid ej detta skett bland annat därför, att titlarna på böckerna varit mycket sväfvande, stundom längre, stundom kortare, så att man ej med säkerhet kan veta, om det verkligen är samma arbete, som åsyftas på de olika ställena. Det är egentligen angående en del af gudstjänstböckerna, som en dylik oklarhet råder. Jag får därför rörande dem i förväg förklara, att skrifter möjligen på något ställe upptagits under samma rubrik, emedan deras titlar äro synnerligen lika hvarandra, ehuru de borde förts till olika rubriker; eller tvärtom, att någon gång samma arbete upptagits under skilda rubriker, nämligen om med olika titlar på ett eller annat ställe betecknats blott olika delar af samma bok t. ex. sådana gudstjänstböcker som »vårbok, sommarbok, vinterbok» o. s. v. Jag har ej af den mig tillgängliga delen af medeltidens litteratur kunnat vinna någon full klarhet i denna fråga. Dock har jag i stället genom en rik samling af olikartade exempel under dylika rubriker sökt häfva denna brist, så att afhandlingen äfven på dessa ställen må fylla sin uppgift, särskildt om den kom-

mer att studeras af specialister på den medeltida gudstjänstlitteraturens område. För öfrigt har i allmänhet lämnats en stor mängd exempel från de olika måldagarna för att belysa den annars så korta och torra uppgiften om det eller det arbetet. Efter denna exempelsamling meddelas, hvilka af de uppgifna arbetena, som ännu förefinnas i handskrift, eller som redan äro utgifna i tryck. Till belysning af den gruppering af bokförrådet, som följer efter den utförligare alfabetiska förteckningen, har i en mängd anmärkningar åtskilliga meddelanden lämnats, som jämte böckernas titlar, lämnade exempel m. m. må tjäna till att bestyrka den företagna grupperingen. Jämte dessa två hufvudafdelningar eller den alfabetiska förteckningen öfver och grupperingen af bokförrådet, har jag i åtskilliga kortare delar af afhandlingen meddelat upplysningar, som för ämnet synts mig vara af intresse, t. ex. uppgifter om bokförrådets värde, om böckernas utstyrsel och beskaffenhet i öfrigt, om det språk, på hvilket böckerna äro författade, o. s. v.

Som redan meddelats, utgöres den egentliga källan för denna afhandling af:

Diplomatarium islandicum gefið út af hinu íslenzka bókmentafélagi I—VI.

Andra källor, som för här och där meddelade upplysningar användts, äro:

Th. Möbius, Catalogus librorum islandicorum et norvegicorum ætatis mediæ editorum versorum illustratorum = (citeras Catalogus librorum).

Th. Möbius, Verzeichniss der auf dem Gebiete der altnordischen Sprache und literatur von 1855 bis 1879 erschienenen Schrieften (cit. Verzeichniss ..)

Arkiv för nordisk filologi.

Katalog over den arnamagnæanske håndskriftsamling. København (cit. A. M.).

Katalog over de oldnorsk-islandske håndskrifter i det store kongelige bibliotek og i universitetsbiblioteket samt den arnamagnæanske samlings tilvækst 1894—99, København.

Katalog öfver kongl. bibliotekets fornisländska och fornnorska handskrifter; i kongl. bibliotekets handlingar 22-årsberättelse för år 1899, Stockholm.

Wilhelm Gödel, Katalog öfver Upsala Universitets Biblioteks fornisländska och fornnorska handskrifter.

Du Cange, Glossarium mediæ et infimæ latinitatis (cit. D. C.)

William Smith and Henry Wace, A Dictionary of Christian Biography.

Meyers konversationslexikon (cit Meyers kl.)

Brockhaus' konversationslexikon.

Nordisk familjebok. (cit. N. F.)

G. E. Klemming, Latinska sånger, fordom använda i svenska kyrkor, kloster och skolor.

Finnur Jonsson, Den oldnorske och oldislandske literaturs historie.

H. Schück, Svensk literaturhistoria.

Ebert, Literatur des Mittelalters.

Grässe, Handbuch der Literaturgeschichte.

Gustaf Cederschiöld, Studier öfver isländska kyrkomåldagar från fristatstiden. Aarbøger för nord. Oldk. og Historie 1887.

C. R. Unger, Heilagra Manna søgur I—II.

Biskupa Sögur, gefnar ut af hinu islenzka bókmentafélagi I—II.

C. R. Unger, Postola søgur.

Henrik Schück, Om den äldsta bokhandeln i Sverige, Festskrift med anledning af Svenska Bokförläggareföreningens femtioårs-jubileum 1893.

Acta sanctorum.

M. fl.

Slutligen ber jag att få uttala mitt varma, hjärtliga tack till min vördade lärare, professorn vid Göteborgs Högskola, *J. G. C. Cederschiöld*, för alla de råd och anvisningar, som han under mitt arbete gifvit mig.

I

Allmänna uppgifter om isländska boksamlingar.

Den rubrik, under hvilken de allmänna uppgifterna mest förekomma, är »bok» eller »böcker». Så heter det kort och godt om Eyri í Álptaffirði 1355, Di. III, 105, att kyrkan därstädes äger 4 böcker, om Vatnshorn 1397, Di. IV, 164, att den har 2 böcker, om Reykjaholt 1397, Di. IV, 120, att den äger »*XXX boca oc ij bækur virdar fyrer X*^{c}» o. s. v. Af dessa uppgifter får man ej veta mycket om beskaffenheten af den isländska kyrkans litteratur. Dock afses nog i allmänhet med dessa uppgifter, då ingenting annat nämnes om bokförrådet, böcker, som användas vid gudstjänsten. Detta framgår t. ex. af en dylik uppgift för kyrkan i Laugarnes 1397, Di. IV, 112 »*Item xiij bækur er a eru xij mänada tijder allar*». Men naturligtvis kan man ej vara säker på, att dessa böcker alltid äro gudstjänstböcker, åtminstone ej alla, där de finnas i något större antal. Sådana uppgifter, som att en kyrka äger »*hundrad j bokum*» Höfðabrekka 1340, Di. II, 741 eller »*xj. hundrud j bokum*», Staðastaðr 1354, Di. III, 81 öka lika litet vår kunskap.[1] Andra liknande uppgifter finnas för Eydalir 1388, Di. III, 419 »v. *bækur i hvitum skinnum oc ein spialldaboc med storum spennum*», för Márstaðir 1360, Di. III, 161 »*skijr Bok j selskinni*», för Múli 1318, Di. II, 435 »*per usum Bok a su-*

[1] Med hundrad menas värdet af 100 alnar vadmal (d. v. s. 120).

marid»,[1] för Víđimýry 1318, Di. II, 466 »*ein bok per usum*», för Sjóarborg 1360, Di, III, 173 »*per usum Baakr . ij*»; för Skarđ 1327, Di. II, 635 »*viij bækur secundum ordinem fyrir vij hunndrud*»; för Árskógr 1431, Di. IV, 466 »*jtem quinque libri antique et putride*» o. s. v.

Ett annat slags rubrik, under hvilken allmänna, föga upplysande meddelanden lämnas är »*skrá*», »*bókaskrá*» *eller* »*skræđa*». Denna rubrik förekommer ofta, särskildt under 1300 och 1400-talen. Så meddelas det, att kyrkan i Þauglabakki 1318, Di. II, 444 jämte en del namngifna böcker äger »*IX. skrär vondar*», i Bakki 1394, Di. III, 518 »*fleire fanytar skrär*», i Hof 1461, Di. V, 250 »*margar skrar adrar*». Det heter 1463 för Hítardalr, Di. V, 407 »*viij. skræd(u)r med latinu*» för Holt 1463, Di. V, 400 »*xiiij. adrar skræd(u)r wondar*», för Gilsbakki 1463, Di. V, 404 »*xx. skræd(u)r edur faneytar bækr*», för Ljósavatn 1461, Di. V, 323 »*siau skrædur til einkis*», för Höskuldsstađir 1461, Di. V, 345 »*margar adrar bokarskrar*», för Vestrhópshólar 1394, Di. III, 547 »*Bokaskrär vondar. xvj. ad taulu*», för Húsavík 1394, Di. III, 583 »*bokaskrar . viij*»; för Ás 1394, Di. III, 586 »*og enn skrä totra nockura*» o. s. v. Som *skrá* emellertid ej blott betyder bok, hvari någonting skrifves, utan äfven endast skinnstycke, kan det möjligen någon gång hända, att med *skrá* menas pergament, som är afsedt att skrifva på. Men i allmänhet framgår det tydligt, att det måste vara böcker, som åsyftas, och ej oskrifna pergamentstycken. Det heter nämligen ofta, sedan en mängd böcker uppräknats, så och så många ađrar skrár och uttrycket *ađrar* bör då väl bevisa, att med *skrár* också menas böcker.

Ett tredje slags rubrik, under hvilken allmänna uppgifter någon gång förekomma är *kvaterne* och *kver*.[2] Så heter det för Víđimýri 1318, Di. II, 466 »*alltaris Bok. j. oc enn kuaterne*»; för Tjörn i Svarfađardal 1394, Di. III, 514 »v. *kuer*». Rubrikerna kvaterne och kver äro emellertid mycket sällsynta.

[1] Bok till gudstjänstbruk.

[2] Med *kvaterne* och *kver* menas egentligen nog endast ett lägg om 8 blad.

II

Specialförteckning öfver innehållet i de isländska boksamlingarna.

1. **Actus apostolorum** förekommer på 5 ställen; i Múli och Vellir 1318, Di. II, s. 435, 455, i Steinar 1332, Di. II, 680; i Garđar och Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 108 och 111. »*Giorninga bok*», som endast förekommer i Skinnastađir 1318, Di. II, 427 torde vara samma arbete.[1]

2. **Adventubók** eller **jólaföstubók** finnes på ett 10-tal ställen, tidigast 1390 i Ljósavátn, Di. III, 446 »*jolaa faaustu bok at aullu*»; 1461, Di. V, 321 heter det för samma ställe »*eiñ aduentubok fram til paska at saung*»; den finns vidare i Auđbrekka 1394, Di. III, 521 »*jolafaustubok*», i Miklagarđr 1461, Di. V, 351 »*jolafostubók syngiande ath ollu*». Då det heter »syngiande», är boken troligen försedd med noter.

3. **Agnes saga** förekommer på 2 ställen, tidigast i Miđbæli 1332, Di. II, 679 »*agnesar sogv*», vidare i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*agnes saga*». På senare stället är den upptagen bland norrœnar bœkr.[3] Den finnes kvar i flera

[1] Acta Apostolorum = Apostlagärningar; med »Actus apostolorum» afses troligen detsamma.

[2] Jólafasta, fastetiden före jul, adventen. *Fr.*[2].

[3] Under samma rubrik förekommer något längre fram i denna måldage s. 289 »*s(ancta) agnes*». Båda ställena torde åsyfta legenden om den heliga Agnes.

handskrifter i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthm. Agnesar saga meyjar är i tryck utgifven 1877 af *C. R. Unger* i Heilagra manna sögur.

4. **Alanus** förekommer endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. V, 110.[1]

5. **Alexander Magnus** finnes endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111. Den är där upptagen bland skolböckerna.

6. **Alkuinus** finnes på 2 ställen, i Múli 1318, Di. II, 435 och i Vellir 1318, Di. II, 455 och 1394, Di. III, 512.[2]

7. **Altarisbók** förekommer på omkr. 35 ställen; tidigast 1317 i Tunga, Di. II, s. 408 »*alltaris Bok*». Vanligen heter det endast »*alltarisbók*»; stundom kommer till titeln ytterligare upplysningar t. ex. för Miklibær 1394, Di. III, s. 566 »*alltaris Bok er tekur aull summa ad messum*»; för Skarđ 1401, Di. III 657 »*altarisbok med lagasavngvm*»; för Laugaland 1394, Di. III 522 »*alltaris Bok. og eru a kyrkiudags songur og salumessur*»[3] o. s. v.

8. **Ambrosius saga** finnes endast i Kolbeinstađir 1397, Di. IV, s. 182. Det heter där: »*eina Sögubok og er þar a Nichulas saga. Ambrosius saga oc Basilius saga*». Det är troligen samma saga, som finnes i handskr. i A. M. Kphmn och i K. B., Sthm under titeln »*Ambrosius saga biskups*». Ambrosius saga byskups är 1877 utgifven af *C. R. Unger* i Heilagra manna sögur.

9. **Andreas saga** förekommer (så benämnd) på 4 ställen; tidigast 1318 i Urđir »*andres saga a norrænu*» och Sjóar-

---

[1] Här åsyftas troligen något arbete af Alanus ab Insulis † 1203, men då han författat flera berömda skrifter, är det svårt att afgöra, hvilken som här afses.

[2] Här afses tydligen något arbete af Karl d. stores rådgifvare *Alkuin*

[3] Jämför *ártíđa rím* och *sálutíđabók*.

borg *»andries saga»* Di. II, s. 456 och 468.[1] Dessutom finns den i Hólastađr 1396, Di. III, 613 *»anndress sagha»* och i Mõđruvallaklaustr 1461, Di V, 289 *»andres saga»*. På senare stället är den upptagen under rubriken norrœnar bœkr. Kyrkan i Urđir är helgad åt *»hinni heilogu mariæ oc Andreæ postula»*. Dessutom finns i Höfđi 1394, Di. III, 569 Andreas historia, som torde vara samma arbete på latin. Det heter här: *»Historiur. iiij. Michaelis. Martini. Catharinæ og Andreæ sine ordu(l)»* Andreas saga postola finns i många handskr. i A. M., Kphmn. Den är 1874 utgifven af *C. R. Unger* i Postula sõgur.

10. **Annálar** finnas endast på 2 ställen. Det heter för Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111: *»Item Mariusaga og postulasõgur oc Sermones oc ij Annales forner ä X bokumm oc Logbok þar j»*, och för Mõđruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 *»annal godur oc gamal»*. På bägge ställena heter det, att annalerna äro á norrœnu. Jfr n:o 48 och 107.

11. **Antifonarius** finnes endast på 4 ställen.[2] Tidigast förekommer den i Tjörn 1431, Di. IV, 465 och Árskógr Di. IV, 466. På senare stället heter det *»antifonarium per anni circulum»*. För Húsavík 1461, Di. V, 274 heter det *»antifonarius fra aduentu oc til paska»*. I måldagen för Mõđruvallaklaustr nämnes den 11 gånger, om *antefonabók*, som på ett par ställen förekommer där, är det samma som antifonarius. Det heter där, Di. V, s. 287, bland annat: *»antephonarius de tempore et de sanctis per annum sæmiligur.... antefonabok fra paskum til aduentu de sanctis et de tempore sæmilig.... antefonarivm de sanctis fra jons Messo baptiste til aduentu»* o. s. v. Jfr kap. VIII.

---

[1] I Sjóarborg förekommer 1394, Di. III, 530 *»andres les»*, som nog är det samma som Andreas saga, hvilken ju nämnes för denna kyrka 1318. Denna kyrka är helgad åt *»hinum heilaga Andreæ postula»*.

[2] Antiphona = vexelsång i 2 körer (Latinska sånger utgifna af *G. E. Klemming* s. 179).

12. **Antonius saga** finnes endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289. Den uppräknas jämte en del andra sagor, och det heter till slut »*allar a einne bok*». Sagan är upptagen under rubriken norrœnar bœkr. Den finnes i handskr. A. M. Kphmn, och i K. B., Sthm, samt är utgifven af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur.

13. **Apocalypsis** förekommer på 2 ställen; tidigast i Haukadalsmåldagen 1269, D. II, 62 »*Kirckia j haûka dal a sex Bøcûr hins fiorda tigar og vm fram̄ textûm̄ og apokalipsins badar silfûr Bûnar*», vidare i Garđar 1397, Di. IV, 108 »*Apocalypsis*». Den finnes i handskr. A. M. Kphmn.

14. **Ártíđa rím** förekommer på 2 ställen; i Garđr 1318 Di. II, 427 »*artijda Rijm*» och i Ás 1318, Di. II, 429 »*artijda Rijm*»[1]. Jafnlengda rím förekommer på 1 ställe, i Þerneyjar måldagen 1269, Di. II, 64 »*bækr ij med jamlengda rimi*». I Viđimýri förekommer 1318, Di. II, 466 »*Capitularia. ij. ad ordo. oc rijm medur*;» i Hruni 1331, Di. II, 665 »*rijm. ij. oc ärtijda skra*». *Rím* på dessa 2 ställen är möjligen liktydigt med föregående exempel. Jfr följande och *sálutíđabók*.

15. **Ártíđaskrá** förekommer på ett 30-tal ställen, tidigast 1318 i flera kyrkor, t. ex. Ábær, Di. II, 463 »*artijdaskrä*». För Ásólfskáli heter det 1179, Di. I, 256 »*iij bæcr. salltari ok jam̄ leindar scra ok mal boc*». Dessa skrifter äro i tryck utgifna vid flera olika tillfällen. De äro möjligen samma arbete som det föregående.[2]

16. **Aspiciensbók** finnes på ett 60-tal ställen; tidigast i Miđarnarbæli 1179, Di. I, 255 »*Aspiciens bok of vetr*». Jämte titeln finnes vanligen en del ytterligare upplysningar om boken, t. ex. för Víđimýri 1318, Di., II, 466 »*Aspiciens Bok. fra jolafostu til paska. bædi ad song og lesi*;» för Silfrastađir 1318, Di. II,

---

[1] Ártíđ »den Dag i Aaret paa hvilken en er død, Aarsdagen efter ens Død». Rím »Rim, rimet Dikt». *Fr.*[2].

[2] Skrá, »Bog hvori noget optegnes». *Fr.*[2].

462 »*Aspiciens Bok tekur til j aduent oc framm vm huijta sunnu*»; för Múli 1318, Di. II, 435 »*Aspiciens bok. epter paskar*»; för Háls 1318 Di. II, 439 »*Aspiciens Bok. ij. j spiolldum Enskar adrar. ij litlar*»; för Einarstadir 1318, Di. II, 437 »*Aspiciens Bok ad ottusong vm framm vm jol*»; för Kolbeinsstadir 1397, Di. IV, 182 o. s. v.

17. **Augustinus de consensu iiijor** (d. v. s. quattor) **ewangelistarum** finnes endast i Mödruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 under rubriken »*þetta j latinvbokum*».[1]

18. **Augustinus de doctrina christiana** förekommer endast i Vidеyjarklaustr 1397, Di. IV, 111.[2]

19. **Augustinus saga** finnes endast i Mödruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Den finnes i flera handskrifter i A. M., Kphmn, och K. B., Sthm, och är utgifven af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur.

20. **Augustinus super Johannem** förekommer endast i Videyjarklaustr 1397, Di. IV, 110, »*Augustinus super Johannem i einni bok*».[3]

21. **Aurora** finnes endast i Videyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 och är där upptagen under rubriken »*þetta er ... j Skolabokumm*».

---

[1] Under rubriken »Exegetica commentaria in novum Testamentum» förekommer detta arbete i *A Dictionary of Christian Biography etited by William Smith* m. fl.

[2] Under rubriken »Exegetica commentaria in vetus Testamentum» förekommer detta arbete i *A Dictionary of Christian Biography*. Augustinus vill här »die Behandlung der heiligen Schrift lehren, sowohl ihr verständniss zu finden als das gefundene vorzutragen» *Ebert I, 246*.

[3] Under rubriken »Exegetica commentaria in novum Testamentum» förekomma af Aug. In Johannis Evangelium och In Epistolam Johannis ad Parthos i *A Dictionary of Christian Biography* och torde denna bok vara endera.

22. **Ave Maria** finnes i Árnes 1327, Di. II, 617 »*äue märia*».

23. **Barbare saga** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Den finnes där upptagen bland en mängd olika sagor och legender under titel »*barbarc*» som torde vara en förkortning af titeln »*Barbare saga*». Sagan finns i handskrifter i A. M. Kphmn, och i K. B., Sthm, och är utgifven af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur.

24. **Barlaams saga** finnes endast i Hólastađr 1396, Di. III, 613 »*barlams sagha*». Titeln torde vara en förkortning af »*Barlaams saga och Josafats*», som finnes i flera handskrifter i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthm, och som är utgifven af *R. Keyser* och *C. R. Unger* 1851.

25. **Basilius saga**[1] förekommer på 2 ställen; tidigast i Kolbeinsstađir 1397, Di. IV, 182 »*eina Sögubok og er þar a Nichulas saga. Ambrosius saga oc Basilius saga*»; vidare i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*basilius saga*» och här under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Den finnes i handskr. i A. M., Kphmn.

26. **Basilla saga** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 »*Basilla saga*» och är där upptagen under rubriken »*þessar norrænv bækur*».

27. **Benediktus saga** finnes endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Den finnes i handskr. i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthm, samt är utgifven af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur.

28. **Biskups bœkr** förekomma endast i Hólastađr 1396, Di. III, 612 »*biskups bökr*». Om härmed menas Biskupa sögur eller något annat, torde blifva svårt att afgöra.

---

[1] Basilius den store eller den helige f. 329, † 379.

29. **Bók um hvítasunnuvika**[1] förekommer endast 1394 i Mælifell, Di. III, 531 »*Bok vm hvijt(a)sunnu viku*».

30. **Bréfer** eller **breviarium** finnes på många ställen; tidigast 1394 i Glæsibær Di. III, 520 »*messudaga Bref(er)*»; 1397 i Álptamýri Di. IV, 147 »*Brever fra páskumm til jolafostu*»; i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 286 »*brefere de sanctis med Messum syngiande j tueim hlutvm fra jons Messo baptiste til aduentu... iij. brefer nockut fram a sumar de sanctis et de tempore med saung. ij. adventu brefer med saung oc messur. oc þridia vm jol til Ixx*»; endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 förekommer »*Breviarium Augustini*»; i Melstađr 1461, Di. V, 338 »*adventu brefiarium syngiande med messu til ix. uiknafaust(u)*»; i Hólastađr 1396, Di. III, 612 »*brefuer þer annum. oc annat vm sumar... brefuer, ij. nótud... ferdabrefuer. ij. notud*»; i Glæsibær 1394, Di. III, 520 »*messudaga Bref(er)*»; i Presthólar 1394, Di. III, 553 »*vetrarbrefuere*».[2] I handskrift. finnas breviarier i A. M., Kphmn.[3]

31. **Brighitar saga** finnes endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 och är där upptagen under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Denna saga är antagligen den samma som »*Brigida saga meyjar*», som finnes i handskr. i K. B., Sthm.

32. **Brito** förekommer på 3 ställen; tidigast i Hólastađr 1396, Di. III, 613 »*brito. a tueimr bokum*», upptagen under rubriken skolböcker; i prästen Haldórs sálugjafarbref 1403, Di. III, 685 »*klaustri aa þueraa tuitugan Ræfil ok bækr summa viciorum hugecionem ok brittone*»; slutligen före-

---

[1] Hvita veckan var förr namn på den med påskdagen början de veckan, så kallad, emedan de som under första kristna tiden döptes påskafton, hela denna vecka buro hvita kläder.

[2] Jämför bók de sanctis, de tempore, messubók och vetrarbók.

[3] *Breviarium* är, som bekant, namnet på de katolska andliges bönbok till skillnad från plenarium, messbok. Breviariet, som är affattadt på latin, består hufvudsakligen af korta stycken ur den heliga skrift (i synnerhet psalmerna), samt hymner m. m. och är indeladt i fyra hufvudafdelningar efter de fyra årstiderna.

kommer den äfven i Mödruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*Brito*» under rubriken »*þetta j latinvbokum*». Den finnes i handskrift i A. M., Kphmn, »*Brito vel expositiones vocabolorum*».[1]

33. **Burtsöngvabók** finnes på ett 10-tal ställen; tidigast 1394 på flera ställen, t. ex. Goddalir, Di. III, 563 »*Burtsonguabok onótud*»; Múli, Di. III, 578 »*brvttsavngvabækr. iij*»; Hvammr 1442, Di. IV, 630 »*ein burtusaungubok god*»; Sjóarborg 1394 Di. III, 530 »*Burtsongz skrä onguo neyt*» o. s. v.

34. **Canonum bók** förekommer på 7 ställen; tidigast i Upsir 1461, Di. V, 251 »*canonem*»; i Hítardalr 1463, Di. V, 407 »*god kananum bok med saluMessu*»; i Hrepphólar 1474, Di. V, 774 »*kananum bok*»; i Oddi 1488, Di. VI, 629 »*ij kanonumbækur*»; i Djúpardalr 1461, Di. V, 312 »*cañon kuer*».[2]

35. **Capitularium** eller **-us** finnes på ett 70-tal ställen; tidigast 1318 på många ställen, t. ex. Breidibólstadr, Di. II, 479 »*Capitularium*»; vidare i Árskógr 1461, Di. V, 262 »*capitularivs*» o. s. v.[3]

36. **Casus Bernardi** förekommer endast i Hólastadr 1396, Di. III, 612 under rubriken »*þessar de iure*».

37. **Casus Clementini (&) Johannis dextra pars & sinistra pars** finnes endast i Hólastadr 1396, Di. III, 612 »*casus johannis. clementini. dextra pars. oc sinistra pars*». Den förekommer under rubriken »*þessar de iure*».

38. **Casus quinque librorum decretalium** finnes endast i Mödruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 under rubriken »*þetta j latinvbokum*». Jfr n:o 242.

[1] I katalogen A. M. lämnas den upplysningen, att det är en lärobok i latinska språket med angifvande af ordens särskilda betydelse.

[2] Canon: 1) pensitatio; 2) missæ, oratio, quæ in missa ante consecrationem, et in ipsa consecratione divinæ hostiæ recitatur a Sacerdote; 3) officium ecclesiasticum; 4) liber regulæ canonicorum. *D. C.*

[3] Capitularium: brevis lectio, quæ in divino officio, loco Lectionis legitur. *D. C.*

39. **Cato med glosa**[1] finnes endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Cato med Glosa*» under rubriken »*þetta er* .. *j Skolabokumm*».

40. **Ceciliu saga** förekommer på 4 ställen; tidigast 1318, Di, II, 451 i Saurbær, där kyrkan är helgad åt »*Ceciliæ*»: »*Ceciliu saga ä latinu og norrænu*»; i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*ceciliv saga*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*»; i Nes 1394, Di. III, 558 »*Ceciliu saga*», kyrkan helgad åt »*hinne heilogu Ceciliu*»; i Hruni 1331, Di. II, 665, där kyrkan ej är helgad åt Cecilia. Slutligen förekommer för förut nämnda kyrka i Saurbær 1461 Di. V, 310 följande uppgift: »*ceciliv istoria. ij. cecil(i)u saga*». Troligen är det det latinska arbetet, som benämnes historia, och det isländska, som kallas saga. Ceciliu saga meyjar finnes i handskr. i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthm, samt är utgifven af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur.

41. **Clemens saga** finnes endast i Hruni 1331, Di. II, 665 »*clemens saga*»; kyrkan är ej helgad åt Clemens. Den finnes i handskr. i A. M., Kphmn, och är utgifven af *C. R. Unger* 1874 i Postula sögur.

42. **Collectarius, collectæ** eller **collectur** förekomma på ett 50-tal ställen;[2] tidigast 1318 på flera ställen, t. ex. Saurbær, Di. II, 451 »*Collectarius*»; 1392 i Reykholt, Di. III, 482 »*collectarius*»; 1397 i Helgafellsklaustr, Di. IV, 170 »*collectarij iij*»; 1360 i Breiđibólstađr, Di. III, 168 »*messubok ad aullu og (med) collectis apostolis et Euangelijs*»; 1480 i Oddi Di. VI, 326, »*gudspioll oc pistlar cum collectis per anni circulum oc ad auk domi-*

[1] Cato (Catonis disticha de moribus), är som bekant titel på en latinsk samling af tänkespråk, som under hela medeltiden såsom lärobok spelade en framstående roll.

[2] Collectarius = liber continens collectas = oratio, quam is qui clero vel monachis præest, finito et expleto quolibet canico officio, velut omnium astantium vota et preces in unum colligens, publice et voce altiore recitat». *D. C.*

nicubok fra paskum oc til jola fostu syngiande samsett med gudspiollum pistlum oc collectum»; 1480 i Teigr, Di. VI, 331 »*pistlar oc gudspioll cum collectis*»; Möđruvallaklaustr, Di. V, 286 »*collectarius missalis per annum*».

43. **Commemorationes** finnes endast i Öxnhóll 1461, Di. V, 293 »*commvnem sanctorum ath aullu med commemoraciones sancte trinitatis oc sancte crucis oc sancte marie*».[1]

44. **Communisbók, commune, common** o. s. v. förekommer på ett 30-tal ställen, tidigast i Ás 1318, Di. II, 429 »*communis Bok ad messum*». Än heter det communisbok eller commune ensamt, än utförligare titel såsom ofvan; t. ex. Draflastađir 1461, Di. V, 271 »*commune syngiande*», Útskálar 1397, Di. IV, 104 »*Communisbok ad song oc lesi*»; Stađr 1397, Di. IV, 102 »*Dominicale oc Commune de sanctis*», Mælifell 1394, Di. III, 531 »*Commune sanctorum*», Knörr 1355, Di. III, 110 »*Commune suffragium*», Oddi 1480, Di. VI, 326 »*commonsbok*», Oddi, Di VI, 630 »*Comuniom alfært*» o. s. v.[2]

45. **Compendium teologiæ** förekommer endast i prästen Haldórs sálugjafarbref 1403, Di. III, 685, där det heter: »*klaustrina aa þingeyrum compendium teologie dexteram partem ett sinistram partem*».[3]

46. **Constitutiones claustrales** förekommer endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111. Jfr n:o 114, 172 och 202.

---

[1] Commemorationes bör möjligen ställas i förbindelse med Commemoratio Sanctorum = alla heligas fest.

[2] »Commonsbok» skulle kunna antagas vara = kommunsbok, som enl. F^2 är = bok, som brukades till att däri införa bestämmelser om, huru man skulle förhålla sig i fråga om det, som angick kommunen. Men andra exempel kullslå detta antagande t. ex. Miklagarđr 1461, Di. V, 351 »*Common syngiande med messvm*» eller Valþjófsstađir 1471, Di. V, »*Commonslesbok*» o. s. v.

[3] I Grenjađarstađr förekommer 1394, Di. III, 581 »*dextera pars et sinistra pars a einne bok*», men om denna bok skall hänföras hit eller till den juridiska Casus Clementini etc. är obekant. Samma oklarhet råder om »*Pars dextre partis*», som förekommer i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 under rubriken »*þetta j latinvbokum*».

47. **Corrector** förekommer endast i Melar 1397, Di. IV, 193 »*Latinubækur ij. onnur de Canticis Canticorum. onnur Corrector*».[1]

48. **Chronica** finnes endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111. Jfr n:o 10 och 107.

49. **Cura pastoralis** finnes i Viđejarklaustr 1397, Di. IV, 110 »*Cura pastoralis in duobus voluminibus*»; samma arbete är nog »*Pastorale gregorij*», som 1461, Di. V, 288 förekommer i Möđruvallaklaustr under rubriken »*þetta j latinvbokum*»; så är nog äfven fallet med »*liber pastoralis*» i Strönd 1397, Di. IV, 100.

50. **Damusta saga** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 »*damvsta saga*» under rubriken nørrœnar bœkr. Den finnes i flera handskrifter i A. M., Kphmu, och i K. B., Sthm.

Davids psalltare se n:o 164 och 197.

51. **De canticis canticorum**[2] förekommer endast i Melar 1397, Di. IV, 193 »*Latinubækur ij. onnur de Canticis Canticorum. onnur corrector*».

52. **Declaratio Regulæ** förekommer endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*declaratio Regulæ a fornri bok*».

53. **Decollatio Johannis** förekommer endast i Svalbarđ 1394. Di. III, 569 »*De sanctis Bok fra Jonsmessu Baptistæ & de decollatione Johannis*».

54. **Decretales** finnes endast i Hólastađr 1396, Di. III, 612 »*decretales*» under rubriken »*þessar de iure*». Jfr n:o 226 och 242.

---

[1] Corrector litterarum apostolorum, apud Innocent. III, lib. 15 Epist. 166. *D. C.*

[2] Canticum Canticorum = sångernas sång = Salomos höga visa.

55. **Decretum** finnes endast i Hólastaðr 1396, Di. III, 612 under rubriken *»þessar de iure»*.

56. **De novo festo** förekommer på 2 ställen 1394, i Ljósavatn, Di. III, 559 *»quaterne noui festi»* och i Svalbard, Di. III, 569 *»quaterne de nouo festo»*. Därjämte förekommer *»novum festum»* på 2 ställen; i Mælifell 1394, Di. III, 532 *»festum Nouum ä kueri»* och 1394 i Draflastaðir, Di. III, 572 *»Nouum festum»*. Novum festum = nýja hald, enligt Di. III, reg., s. 894. Jfr n:o 175.

57. **De sacra scriptura;** i Hólastaðr 1396, Di. III, 612 finnes följande uppgift: *»halfr fimti tughr boka j spiolldum, en spialldalausar. Ix. allar de sacra scriptura»*.

58. **De sacra scriptura moralia** förekommer endast i Viðeyjarklaustr 1397, Di. IV, 110. Jfr n:o 66.

59. **De sanctis bók** förekommer ofta[1], tidigast 1318 på flera ställen t. ex. Múli, Di. II, 435 *»forn Bok de sanctis a sumarid»*, Grýtubabcki Di. II, 445 *»Bok de sanctis»*, Hrafnagil, Di. II, 453 *»Bok de sanctis inter paska et pente kosten ad aullu»*; Tjörn, Di. II, 457 *»Bok de sanctis vm alla. Xij. manude. vtan ad dominicum a sumar»*; Tjörn, Di. II, 480, *»Sanctorum Bok»*; Höfði, Di. II, 446 *»Sanctorum bok med lesi oc saung eigi eptir skipun»*, Einarstaðir, Di. II, 437 *»Aspiciens Bok ad ottusong vm framm vm jol. Onnur tekur til eptir jol de santis»*; Mælifell, Di II, 465 *»Les dominicalis ad olla enn de sanctis er eigi fullt»*; Hrafnagil, Di. II, 453 *»Historia bok de sanctis»*; vidare i Auðkúla 1360, Di. III, 160 *»de sanctis Bok a sumarid med dominicum»*, 1360 i Glaumbær, Di. III, 174 *»lesbok de sanctis»*, 1375 i Kvennabrekka, Di. III, 306 *»bok de sanctis fra anndresmessu thil paska»*,

---

[1] Di. IV, reg: de sanctis bœkr (sbr. lesbok, proprium); Sancti = Expositio brevis antiquit. Liturg. *D. C.* Augustinus har skrifvit Sermones de Tempore och Sermones de Sanctis och stundom äro sermones underförstådda och det heter endast De Tempore och De Sanctis *A Dictionary of Christian Biography af William Smith* m. fl.

[2] Jämför n:o 109.

1394 i Bakki, Di. III, 518 »*de sanctis noua historia*»;[1] 1394 i Draflastaðir, Di. III, 572 »*vetrarbok de sanctis*»;[2] sist 1490 i Goðdalir, Di, VI, 734 »*de sanctis bækur. ij. at pislum og gudspiolum per annum .. lesbok de sanctis per annum .. saungbok tekr til ad niu vikna faustu de sanctis de tempore til paska*», o. s. v. Jfr följande.

60. **De tempore bók** förekommer likaledes på mångfaldiga ställen t. ex. 1394, i Mælifell, Di. III, 531 »*songbok fra aduentu. og til paska de tempore. Bok samsett ad aullu de tempore fra paskum og til hvijtasunnu*»; 1360 i Goðdalir, Di. III, 177 »*kuer de tempore og aunnur skrä*»; 1394 i Glæsibær, Di. III, 520 »*de tempore jolabok samsett*»; 1397 i Stafholt, Di. IV, 190 »*samsett Missale de tempore per anni circulum*», i Tjörn 1431, Di. IV, 465 »*legenda de tempore de aduentu oc til pasca*»; 1490 i Goðdalir, Di. VI, 734 »*de tempore bok at pislum og gudspiolum per annum ... Lesbok de tempore til hvitasunnu .. saungbok tekr til ad niu vikna faustu de sanctis de tempore til paska .. De tempore saungbok tekr til (at) adventu til niuvikna faustu*» o. s. v.[3] Jfr föregående.

61. **Dialogus** förekommer på 6 ställen; tidigast 1318 i Vellir, Di. II, 455 »*dialogus j tueým bokum*» och i Þóroddstaðir s. 436 »*dialogus*». I Viðeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 och i Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 upplyses om, att den är á norrœnu. I A. M., Kphmn, och i K. B., Sthm, finnas dialoger i handskrifter, men om de äro desamma som dessa, är ej bekant.[4] Jfr n:o 198.

---

[1] Jfr n:o 174.

[2] Jfr n:o 253.

[3] Jämför aspiciensbœkr, collectarius, diurnale, legendur, matutinale, messubœkr, sumarbœkr, söngbœkr. Titlarna på denna bok äro, som det framgår af meddelade exempel, synnerligen sväfvande och växlande, så att man stundom ej med säkerhet vet, om det endast är fråga om titeln på en »bok de tempore» eller om någon annan bok också åsyftas.

[4] Dessa dialoger tillhöra möjligen de exempelsamlingar, som under medeltiden användes för att göra predikan populär. En dylik samling Dya-

62. **Diurnale** förekommer endast på ett par ställen; i Stafholt 1397, Di. IV, 190 »*Matutinale et Diurnale per circulum anni*» och Vatnsfjörđr 1397, Di IV, 135 »*Matutinale oc diurnale*».[1]

63. **Doctrinale** förekommer endast på ett par ställen; tidigast i Hólastađr 1396, Di. III, 613: »*þessar skolabökr. doctrinalia. ij*»; vidare i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*j Skolabokumm .. Doctrinale*».

64. **Dominicale** finnes på o. 15 ställen; tidigast 1318, Di. II, 452 i Grund »*dominicale per anni circulum*», 1318 i Mælifell, Di. II, 465 »*dominicales ad aullu vm. xij. manudi*»; därjämte förekommer endast i denna måldage »*Les dominicalis ad ollu enn de sanctis er eigi fullt*».[2] I Gođdalir 1360, Di. III, 177 »*Dominicale a sumarid ad processum*», för samma kyrka heter det 1394, Di. III, 563 »*Dominicale ä sumarid ad messum*», Valþjófsstađir 1397, Di. IV, 210 »*dominicali vetr oc sumar*», Urđir 1429, Di. IV, 371 »*dominicale fra pascum oc til aduentu*» o. s. v. Jfr följande.

65. **Dominicubók** finnes på omkr. 15 ställen, tidigast 1318 i Einarstađir, Di. II, 437 »*Dominicu Bok a sumarid j selskinni*»; 1318 i Eyjardalsá, Di. II, 438 »*dominicubok per Anni circulum*»; 1397 i Eyri, Di. IV, 140 »*Dominicobok fra Trinitatisdeigi ad ottusaung*»; 1461 i Skútustađir, Di. V, 320» *dominicubok tekr til at paskvm til aduentu de tempore*»; 1461 i Miklagarđr, Di. V, 351 »*kuer de dominicis syngiande a sumarit* o. s. v. Dominicubók är möjligen samma bok som närmast föregående.

66. **Duæ partes moralium** förekommer endast i Kirkjubæjarklaustr 1343, Di. II, 781 » .... *duę partes moralium*». Jfr n:o 58.

---

logus Creatorum moralizatus fanns i Sverige. *Schück*, Svensk literaturhistoria I, 187.

[1] Diurnale = de katolska andliges »dagliga» bönbok.

[2] Dominicale = Liber in quo continentur lectiones et alia quæ ad officium dominicarum vel festorum dominicalium pertinent. *D. C.* Dominicales lectiones = de delar af den heliga skrift, som om söndagarna upplästes i kyrkan.

67. **Enchiridion Augustini** finnes endast i Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 288, där den förekommer under rubriken »*þetta j latinvbokum*».[1]

68. **Ecclesiastica historia** finnes endast i Hólastaðr 1396, Di. III, 612 »*ecclesiastica hijstoria a tueijmr bokum*». Historia ecclesiastica finnes i handskrift i A. M., Kphmn.[2]

69. **Epistolarius** och **pistla bók**, som väl torde vara detsamma, förekomma ganska ofta i måldagarna på 13- och 1400-talen; tidigast 1318 på 2 ställen, Grenjaðarstaðir, Di. II, 433 »*Epistolarius*» och Breiðibólstaðr Di. II, 479 »*Messubok ad aullu cum collectis. Epistolis & Evangeliis*»; Rauðilækr 1343, Di. II, 775 »*gudspioll oc pistlar dominicale oc de sanctis per anni circulum hundrad*»; Þverá 1394, Di. III, 556 »*alltaris Bok ad Collectum. pistlum og Gudspiollum*»; Garðar 1397, Di. IV, 108 »*Lesbækur wt xij manadi. þar til pistlar og gudspioll per anni circulummed collectario*»; Háls 1461, Di. V, 298 »*pistlabok oc gudspiâlla tekr til at jolum oc fram til paska*» o. s. v.

70. **Epistolæ Pauli** förekommer endast i Viðeyjarklaustr 1397, Di. IV, 110 »*Epistolæ Pavle*»

71. **Esters bók** finnes endast i Viðeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Hester*».

72. **Evangelier** förekomma endast på ett fåtal ställen men däremot **guðspiallabók**, som väl är alldeles detsamma, så mycket oftare på 13- och 1400-talen;[3] så heter det för Reynivellir 1352, Di. III, 70 »*songbøkur per anni circulum tuær Euannge-*

[1] Enchiridion: »Hoc nomine S. Augustinus excellentissimum Opusculum de Fide, Spe et Charitate insignavit, quod manibus facile gestari posset vel potius continuo deberet, utpote, continens res ad salutem maxime necessarias». *D. C.*

[2] Möjligen åsyftas här Eusebii kyrkohistoria »De viris illustribus», eller någon bearbetning af denna. Jfr *Ebert* I, 204, 324.

[3] Guðspjallabók »Evangelierne, Bog hvori de indeholdes». *Fr*[2].

liorum», för Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 286 »*tuær bækr epistolarum et euangeliorum per annvm*»; för Garđar 1397, Di. IV, 108 heter det »*Liber Evangeliorum*» och för Kirkjubæjarklaustr 1397, Di. IV, 238 »*Liber Evangeliorum oc Epistolarum*»; detta är ungefär allt med titeln »evangelier»; guđspiallabók förekommer däremot ofta, tidigast 1318 i Þóroddstađir, Di. II, 436 »*Gudspioll ä selskijns Bok*»; Einiholt 1397, Di. IV, 234 »*Gudspiallabok per anni circulum*»; Bær 1363, Di. III, 193 »*gudspiallabækur ij. a veturinn. onnur med song*»; Tjörn 1461, Di. V, 341 »*gudzspiallabok med pislum*»; o. s. v.[1] Jämför n:o 241.

73. **Evangelium Matei** finnes endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*Ewangelia matehi*».

74. **Aevum Matei** finnes endast i Fagranes Di. II, 468 »*æuum matthei*».[1]

75. **Eufemia saga** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289, där det heter: »*þessar norrænv bækur... Eufemia saga*».[2]

76. **Eugenia saga** finnes endast i Möđruvalla klaustr 1461, Di. V, 290 »*Eugenia saga*» under rubriken »*norrænv bækur*».[3]

77. **Expositio super cantica canticorum** finnes endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 under rubriken »*þetta j latinvbokum*».

78. **Expositiones evangeliorum** förekommer endast i Hólastađr 1396, Di. III, 612 »*exposiciones ewangeliorum*».

[1] Aevum Matei torde vara en skildring af Matei lefnad.

[2] Hvad det kan vara för en Eufemia, som här åsyftas, är obekant.

[3] Den heliga Eugenias lif är framställdt i angelsachsaren Eelfrics från andra språk öfversatta »Passiones», som utgöra 3:dje delen af hans stora homiliesamling. Se *Ebert* III, 510. En legend om den hel. Eugenia är tryckt i Acta sanctorum.

79. **Expositiones Gregorii** förekommer endast i Múli 1318, Di. II, 435.

80. **Fabiani oc Sebastiani (saga?)** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 midt ibland en samling sagor och under rubriken »*þessar norrænv bækur*»[1] Jfr n:o 211.

81. **Ferdabók** förekommer endast i Hólastađr 1396, Di. III, 612 »*ferdabok biskups*». Jfr följande.

82. **Ferdabrefer** förekommer endast i Hólastađr 1396, Di. III, 612 »*ferdabrefuer. ij. notud*». Jfr n:o 30.

83. **Ferda texti** förekomma endast i Hólastađr 1396, Di. III, 612 »*ferda texti*». Jfr 241.

84. **Feriubók** förekommer endast i Kirkjubæjarklaustr 1397. Di. IV, 238 »*Liber Evangeliorum oc Epistolarum. hin þridia ferivbok*».

85. **Festum corporis Christi** förekommer på 3 ställen 1461: i Laufás Di. V, 267, »*festum corporis christi*»; i Öxnhóll Di. V, 292, »*festum corpus christi cum missale*»; i Bægisá Di. V, 294 »*kuer festum corpus cristi*».

Festum novum se n:o 56.

86. **Flakkaflikk** finnes endast i Möđruvellir 1461, Di. V, 307 »*bok er heiter flackaflick. er þar a orda oc mart annat*».[2]

87. **Flores beatæ virginis** förekommer endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 110 »*Flores beatæ Virginis*».

---

[1] Den helige Fabianus, biskop i Rom 236—250, led martyrdöden under Decii förföljelse mot de kristna.

[2] Flakkaflikk är alltså tydligen ej titeln på någon särskild bok, utan på ett samlingsverk, som innehåller flera olika arbeten.

88. **Formessubók** förekommer endast i Hólastaðr 1396, Di. III, 612 »*formessu bok*».[1]

89. **Formælabók** förekommer på 7 ställen; tidigast i Hruni 1331, Di. II, 665 »*formæle*»; vidare i Hof 1343, Di. II, 775 »*formaalabok*»; i Selárdalr 1354, Di. III, 92 »*formęlabok... formalabok*», 1471 i Valþjófsstaðir, Di. V, 633 »*formælaboc*» o. s. v.[2]

90. **Formularius** förekommer endast i Hólastaðr 1396, Di. III, 612 »*formularius*».

91. **Frammistöðubœkr** förekomma endast i Hólastaðr 1396, Di. III, 612 »*frammistodu bökr. ij*».

92. **Föstubók** finnes endast i Glaumbær 1461, Di. V, 331 »*ij faustubækur oc er med annari de sanctis*». Jfr n:o 2.

93. **Geiralids saga** finnes endast i Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 under rubriken »*þessar norrænv bækur*».[3]

94. **Gemma animæ** förekommer endast i Viðeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Gemma Animæ*».[4]

95. **Gesta salvatoris** förekommer endast i Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*gesta saluatoris*» under rubriken norrœnar bœkr. Gesta salvatoris finns i handskr. i A. M.

Giorninga bok se n:o 1.

---

[1] Formessa: »Messe som holdtes om Morgenen umiddelbart efter ottusöngr» *Fr.*[2].

[2] Formæli betyder bland annat förbön, anbefallning, veita e-m formæli = fälla förbön för någon. *Fr.*[2]

[3] Hvad det kan vara för slags saga, som här åsyftas, är ej kändt.

[4] Gemma animæ är författad af skolastikern Honorius Augustodunensis, som lefde i början af 12:te årh. Den är en af källskrifterna till Lucidarius; (se art. Lucidarius i *N. F.*).

96. **Gloria psalterii** finnes endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Gloria psallterij*»; jfr N:o 164.

Glosa decretalium magistri Godfridi se n:o 98.

97. **Glosa psalterii** finnes endast i Hólastađr 1396, Di. III, 612 »*glosa psalltarij aa sæau (eda sæan) bokum.*[1]

98. **Goffredus** förekommer i Hólastađr 1396, Di. III, 612 »*gofredus*» under rubriken »*þessar de iure*». Troligen är det samma bok, som 1461 förekommer i Möđruvallaklaustr, Di V, 288 »*Glosa decretalivm magistri godfridi*» under rubriken »*þetta j latinvbokum*».

99. **Graduale, grallare, gradall** förekomma på en 100 à 125 ställen;[2] tidigast 1318 på många ställen t. ex. Grímstungur Di. II, 477 »*Graduale*»; vanligen står endast graduale, men stundom ytterligare upplysningar t. ex. Hjalli 1397, Di. IV, 97 »*Graduale per Anni circulum*;» Hvammr 1394, Di. III, 548 »*Grallari ä vetur*»; Hvammr 1470, Di. V, 594 »*grallare ä sumarid*»; Strönd 1397, Di. IV, 100 »*Graduale med seqventiu per Anni circulum*»; Hvammr 1397, Di. IV, 64 »*Graduale vmm. xij manudur (manvdi)*»; Lögmannshlíđ 1318, Di. II, 454 »*Graduale per usum*»; Helgafellsklaustr 1397, Di. IV, 171 »*gradvalia ij secundum ordinem*»; Miklagarđr 1461 Di. V, 313 »*lesgradlare fra X limam annar fra paskum til aduentu at ollu*»; Stađarbakki 1461, Di. V, 337 »*lesgradlari sumur sýngiandi a sumar fra jondmesso oc til aduentu med pislum* ...»; endast i Bær 1463, Di V., 402 förekommer »*musica grallara*», och i Hólastađr 1396, Di. III, 612 »*wersagradall*».

100. **Græcismus** förekommer i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Græcismus*» under rubriken »*þetta er ... j Skolabokumm*». Troligen är det samma bok, som 1461 förekommer i Möđruvallaklaustr Di. V, 288 med titeln »*Grecissimus*» och under rubriken »*þetta i latinvbokum*». Hit hör antagligen ock

---

[1] Glosa pro Glossa = interpretatio. *D. C.*

[2] Graduale = kyrkans stora sångbok, så kallad, emedan den har sin plats på gradus (Latinska sånger utg. af *Klemming* s. 180).

»Huguicio grecismus» som finnes i Hólastaðr 1396, Di. III, 613 under rubriken skolböcker. Likaså hör troligen också hit *»hugecio»* i prästen Haldórs sálugjafarbréf 1403, Di. III, 685 *»klaustri aa þueraa tuitugan Ræfil ok bækr summa viciorum hugecionem ok brittone»*.

101. **Gregorius saga** förekommer endast i Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 under rubriken *»þessar norrænv bækur»*. Den förekommer i handskr. i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthm, samt är 1878 utgifven af *C. R. Unger* i Heilagra manna sögur.

102. **Gregorius super Ezechielem** finnes endast i Viðeyjarklaustr 1397, Di. IV, 110.

103. **Gudmundar saga** förekommer på 2 ställen, tidigast, Goðdalir 1360, Di. III, 177, där kyrkan ej är helgad åt någon Gudmund; vidare i Hólastaðr 1396, Di. III, 613, som ej heller är helgad åt någon Gudmund. Det heter där: *»Gudmundar sogur. ij»*[1] I. A. M., Kphmn finnes i många handskr. *»Gudmundar saga Arasonar biskups, ens goða»* och *»Guðmundar saga hins rika»*, och torde ofvannämnda saga vara den förra.[1] Gudmundar biskups saga är i tryck utgifven i Biskupa Sögur.

Gudspiallabók se n:o 72.

104. **Hallvards saga** förekommer endast i Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 *»Hallvardz»* upptagen under rubriken *»þessar norrænv bækur»*. Med *»Hallvardz»* torde åsyftas Hallvards saga, hvaraf blott en ringa del finnes kvar, som i tryck utgifvits af *C. R. Unger*, Heilagra manna sögur 396—399.

105. **Handbók** förekommer på ett 30-tal ställen, tidigast i Saurbær o. 1220, Di. I, 402 *»hand böcr. ij»*; vidare i Hrepphólar 1474, Di. V, 774 *»handbok god»* o. s. v.

[1] Som både en »prästsaga» och »biskopssaga», hvilka bägge innehålla mirakler, finnas om Gudmund, är det möjligen dessa båda som funnos i Holastaðr. Jfr *F. Jonson* II, 572—575, 769—771.

106. **Heilagra manna sögur** finnas på 4 ställen; tidigast 1318 i Laufás, Di. II, 448 »*sogubok oc ä margar heilagra manna sogur*»; vidare i Skarđ 1327, Di. II, 635 »*heilagra manna saugur nockrar ä eirnni bok*»; dessutom i Grenjađarstađr 1391, Di. IV, 20 »*saugur heilagra Manna a þremur bokum*» och 1394, Di. III, 581 »*savgvr heilagra manna a þremur bokvm*», samt i Múli 1394, Di. III, 577 »*heilagra manna savgr aa þremr bokvm.*[1]

107. **Historiubœkr** förekomma någon gång utan angifvande af deras innehåll, t. ex. 1360 för Sauđanes, Di. III, 156, där det slutligen heter »*og suo historiur*», för Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 287 »*ij. jstoria kuer*» samt »*vtlenzsk jstoriabok vm sumarit*», o. s. v. Jfr följ. historieböcker N:o 10, 48 och 59.

108. **Historia heilags korpus Christi** finnes i Hvammr 1442, Di. IV, 631 »*forn skræda oc hijstoria h(eilags) korpus christi aa einu kueri*»; samma arbete torde följ. i Garđar 1352, Di. III, 69 vara: »*hystoria de corpore christi ad sonng og lesi alla octauam oc krossles bœdi haust oc vor*». Jfr n:o 85.

109. **Historiubók de sanctis et de tempore** förekommer på några ställen t. ex. Hrafnagil 1318, Di. II, 453 »*Historia bok de sanctis*»; Víđimýri 1461, Di. V, 330 »*historiobok de sanctis a sumarit*»; Hof 1461, Di. V, 250 »*istoriabok fra de trinitate oc til aduentu. de sanctis de tempore med commune. aunnur jstoriabok tekur epter de trinitate til aduentu. þridia fra aduentu oc til pascha de tempore*»; Síđumúli 1472, Di. V, 675 »*jstoriubok fra jolum oc fram yfir paskauiku de sanctis et de tempore*». Jfr n:o 59 cch 60.

110. **Historia af kirkiudegi** endast i Holt 1461, Di. V, 254 »*istoria af kirkivdegi*».

Homiliur se n:o 216—225.

---

[1] Troligen förekomma i heilagra manna søgur en mängd af de legender, som upptagas på andra ställen i denna förteckning.

111. **Hrólfs saga Gautrekssonar** förekommer endast i Mödruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Den finnes i många handskr. i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthm, samt utgafs i tryck tidigast 1664 af *Ol. Verelius* och senast 1891 af *F. Detter*: Zwei Fornaldarsögur (Hrólfssaga Gautrekssonar und Ásmundarsaga Kappabana).

112. **Hrólfs saga Kraka** finnes endast i Mödruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Den finnes i många handskr. i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthm, samt är i tryck utgifven 1737 af *Björner* och senare af *Rafn* i Fornald. sög. Nordrl.

Hugecio och **Huguicio grecismus** se n:o 100.

113. **Hymnabók, hymnarius, hymnaskrá** finnes på omkr. 35 ställen; tidigast 1318 på flera ställen t. ex. Breidibólstadr, Di. II, 479 »*Hÿmnarius*»; vidare i Blöndudalshólar 1394, Di. III, 543 »*Hymna Bok god*», Grenjadarstadr 1394, Di. III, 580 »*jmnarius vandr*»; Sjóarborg 1394, Di. III, 430 »*hymnaskrä fäneyt*» o. s. v. I A. M., Kphmn, finnas flera isl. hymnsamlingar i handskr.

114. **Institutiones ordinis canonicorum regularium** i *þrimur bokum* finnas endast i Mödruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 under rubriken »*þetta j latinvbokum*». Jfr n:o 46.

115. **Islendinga saga** förekommer endast i Mödruvallaklaustr 1461 Di. V, 290 »*jslendinga saga uond*» under rubriken norrœnu bœkr. Den finnes kvar i flera handskr. i A. M. i samlingsverket »Sturlunga». Jfr *Finnur Jonson*, Den oldnorske og oldislandske litteraturs historie II, s. 724—725 och Sturlunga saga, including the Islendinga saga of Lawman Sturla Thordsson and other Works, edited with Prolegomena, Appendices, Tables, Indices, and Maps by Dr. *Gudbr. Vigfússon*. 2 voll. Oxford, Clarendon Press 1878.

Inventio crusis se 138.

Isidorus.. se n:o 260 o. 261.

116. **Iterata passio Christi** finnes endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 under rubriken norrœnu bœkr.

117. **Jakobs saga** förekommer på 2 ställen; tidigast i Hólastađr 1396, Di. III, 613 »*jacobi sagha*», vidare i Öxnhóll 1461, Di. V, 292 och 293 »*jachobs saga*» och »*jstorialis sankte jachobi apostoli*». Den senare kyrkan är helgad åt »*hinum h(eilaga) jachobe postula*». Jakobs saga postola finns i flera handskr. i A. M. Kphmn, samt är i tryck utgifven 1874 af *C. R. Unger* i Postula sögur.

Jamlengda rím se n:o 14.

Jólaföstubók se n:o 2.

118. **Jobs bók** finnes på 2 ställen; i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 110 »*Iob in tribus Voluminibus*»; vidare i Hólastađr 1396, D. III, 613 »*lieber job a tueimr bokum*». Jobs bok finnes i handskr. i A. M., Kphmn.

119. **Johannes ok Pauli (saga?)** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*johanes oc pauli*» under rubriken »*þessar norrœnv bœkur*». Jfr n:o 183 och 188.

120. **Jólabók** förekommer på 4 ställen; tidigast 1394 i Illugastađir, Di. III, 590 »*jola Bok*», vidare i Svalbarđ 1394, Di. III, 569 »*Jolabok samsett*», i Glæsibær 1394, Di. III, 520 »*de tempore jolabok samsett*», och i Hvammr 1461, Di. V, 322 »*jolabok oc tekur fram yfer jol*».[1] Jfr följande.

121. **Jólamessubók** (*Jolafaustu bök* heter det i en annan máldagabók) förekommer endast i Ljósavatn 1394, Di. III, 559 »*jolamesso bok ad ollu*». Jfr föregående och n:o 2.

---

[1] I Mælifell förekommer 1394, Di. III, 531 »*Lesbok vond til paska fra aduentu de tempore vtann eij Jolales*.

122. **Jólatídabók** finnes endast i Hof 1318, Di. II, 464 »*jola tijda Bok*». Jfr n:o 2, 120 och 121.

123. **Jóns saga baptistæ** förekommer på 6 ställen, tidigast i Audkula 1360, Di. III, 160 »*Jons saga Baptistæ*»; vidare i Tjörn 1431, Di. IV, 465 »*jons saga baptiste*». På alla sex ställena är kyrkan helgad åt »*Jon Baptistæ*». Denna saga finnes i många handskrifter i A. M. Kphmn, och är utgifven i tryck 1874 af *C. R. Unger* i Postula sögur.

124. **Jóns saga Hólabiskups** förekommer på 3 ställen; tidigast i Hólastadr 1396, Di. III, 613 »*jons sagha holabiskups*»; vidare i Munkaþverá 1429, Di. IV, 374 »*jons sagha holabiscups j latino. onnor j norræno*»; i Mödruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*jons saga holabiskups*» under rubriken »*þessar norrenv bækur*». Jóns saga Hólabiskups finnes ännu i många handskr. i A. M., Kphmn, samt i K. B., Sthm, och är i tryck utgifven i Biskupasögur.[1]

125. **Jóns saga postula** förekommer på fyra ställen; tidigast i Tunga 1317, Di. II, 408 »*jons sogu postola*»; vidare i Svalbard 1394, Di, III, 569 »*jons saga postula*»; på två ställen är kyrkan helgad åt Jón postula, för öfrigt nämnes ej åt hvem kyrkorna äro helgade. Dessutom förekommer 1394 i Bakki, Di. III, 518» *Jons historia*», som torde vara samma bok; där finnes äfven »*jons saga postula*»; kyrkan i Bakki är helgad »*hinum heilagi johanni postula*».[2] Jóns saga postola finnes ännu i många handskrifter i A. M., Kphmn, samt är i tryck utg. 1874 af *C. R. Unger* i Postula sögur.

126. **Judits bók** finnes endast i Videyjarklaustr 1397, Di. IV, 111.

---

[1] Jfr *F. Jonson* II, 404—405.

[2] Jons historia torde vara på latin, Jóns saga däremot á norrœnu.

127. **Justinu saga** förekommer endast i Mödruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 »*justinv saga*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*».[1]

128. **Karlamagnus saga** förekommer på 2 ställen; tidigast i Hólastadr 1396, D. III, 613 »*karla maghnus saga*» och i Mödruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 »*kallamagnus saga med ollum þattum*» under rubriken norrænu boekr. Den finnes ännu i flera handskr. i A. M. Kphmn, och i K. B., Sthm samt är utgifven i tryck 1860 af *C. R. Unger.*

129. **Katrinar saga** förekommer på 3 ställen; tidigast i Nordtunga 1397, Di. IV, 126 »*Katrinar sǫgu*», där kyrkan är helgad åt den h. Catharinæ; vidare i Hrafnagil 1461, Di. V, 316 »*katrinar saga*»; i Mödruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*catrinar saga*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Slutligen förekommer Catharinæ historia, som torde vara lika med Katrinar saga — men troligen skrifven på latin — i Höfdi 1394, Di. III, 569 »*Historiur. iiij. Michaelis Martini. Catharinæ og Andreæ sine ordu(!)*». Katrinar saga förekommer ännu i flera handskr. i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthm, samt är i tryck utgifven af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur.

Kiriall se n:o 139.

130. **Kolbrún** förekommer endast 1360 i Di. VI, 12 i följande: »*Snorri Andrésson selr Asgrimi ábóta og klaustrinu á Helgafelli jördina ad Horni fyrir fjórdung i Berserkseyri og lausafé ad auk, og er þar i talin bók, er Kolbrún heitir*».

131. **Kolbása** förekommer endast i Breidibólstadr 1397, Di. IV, 83 »*bok er Kolbása heiter*».

132. **Kolumbum** förekommer endast i »*Kaupbrief firer*

[1] En legend om den hel. Justina finnes i Acta sanctorum.

Horne j Helgafellssueijt» 1397, Di. III, 313 *»og þar til bok er Koolumbum er köllud»*.[1]

133. **Kóngabók** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 *»kongabok tekur til af magnuse olafssyni hinum goda framan til suerris»*; den är upptagen under rubriken *»þessar norrænv bækur»*. Det synes hafva varit en handskrift af samma slag som Morkinskinna, ty denna började med Magnus d. godes saga och har utan tvifvel gått till 1177 (liksom Heimskringla och Fagrskinna). Jfr *Finnur Jonsson*, Den oldnorske og oldislandske litteraturs historie II, 626.

134. **Kórbók** eller **kórsöngva bók** förekommer på 3 ställen, tidigast 1318 i Hof, Di. II, 460 *»korsongua bok»;* och 1318 i Svalbarđ, Di. II, 449 *»fjortan korbækur»* (är troligen ett senare tillägg); vidare i Helgafellsklaustr 1397, Di. IV, 170 *»korbækur þrennar þer annvm oc ein med fornvm hætti»*.[2] Jfr följande.

135. **Kórpsaltare** finnes endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. III, 213 *»þrennar ottvsongva bækur med kor psalltorum»*. Jfr föregående.

136. **Kristinna laga þáttr**[3] förekommer endast i Miđarnarbæli 1179, Di. I, 255 *»kristinna laga þatt»*. Den förekommer i många handskr. i A. M., Kphmn. Jfr följande.

137. **Kristinn réttr** finnes på 4 ställen 1318 näml. i Múli, Di. II, 435 *»forn christinsdoms Riettur»;* i Grímsey Di. II, 443 *»Kristinn riettur»;* i Hrafnagil Di. II, 453 *»kristinn Riettur ä norrænu»;* i Gođdalir Di. II, 464 *»kristinnriettr forn»*. Kri-

[1] Denna bok skulle möjligen kunna vara munken Jonas biografi öfver iriske missionären Columban eller någon skrift af Colombanus. Jfr *Ebert I*, 617—622.

[2] Kórbók, bok, som innehåller de sånger med tillhörande noter, som skulle sjungas i koret af de underordnade andlige. *Fr.* [2].

[3] Þáttr »en af de Dele hvoraf en Lovbog bestaar... kristinna laga þáttr Grg. 1.» *Fr.* [2].

stinn rettr finns i ovanligt många handskr. i A. M. Kphmn. Jfr föregående.

Kross les se följande

138. **Kross saga** förekommer på 2 ställen; tidigast i Hruni 1331, Di. II, 665 »*kross sogor badar*» samt i Mödruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*kross saga*». På senare stället förekommer den under rubriken norrænar bœkr. *Krossles*, som förekommer i Gardar 1352, Di. III, 69 »*krossles bædi haust oc vor*» är nog samma arbete. Likaså bör nog »*Inuentio crucis*», som förekommer i Múli 1318, Di. II, 435 hänföras hit. Crucis Legendæ äro i tryck utgifna af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur och äro tre till antalet: Origo Crucis 298—301, Inventio Crucis, Fragment 301—308 och Flagellatio Crucis 308—311.

139. **Kyriall, kiriall, kiriallskver** förekommer på omkr. 35 ställen; tidigast i Reykir 1360, Di. III, 175 »*Dalkur Bondi giordi Bok Graduale. samsetta med sequentiur. og þar med kyriall*»; i Ljósavatn 1491, Di. V, 323 »*kiriall med venite*», i Sjóarborg 1394, Di. III, 530 »*kyrials quaterne og andres les*»; i Kross 1480, Di. VI, 333 »*kiriall*».[1]

140. **Kyrkjudagssöngvar** förekomma på några ställen t. ex. Bakki 1394, Di. III, 518 »*kyrckiudaghs songur*», Laugaland 1394, Di. III, 522 »*kyrkiudags songur*», Háls 1394, Di. III, 573 »*kyrkiudags saungur*». Jfr n:o 110.[2]

141. **Lais saga** förekommer endast i Mödruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 »*lais saga*»; under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Den finnes nu i flera handskr., vanligen förenad med Magus saga.

142. **Lagbók** förekommer på 2 ställen; tidigast 1397 i

---

[1] Kiriall eller kyriall, »Sangen eller Salmen kyrie eleison». *Fr.* [2].

[2] »*Kyrkobók*» omtalas för Hólar och klostret á þingeyrum 1359 i Di. III, s. 132 o. 133 och är väl något helt annat än n:o 140.

Viđeyjarklaustr Di. IV, 111 »*Item Mariusaga og postulasögur oc Sermones oc ij Annales forner ä x bokumm oc Logbok þar j*»; vidare i Öxnhóll 1461, Di. V. 293 »*nockut af logbok*».

143. **Lanbertus saga** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*lanbertus saga*» under rubriken» *þessar norrænv bækur*».[1]

144. **Laurentius saga** förekommer endast på 2 ställen tidigast i Gardar 1352, Di. III, 69 »*lorencijus saga*», vidare i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*laurencius saga*», där den finns under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Den finnes ännu i flera handskr. i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthm, samt är 1877 utgifven af *C. R. Unger* i Heilagra manna sögur.

145. **Legendubók** eller **legendarium** finnes på ett 30-tal ställen; tidigast 1318 på flera ställen t. ex. Ábær 1318, Di. II, 463 »*Legendo Bok. tekur til in aduentu oc framm vm jol*»; Múli 1318, Di. II, 435 »*Legendu bækur per anni circulum... Legenda de sanctis ä. ij. selskinns Bokum*»; vidare i Grýtubakki 1461, Di. V, 266 »*legendarium fra aduentu oc til paska med de sanctis bædi uetur oc sumar*»; Oddi 1488, Di. VI, 629 »*ij legendur per annum onnur de tempore og onnur de sanctis*», o. s. v. Legender finnas i flera handskrifter i A. M., Kphmn. Jfr n:o 59 och 109.

146. **Leodgarius saga** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*leodgarius saga*» under rubriken »*þessar norrenv bækur*».[2]

[1] Hvem som här åsyftas, är ej bekant; möjligen den hel. *Lambert*, om hvilken en legend finnes i Acta sanctorum.

[2] Om den hel. Leodegar, biskop af Autun, † 678, finnas 2 vitæ skrifna. af hvilka det ena är en slags politisk hist., det andra syftar mera till att förhärliga martyrens ståndaktighet. Denna saga torde vara en öfversättning af ettdera arbetet. För öfrigt finnes en dikt om den hel. Leodegars lif på franska i 40 strofer och 240 verser. *Ebert I*, 613, III, 365—368.

147. **Lesbók, lesskrá, leskver, les** och **lestrbók** förekomma på 100-tals ställen; tidigast 1318 på många ställen, t. ex. Upsir, Di. II, 458 »*iiij. lesbœkur. taka xij. manudi*». Än heter det endast lesbók såsom ofvan eller i Flatey 1397, Di. IV, 152; än förekomma längre titlar, t. ex. Gilsbakki 1463, Di. V, 404 »*lesbok de tempore a uetrin*»; Bjarnanes 1397, Di. IV, 233 »*lesbok De Sanctis fra Jonsmesso baptistæ oc til Jola*»; Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 287 »*lesbok de dominicis fra augustus manad til aduentu*»;[1] Vallanes 1419, Di. IV, 271 »*iiij les skrar vondar*»; Draflastađir 1394, Di. III, 571 »*Leskuer a sumarid*»; Djúpadalr 1461, Di. V, 312 »*les*»;[2] Nes 1394, Di. III, 558 »*kyrkiu läs*» lestrbok förekommer tidigast 1270, Di. II, 84 »*lesturbok*»; Hítarđalr 1463, Di. V, 407 »*prima lestrabok*»; Laugaland 1461, Di. V, 291 »*faer lestrar aa einu kuere*» o. s. v.[3] Jfr n:o 59 och 60.

Liber evangeliorum se n:o 72.

148. **Liber genesis** finnes i Eyri 1397, Di. IV, 140 »*Liber Genesis a wetrinn j selskinni*»; vidare i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 »*liber genesis*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*». På ett par ställen förekommer denna bok under titel »**uppreistar saga**»,[4] tidigast i Hruni 1331, Di. II, 665 »*mariu saga oc kross sogor badar oc vppreistar saga*»; något längre ned på samma måldage heter det »*Mariuskriptt. ein gylld ok onnur skriptt steind su sem a er vppreistar sagha*»; vidare i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Vppreistar saga*» under rubriken »*þetta er j Norrænu bokum*».

Liber Job se n:o 118.

149. **Liber Josuæ** förekommer endast i Viđeyjarklaustr

[1] Som af denna exempelsamling framgår, är det ej lätt att efter diplomens uppgifter skilja på olika gudstjänstböcker (jfr inledningen); man ser, att här för fullständighetens skull böcker upptagits, som återfinnas under bok de sanctis, de tempore o. s. v.

[2] Se legender under rubriken les n:o 9, 139 o. s. v.

[3] I Ásólfsskálí förekommer 1179, Di. I, 256 en skrift med titel »*mal boc*», men det heter i en anmärkning »*málbók er liklega sama og lesbók*».

[4] *Uppreistarsaga* = skapelsehistorien, genesis, första mosebok. *Fr.*[2]

1397, Di. IV, 111 »*Liber Josuæ. Ruth et Hester. Judith og Paralippomenon a einni bok*».

150. **Liber Hugonis de abusibus claustri** förekommer endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Item liber Hugonis de abusibus clavstri*».[1]

151. **Liber Macchabæorum** förekommer på 2 ställen; tidigast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »»*Liber Macchabæorum*»; vidare i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 »*liber genesis et liber macabeorum*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*».

Liber pastoralis se n:o 49.

152. **Liber regum** förekommer endast i Hólastađr 1396, Di. III, 613 »*liber Regum*» under rubriken »*þessar soghu bökr*». Denna bok är sannolikt biblisk.

153. **Liber sapientiæ** förekommer endast i Vellir 1318, Di. II, 455.

Liber sermonum se n:o 216.

154. **Lucas saga** eller ock **Lucas evangelium** torde åsyftas med »*luce*», som endast förekommer i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 under rubriken norrœnu bœkr.

155. **Lucidarius** förekommer endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111. Den finnes i flera handskrifter i A. M., Kphmn. Elucidarius blef 1858 utgifven af *Konr. Gislason*.

156. **Lucie saga** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Lucie saga finnes ännu i handskr. i A. M., Kphmn och i K. B., Sthm

[1] Detta arbete torde vara af den berömde medeltida mystikern Hugo von St. Victor † 1141.

samt är i tryck utgifven af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur.

157. **Magnus saga** förekommer i Húsavík 1394, Di. III, 583 »*magnvssaga*». Flera olika slag af Magnussagor (om M. den gode, M. barfot, M. Erlingsson m. fl.) finnas i handskrift i A. M., Kphmn, och K. B, Sthm, samt äro äfven i tryck utgifna.

158 **Magus saga** — såsom det förefaller vara — finnes endast i Mödruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*mag(n)us*» (det inom parentes tillagda *n* förskrifver sig väl från utgifvaren) under titeln norrœnu bœkr. Den är 1877 i tryck utgifven af *G. Cederschiöld* i Fornsögur Sudrlanda.

159. **Margrétar saga** förekommer på 2 ställen 1397, i Búdardalr, Di. IV, 157 »*Margrietarsögu*» och i Melar i Melasveit Di. IV, 193 »*Margrietar saga*»[1]. I Videyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 förekommer »*Vita sanctæ Margrietæ*» under rubriken skolböcker. Sagan finnes i flera handskrifter i A. M. Kphmn, och är i tryck utgifven af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur.

160. **Mariu jarteignir, Miracula sanctæ Mariæ, Miracula beatæ virginis** eller **Miracula vorrar frú** förekomma på 7 ställen; i Hruni 1331, Di. II, 665 »*Marie jartegnir a latinu*»; i Höskuldstadir 1394, Di. III, 533 »*mariu saga med jarteyknum*»; i Múli 1318, Di. II, 435 »*de assumptione sanctæ Mariæ oc Miracula eiusdem ä einni Bok*», i Videyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 på 2 ställen under olika rubriker: 1) »*þetta er j Norrænu bokum .. miracula Sanctæ mariæ*» och 2) »*j Skolabokum . . Miracula sanctæ Mariæ*»; i Grenjadarstadr 1394, Di. III, 580 »*mirakvla beate virginis*»; i Valþjófsstadir 1397, Di. IV, 211 »*miracula vorrar frv*» och i Mödruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*miraculum bok vorar frv*»; på sista stället under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Maria

[1] Den heliga Margareta lefde enligt legenden under kejsar Diocletiani tid och led martyrdöden. (Den latinska legenden finnes i Legenda Aurea P. 400—403. *C. R. Unger*, Heilagra manna sögur).

järtecken etc. förekomma i handskr. i A. M., Kphmn. Jfr n:o 163.

161. **Marie Magdalene saga ok Marthe** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*Marie magdalene oc marte*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*». »*Marthe saga ok Marie Magdalene*» förekommer i handskr. i A. M. Kphmn, och är i tryck utgifven af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur.

162. **Mariu messnabók** förekommer endast i Ljósavatn 1461, Di. V, 323 »*mariumessna boc*». Jfr n:o 30 och 169.

163. **Mariu saga** förekommer på ett 20-tal ställen, tidigast 1317 i Tunga, Di. II, 408 »*eina mariu sogu*»; i Hólastađr 1396, Di. III, 613 »*Mariu sagha guds modur*»; Munkaþverá 1429, Di. IV, 374 *Marie sagha ... oc litil marie saga*»; i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Mariusaga*» under rubriken »*þetta er j Norrænu bokum*». Den förekommer i många handskrifter i A. M. Kphmn, och i K. B., Sthm, samt är i tryck utgifven 1871 och 1877 af *C. R. Unger*[1].

164. **Mariu psaltare** förekommer på 4 ställen; tidigast i Hruni 1331, Di. II, 665 »*dauidz salltare oc mariu psalltara*»; vidare i Hólastađr 1396, Di. III, 612 »*mariu psalltarar*»; i Miklagarđr 1461. Di. V, 313 »*mariupsalltare*»; i Kalmanstunga 1469, Di. V, 557 »*salltara godan med mariu salltara*».[2] Jfr n:o 96 o. 197.

165. **Mariu sequentiur** förekomma endast i Skarđ 1401, Di. III, 659 »*Mariu sequenciur aa kueri*». Jämför n:o 215

[1] Den 1877 utgifna sagan kallas Mariu saga egipzku och är tryckt i Heilagra manna sögur.

[2] Utom om Davids psaltare har ordet psaltare sannolikt också användts om »den heliga jungfru Marias rosenkrans», rosarium, mlat. psalterium beatæ Mariæ virginis, och det göres skillnad mellan Davids psaltare och várrar frú psaltari. Se *Fr.*[2] under psaltari.

166. **Martinus saga** förekommer på 2 ställen; tidigast i Grenjađarstađr 1318, Di. II, 433 »*marteins saga vppa norrænu*», vidare i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*martinus saga*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*»; den förekommer på ännu ett ställe i denna måldage, som äfven upptar »*Vita sancti martini*» under rubriken »*þetta j latinvbokum*». *Martinus historia*, som väl torde vara detsamma som Martinus saga — men troligen (liksom *Vita*) på latin — förekommer också på 2 ställen; tidigast 1391 i Grenjađarstađr, Di. IV, 20 »*Historia Martinj ä kvere vondt*»; några år senare, 1394, heter det i en måldage för samma ställe »*martinvs saga aa latinv. avnnvr a norrænv... jstoriale martini fornt*», Di. III, 581. För Höfđi 1394, Di III, 569 heter det: »*Historiur. iiij. Michaelis. Martini. Catharinæ og Andreæ sine ordu(!)*». Martinus saga biskups finnes ännu i handskr. i A. M., Kphmn och K. B., Sthm, samt är i tryck utgifven 1877 af *C. R. Unger* i Heilagra manna sögur.

167. **Martyriologium** förekommer på ett 20-tal ställen; tidigast 1270, Di. II, 84 i Vallanesmåldagen »*martirilogivm*»; i Garđar 1352, Di III, 68 »*martirilogium cum ymnnario*»; i Grenjađarstađr 1394, Di. III, 580 »*martirilogium fanytt*» o. s. v. Martyriologium förekommer i handskrift. i A. M., Kphmn.[1]

168. **Matutinale**[2] förekommer på ett 20-tal ställen, tidigast i Grýtubakki 1318, Di. II, 445 »*Matutinale fra jonsmessu Baptistæ. oc vt yfir andres messu*»; i Glæsibær 1394, Di. III, 520 »*matutinale Bok ad lesa ä sumarid*»; i Álptanes 1397, Di. IV, 187 »*Matutinale ad song og onnur bok er a vor Matutinale de tempore et de sanctis fra Trinitatisdeigi til Adventu*»; i Laugaland 1461, Di. V, 291 »*matetinale bok aa sumarid*»; i Holt 1480, Di VI, 330 »*missale oc matutinale framann til de trinitate* o. s. v.

---

[1] Martyrologium, de natalitiis sanctorum diebus af Beda † 735 »die Grundlage aller spätern Umarbeitungen». *Ebert I*, 646.

[2] Matutinen, morgonmessan i den katolska gudstjänsten.

169. **Messubók** eller **missale**[1] förekommer på ett 150 tal ställen; tidigast i Vallanesmåldagen 1270, Di. II, 84 »*messvbok*»; vidare i Grýtubakki 1318, Di. II, 445 »*messubok per anni circulum og psalltare og eý ad skipudu: onnur messubok ad dominicum a sumarid. þridia messubok tekur til ad jola fostu oc fram til paska ad dominicum*»; i Hvanneyri 1358, Di. III, 125 »*messubok ad pistlum oc euangelijorum vmm sumar tijma de tempore*»; i Hítardalr 1463, Di. V, 407 »*ein messubok med pisla oc gudspioll de tempore et de sanctis per anni circulum. utlendzk. vond*»; i Grund 1461, Di. V, 314 »*messubok lesandi fra aduentu oc til huita sunno*»; i Stafholt 1397, Di. IV, 190 »*Missale de sanctis. Item samsett Missale de tempore per anni circulum*»; i Bard 1461, Di V, 253 »*missale fra aduentu til pascha med de tempore oc de sanctis*»; i Múli 1461, Di. V, 284 »*missale a sumarit*»; i Gardar 1352, Di. III, 68 »*läga sonngua bok at cotidianis oracionibus oc XVIJ. missis pro defunctis*»; i Gilsbakki 1397, Di. IV, 122 »*messubok ad pistlum oc Gudspiollum. Secretis oc orationibus fra Jolafostv til Trinitatisviku*» o. s. v.

Messudagabréf se n:o 30.

170. **Mikaels saga** förekommer på 4 ställen; tidigast i Selárdalr 1354, Di. III, 92 »*michalz sogu*»; vidare i Gnúpufell 1394, Di. III, 527 »*Michaels saga*» och kyrkan här är helgad åt Mikael; i Reykir 1394, Di. III, 530 »*Michaels saga*» och kyrkan är äfven här helgad åt Mikael; vidare i Mikaelskyrkan i Búdardalr 1397, Di. IV, 157 »*Michelssögu*». *Mikaels historia*, som torde vara samma arbete — men troligen på latin — finnes endast i Höfdi 1394, Di. III, 569 »*Historiur. iiij. Michaelis. Martini. Catharinæ og Andræ sine ordu(!)*». Mikaels saga finnes i handskr. i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthm, samt är i tryck utgifven 1877 af *C. R. Unger* i Heilagra manna sögur.

Minus volumen Prisciani se n:o 193.

[1] Missale, messbok = ritualen för den offentliga gudstjensten (Latinska sånger utg. af Klemming s. 180). Messa förekommer i många handskrifter i A. M., Kphmn.

Miracula sanctæ Mariæ, vorrar fru se n:o 160.

171. **Nikolaus saga** förekommer på 16 ställen; tidigast 1318 på 2 ställen, i Goðdalir, Di. II, 464 »*Nicholas saga*» och i Holtastaðir Di. II, 472 »*nichulas saga*». För Undanfell heter det 1360, Di. III, 162 »*Nicholaus saga med latynu*». På de flesta ställena äro kyrkorna helgade åt den helige Nikolaus. På ett par ställen förekommer *Nikolaus historia*, som torde vara samma arbete på latin; i Holtastaðir 1394, Di. III, 547 *Nicholas saga*... *Historia Nicholai ä kueri*» och i Staðr 1394, Di. III, 575 »*Nicholäs saga*... *kuer framann af Grallara annad kuer historia Nicholai*» På båda ställena är kyrkan helgad åt Nikolaus. Nikolaus saga erkebiskups och Nikolaus saga leikara finnas i handskr. i A M., Kphmn och i K B., Sthm och den förra är i tryck utgifven af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur.

172. **Niðaróss orða** förekommer endast i Útskálar 1397, Di. IV, 104 »*Nidaros orda*»[1]. Jfr n:o 46, 114, 181 och 202.

173. **Niðrstigningar saga** förekommer endast i Garðr 1318, Di. II, 427 »*nidurstigningar sogu*».[2] Den finnes i handskr. i A. M., Kphmn samt är i tryck utgifven af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur. Denna saga är egentligen andra delen af det s. k. Nikodemus' Evangelium; *C. R. Unger*, Heilagra manna sögur s. XV.

174. **Nova historia** förekommer endast i Sauðanes 1344, Di. II, 786 »*noua historia*». Jfr n:o 59, 107 och 109

Novum festum se n:o 56.

175. **Nýja hald** förekommer på 4 ställen; 1394 i Auðbrekka, Di. III, 521 »*nyia hallds kuer*», i Laufás, Di. III, 567 »*nyia hallds kuer*» samt 1401 i Skarð, Di. III, 658 »*nyiahallz*

---

[1] Orða Ordensregel. *Fr.*[2].

[2] Niðrstigningarsaga = berättelse om Kristi nedfarande till helvetet. *Fr.*[2]

kuer». För Sauđanes 1394. Di. III, 554 heter det »*nya halld*». Jfr följande och n:o 56.

176. **Nýja halds söngr** förekommer på 2 ställen 1394, i Hof, Di. III, 528 »*nýia halldz saungur*» och i Gunnsteinsstađir Di. III, 546 »*nyia hallds saungur ä kuere*». Jfr föregående och n:o 56.

177. **Ofeiglin** förekommer endast i Hrafnagil 1394. Di. III, 561 »*ofeiglin. ij per Anni circulum ad song*».

178. **Ólafs saga Haraldssonar** förekommer — uttryckligen benämnd med denna titel — på 2 ställen, tidigast i Sauđanes 1344, Di. II, 786 »*olafs saga haralldzsonar*», vidare i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 »*Olafs saga haralldzsonar*», där den förekommer under rubriken »*þessar norrænv bækur*». På förra stället är kyrkan helgad åt »*hinum heilaga Olafi*» samt åt jungfru Maria och Benediktus. För öfrigt förekommer Olofs saga utan angifvande af hvilken Olof, som åsyftas, på 11 ställen; tidigast 1318 på flera ställen t. ex. i Vellir, Di. II, 455 »*olafz saga*», där kyrkan kallas »*hins heilaga olafz*». Vidare förekommer den i Barđ 1461, Di. V, 253 »*olafs saga*». På somliga ställen, där denna saga förekommer, kallas kyrkan »*den helige Olofs kyrka*», på andra ställen omtalas, att kyrkan är helgad åt den helige Olof eller endast åt Olof, på några ställen nämnes härom alls intet. För Hólastađr heter det 1396, Di. III, 613 »*olafuanna soghur*». I Lögmannshlíđ förekommer 1394, Di. III, 523 »*Olaffz historia. Olafz saga forn*». För samma kyrka hette det 1318, Di. II, 454 »*eitt kuer. oc ä olafzles*», som nog är detsamma som legenden om Olof. Kyrkan här kallas »*hins heilaga Olafz*». Man kan tryggt våga antaga, att Olofs saga på de allra flesta ställena, åtminstone där kyrkorna kallas den helige Olofs eller äro helgade åt honom, är detsamma som Olofs saga Haraldssonar. Med »Ólafanna sögur» menas utan tvifvel Olof den heliges och Olof Tryggvessons. Olof den heliges saga förekommer i många handskr. i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthm, samt är i tryck utgifven flera gånger.

179. **Ólafs saga Tryggvasonar** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 »*Olafs saga tryguasonar agœt*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Den finnes i många handskr. i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthm, samt i Upsala Univ. bibl. och är i tryck utgifven flera gånger.

180. **Orationes**[1] förekomma på några ställen, t. ex. 1397 i Gilsbakki Di. IV, 122 »*Sequentiubok sæmiliga oc messubok ad pistlum oc gudspiollum. Secretis oc orationibus fra Jolafostv til Trinitatisviku*»; 1461 i Holt, Di. V, 254 »*de tempore bok tekr til at paskvm til aduentv med gudspiol(l) pisla oc oracior*»; 1461 i Presthólar, Di. V, 278 »*pislar oc gudspiol(l) oc or(a)ciorvm*»; 1461 i Melstađr, Di. V, 338 »*pislabok. gudzspiol(l) oc oracio fra aduentu oc til pascha*»; 1461 i Tjörn, Di. V, 341 »*gudzspiallabok med pislum de tempore per anni circulum oc þar til oraciobok med cecretum*».

181. **Orđubók,**[2] **orđa, ordukver** eller **ordoskrá** förekommer på omkr. 25 ställen; tidigast 1318 i Breiđibólstađr, Di. II, 479 »*iij. ordo Bækur per anni circulum*»; vidare i Stađarbakki 1360, Di. III, 164 »*ordo a veturinn*»; i Gnúpufell 1394, Di. III, 527 »*Ordoskrā de sanctis og de tempore*»; i Skinnastađir 1394, Di. III, 587 »*ordoqver*»; i Vallanes 1397, Di. IV, 207 *Ordubok vmm Xij manude*»; i Hítarđalr 1463, Di. V, 407 »*orda*»; i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 287 »*ij. ordur*»; o. s. v. Jfr n:o 172.

182. **Óttusöngvabók** förekommer på omkr. 25 ställen; tidigast i Auđkúla 1318, Di. II, 474 »*ottu songua Bækur. iiij. fornar per anni circulum. nema commune suffragium*»; i Árskógr 1461, Di V, 262 »*ottvsaungua bok fra paskum til adventv*»; i Miklaholt 1463, Di. V, 403 »*ottusongvabok aa sumarit... ottusongua bok uond aa vetrin*» o. s. v.

183. **Páls saga** förekommer endast i Auđbrekka 1394, Di. III, 521 »*päls saga*» och kyrkan är helgad »*hinum heilaga*

[1] Oracio = bön (Latinska sånger, utg. af Klemming s. 180).

[2] Orđa = Ordensregel (lat. ordo). *Fr*². Troligen är det dock någon annan betydelse här.

Paulo»; i Hrafnagil förekommer 1394, Di. III, 561 »*pälsBok*«, som torde vara samma arbete.[1] I handskr. finnas i Sthm och Kphmn Páls saga biskups, Páls saga erimita och Páls saga postola, som alla äro i tryck utgifna. Jfr n:o 119 och 188.

184. **Paralipomenon** förekommer endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Liber Josuæ. Ruth et Hester. Judith og Paralippomenon a einni bok*«.[2]

185. **Páskabók** förekommer på ett 20-tal ställen; tidigast 1394 på flera ställen, t. ex. þverá, Di. III, 556 »*paska Bok med lesi*« Höfđi, Di. III, 569 »*paska Bok ad saung*«; vidare i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 286 »*paskabok de sanctis oc de tempore med Messum oc syngiande*«; 1461 i Lundarbrekka, Di. V, 321 »*paskabok syngiande vtan lectiones*«; i Öxnhóll finnes 1461, Di. V, 292 »*paskabrefer med missale til trinitatis dags*« och i Hólar 1461, Di. V, 309 »*paskakver syngianda fram vm paskavikv*« o. s. v.

186. **Passionarius apostolorum, passiones, passional** eller **passionales apostolorum** finnes på 7 ställen; tidigast i Múli 1318, Di. II, 435 »*passiones Apostolorum ä einni Bok*«, 1318 i Saurbær, Di. II, 451 »*passionall apostolorum*«; 1318 i Vellir, Di II, 455 »*passionales Apostolorum*«; det heter 1394, Di. III, 524 om Saurbær »*passionarius Apostolorum a Latijnu*« och för Garđar 1397, Di. IV, 108 »*Passionarius Apostolorum et aliorum sanctorum*«. I A. M., Kphmn, finnes passionale i handskr.

187. **Passio Olavi** förekommer endast i Nes 1318, Di. II, 435 »*passio Olaui a kueri*«. Jfr n:o 178.

188. **Passio Pauli**[3] förekommer endast i Viđeyjarklaustr 1397 Di. IV, 111 »*Passio Pavli*«. Jfr n:o 119 och 183.

---

[1] Här heter kyrkan »*Kyrckia hins hailaga Peturs*«.

[2] Paralipomena, titel på krönikeböckerna.

[3] Passio Petri et Pauli är en hymn på 66 vers af Prudentius, Ebert I, 266—267; möjligen är det samma skrift, som här angifves.

Pastorale Gregorii se n:o 49.

Johannes ok Pauli se n:o 119.

189. **Petrs saga** förekommer på 8 ställen; tidigast 1318 på 2 ställen, t. ex Víđivellir, Di. II, 462 »*peturs saga*»; vidare i Háls 1394, Di. III, 573 »*peturs saga j lierepti*»; i Kalmanstunga 1469, Di. V, 556 »*peturs saga*». På de flesta ställena äro kyrkorna helgade åt den helige Petrus. Petrs saga postola finnes i många handskr. i A. M., Kphmn och i K. B, Sthm samt är i tryck utgifven af *C. R. Unger* 1874 i Postula sögur.

Pistla bók se n:o 69.

190. **Plenarium** förekommer på några ställen; tidigast omkr. 1185 i Hraun, Di. I, 278 »*plenarium*»; i Skinnastađir 1318, Di. II, 427 »*plenaria ij*»; i Grund 1394, Di. III, 523 »*plenarius*» o. s. v.[1]

191. **Postula sögur** förekomma på 7 ställen; tidigast 1318 i Vellir, Di. II, 455 »*postula sogur*»; vidare i Strönd 1397, Di IV, 100 »*Postulasogur j Latinu* ; i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*postulasögur*» under rubriken »*þetta er j Norrænu bokum*», i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*postula saugur*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*». I A. M. Kphmn finnas Postula sögur i handskr. Jfr n:o 186.

192. **Primalestr** förekommer endast i Vallanes 1419, Di. IV 271 »*prima lestur*». Jfr n:o 147.

193. **Priscianus** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*Minus volumen prisciani*» under rubriken »*þetta j latinvbokum*».[2]

---

[1] Liber plenarius l. plenarium kallades under medeltiden dels fullständiga handskrifter af hela Nya Testamentet l. de fyra evangelierna, dels ock den fullständiga katolska messboken (missale plenarium) med antiphonarium, lectionarium m. m. till skilnad från breviarium (= bönboken).

[2] Priscianus från Cæsarea skref en fullständigt systematisk framställning af den latinska grammatiken omkr. år 500.

194. **Processionale, processionall, processionarl** förekommer på ett 30-tal ställen, tidigast 1318 på flera ställen, t. ex. Grímstungur, Di. II, 477 »*processionale*»; vidare i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 286 »*ij. processionalia*» o. s. v.

195. **Profeterna** förekomma endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 110 »*xij. prophetæ minores*».

196. **Proprietarium** förekommer endast i Hólastađr 1396, Di. III, 613 »*proprietarium*» under rubriken »*þessar skolabökr*».

197. **Psaltare** förekommer på ett 140-tal olika ställen; tidigast 1179 på 2 ställen, i Keldudalsholt, Di. I, 251 »*salltara*» och i Ásolfskáli, Di. I, 256 »*salltari*»; vanligen heter det endast psaltare, men stundom finnas ytterligare bestämningar, t. ex. Hruni 1331, Di. II, 665 »*dauidz salltare oc mariu psalltara*», Hof 1343, Di. II, 775 »*davidspsalltara iiijc*»; för Eiđ 1397, Di. IV, 220 heter det »*Hundradz psalltare*», för Múli 1318, Di. II, 435 »*Enskur psaltare*», för Möđruvallaklaustr 1461, Di. V. 287 »*V. salltarar goder oc ij let(t)ari*»; för Hof 1318, Di. II, 464 »*psalltare fielijtill*»; för Reykholt 1463, Di. V, 400 »*psalterium*»; för Hjaltabakki 1318, Di. II, 475 »*psalltara Totrar. ij*»; för Skútustađir 1461, Di. V, 319 »*salltaraskrar margar*» o. s. v. Jämför n:o 164.

198. **Quattuor libri dialogorum** förekomma endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*quator libri dialogorum j tueim bokum*» under rubriken »*þetta j latinvbokum*». Jfr n:o 61.

199 **Quæstiones Augustini & Orosii** förekomma endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Quæstiones Avgustini et Orosij*».

200. **Rationale** förekommer på ett par ställen; tidigast i Hólastađr 1374, Di. III, 288 »*Rationalia tuau*»; senare 1396, Di. III, 612 heter det för samma ställe »*Racionale*»; vidare i

Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*Racionale divinorum officiorum*» under rubriken »*þetta j latinvbokum*».

201. **Reddingabœkr** (registret s. 995: sbr. á ensku readingbook) förekomma endast i Hrafnagil 1318, Di. II, 453 »*Reddingabækur. Xj.*»[1]

202. **Reglubœkr** förekomma endast i Viðeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Item tuær Reglubækur*»[2]. Jfr n:o 46, 114, 172 och 181.

203. **Remundus decretorum** förekommer endast i Hólastaðr 1396, Di. III, 612 »*Remundus. decretorum*» under rubriken »*þessar de iure*».

204. **Responsorium**[3] förekommer endast i Hvammr 1361, Di. V, 322 »*responsoria... responsoriabok de sanctis tekur til at jonsmesso baptiste til aduentu... responsoria vm sumarit til aduentu... responsorium ecki epter ordu*».

205 **Riddara sögur** förekomma endast i Hólastaðr 1396, Di. III, 613 »*Riddara sogur a tueim bokum*» under rubriken »*þessar soghu bökr*».

Rim se n:o 14.

206. **Ruth** förekommer endast i Viðeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Liber Josuæ. Ruth et Hester*» etc.

207. **Sagnabœkr** förekomma på 3 ställen utan närmare angifvande af innehållet, tidigast i Holt omkr. 1270, Di. II, 85 »*fioldi sagna boka*»; vidare i Hof 1318, Di. II, 463 »*sogubok ä lätijnu*»; i Höfði 1318, Di. II, 446 »*sogubok forn oc a margar sogur*» (anm.: »*fyrst skr.: margrietarsaga, en soo lagfært*»). Jfr n:o 48 och 107.

---

[1] Ræding = text, som uppläses, skall uppläsas; »þar skal vera prestr ok djakn ok syngia allar heimilistiðir ok messu ofvalt, er niu rædingar eru». *Fr.*[2].

[2] Regla, bland annat = Ordensregel, tukt och regler, som de äro underkastade, hvilka tillhöra en viss munk- eller nunneorden. *Fr*[2].

[3] Responsorium = svarsång (Latinska sånger utg. af Klemming s. 180).

208. **Sálutíðabók, sálutíðir, sálumessur** eller **sálutíðakver** förekomma blott på ett fåtal ställen; tidigast 1343 i Hof, Di. II, 775 *»saalutidabok»*, 1401 i Skarð, Di. III, 658 *»De sanctis bok per annum. byriaz med salutidum»*; 1394 i Laugaland, Di. III, 522 *»alltaris Bok og eru a kyrkiudags songur og salumessur»*; 1394 i Glæsibær, Di. III, 520 *»sälutijdakuer»* o s. v.[1] Jfr n:o 14 och 15.

209. **Sancti Eustachii (saga?)** förekommer endast i Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 *»sancte eusstake»* under rubriken *»þessar norrænv bækur»*[2] Legenden om d. h. Eustachius finns tryckt i Acta sanctorum.

210 **Sanctæ Julianæ (saga?)** förekommer endast i Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 *»sancte juliane»* under rubriken *»þessar norrænv bækur»*.[3] En latinsk legend om d. h. Juliana finnes tryckt i Acta sanctorum.

Sanctorum bok se n:o 59.

Scriptura sacra se n:o 57 och 58.

211. **Sebastiani** förekommer endast i Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 *»fabiani oc sebastiani»*. Jämför n:o 80.[4]

212. **Secreta** (?) förekommer endast i Gilsbakki 1394, Di. IV, 122 *»Sequentiubok sæmiliga oc messubok ad pistlum oc Gudspiollum. Secretis oc orationibus fra jolafostu til Trinitatisviku.»*

213. **Sedulius** förekommer endast i Möðruvallaklaustr

[1] Sálutíðir = »Bønner som læses til bedste for de afdødes Sjæle». *Fr*[2].

[2] Legenden om d. h. Eustachius har blifvit behandlad många gånger både på vers och prosa under medeltiden. *Ebert* II, 319.

[3] Möjligen är denna bok en öfversättning af angelsachsaren Tynewulfs legend från 8:de årh. om den hel. Juliana. *Ebert* III, 52.

[4] Här åsyftas troligen sagan om den helige Sebastian, hvaraf ett fragment i tryck är utgifvet af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur.

1461, Di. V, 288 »*Sedulius*» under rubriken »*þetta j latinvbokum.*»[1]

214. **Septem dormientes** förekommer endast i Möðruvallaklaustr 1461, Di V, 289 »*septem dormiencium*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Den finnes i handskrift i K. B., Sthm, och är i tryck utgifven 1877 af *C. R. Unger* i Heilagra manna sögur.

215. **Sequentiubók, sequenciur, sequencionarium** förekomma på öfver 100 ställen; tidigast 1270 i Vallanes, Di. II, 84 »*sequentivbok*», vidare i Laugaland 1394. Di. III, 522 »*sequentiubok oc ei effter ordu*»; i Hruni 1331, Di. II, 665 »*gradall oc collectarius oc sequenciubok er taka xij manadi*»; i Grýtubakki 1318, Di. II, 445 »*sequentiubok per usum*»; i Ásgeirsá 1360, Di. III, 163 »*fiorar skrär. og sæmilig sequentia en fimta*»; i Melar 1397, Di. IV, 193 »*Seqventiur fär a kveri*»; i Illugastadir 1318, Di. II, 440 »*Sequentionarium*» o. s. v.[2]

216. **Sermonisbók**[3], **sermonsbók, sermoniciarius, sermones** och **homiliur** förekomma på ett 20-tal ställen; tidigast 1318 i Sjóarborg, Di. II, 468 »*Sermonum Bok*» och i Grímsey, Di. II, 443 »*Homiliur a sumarid*»; vidare i Melstaðr 1461, Di. V, 338 »*sermonsbækr tuær i latinu*»; i Grýtubakki 1461, Di. V, 266 »*omcliobok fra paskum oc fram yfer hvitasunno*»; i Viðeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Omiliæ diversorum patrum*»; i Miklaholt 1463, Di. V, 403 »*ij. sermonsbækur vondar i norrænu*»; i Goðdalir 1318, Di. II, 464 »*Sermones ä einni bok*»; i Möðruvellir 1461, Di. V, 307 »*sermonsskra vm langafaustu*»; i Einar-

[1] Möjligen åsyftas här någon dikt af skalden Sedulius fr. slutet af 5:te årh., t. ex. hans Paschale carmen eller en hymn om Kristus af honom, som katolska kyrkan tidigt började använda vid gudstjänsten. Möjligt är ock, att med »Sedulius» åsyftas något arbete af Sedulius Scotus omkr. 840—868, som skrifvit åtskilliga böcker t ex. »de rectoribus christianis». *Ebert* I, 373—380. II, 198.

[2] Seqventia, »et Slags Sang som blev sungen ved den kirkelige Gudstjeneste». *Fr*[2].

[3] Sermon = Prædiken (lat. sermo). *Fr*[2]. Sermo = homilia, concio ad populum in Ecclesia. *D. C.*

stađir 1394, Di. III, 556 »*Sermonicinarius*» o. s. v. I Viđeyjarklaustr förekommer 1397 Di. IV, 110 »*liber Sermonum stor bok i selskinni*», som nog också bör hänföras till denna rubrik. Homiliur finnas i handskrift i A. M, Kphmn. Flera homiliesamlingar äro i tryck utgifna, t. ex. af *Unger*, *Wisén* m. fl Jfr n:o 217—225.

217. **Sermones Augustini** förekomma på 4 ställen och **homiliur Augustini** på 2; tidigast 1318 i Múli, Di. II, 435 »*sermones Augustini*» och i Vellir, Di. II, 455 »*Homiliæ Gregorij. aunnur augustini. sermones.*»; vidare 1461 i Múli, Di. V, 284 »*omelie augustine*» samt 1461 i Möđruvallaklaustr, Di. V, 288 »*Sermones augustini per annum*» under rubriken »*þetta j latinvbokum*». I A. M., Kphmn finnes i flera handskrifter »*Sermones Augustini*». Jfr öfriga sermones.

218. **Sermo af várri frú** förekommer endast i Múli, 1394 Di. III, 578 »*sermon af vorri frv*». Jfr öfriga sermones.

219. **Sermones de corona anni** förekommer endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 110 »*Sermones de corona anni*». Jfr öfriga sermones.

220. **Sermo Eligii** förekommer endast i Vellir 1318, Di. II, 455 »*sermo Eligii*» [1] Jfr öfriga sermones.

221. **Sermones Gregorii** under rubriken homiliur på 6 ställen; tidigast i Vellir 1318, Di. II, 455 »*Homiliæ Gregorij*»; vidare i Hjarđarholt 1355, Di. III, 102 »*Omelias gregorij XX á noręnu*» och 1397, Di. IV, 162 heter det om samma boksamling »*Omiliæ Gregorij ij oc XX a Norrænu*»; Möđruvallaklaustr, Di. V, 288 »*Omelie gregorij ab aduentv ad dominicam primam post pentecostem . . . . Omelie qvedam gregorij*» o. s. v. Jfr öfriga sermones.

---

[1] Den helige Eligius, flandrernas apostel, f. 588, † omkr. 659.

222. **Sermo Jeronymi de assumpcione sanctæ Mariæ** förekommer endast i Nes 1318, Di. II, 435 »*sermo ieronymi de assumptione sanctæ Mariæ oc Miracula eiusdem ä cinni Bok*». Jfr öfriga sermones.

223. **Sermones Innocentii tertii** förekommer endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Sermones Innocentij tertij*». Jfr öfriga sermones.

224. **Sermones Leonis** förekomma endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Sermones Leonis*». Jfr öfriga sermones.

225. **Sermo pastoralis** förekommer endast i Múli 1394, Di. III, 577 »*sermo pastoralis*». Jfr öfriga sermones och n:o 49

226. **Sextus liber (?) decretalium Gregorij** förekommer endast i Hólastađr 1396, Di. III, 612 »*sextus. decretalium. Gregorij*» under rubriken »*þessar de iure*». Jämför n:o 38, 54, 55, 203 och 242.

227. **Silvesters saga**[1] förekommer på 2 ställen, tidigast i Sauđanes 1344, Di. II, 786 »*mariu saga. nikolaas saga. siluester saga. iij aa æirni bok*»; vidare i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*siluesturs saga*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*» Den finnes i handskrifter i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthm, samt är i tryck utgifven 1877 af *C. R. Unger* i Heilagra manna sögur.

228. **Sinonima**[2] **Isidorii** förekomma endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*Sinonima jsidorij*» under rubriken »*þetta j latinvbokum*».

229. **Skjoldunga saga** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 »*Skioldunga sæga*» under rubriken

[1] Sylvester, biskop i Rom 314—335, dyrkas såsom helgon af båda de katolska kyrkorna. Troligen är Silvesters saga en legend om denne.

[2] Troligen = synonyma.

»þessar norrænv bækur». Denna saga finnes ej kvar, men ett utdrag af den har man hos Arngrim, som utgifvits af *A. Olrik* i Aarbøger f. nord. Oldkh. og Hist. 1894 (Se ang. denna saga Den oldnorske og oldislandske litteraturs historie af *Finnur Jónsson*, II, s. 665—667). Några fragment om denna saga finnes dock i A. M. Kphmn n:o 7, 8 och 31.

230. **Stefanus saga** förekommer på 2 ställen; tidigast i Grýtubakki 1318, Di. II, 445 *»Stephanus saga»*; vidare i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 *»stefanus saga»* och där under rubriken *»þessar norrænv bækur»*. Den finnes i handskrift i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthlm, samt är i tryck utgifven af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur.

231. **Strepitus judicii** förekommer endast i Hólastađr 1396, Di. III, 613 under rubriken *»þessar skolabökr»*.

232. **Suffragium**[1] etc. förekommer på rätt många ställen; tidigast 1318 på flera ställen, t. ex. Vellir, Di. II, 455 *»suffragium»*; än heter det, såsom ofvan, endast suffragium, än finnas längre titlar, t. ex. Fagranes 1318, Di. II, 468 *»suffragium missale ä Bok»*, Skinnastađir 1318, Di. II, 427 *»Suffragium Sanctorum»*, Upsir 1318, Di. II, 458 *»comune suffragium»*, Márstađir 1318 Di. II, 475 *»suffragium Bok forn»*, o. s. v.

233. **Sumarbók** förekommer på 7 ställen; tidigast 1360 i Gođdalir, Di. III, 177, *»sumar Bok de sanctis»*; vidare i Utskálar 1397, Di. IV, 104 *»Sumarbok oc onnur De Sanctis»*, i Núpr 1378, Dí. III, 331 *»sumarbok ad dominicum»* o. s. v. Jfr n:o 59.

234. **Summa at messum(?)** förekommer endast i Miklibær 1394, Di. III, 566 *»alltaris Bok er tekur aull summa ad messum»*. Jfr n:o 169.

---

[1] Suffragium = bön, tilläggsbön (Latinska sånger utgifna af Klemming s. 180).

235. **Summa incorum (?)** förekommer endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 110 »*Item Summa incorum*».

236. **Summa Remundi**[1] förekommer endast i Hólastađs domkyrka 1396, Di III, 612 under rubriken »*þessar de iure*». Jfr följande.

237. **Sumula Reymundi** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*Sumula reymundi. ij. bækur*» under rubriken »*þetta j latinvbokum*». Jfr föregående.

238. **Summa viciorum** förekommer endast i prästen Haldórs sálugjafarbréf 1403, Di. III, 685 »*summa viciorum*».

239. **Summa virtutum** finnes endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 110 »*Summa Virtutum hia sira þollaki Bibliæ*».[2]

240. **Söngbók** förekommer på ett 150-tal ställen; tidigast 1318 på många ställen, t. ex. Urđir 1318, Di. II, 456 »*songbok*»; Grímsey 1318, Di. II, 443 »*songbok til paska*»; Húsavík 1318, Di. II, 428 »*songbok vm fostu*»; Víđimýri 1318, Di. II, 466 *songbok eigi secundum ordinem fra huijtasunnu til jolafostu de sanctis et dominicis . . . songbok frä päskum til Trinitatis dags*»; Vatnsfjörđr 1397, Di. IV, 135 »*Xij manada songbækur iij*»; Möđruvellir 1461, Di. V, 308 »*lagasaungua bok med fam messvm*»; Háls 1394, Di. III, 573 »*Lägasaunguakuer*»; Svalbarđ 1394, Di. III, 569 »*Saungskrä vond omerckilig*» o. s. v.

241. **Texti**[3] förekommer på ett 80-tal ställen; tidigast 1318 på många ställen, t. ex. i Illugastađir, Di. II, 440 »*Texti*», Saur-

---

[1] Troligen Raimundus Lullus f. 1235, † 1315, som skrifvit afhandlingar i filosofi, teologi, juridik och medicin m. m.

[2] Afskrifvaren synes mena, att Summa virtutum är inlagd i ett exemplar af bisk. þorlak Skulasons 1644 tryckta bibelöfversättning.

[3] Texti = »Evangaliarium, indeholdende de fire Evangelier, i Alm. prægtigt indbundne». *Fr*[2]. Möjligen hade det varit riktigast att upptaga texti under rubriken evangelier och gudspialläböcker, men som de alltid i de isländska kyrkorna synas hafva intagit en säregen och ansedd ställning, bland

bær, Di. II, 451 »*Texti buinn*», Grund, Di. II, 452 »*Texti obuinn*»; vidare i Álptanes 1397, Di. IV, 187 »*textus Evangeliorum*», o. s. v. Jfr n:o 72.

242. **Textus quinque librorum decretalium** förekommer endast i Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*Textvs quinque librorum decretalivm*» under rubriken »*þetta j latinvbokum*». Jfr n:o 38, 54, 202, 203 och 226.

243. **Theodorii saga** förekommer endast i Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*teodorij saga*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Den förekommer i handskrift i A. M., Kphmn, och är i tryck utgifven af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur.

244. **Thomas saga erkebiskups** förekommer — med denna titel uttryckligen framhållen — endast i Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*tomas saga erkebiskups*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*». För öfrigt förekommer **Thomas saga** på 7 ställen utan närmare angifvande af, hvem som därmed åsyftas; tidigast i Ás 1318, Di. II, 429 »*Thomas saga*»; vidare i Hvammr 1394, Di. III, 548 »*Thomas saga*», och kyrkan där är helgad åt den helige Thomas erkebiskop; 1396 i Hólastaðr Di. III, 613 »*thomass soghur. ij*»; i Thomaskyrkan i Hvammr á Landi 1397, Di. IV, 64 »*Thomas saga*»; i Thomas erkebiskops kyrka i Strönd 1397, Di. IV, 100 »*Thomassaga*»; på öfriga ställen finnes ej något angifvet om, åt hvem kyrkan är helgad. För Ás heter det 1394, Di. III, 586 »*Thomas historia... Thomas saga væn og aunnur forn*».[1] I allmänhet är det nog Thomas saga erkebiskups, som åsyftas, åtminstone där kyrkan är helgad åt erkeb. Th. Som emellertid flera handskrifter finnas kvar ej blott af Thomas saga erkebiskups utan äfven af *Thomas saga postola*, så torde möjligen den senare afses på något ställe. Thomas

annat genom en ofta synnerligen prydlig utstyrsel, ha de här upptagits under egen rubrik.

[1] Thomas historia torde vara detta arbete på latin och saga samma bok på isländska.

saga erkebiskops är i tryck utgifven 1877 af *C. R. Unger* i Heilagra manna sögur och Thomas saga postula 1874 af *C. R. Unger* i Postula sögur.

245. **Thomas söngr** förekommer endast i Ás, Di. II, 429 »*Thomas saungur*». En *Thomas dikter* finns i handskrift i A. M., Kphmn.

246. **Tíđabók** förekommer på ett 50-tal ställen;[1] tidigast 1180 á Ingunarstöđum, Di. I, 266 »*Xij manaþa tiþa boecr*»; vidare i Skarđ 1274, Di II, 117, »*tûenar tolf manada tijda bækûr oc sumar betur*», i Stađr 1286, Di. II, 261 »*allar tyda Bokr*», i Mælifell 1318, Di. II, 465 »*Tijda Bækur per anni circulum*», i Álptártunga 1354, Di. III, 85 »*Xij. mänada tijdabökr fornnar et non secundum ordinem*»; i Selárdalr 1354, Di. III, 92 »*tijdagiorda boekr*»; i Stađarhraun 1439, Di. IV, 593 »*Xij manada tidabækur per usum*»; i Höskuldsstađir 1461, Di. V, 345 »*tidabækr ath ollu per anni circulum*» o. s. v.

247. **Titlabók**[2] förekommer endast i Hólastađr 1396, Di. III, 612 »*lesbok ny de sanctis oc titla*».

248. **Tobias glossatus** förekommer endast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Tobias Glosatus*» under rubriken »*þetta er*.. *j Skolabokumm*». Härmed afses troligen Tobiæ bok på latin, försedd med isl. glosor. Jfr n:o 256.

249. **Ursule saga**[3] förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*vrsule saga*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*».

---

[1] Tíđabók, bok som innehåller hvad som skall sjungas vid den kyrkliga gudstjänsten. *Fr²*

[2] Titull 1) öfverskrift, som anger innehållet eller hvad man ser för sig; 2) tecken, som är skrifvet öfver ett ord för att beteckna en använd förkortning; 3) historia, händelse, tilldragelse. *Fr²*.

[3] Den heliga Ursula, enligt legenden en brittisk konungadotter. En legend om henne är tryckt i Acta sanctorum.

250. **Venite** förekommer på ett par ställen; 1461 i Möðruvallaklaustr Di. V, 286 »*kirial godr med venite*» och 1461 i Núpufell, Di. V, 296 »*kiriall med uenite*».

251. **Veritas theologiæ** förekommer endast i Viðeyjarklaustr 1397, Di. IV, 110 »*Veritas Theologiæ*».

252. **Versabœkr**[1] förekomma endast i Viðeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111, där uppgiften »*Item IX versabækur adrar*» följer efter »*Cato med Glosa*» under rubriken skolböcker.

253. **Vetrarbók** förekommer endast på ett fåtal ställen; tidigast i Draflastaðir 1394, Di. III, 572 »*vetrarbok de sanctis*», vidare i Saurbær 1461, Di. V, 310 »*vetrar bok de tempore tekr til ad aduentu til paska. onnur uetrarbok de tempore fram yfer jol*»; i Skútustaðir 1461, Di, V, 320 »*ueturbok tekur til aduentu oc til paska de sanctis et de tempore oc er eigi aull.. vetrarbok at aduentu fram yfer jol*».

254. **Vincencius saga** förekommer endast i Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*vincencius saga*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Den finnes i handskrift i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthmn, samt är i tryck utgifven af *C. R. Unger* 1877 i Heilagra manna sögur.

255. **Vitæ patrum** förekommer på 4 ställen; tidigast 1318 i Múli, Di. II, 435 »*vita patrum*», vidare i Viðeyarklaustr 1397, Di IV, 110 »*Vitas patrum*», i Hólastaðr 1396, Di. III, 612 »*vitta patrum*» och slutligen på 2 ställen i Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*vitas patrum*» under rubriken »*þetta j latinvbokum*» och 290 »*vita patrum*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Vitæ patrum förekommer i flera handskrifter i A. M., Kphmn, och har 1877 i tryck utgifvits af *C. R. Unger* i Heilagra manna sögur.

---

[1] Versabók, Bog som indeholder Vers. *Fr*[2].

256. **Vita Thobiæ** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*vita thobie*» under rubriken »*þetta j latinvbokum*». Jfr n:o 248.

257. **Vitæ et passiones plurimorum sanctorum** förekomma endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*vite et passiones plurimorum sanctorum*» under rubriken »*þetta i latinvbokum*»; dessutom förekommer i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111 »*Vitæ sanctorum in duobus Voluminibus*». Jfr n:o 59 och 106.

Vita sanctæ Margrietæ se n:o 159.

258. **Várbók** förekommer på omkr. 15 ställen; tidigast 1318 på flera ställen, t. ex. Mælifell, Di. II, 465 »*vorbækur. ij. ad aullu*» och Garđr, Di. II, 427 »*vorbok ad song*»; Reykjahlíd 1394, Di. III, 584 »*Vorbok ad saung oc lesi*»; Glæsibær 1394, Di. III, 520 »*Vor Bok de tempore og de sanctis ad aullu*» o. s. v.

259. **Völsunga saga** förekommer endast i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 290 »*volsaunga saga*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*». Den finnes i flera handskr. i A. M., Kphmn, samt i Upsala U. B. och är flera gånger i tryck utgifven, bland andra af *Sophus Bugge* 1865, samt öfversatt af åtskilliga.

260. **Ysidorus de summo bono**[1] förekommer på 2 ställen; tidigast i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 110 »*Ysidorus de summo bono*» samt i Möđruvallaklaustr 1461, Di. V, 288 »*Ysodorus de summo bono*» under rubriken »*þetta j latinvbokum*».

261. **Ysidorus Ethymologiarum**[1] förekommer på 2 ställen; tidigast i Hólastađr 1396, Di. III, 613 »*ysodorus ethymologiarum*» under rubriken »*þessar skolabökr*»; vidare i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 110 »*Ysidorus ethimologiarum non plenus*».

---

[1] Isidorus af Sevilla † 636 har bland annat författat »*Originum s. Etymologiarum libri XX*» ett slags encyklopedi, som innehåller en mängd viktiga notiser öfver antiken, först och främst den romerska; vidare »*Sententiarum s. de summo bono libri III*», som är ett af hans liturgiska arbeten.

262. **Þorláks saga** förekommer på ett 10-tal ställen; tidigast i Klofi 1387, Di. III, 405 »*þorlaks sogu*»; 1397 i Hlíðarendi, Di. IV, 69 »*þollaks sogu*» i þorlákskyrkan därstädes; i Hof 1397, där kyrkan är helgad åt den hel. Þorláki biskupi Di. IV, 84 »*þollaks song oc les med.*[1] *Item þorlaks sögv a Nor(r)ænv*»; i den helige Þorlák biskups kyrka i Hólmr 1397, Di. IV, 105 »*forna þolluks sögu med Legendu*»; i Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 289 »*þorlaks saga*» under rubriken »*þessar norrænv bækur*»; slutligen förekommer i þorlákskirkju i Síðumúli 1472, Di. V, 675 »*þorlaks historia*», som torde vara samma bok. Endast på ofvan angifna ställen äro kyrkorna helgade åt biskop Þorlák. Denna saga finnes i handskr. i A. M., Kphmn, och i K. B., Sthm. Þorláks saga är i tryck utgifven i Biskupa sögur s. 87—124, 261—404.

263. **Þorláks messa** förekommer endast i Hof 1397, där kyrkan är helgad åt den hel. Þorláki biskupi, Di. IV, 84 »*þollaks messur badar allar tijder. kyndelsmessu oc paskadag*».

264. **Þorláks söngr** förekommer på ett par ställen, i Garðar 1352, Di. III, 68 »*þorlakszsongur*» och i Hof 1397, Di. IV, 84 »*þollaks song oc les med*». I A. M, Kphmn finnes under n:o 1134 en perg. handskr. fr. 14 årh. första hälft, som bland annat innehåller »*Carmen latinum in honorem S. Thorlaci*».

[1] Som af några föregående rubriker framgår, förefaller les vara det samma som saga. Så torde det äfven vara här, ehuruväl les, då begge uttrycken förekomma i samma måldage, troligen är en annan redaktion af sagan.

III

De olika skrifternas utbredning.

Som den alfabetiska förteckningen öfver bokförrådet visar, uppgår antalet olika böcker till omkr. 260. Man lägger emellertid snart märke till, huru en mycket stor olikhet finnes i fråga om böckernas utbredning. Somliga af dem förekomma nästan öfverallt i kyrkorna och klostren, andra åter äro mera sällsynta, och de allra flesta förekomma endast på ett enda ställe hvardera. Vi skola här nedan söka lämna en allmän öfverblick rörande de olika böckernas utbredning.

Delas böckerna i grupper efter deras mer eller mindre talrika förekomst, kan man lämpligen välja följande indelning: 1) böcker, som förekomma på öfver 50 ställen; 2) på 30—50 ställen; 3) på 20—30 ställen; 4) på 10—20 ställen; 5) på 5—10 ställen; 6) på 2—5 ställen och 7) på endast 1 ställe.

Följa vi nu den alfabetiska förteckningen öfver bokförrådet, finna vi, huru de böcker, som förekomma på öfver 50 ställen, icke äro flera än 9. Gå vi så till närmaste grupp eller de böcker, som förekomma på 30—50 olika ställen, så se vi i förteckningen dessa uppgifna endast till 5 olika slag. Som det emellertid angående en del böcker af skilda skäl i förteckningen ej fullt exakt angifvits, på huru många ställen de förekomma, kan denna siffra tryggt höjas till 10.[1]

[1] Författaren har då till denna grupp hänfört de böcker, som sägas förekomma på många ställen. Sådana äro »bréf, de sanctisbók, de temporebók, epistolarius, evangelier» och »suffragium».

De böcker, som tillhöra 3:dje gruppen med ett antal af 20—30 ställen, äro 7, de, som tillhöra 4:de gruppen med ett antal af 10—20 ställen äro 10, och de, som tillhöra 5:te gruppen med ett antal af 5—10 ställen, belöpa sig till 14. Som emellertid åtskilliga böcker i förteckningen helt allmänt sägas förekomma endast på några ställen, kunna de lämpligen hänföras till sista gruppen, som då uppgår till ett 20-tal olika slag.[1]

De 2 sista grupperna visa en särdeles hög stegring i fråga om antalet olika böcker. Den 6:te gruppen, till hvilken höra böcker, som förekomma på 2—5 ställen, har 54 olika slags böcker, och den 7:de eller sista gruppen, till hvilken höra böcker, som endast förekomma på ett enda ställe, går ända upp till det höga antalet af omkring 150 olika slag.

Vi finna alltså, huru den jämförelsevis höga siffra af omkr. 260 olika slag af böcker, som förteckningen visar, att isländska kyrkornas och klostrens bokförråd belöpte sig till, ingalunda får fattas så, som om hela detta bokförråd varit tillgängligt för hela den bildade delen af folket på Island och alltså skulle kunna gälla, som ett slags indicium på dess bildningsnivå.[2] De böcker, som förekomma på öfver 50 olika ställen, uppgå ju ej till mer än 1/30-del af hela bokförrådet, de, som förekomma på öfver 20 ställen till omkr. 1/10-del och de, som förekomma på öfver 5 ställen till ungefär 1/5-del däraf. De böcker slutligen, som förekomma endast på ett ställe, uppgå till betydligt mer än halfva antalet böcker, som hela den isländska kyrkan ägde

[1] Hit föras då historieböcker, historiebok de sanctis, kyrkodagssånger, oratio, plenarius och sálutíðabók.

[2] Då man talar om de bildade under medeltiden, måste man naturligtvis framför allt därmed åsyfta de andlige.

IV

Gruppering af bokförrådet efter innehållet.

1. Gudstjänstböcker.

Adventubók se n:o 2.
Altarisbók n:o 7.
Antifonarius n:o 11.
Ártída rím n:o 14.
Aspiciensbók n:o 16.
Ave Maria n:o 22.
Bréfer, Breviarium n:o 30
Burtsöngvabók n:o 33.
Capitularium n:o 35.
Collectarius n:o 42.
Communisbók n:o 44.
De sanctis bók n:o 59.
De tempore bók n:o 60.
Diurnale n:o 62.
Dominicale n:o 64.
Dominicubók n:o 65
Föstubók n:o 92.
Festum corporis Christi n:o 85.
Formessubók n:o 88
Graduale n:o 99.
Handbók n:o 105.
Hymnabók n:o 113.
Jólabók n:o 120.
Jólamessubók n:o 121.
Jólatídabók n:o 122.
Kórbók l. kórsöngvabók n:o 134.
Kórpsaltare n:o 135.
Kyriáll n:o 139.
Kyrkjudagssöngvr n:o 140.
Lesbók n:o 147.
Mariu messnabók n:o 162.
Mariu psaltare n:o 164.
Mariu sequentiur n:o 165.
Matutinale n:o 168.
Messubók n:o 169.
Nýja hald n:o 175.
Nýja halds söngr n:o 176.
Orationes n:o 180.
Óttusöngvabók n:o 182.
Páskabók n:o 185.
Plenarium n:o 190.
Processionale n:o 194.

Reddingabœkr n:o 201.
Responsorium n:o 204.
Sálutíđabók n:o 208.
Secreta n:o 212.
Seqventiubók n:o 215.
Sermonisbók n:o 216.
Sermones Augustini n:o 217.
Sermo af várri frú n:o 218.
Sermones de corona anni n:o 219.
Sermo Eligii n:o 220.
Sermones Gregorii n:o 221.
Sermo Jeronymi n:o 222.
Sermones Innocentii tertii n:o 223.
Sermones Leonis n:o 224.
Sermo pastoralis n:o 225.
Suffragium n:o 232.
Sumarbók n:o 233.
Söngbók n:o 240.
Thomas söngr n:o 245.
Tíđabók n:o 246.
Venite n:o 250.
Vetrarbók n:o 253.
Várbók n:o 258.
Þorláks messa n:o 263.
Þorláks söngr n:o 264.

För öfrigt höra antagligen till denna grupp äfven följande böcker:

Ártíđaskrá n:o 15.
Bók um hvítasunnuvika n:o 29.
Canonum bók n:o 34.
Commemorationes n:o 43.
Decollatio Johannis n:o 53.
Dialogus n:o 61.
Ferđabók n:o 81.
Ferđabréfer n:o 82.
Ferđa texti n:o 83.
Feriubók n:o 84.
Flores beatæ virginis n:o 87.
Historia af kirkiudegi n:o 110.
Ofeiglin n:o 177.
Ordubók n:o 181.
Primalestr n:o 192.
Quattuor libri dialogorum n:o 198
Summa ad messum n:o 234.

2. Legender.

Agnes saga n:o 3.
Ambrosius saga n:o 8.
Andreas saga n:o 9.
Antonius saga n:o 12.
Augustinus saga n:o 19.
Barlaams saga n:o 24.
Basilius saga n:o 25.
Benediktus saga n:o 27.
Brighitar saga n:o 31.
Ceciliu saga n:o 40.
Clemens saga n:o 41.
Damusta saga n:o 50
Eugenia saga n:o 76.
Gesta salvatoris n:o 95.
Gregorius saga n:o 101.
Guđmundar saga n:o 103.

Heilagra manna sögur n:o 106.
Historia heilags korpus Christi n:o 108.
Historiubók de sanctis et de tempore n:o 109.
Iterata passio Christi n:o 116.
Jakobs saga n:o 117.
Jóns saga baptistæ n:o 123.
Jóns saga Hólabiskups n:o 124.
Jóns saga postula n:o 125.
Justinu saga n:o 127.
Katrinar saga n:o 129.
Kross saga n:o 138.
Laurentius saga n:o 144.
Legendubók n:o 145.
Leodgarius saga n:o 146.
Lucie saga n:o 156.
Margrétar saga n:o 159
Mariu jarteignir n:o 160.
Mariu saga n:o 163.
Marie Magdalene saga ok Marthe n:o 161.
Martinus saga n:o 166.
Martyriologium n:o 167.
Mikaels saga n:o 170.
Nikolaus saga n:o 171.
Niðrstigningar saga n:o 173.
Ólafs saga Haraldssonar n:o 178.
Páls saga n:o 183.
Passionarius apostolorum n:o 186.
Passio Olavi n:o 187.
Passio Pauli n:o 188
Petrs saga n:o 189.
Postula sögur n:o 191.
Sancti Eustachii saga n:o 209
Sanctæ Julianæ saga n:o 210
Septem dormientes n:o 214.
Silvesters saga n:o 227.
Stefanus saga n:o 230.
Theodorii saga n:o 243.
Thomas saga erkebiskups n:o 244
Ursule saga n:o 249.
Vincencius saga n:o 254.
Vitæ patrum n:o 255.
Vitæ et passiones plurimorum sanctorum n:o 257.
Þorláks saga n:o 262.

Till denna grupp torde också efterföljande skrifter böra hänföras:

Aevum Matei n:o 74
Basilie saga n:o 26.
Barbare saga n:o 23.
Eufemia saga n:o 75.
Fabiani oc Sebastiani saga n:o 80.
Geiralldz saga n:o 93.
Halvards saga n:o 104
Historiubœkr n:o 107.
Johannes oc Pauli (saga?) n:o 119.
Lanbertus saga n:o 143.
Lucas saga n:o 154.
Nova historia n:o 174.
Sagnabœkr n:o 207.
Sebastiani n:o 211.

3. Teologiska och filosofiska skrifter.

Alkuinus n:o 6.
Augustinus de consensu iiijor evangelistarum n:o 17.
Augustinus de doctrina christiana n:o 18.
Augustinus super Johannem n:o 20.

Compendium teologie n:o 45.
Corrector n:o 47.
Cura pastoralis n:o 49.
De canticis canticorum n:o 51.
De sacra scriptura n:o 57.
De sacra scriptura moralia n:o 58.
Duæ partes moralium n:o 66.
Enchiridion Augustini n:o 67.
Expositio super cantica canticorum n:o 77.
Expositiones evangeliorum n:o 78.
Expositiones Gregorii n:o 79.
Gemma animæ n:o 94.
Gloria psalterii n:o 96.
Glosa psallterii n:o 97.
Gregorius super Ezechielem n:o 102.
Liber Hugonis de abusibus claustri n:o 150.
Quæstiones Augustini & Orosii n:o 199.
Rationale n:o 200.
Summa virtutum n:o 239.
Veritas theologiæ n:o 251.
Ysidorus de summo bono n:o 260.

Hit böra ock troligen hänföras:

Alanus n:o 4.
Declaratio regulæ n:o 52.
Summa viciorum n:o 238.

4. Bibliska böcker.

Gamla Testamentet:

Ester n:o 71.
Job n:o 118.
Judit n:o 126.
Liber genesis n:o 148.
Liber Josuæ n:o 149.
Liber Macchabeorum n:o 151.
Liber regum n:o 152.
Liber sapientiæ n:o 153
Paralipomenon n:o 184.
Profeterna n:o 195.
Psaltare n:o 197.
Ruth n:o 206.
Tobias glossatus n:o 248.

Nya Testamentet:

Actus apostolorum n:o 1.
Apocalypsis n:o 13.
Epistolarius n:o 69.
Epistolæ Pauli, 70.
Evangelier eller **gudspiallabœkr** n.o 72.
Evangelium Matei n:o 73.
Texti n:o 241.

Möjligen bör också hit hänföras

»**Luce**» n:o 154.

5. Skolböcker.

Alexander Magnus n:o 5.
Aurora n:o 21.
Brito n:o 32.
Cato med glosa n:o 39.
Doctrinale n:o 63.
Græcismus n:o 100.

Lucidarius n:o 155.
Messubréfer[1] n:o 30.
Miracula sanctæ Mariæ n:o 160.
Priscianus n:o 193.
Proprietarium n:o 196.
Strepitus judicii n:o 231.
Tobias glossatus n:o 248.
Versabœkr n:o 252.
Vita sanctæ Margrietæ n:o 159.
Ysidorus Ethymologiarum n:o 261.

6. Juridisk litteratur.

Casus Bernardi n:o 36.
Casus Clementini (&) Johannis dextra pars & sinistra pars n:o 37.
Casus quinque librorum decretalium n:o 38.
Decretales n:o 54.
Decretum n:o 55.
Goffredus n:o 98.
Kristinna laga Þáttr n:o 136.
Kristinn rettr n:o 137.
Lagbók n:o 142.
Remundus decretorum n:o 203
Sextus liber decretalium Gregorij n:o 226.
Summa Remundi n:o 236.
Textus quinque librorum decretalium n:o 242.

Hit höra troligen också

Constitutiones claustrales n:o 46.
Institutiones ordinis canonicorum regularium n:o 114.
Niðaróss orða n:o 172,
Reglubœkr n:o 202.
Sumula Reymundi n:o 237.

7. Historia, annaler och andra kronologiska anteckningar samt världsliga sagor.

Annálar n:o 10.
Ártíðaskrá n:o 15.
Biskups bœkr n:o 28.
Chronica n:o 48.
Ecclesiastica historia n:o 68.
Hrólfs saga Gautrekssonar n:o 111.
Hrólfs saga Kraka n:o 112.
Islendinga saga n:o 115.
Karlamagnus saga n:o 128.
Lais saga n:o 141.
Magnus saga n:o 157.
Magus saga n:o 158.
Ólafs saga Tryggvasonar n:o 179.
Riddara sögur n:o 205.
Skjoldunga saga n:o 229.
Völsunga saga n:o 259.

Hit böra möjligen också hänföras:

Historiubœkr n:o 107.
Kóngabók n:o 133.
Sagnabœkr n:o 207.

---

[1] Under rubriken skolböcker upptagas i Viðeyjarklaustr 1397, Di. IV, 111, följande grupp: »*Item IX versabækur adrar. Miracula sanctæ Mariæ et vita sanctæ Margrietæ a sinne bok hvor. Item ij messuBrever*».

8. Böcker, som ej kunna hänföras till förut nämnda grupper.

Flackaflick n:o 86.
Formularius n:o 90.
Formælabók n:o 89.
Frammistöđubœkr n:o 91.
Kolbrún n:o 130.
Kolbása n:o 131.
Kolumbum n:o 132.
Sedulius n:o 213.
Sinonima Isodorii n:o 228, torde antingen vara en teologisk bok eller en skolbok.
Summa incorum n:o 235.
Titlabók n:o 247.

V

En allmän återblick på gruppindelningen.

Kasta vi en återblick på den företagna indelningen af den isländska kyrkans bokförråd, så finna vi, huru gudstjänstböckerna taga det största utrymmet. De belöpa sig nämligen enligt den genomförda grupperingen till omkring ett 80-tal olika slag af arbeten Närmast i ordningen i fråga om antalet olika böcker följa legenderna. De uppgå till ett 70-tal olika arbeten. Därefter komma de teologiska och filosofiska skrifterna, som uppgå till inemot 30. Så följa de bibliska böckerna, som utgöra ett 20-tal; vidare skolböckerna, som belöpa sig till omkr. 16 olika slag och de juridiska, som utgöra ungefär ett dussin olika arbeten. Slutligen komma de historiska skrifterna, annalerna, andra kronologiska anteckningar samt världsliga sagor, hvilka uppgå till inemot ett 20-tal olika slag. De skrifter åter, som jag ej med säkerhet kan hänföra till någon af ofvannämnda grupper, uppgå till omkr. ett halft tjog.

Jag vill dock angående vissa arbeten reservera mig mot gruppindelningen. Som det af den alfabetiska förteckningen och särskildt af anmärkningarna till densamma framgår, har det ej af den mig tillgängliga litteraturen öfverallt kunnat med bevis ådagaläggas, till hvilken grupp det eller det arbetet hör. Därvid ha slutsatser i stället måst dragas i fråga om böckernas innehåll dels af deras titel, som ofta nog ger en viss ledning, dels af deras mer eller mindre talrika förekomst i kyr-

korna, i det att man om de mera vanliga böckerna, som finnas i kyrkorna, tämligen säkert kan våga påstå, att de haft att göra med gudstjänsten. Vidare kan man draga slutsatser däraf, att vissa — för öfrigt till innehållet obekanta böcker — upptagas midt ibland de vanliga gudstjänstböckerna.

För öfrigt vill jag med denna reservation ej medgifva att gruppindelningen lider af något väsentligt fel. Meningen med densamma var nämligen att lämna en öfverblick af, hvilka olika slag af böcker, som isländska kyrkan ägde under medeltiden, samt meddela en allmän uppfattning af de olika gruppernas inbördes rikedom. För denna öfverblick är det ej af någon större betydelse, om någon enstaka skrift verkligen med större rätt bort hänföras till någon annan afdelning. Man vet ändock lika säkert, att gudstjänstböckerna voro talrikast representerade, att legenderna kommo därnäst, att de teologiska-filosofiska skrifterna intogo följande rummet, samt att de fyra sista grupperna äro ungefär lika talrikt representerade.

Af särskildt intresse är det att se, huru talrikt legenderna voro representerade. Legenderna få väl nämligen betraktas såsom en slags andlig förströelselitteratur under medeltiden, hvilka såväl hade till syfte att väcka intresse för tidens mest ideella fråga, d. v. s. den religiösa, som att genom den berättande framställningen fängsla läsarens eller åhörarens intresse genom den mer eller mindre lifliga skildringen. Medeltidens legender torde därför i visst afseende kunna jämföras med senare tiders bättre romaner, som kämpa för den ena eller andra idéns förverkligande i det mänskliga lifvet.

VI

Antalet böcker i de olika kyrkorna och klostren.

Under äldsta tiden eller fristatstiden är kyrkornas bokförråd skäligen obetydligt. Den första måldage, i hvilken böcker omtalas, är den för kyrkan i Keldudalsholt 1179, Di. I, 251, där det heter, att kyrkan äger »*salltara*», men detta är också allt i bokväg. För samma år heter det om kyrkan i Miđarnarbæli Di. I, 255, att den äger »*Aspiciens bok of vetr ok kristinna laga þatt*». Högsta uppgifna antalet böcker under fristatstiden finna vi i Ásólfskáli 1179, Di. I, 256, där det heter, att kyrkan har »*iij bæcr. salltari ok jam̄ leiñdar scra* (= jafn lengdarskrá) *ok mal boc*». Om några få kyrkor uppgifves det, att de äga »*xij manaþa tiþa bæcr*», t. ex. kyrkan i Ingunnarstađir 1180, Di. I, 266. Men i de allra flesta kyrkomåldagar från fristatstiden upptages intet bokförråd alls. Det är endast undantagsvis, som meddelande härom lämnas. Dock får man ej antaga, att alla de kyrkor varit fullkomligt i saknad af böcker, för hvilka måldagarna ej lämna någon upplysning, men tryggt kan man våga påstå, att bokförrådet i dessa kyrkor måste ha varit mycket obetydligt, då man ej ansett mödan värdt att göra något meddelande därom. I några kyrkor affärdas frågan om bokförrådet, såsom redan förut i Inl. är meddeladt, med en uppgift om böckernas värde, hvarpå utförligare exempel skall lämnas i det följande.

Efter fristatstidens slut tillväxer bokförrådet så småningom.

Dock får man ej utan vidare antaga, att böckerna nu äro så mycket talrikare, som bokförrådet i dessa måldagar öfverstiger detsamma under fristatstiden, utan man får nog delvis tillskrifva det ökade antalet böcker den omständigheten, att måldagarna numera i allmänhet mera noggrant och detaljeradt lämna uppgift rörande såväl det ena som det andra. Om Þerneyjar kyrka heter det 1269, Di. II, 64, att den äger »*bækr vij med jamlengda rimi*»; om Staðastaðar 1274, Di. II, 114, att den har »*Bøkûr allar*», hvarmed väl menas, att den har alla de vanliga gudstjänstböckerna. Från år 1318 äga vi ganska goda uppgifter om isländska kyrkans bokförråd, ty för detta år ha vi öfver 100 måldagar för Hóla biskopsdöme, uppkallade efter biskop Auðun Þorbergsson, Di. II, 423—489. Flera kyrkor här äga 10 à 15 olika slags böcker, och några få, som äro ovanligt väl försedda t. ex. Múli, Grímsey och Vellir, Di. II, 435, 443 och 455, ha ända till ett 20-tal och däröfver. Det händer härvid ej sällan, att en bok förekommer i flera exemplar. Då så är fallet växlar antalet vanligen mellan 2 à 5. För Hóla biskopsdöme ha vi från år 1394 och närmaste tiden därefter en ny utförlig måldagasamling af biskop Pétr Nikulásson, Di. III, 508—591, hvilken gifver oss ett synnerligen godt tillfälle att studera bokförrådets tillväxt. Denna måldagasamling skiljer sig från den af 1318 framför allt däri, att kyrkornas tillgång på de vanliga gudstjänstböckerna blir mera allmän, d. v. s. 1318 funnos många kyrkor, som voro synnerligen fattiga på böcker eller också så godt som alldeles saknade dem, men nu finna vi däremot på de allra flesta ställen de vanliga gudstjänstböckerna och ofta en eller två legender, som handla om de helgon, hvilka kyrkan blifvit tillägnad. En annan karakteristisk utveckling är, att flera exemplar af hvarje bok numera förekomma i kyrkorna långt talrikare än 1318. Däremot är i stort sedt tillväxten af nya slags böcker mindre betydlig, och det är ej heller många kyrkor, som öfverstiga de nyss nämnda Múli, Grímsey och Vellir i fråga om olika slag af böcker. En ny stor måldagasamling för Hóla biskopsdöme från 1461 och närmaste tiden därefter af biskop Ólaf Rögnvaldsson Di. V, 247—361, visar, att utvecklingen fortfarande gick i den riktning, som ofvan blifvit antydd.

En synnerligen rik samling af måldagar äga vi för Skálholts biskopsdöme af år 1397, upprättade af biskop Vilchin, Di. IV, 27—240. De göra emellertid ett afgjordt fattigare intryck än måldagarna för Hóla biskopsdöme. Dock beror detta intryck till stor del därpå, att dessa måldagar ej lika samvetsgrant redogöra för bokförrådet som måldagarna från Hóla biskopsdöme. Ovanligt många måldagar uppgifva ej någonting alls om antalet böcker, som finnes; och att någon eller några af de allra vanligaste gudstjänstböckerna funnits i hvarje kyrka, kan man väl knappast våga förneka. Många kyrkor åter nämna en del böcker, men hinna sällan så högt som till ett 10-tal stycken. Endast få måldagar upptaga så stort bokförråd som de mera välförsedda kyrkorna i Hóla biskopsdöme.

En säregen ställning intaga klostren i fråga om bokförrådet. Så heter det redan under fristatstiden, då kyrkornas bokförråd var så anmärkningsvärdt ringa, om Helgafells klaustr omkr. 1186, Di. I 282, att där finnas »*hundraþ bækr*« (= 120 böcker). Jämför man denna uppgift med kyrkornas meddelanden från samma tid, så känner man sig nästan tveksam, huruvida man skall våga lita på den.[1] Klostren på Island visa emellertid genomgående en sådan öfverlägsenhet gent mot kyrkorna i fråga om bokförrådet, att uppgiften däraf blir sannolik.' Äfven bestyrker ett senare meddelande, att detta kloster varit synnerligen väl försedt med böcker. Det heter nämligen för detsamma 1397, Di. IV, 170—171, att det — jämte ett 10-tal särskildt uppräknade böcker — ägde »*halfur fiordi tugur norrænv boka. jtem nærre hvndrade Latinvboka. annad eru tijdabækur*», och detta var på en tid, då medeltalet af böckernas antal i kyrkorna på sin höjd uppgick till 15 à 20. För öfrigt är det ju i den äldre måldagen för detta kloster ej nödvändigt, att det har varit 100 olika slag af böcker, utan antalet exemplar kan ju ha varit 100, af hvilka flera troligen varit samma bok. Men att beklaga är det för visso, att dessa måldagar kort och godt affärda frågan om bokförrådet med en uppgift om böckernas antal. Hade detaljeradt meddelande lämnats om hvilka böcker det var, som klostret verkligen ägde, så skulle vi för

[1] Jfr *Cederschiöld* i Aarboger f. Nord. Oldk. 1887, s. 65—66.

visso funnit, att isländska kyrkan ägde betydligt flera böcker under medeltiden, än vi nu äro i stånd att få kännedom om. Denna slutsats kunna vi draga af måldagarna för Viđeyjar- och Möđruvalla kloster. Så finna vi i Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 110—111 ett 60-tal olika böcker uppräknade, och flera bland dem förekomma endast på detta ställe, andra åter blott här och i Möđruvallaklaustr. Ännu rikare bokförråd visar sig det senare klostret äga 1461, Di. V, 286—290. I måldagen för detta kloster finna vi först en utförlig förteckning öfver de vanliga gudstjänstböckerna, som ofta förekomma i flera exemplar, en förteckning om nära två trycksidor. Därpå följer under två skilda rubriker, »*þetta j latinvbokum*» och »*þessar norrænv bækur*» en utförlig förteckning öfver en mängd vetenskapliga arbeten, sagor, legender o. s. v. Böckerna på latin utgöra 26 stycken, af hvilka flera förekomma endast här. Efter uppgiften om de latinska arbetena heter det: »*margar skrar adrar miog gamlar*», en passus som upplyser oss om, att klostrets bokförråd var betydligt rikare, än hvad som framgår af förteckningen. Under rubriken »*norrænv bækur*» finna vi ett 60-tal olika böcker, och äfven flera af dem förekomma endast på detta ställe.[1]

Slutligen finnes ännu ett ställe med många och sällsynta böcker, nämligen Hóla domkyrka. Det heter i måldagen för denna kyrka, Di. III, 612—613: »*halfr fimti tughr boka j spiolldum. en spialldalausar. Ix. allar de sacra scriptura. vtalldar skrar j einu golfui halfr þriditughr onyttar tijda skra*». Därefter uppräknas utom de vanliga gudstjänstböckerna ett 40-tal mera sällsynta böcker, af hvilka flera endast förekomma på detta ställe.

[1] Se angående denna måldage kapitlet VIII, där den förefinnes i aftryck.

VII

Utvecklingen af kyrkans bokförråd.

Det är redan framhållet, huru Hóla biskopsdöme lämnar de bästa exemplen på utvecklingen af kyrkans bokförråd. Ett ganska karakteristiskt exempel på denna utveckling finna vi i måldagarna för Háls kyrka i Fnjóskadal åren 1318, 1394 och 1461. Likaså få vi af dessa måldagar en rätt god upplysning om, hvilka böcker de olika kyrkorna vanligen höllo sig med.

I måldagen för 1318, Di. II, 439 heter det om denna kyrkas bokförråd:

»*I Bokum. Messu Bok. j. Aspiciens Bok. ij. j spiolldum Enskar. adrar. ij. litlar. iiij. læsbækur. Enskur Gradall. og annar per usum. sequentiu Bok. Ordo per Anni circulum*».

Det bör anmärkas, att det ej är något karakteristiskt för kyrkorna i allmänhet, att de äga böcker, som äro engelska till sin härkomst. Detta är en egendomlighet för denna och ett fåtal andra kyrkor.

I måldagen för 1394, Di. III, 573 heter det om samma kyrka:

Þetta j Bokum. aspiciens Bækur. ij. j spiolldum enskar. og de sanctis Bok a sumarid vond. sequentiuBok. Grallari og annar per usum. Lesbækur. iij. miog ad aullu fyrer vtann vortijma. Ordo per Annum. martyrologium. psalltari. peturs saga j licrepti. kuer. kirkiudags saungur. nyia hallds kuer. aspiciens

Bok de tempore & de sanctis til paska. Hymnarius vondur missale de sanctis per Annum. Lägasaunguakuer. Commune stortt oc ecj epter ordu. Aspiciens Bokar skrä vond vt jol. messu Bokar kuer. iij vond de sanctis».

Jämföra vi de båda måldagarna, finna vi en rätt god utveckling af bokförrådet under de 76 år, som förflutit, sedan den förra måldagen uppsattes. En ytterligare utveckling finna vi i måldagen af 1461, Di. V, 298, som i fråga om bokförrådet har följande utseende:

»*Þetta j bokum. grallarar. ein sequenciubok oc eigi aull. Messubok tekur til (at) aduentu oc fram yfer allra heilag(r)a Messo de sanctis et de tempore med pistlum oc gudspiollum oc oracionem oc missale. lesbok de sanctis tekr til at jons Messo baptiste oc fram til jola. lesbok de tempore tekur til epter jol oc til aduentu. lesbok de tempore tekur til firir jol oc til passionem. oc ein bok jrsk. lagasaungua bok med oracium. jrsk saungbok. saungbok tekur til at paskum oc fram yfer huitadaga de sanctis et de tempore. oc aunnur lika þar til pistlabok oc gudspialla tekr til at jolum oc fram til paska oc sequenciubok. þar til lestrabok. grallare tekr til at paskum oc fram til aduentu med pistlum oc gudspiollum oc oracium de tempore oc enn grallare de sanctis tekr til (at) andresMesso. oc til aduentu. ij. salltarar oc annar vondur hatidagrallare. ymnarius oc capitularius. commons lesbok. orda. ottusaunguabok tekr til (at) jonsMesso baptiste oc til jola. capitularius*».

Angående sista måldagen kan anmärkas, att den liksom måldagarna i allmänhet från senare delen af medeltiden med stor noggrannhet, som verkar tröttande vid studiet af dem, anger, för hvilken tid af året de olika gudstjänstböckerna gälla.

För att få en klarare föreställning om förhållandet mellan kyrkomåldagarna och klostermåldagarna, torde det här nedan vara på sin plats att visa, huru den klostermåldage tar sig ut, som mest detaljeradt uppgifver bokförrådet.

VIII

»Mödruvalla klaustrs Maldage»

af år 1461, Di, V, 286—291.

»þetta j bokum.

ij. grallarar at ollu oc. ij. ofuller.

ij. sequenciubækur fullar oc adrar ij. ofullar.

þrir kanar med nockurum Messum.

tuær bækr epistolarum et euangeliorum per annvm.

collectarius missalis per annum.

Messobækur. ij. at pistlvm oc gudspiol(l)um fra aduentu til paska. oc hin þridia fra aduentu til passionem domini.

ij. Messobækur de tempore at ollu med saung fra aduentu til paska.

Messobok de tempore fra paskum til aduentu.

ij. processionalia.

paskabok de sanctis oc de tempore med Messum oc syngiande.

brefere de sanctis med Messum syngiande j tueim hlutvm fra jonsMesso baptiste til aduentu.

kirial godr med venite.

Messobok de tempore et (de) sanctis fra paskvm til de trinitatem.

iij. brefer nockut fram a sumar de sanctis et de tempore med saung.

ij. adventu brefer med saung oc messur. oc þridia vm jol til Ixx.

t(u)au legendaria de sanctis per annum. oc þridia fra olafsmessu til paska.

ij. legendaria de tempore fra aduentu til paska oc þridia fra paskum til aduentv.

jtem antephonarius de tempore et de sanctis per annum sæmiligur.

jtem. V. bækur de tempore et sanctis syngiande fra aduentu til paska.

añtefonabok de tempore et de sanctis fra paskum yfer trinitatem.

jtem añtefonabok fra paskum til aduentu de sanctis et de tempore sæmilig.

añtefonarium de tempore fra paska (!) til aduentu.

vtlenzsk jstoriabok vm sumarit.

antefonarius fra trinitatem til aduentv de tempore et de sanctis.

antefonarium de tempore fra pask(um) til adven(tu).

antefonarivm de sanctis fra jonsMesso baptiste til aduentu.

anti(fonariu)m fra. Ixxam til paska de tempore. oc sidan de tempore et sanctis yfer trinitatem.

anti(fonariu)m fra jonsMesso til adven(tu) de sanctis.

lesbok de dominicis fra augustus manad til aduentu.

anti(fonariu)m de sanctis fra jonsMesso baptiste til aduentu.

ij. ymnaria.

ij. capitularius.

ij. ordur.

V. salltarar goder oc ij let(t)ari.

V. suffragia sanctorum in commune.

handbok god.

martir(i)logium.

ij. jstoria kuer.

anti(fonariu)m fra jonsMesso baptiste de sanctis til adventv oc onur til.

þetta j latinvbokum.

institutiones ordinis canonicorum regularium j þrimur bokum.

augustinus de consensu iiijor ewangelistarum.
Grecissimus.
Racionale divinorum officiorum.
Textvs quinque librorum decretalivm.
Glosa decretalivm magistri godfridi.
Casus quinqe librorum decretalivm.
Sumula reymundi. ij. bækur.
Sermones augustini per annum.
Omelie gregorij ab aduentv ad dominicam primam post pentecostem.
quatuor libri dialogorum j tueim bokum.
Pars dextre partis.
Brito.
Vite et passiones plurimorum sanctorum.
Vitas patrum.
Ysodorus de summo bono.
Minus volumen prisciani.
Vita thobie.
Pastorale gregorij.
Ewangelia matehi.
Vita sancti martini.
Enchiridion augustini.
Sedulius.
Sinonima jsidorij.
Omelie qvedam gregorij.
Expositio super cantica canticorum. oc margar skrar adrar miog gamlar.

þessar norrænv bækur.

miraculum bok vorar frv.
augustinus saga.
postula saugur.
martinus saga.
vincencius saga.
fabiani oc sebastiani.
ceciliv saga.
agnes saga.
gregorius saga oc andres saga a eine bok.

benediktus saga.
siluesturs saga.
Þorlaks saga a eine bok.
kross saga.
stefanus saga.
tomas saga erkebiskups.
antonius saga. allar a einne bok.

þetta a einne bok.

laurencius saga.
teodorij saga.
johanes oc pauli.
mag(n)us.
halvardz.
Marie magdalene oc marte.
gesta saluatoris.
septem dormiencivm.
jterata passio christi.
barbare.
luce.
s(ancta) agnes.
sancte juliane.
sancte eusstake.
martinus saga a einne bok.

þessar a eine bok.

lanbertus saga.
leodgarius saga.
catrinar saga.
lucie saga.

þessar a eine bok.

dialogus.
basilius saga.
jons saga holabiskups.

þessar a eine bok.

brighitar saga.

vrsule saga.
Eufemia saga.
justinv saga.
Eugenia saga.
basilla saga.
kallamagnus saga med ollum þattum.
Olafs saga tryguasonar agæt.
Olafs saga haralldzsonar.
kongabok tækur til af magnuse olafssyni hinum goda framan til suerris.
liber genesis et liber macabeorum.

þessar a eine bok.
hrolfs saga kraka.
Skioldungha saga.
volsaunga saga.
lais saga.
geiralldz saga.
damvsta saga.
hrolfs saga gautrekssonar.
jslendinga saga uond.
annal godur oc gamal.
vita patrum.»

Detta är innehållet i Möðruvallaklostermåldagen. Den hör till »*Máldagar Ólafs biskups Rögnvaldssonar um Hólabiskupsdæmi*», och vi äro denna biskop all tack skyldiga, därför att vi genom honom fått en så detaljerad uppgift om huru en klosterboksamling på Island under medeltiden tedde sig. Jämföra vi denna klostermåldage och den ofvan anförda måldagen för Háls kyrka 1461, finna vi, huru det var stor skillnad på rikedomen i fråga om böcker uti kyrkorna och klostren.

IX

Uppgifter om bokförrådets värde.

Förut är framhållet, huru många måldagar affärda frågan om bokförrådet endast med en upplysning om dess värde. Stundom angifves emellertid böckernas värde, äfven då en del af dem uppräknas. Dessa meddelanden kunna delas i 2 grupper: 1) i allmänna uppgifter om hela bokförrådets värde i en kyrka; 2) i mera speciella uppgifter om huru mycket vissa, särskildt angifna böcker äro värda. Vi skola här först hålla oss till de allmänna uppgifterna.

Redan under fristatstiden finnas åtskilliga meddelanden om bokförrådets värde, men detta angifves då tillsammans med värdet på kyrkans andra ägodelar, t. ex. Reykjaholt 1206, Di. I, 350 »*þesse kirkio fe es ero i bokum oc i messo fotum oc i kirkio skruþe virdo til. sextogo hvndraþa vaþmala*»,[1] eller Kirkjubæjar klaustr 1218, Di. I, 394 »*Mariv kirkia sv er stendr j kirkivbæ a j skrvđi sinv oc bokvm oc klvckum. oc allt til virt. hvndrađ hundrađa oc tiu tyge hvndrađa*». Det är just inte småsummor, åtminstone hvad den senare måldagen angår, som här upptages, men man vet ju ej, huru mycket af detta värde, som gällde bokförrådet. Efter fristatstidens slut finna vi ofta

[1] Värdeenheten »*hundrad*» (ursprungligen = 120 alnar vadmal) eller det därmed lika gällande »*kovärde*» (kúgildi) beräknas af Maurer (Island, p. 443) efter det motsvarande silfrets pris till omkring 30 tyska riksmark. Jfr äfven *G. Cederschiöld*, studier öfver isländska kyrkomåldagar från fristatstiden, s. 44

uppgifter om böckernas värde. Så heter det för Tungufell 1331, Di. II, 667, att kyrkan äger »*X aura j bokum*», för Gnúpr 1331, Di. II, 663 »*XII aura j bokum*», för Hnappavellir 1343, Di. II, 773 »*iiij merkur j bokum*».[1] För flera kyrkor heter det »*c j bokum*», t. ex. Næfrholt 1332, Di. II, 694; likaså »*cc j bokum*», t. ex. Hlíd 1331, Di. II, 670; »*þriu hundrut j bokum*», t. ex. Skógar 1332, Di. II, 677; »*cccc j bokum*», t. ex. Breiđibólstađr 1332, Di. II, 688; »*V hundrud j Bokum*», t. ex. Tjörn 1318, Di. II, 457; »*Vj c j bokumm*», t. ex. Síđumúli 1397, Di. IV, 125. Dylika uppgifter förekomma på många ställen. »*Vij hunndrad j bokum*», heter det för Setberg 1355, Di. III, 108; »*IX hvndrad j bokum*» för Breiđá 1343, Di. II, 773; »*X hundrat j bokum*» för Ytra-Skarđ 1332, Di. II, 696 och för Hítarđalr 1397, Di. IV, 185; »*Xj. hundrud j bokum*» för Stađastađr 1354, Di. III, 81. Det sist anförda värdet är det högsta i »hundraden», som vi finna bland de allmänna uppgifterna.[2]

Äfven de speciella uppgifterna äro ganska talrika. Emellertid är det naturligtvis endast de mera värdefulla böckerna, som man på detta sätt besvärat sig med att särskildt lämna upplysning om. Så heter det för Nes 1318, Di. II, 435, att kyrkan äger »*ij marka psalltara*»; för Skarđ á Skarđströnd 1327, Di. II, 635 »*voru þar j virdar viij bækur secundum ordinem fyrir vij hundrud*»; för Kvennabrekka 1355, Di. III, 100 »*ij tijdabækur þriggia marka verdar*»;[3] för Stafholt 1397, Di. IV, 189 följande utförliga uppgifter: »*Legendur ij per anni circulum de tempore. messobok samsett de tempore fra Paskumm oc til Jolafostu er sira Bergur gaf virdar firir cccc. Item Legendur fornar per anni circulum oc de sanctis metnar firir Vij^c. Item Graduale metid firir cc*». I Vatnsfjörđr hafva vi 1397, Di. IV,

---

[1] En mark rent silfver, som här torde åsyftas, var under fristatstiden i värde lika med 360 alnar vadmal, alltså = omkr. 90 tyska riksmark. *Maurer*, Island s. 443.

[2] För Olafsvellir 1397, Di. IV, 50 heter det »*Hundradzlag i Bokumm*», för Hof i Öræfum 1343, Di. II, 775 »*lesbækur þriar samsettar med saung davidspsalltara iiij^c. Graduale hundrad. gudspioll oc pistlar dominicale oc de sanctis per anni circulum hundrat*» och för Eiđ 1397, Di. IV, 110 »*Hundradz psalltare oc xiij aurar i bokumm*».

[3] Den något oklara fortsättningen »*ccc voro oc hälf mork*» torde ej ha afseende på tiđaböckerna.

135 »*XV. bækur metnar fyrer halft fimmta hundrad*». För Reykjaholt finnes 1397, Di. IV, 120 följande uppgift: »*kirkiann aa inuan sig XXX boka oc ij bækur virdar fyrer X*[c]», och för Eydalir 1367, Di. III, 241: »*in prijmis X bækur fyrir XV hundrud. er virdar voru*». Att åtskilliga böcker värderas så högt, torde bero på dyrbarare inbindning eller utsmyckning på annat sätt».[1]

[1] För jämförelses skull må här meddelas några uppgifter om bokpris i Sverige från förra hälften af 14 årh. Det heter i en förteckning, hvilken man lät upprätta öfver de egendomar och lösören, som inköpts för Västerås' domkyrkas räkning: »**Decretum** *och* **decretales** *som vi köpte af Ärkebiskop Nicolaus för sex pund koppar, som då hade ett värde af 100 mark penningar, vidare* **Missale**, *som vi erhöllo genom samma Ärkebiskop Nicolaus' försorg af Kaniken Herman, kallad Ulf, i Linköping för 10 marker rent silfver, vidare Pontificalis, som vi uppskatta till tre marker rent silfver eller femton mark penningar. Vidare läto vi göra (d. v. s. afskrifva) legendariets vinterdel, som kostade öfver 40 mark penningar och ett graduale till 16 marks värde*». Ett annat exempel på, att bokpriset under Medeltiden stod högt, äga vi i den utgiftsbok, som fördes af Vadstenamunken Johannes Hildebrandt, hvilken 1419—1420 under en resa till Rom gjorde ett större bokinköp i Paris. Antalet böcker, som han köpte, uppgick till ett 20-tal, och priset för dem var omkr. 360 scuta, hvilket enligt nuvarande penningevärde blir ungefär 10,000 kronor. *Henrik Schück*, Anteckningar om äldsta bokhandeln i Sverige s. 20, 29—30.

X

Uppgifter om böckernas utstyrsel och yttre beskaffenhet i öfrigt.

Det händer mycket ofta, att bokförrådets yttre beskaffenhet omtalas. Egenskaper, som ofta tilläggas böckerna äro *vándr*, *góðr* eller *sœmiligr*. Så heter det för Viðivellir 1318, Di. II, 462 »*V. Bækur vondar*», för Grenjaðarstaðr 1394, Di. III, 580 »*kapitvlarivs godr*» och för Gufudalr 1470, Di. V, 582 »*sœmiligann grallara*». T. o. m. *illr* är en egenskap, som tillägges åtskilliga böcker, t. ex. Hvammr 1470, Di. V, 594 »*eru bækurnar med ollum skrædum godum oc jllum. XXX*». *Forn* och *gamall* samt *nýr* förekomma äfven, t. ex. Holtastaðir 1318, Di. II, 472 »*messubok forn*», Vallanes 1419, Di. IV, 271 »*gaumul ottusaunguabok*», Hólar 1461, Di. V, 309 »*sequenciobok nyia*». *Stórr* och *lítill* äro också vanliga epitet, t. ex. Grenjaðarstaðr 1394, Di. III, 580 »*gvdspiallabok stor*» och Sjóarborg 1394, Di. III, 530 »*handbok lijtil*». *Fánýtr* (el. *faneytr*) heter det om somliga böcker, t. ex. Viðivellir 1394, Di. III, 535 »*Eru þessar allar faneytar*». *Félítill* är äfven en egenskap, som tillägges somliga böcker, t. ex. Álptanes 1397, Di. IV, 187 »*fornskrär nockrar felitlar*». *Subtill* heter det om en salltare i Kolbeinsstaðir 1397, Di. IV, 182. *Léttr* förekommer någon gång t. ex. Möðruvallaklaustr 1461, Di. V, 287 » *V. salltarar goder oc ij let(t)ari*», däremot *vœnn*, t. ex. Lunðr 1368, Di. III, 249 »*texti vœnn*». För Hrafnagil heter det 1461, Di. V, 316 »*margar smabœkur adrar*», för Reykjahlid 1394, Di. III,

584 »*Aspiciens Bok storritud*» för Grímsey 1318, Di. II, 443 »*pentud lesbok de sanctis*», för Hafrafellstunga 1394, Di. III, 589 »*Aspiciens voknad(?)*»;[1] för Hólastadr 1396, Di. III, 612 »*brefuer. ij. nótud*», för Goddalir 1394, Di. III, 563 »*Burtsongua-bok onótud*». Därjämte finna vi på många ställen upplysning om böckernas inbindning och utstyrsel i öfrigt. *Búinn* och *úbúinn* heter det ofta, t. ex. Hrafnagil 1318, Di. II, 453 »*Text. ij. buinn*», och Grund 1318, Di. II, 453 »*Texti obuinn*». På prydligare utstyrsel tyda följande exempel: Bær 1397, Di. IV, 191 »*texti silfurbuinn*», Nedrihvoll 1397, Di. IV, 83 »*Textum Evangeliorum buinn med silfur*», Eyvindarmuli 1332, Di. II, 686 »*textabunat med silfur*», Kolbeinstadir 1397, Di, IV, 182 »*Texta med gylltum bvnadi*», Kross i Landeyjum 1480, Di. VI, 333 »*silfur texte litill med helgum domum sancte olaafs*»; Hólastadr 1374, Di. III, 288 »*storer textar fiorer med siluer. einn med tonn*»;[2] Grund 1318, Di. II, 452 »*Texta spiolld. ij. af messing smellt*».[3] Det är framför allt texta, som äro utstyrda på dylikt sätt, men stundom är så fallet äfven med andra böcker, t. ex. Hof 1318, Di II, 463 »*plenarins sylfur bvinn*», Haukadalr 1331, Di. II, 668 »*apocalipsis silfurbuinn*», Gufudalr 1470, Di. V, 583 »*salltara kolumpneradann lystann vel med vtlendan stein*». Men det finns mindre prydliga böcker också t. ex. för Grímsey 1318, Di. II, 443 »*j Triespiolldum Bok oc songur ä*». Att böckerna äro inbundna i *skinn* framhålles ofta, men något annat slag än *sälskinn* nämnes ej direkt på något ställe. Så heter det för Grímsey 1318, Di. II, 443 »*messu Bok forn mykil j selskinne rotnu*», och för Eyri 1397, Di. IV, 140 »*Liber Genesis a. wetrinn j selskinni*». Om Eydalir meddelas det 1382, Di. III, 360, att där finnes »*V. bækur i hvitum skinnum oc ein messubok oskinnud*», om Múli 1461, Di. V, 284, att där är en »*messobok j suortum skinnum*». Någon gång äro böckerna inbundna i *lérept* ex. Háls 1394, Di. III, 573 »*peturs saga j lierepti*». För de flesta böckerna lämnas emellertid ingen upplysning alls hvarken om deras yttre eller inre egenskaper.

---

[1] vökna = bli våt, fuktig. *Fr*[2].

[2] tonn = elfenben.

[3] Af emaljerad messing.

Om bokmaterialet är det mycket sällan, som några uppgifter förekomma. Blott några enstaka meddelanden finnas. Så heter det i måldagen för Reykjaholts kyrka 1224, Di. I, 477, att omkring ett 40-tal *kalfskinn* af olika personer blifvit skänkta till kyrkan. Dessa kunna ej gärna ha haft någon annan uppgift än att tjänstgöra som skrifmaterial. Likaså förekommer någon gång »*bokfell*» ex Hólastaðr domk. 1396, Di. III, 613 »*bekfelli nockur*» och Oddgeirsholar 1397, Di. IV, 52 »*bokfell*». *Lysisteinn* förekommer i måldagen för kyrkan i Ingunnarstaðr Di. I, 266 och torde beteckna någon slags färg för att »införa öfverskrifter och initialer, möjligen äfven miniatyrer i böcker».[1] *Bokagull* omtalas i måldagen för Kolbeinstaðir 1397, Di. IV, 181 och dess användning torde ha varit något i samma väg. Dessa få exempel äro ungefär allt, som meddelas om bokmaterialet.

[1] *Cederschiöld*, Studier öfver isländska kyrkomåldagar från fristatstiden s. 63. Aarboger for nord. Oldk. og Historie 1887.

XI

Språket i den isländska kyrkans bokförråd.

Vanligen saknas alla uppgifter om, på hvilket språk de olika böckerna äro skrifna. I somliga måldagar lämnas däremot en och annan upplysning därom. Som vanligt gå klostren äfven i denna fråga i spetsen. En ansats åt detta håll finna vi i Hellgafellskloster 1397, Di. IV, 170—171, där det heter, att klostret hade »*halfur fiordi tugur norrænv boka. jtem nærre hvndrade Latinvboka*», men tyvärr få vi ej veta, hvilka dessa böcker äro. Ej heller få vi veta, om det var olika slag af böcker, som här åsyftas, eller om denna uppgift angifver en mängd exemplar af hvarje olika arbete. Därför måste uppgifterna från Helgafellskloster lämnas ur räkning i den följande framställningen. Uti bokförteckningen för Viđeyjarklaustr 1397, Di. IV, 110—111 finna vi under rubriken »*þetta er j Norrænu bokum*» 8 olika slag af böcker uppräknade. Före denna rubrik uppräknas ett 40 tal olika böcker, som nog äro skrifna på latin, ehuru detta ej uttryckligen angifves. Priset i fråga om utförlig redogörelse på detta område tager Möđruvallaklaustr, liksom det vanligen gör det äfven i andra afseenden.[1] I måldagen för detta kloster meddelas, sedan de vanliga gudstjänstböckerna uppräknats, under särskilda rubriker »*þetta j latinvbokum*» och »*þessar norrænv bækur*», på hvilket

[1] Se måldagen för detta kloster kap. VIII.

språk angifna arbeten äro skrifna. Under rubriken latinska böcker uppräknas 26 olika skrifter, hvartill på slutet fogas ett tillägg »*margar skrar adrar miog gamlar*», som också torde ha varit på latin. Under rubriken norrænu böcker finna vi ända till 61 olika arbeten uppräknade. Om vi därefter företaga en undersökning af det bokförråd, som alla måldagarna tillsammans upptaga[1] under de olika rubrikerna latinska böcker och norrænu böcker, så komma vi ej långt öfver de siffror, som vi redan fått från Möðruvallaklaustr. Antalet norrænu böcker belöper sig endast till 63, och de som äro på latin till 30. Några andra meddelanden om språket i den isländska kyrkans litteratur finnas ej i måldagarna.[2] För öfrigt är det ju tillräckligt bekant, att de flesta skrifter, särskildt gudstjänstböcker och vetenskapliga arbeten, under medeltiden affattades på latin, hvadan man tämligen tryggt kan antaga, att det stora flertalet af böcker, som den isländska kyrkan förfogade öfver, har varit skrifvet på latin, därest ej annat på något ställe blifvit uppgifvet.

Slutligen förekomma åtskilliga uppgifter om en del böcker, som till en första början förefalla gälla språket. Så förekomma på ett 10-tal ställen engelska böcker, t. ex. i Laufás 1318, Di. II, 448 »*messubok ensk*», i Múli 1318, Di. II, 435 »*Enskur psalltare*» o. s. v. På några få ställen finnas irländska böcker, t. ex. i Ás 1461, Di. V, 279 »*irsk skra*», i Háls 1461, Di. V, 298 »*ein bok jrsk*», i Saurbær 1461, Di. V, 310 »*jrsk saungbok*». På ett par ställen lämnas endast den upplysningen, att boken är utländsk. Möjligen beror denna allmänna uppgift därpå, att den som uppsatt måldagen, ej varit säker på, från hvilket land förevarande arbete härstammat. Ex. härpå finna vi i Hítardalr 1463, Di. V, 407 »*ein messubok.. utlendzk*», i Gilsbakki 1463, Di. V, 404 »*messubok utlendsk per anni circulum*».

Rörande ofvannämnda uppgifter förefaller det till en början, som om de angifna böckerna verkligen skulle vara skrifna

[1] Alltså Möðruvallamåldagen inberäknad.

[2] På flera ställen heter det visserligen att böcker på latin och norrænu finnas, men man får ej veta, hvilka de äro.

på engelska, irländska eller något annat främmande språk. Detta är emellertid för visso ej meningen. Som vi af de anförda exemplen se, är flertalet gudstjänstböcker, och om dem veta vi ju, att de under medeltiden hufvudsakligen voro författade på latin. Alltså våga vi ej antaga, att ofvannämnda böcker i språkligt afseende äro engelska eller irländska. Som bekant brukade man emellertid under medeltiden utsmycka handskrifter med synnerligen ståtliga initialer. Hela sidor blefvo ofta liksom inramade i olika färgade mönster, ja, stundom blefvo de alldeles öfverspunna med dekorativ teckning. Ingenstädes skedde detta mera än på Irland,[1] och härifrån spreds naturligtvis bruket till de öfriga britanniska öarna. Det torde vara dylika latinska handskrifter, som kommit till Island, och som i måldagarna upptagas under irländska, engelska och utländska böcker.[2]

---

[1] *Anton Springer*, Grundzug der Kunstgeschichte II Das Mittelalter s. 156—157.

[2] Meningen var att i detta arbete äfven lämna några meddelanden om böckernas förvaringsställen. Men som så ytterst få upplysningar härom finnas, komma endast några få rader att härom meddelas. För några kyrkor nämnas *bókkistor* t. ex. Saurbær omkr. 1220, Di. I, 402 »*boca cista*», Árskógr 1318, Di. II, 454 »*Boka kista*» o. s. v. *Bókastóll* förekommer på några ställen, t. ex. i Draflastađir 1318, Di. II, 441 »Bokastoll», men om den har utgjort något egentligt förvaringsrum för böcker, är ej bekant. *Bókalektare* förekommer äfven på några ställen, t. ex. i Selárđalr 1354, Di. III, 91 »*boka lectara*», men det är ej heller bekant, om den varit något förvaringsrum för böcker. Äfven *bókastokkr* förekommer någon gång, t. ex. Múli 1394, Di. III, 577 »*bokastokkr*». *Bókaform* förekommer också, t. ex. Síđumúli 1472. Di. V, 675 »*bokaforma*». Miklaholt 1463, Di. V, 403 »*bokaforme*» ooh Hitardalr 1463, Di. V, 407 »*bokaformi*». *Texti med kodda*» heter det för Vellir 1461, Di. V, 261. De vanligen dyrbara texta ha sålunda understundom för att vara bättre skyddade och kanske äfven för prydlighetens skull legat på mjuka kuddar.

RIMLISTA

TILL

EUFEMIAVISORNA

OCH

ERIKSKRÖNIKAN

UTARBETAD

AF

GUSTAF CEDERSCHIÖLD

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTR. A.-B.
1903

Då en publikation — såsom fallet är med den föreliggande — i främsta rummet är afsedd för en tämligen liten krets af fackmän, plägar dess »inledning» knappast behöfva upptaga annat än de fackmässiga meddelandena om det sätt, hvarpå författaren begränsat och utfört sin uppgift i sådana fall, där olika utvägar kunde ha valts.

Men i fråga om det här föreliggande arbetet hafva ett par omständigheter synts mig tala för en något bredare hållen introduktion.

Med den samling af till en viss grad ordnadt och bearbetadt material, som här offentliggöres, har jag försökt bidraga till att lägga en säkrare grund under åtskilliga vetenskapliga byggnadsarbeten, af hvilka somliga redan framskridit ganska långt, medan andra äro i sin begynnelse och åter andra ännu knappast blifvit påtänkta. Och då mitt försök är det *första* i sitt slag, kan möjligen en och annan fackman behöfva få uttryckligen påpekadt, i hvilka olika riktningar samlingar af detta slag böra blifva användbara, helst som påminnelsen om för närvarande öfvergifna eller hittills så godt som obrutna arbetsfält väl alltid bör ha nytta med sig.

Men denna min inledning vänder sig icke uteslutande till fackmännen i strängaste mening. Den vetenskapliga undersökningen af vårt modersmål och dettas litteratur har på senare tid tillvunnit sig stort intresse från den bildade allmänhetens sida, och många äro nu de, som glädja sig åt att hafva någon känning med det fortgående forskningsarbetet på detta område; det förefaller mig helt enkelt vara en skyldighet att lämna dessa många tillfälle att bilda sig en föreställning

om meningen med ett nytt företag, som eljest kunde tyckas dem icke innebära annat än ett pedantiskt omständlighetsmakeri.

* * *

Om man (i stället för att ängsligt upphugga en riksgräns mellan samhöriga vetenskaper) söker i dess helhet betrakta den i litteraturen föreliggande svenska språkformen med afseende på egenskapen att mer eller mindre fullkomligt *uttrycka författarnas intentioner* (tankar, känslor och stämningar), så finner man lätt nog, att versen, i synnerhet den rimmade, i allmänhet för svenskarna mera än för dem, som skrifvit på andra kulturspråk, försvårat eller hindrat adekvat formgifning. I hvad mån svenska språket varit motsträfvigt mot de från utlandet lånade versslagens metra, kan *här* lämnas åsido, men att vårt språks ovanligt stora *rimfattigdom* utgjort en mycket allvarlig olägenhet för de svenska skalderna, böra vi nu särskildt fästa oss vid. Väl torde man ännu icke ha anställt några mera omfattande undersökningar öfver de speciella inflytelserna af rimfattigdomen, men hvarje någorlunda beläst svensk har nog ofta med ledsnad märkt, huru »rimnöden» till och med hos skalder af rang snedvridit uttrycket eller rent af dragit innehållet in på afvägar. Han har säkerligen också ofta gjort den reflexionen, att språkets rimfattigdom måste ha tvungit de mera formstränga och välljudskänsliga att underkasta sig ett oproportionerligt drygt arbete, medan den förledt kraftgenierna att taga sig formella friheter, med hvilka samtiden, om ock motvilligt, låtit sig nöja, men som eftervärlden i regeln haft mindre öfverseende med.

Naturligtvis iakttager man under tidernas lopp betydliga framsteg: de unga skalderna lära af de äldre, tillgodogöra sig allt fullständigare språkets tillgångar och hinna allt längre i formens smidighet, omväxling och skönhet. Också kan en af vår tids störste verskonstnärer nästan medlidsamt tänka tillbaka på, hur

»Stjernhjelm
bråkat har sin svenska hjärna
att till kvällens upptåg finna
rim, som än mot udden spjärna.» (C. Snoilsky, Kristina.)

Men så mycket mera betecknande är det för vår nations sorglöshet och brist på företagsamhet, att icke kraftigare bemödanden gjorts för att underlätta skaldernas tekniska utbildning, nämligen genom åstadkommande af rikhaltiga s. k. »rimlexika», afsedda att gifva en lätt och säker öfverblick af de samtida rimmöjligheterna.[1] Hos andra folk, hvilkas språk äro vida rikare på rimord än svenskan, har man visat sig mycket väl uppskatta värdet af rimlexika, men vi, som allra bäst behöfde sådana, betrakta dem vanligen med en kortsynt ringaktning.[2]

En sak är emellertid utarbetandet af handböcker (rimlexika) för praktiska syften, en annan studiet af rimmet sådant det historiskt framträdt i vår svenska diktkonst. Men genom det, som ofvan blifvit sagdt, har jag velat åtminstone i någon mån (och med anknytning till hvars och ens personliga erfarenhet) antyda, att *den svenska rimkonstens historia* verkligen förtjänar att utforskas och skrifvas. Det bör väl äfven falla af sig självt, att då litteraturens historia småningom kommer att noggrannare än hittills taga hänsyn till diktverkens *stil*, en så viktig sida däraf som rimmet måste tillvinna sig vederbörlig uppmärksamhet.

Exempelvis vill jag här nämna några af de synpunkter, som tyckas mig kunna tillämpas vid granskningen af en dikts eller en författares rimkonst. Så t. ex. kan man i flera olika afseenden pröfva den relativa växlingsrikedomen: förhållandet af summan (sinsemellan olika) rimord och hela summan rimmade verser; procenttal af rim med olika antal stafvelser, med ett eller flera ord som komponenter, med olika vokaler (*a*, *e*, o. s. v.) i rimmets början (fortisstafvelse), med vissa (för vårt språk vanligare eller ovanligare) ljudförbindelser o. s. v. En

[1] De enda för mig bekanta äro: ARVIDI, Manuductio ad poesin Suecanam (1651); KR. MANDERSTRÖM, Försök til et svenskt rimlexikon (1779); och J. J. FLODIN, Svenskt rimlexikon (1851). Men dessa voro äfven för sin tid föga tillfredsställande.

[2] Så t. ex. har vårt stora konversationslexikon Nordisk familjebok intet annat att säga om dem än: »Till hjelp för versmakare, som lida af rimnöd, äro s. k. rimlexika utarbetade». Härmed kan man jämföra den förståndiga utredning, som AXEL SÖRENSEN lämnar i förordet till sin värdefulla »Dansk Rim-Ordbog» (Kbhvn 1900).

annan synpunkt, som dock knappast kan statistiskt genomföras, gäller rimmens kraft och tyngd, d. v. s. i hvad mån dikten använder starktoniga, för tanken eller känslan betydelsefulla, eller svagtoniga, oväsentliga och blott till formell fyllnad tjänande rimord. Ytterligare en annan fråga, som icke heller medgifver en statistisk lösning, utan tvärtom i hvarje enskildt fall kräfver den finaste intuition, är denna: I hvad mån äro rimorden osökta, naturliga och satisfiera fullt »poesiens logik»? Och slutligen vill jag framhålla frågan: I hvilka fall har dikten »orena» rim? Vid någon eftertanke finner man lätt, att frågan hellre bör formuleras sålunda: Hvilka rim ha för skalden, resp. för det stora flertalet af hans bildade samtida, gällt som rena, och hvilka som orena?

Det är klart, att denna fråga i högre grad än någon af de förut omnämnda för sin behandling måste använda språkhistoriska resultat; i äldre tider kan uttalet ha varit ganska olikt vårt nuvarande, och äfven i nutiden kunna lokala eller individuella uttal med större eller mindre berättigande framträda i rimmen.[1] De fall, där rimorden för skalden själf haft nödig kongruens, böra naturligtvis väl skiljas från de fall, där skalden måst nöja sig med en äfven för hans uttal gällande inkongruens (»orent» rim); och just arten och frekvensen af de sistnämnda fallen torde blifva en af de intressantaste detaljfrågorna i vår rimkonsts historia.

* * *

Spörsmålet om de »orena» rimmen leder oss helt naturligt in på tal om *de äldsta svenska rimverken,* som lämnat materialet till föreliggande samling. Ty, om det beträffande nyare dikter stundom kan vara tvistigt, hvad som för skalden själf gällt som ett »rent» eller »orent» rim, blir denna fråga betydligt mera komplicerad, när man undersöker de äldsta dikt-

---

[1] Jfr i synnerhet den under de senaste åren rätt lifliga striden om de s. k. stockholmsrimmen (*-e-* : *-ä-*). Dessutom vill jag i detta sammanhang erinra om uppsatserna »Spår af värmländskt inflytande i Tegnérs språk» af Louise Zegolson, i Pedagogisk tidskrift 1899, och »Anteckningar om Kellgrens metrik» af Gottfrid Kallstenius, i Språk och stil 1902; i båda dessa uppsatser talas om rim, som ej skulle godkännas af nutida skalder.

verken. Ju ofullständigare vår kännedom är om den tidens språkmöjligheter, dess svårare är det att afgöra, hvilka uttalsformer rimmaren haft att välja emellan, och hvilken han i hvarje särskildt fall (sannolikast) har valt. Men härtill komma två omständigheter, som kräfva noggrant beaktande.

Det kan icke bestridas, att fordringarna på kongruens i rimorden under vår rimkonsts äldsta period voro långt mindre stränga än i vår tid. Ofta nöjde man sig med sådant, som vi ej skulle kalla för rim, utan blott för assonans; örat och smaken voro tydligen icke lika skärpta, som de nu äro, för den fulla kongruensens oeftergiflighet. Men just därför måste man söka utreda, huru långt friheten att bruka hvad vi skulle kalla »orena» rim (eller blott assonanser) har sträckt sig. Naturligtvis blir det härvid ofta vanskligt nog att fastslå, om något särskildt rim bör bedömas såsom visserligen orent, men efter tidens uppfattning tillåtligt, eller såsom rent, i det att det kräfver en språkform, som vi eljest icke känna till eller anse mindre sannolik för tiden och författaren.

Den andra omständigheten, som bidrager till att försvåra fastställandet af de rim, som diktaren själf åsyftat, består i det förvanskade skick, hvari de ifrågavarande gamla dikterna bevarats. Vi hafva dem ej i skaldernas egna uppteckningar eller ens i direkta afskrifter af dessa; de afskrifter, vi äga i behåll, härstamma genom många mellanled från originalen, äro minst 120—150 år yngre än dessa samt visa klart, att afskrifvarna icke blott utbytt äldre språkformer mot yngre, utan äfven i öfrigt varit föga exakta vid återgifvandet; missförstånd och godtyckliga ändringar äro ingalunda sällsynta.

När nu härtill måste läggas det ledsamma förhållandet, att de bevarade afskrifterna — sådana de äro — ännu icke blifvit enligt den nyare textkritikens fordringar fullt tillgodogjorda, i ty att upplagorna i »Svenska Fornskriftsällskapets handlingar» häruti äro bristfälliga så kan det tyckas, att en rimlista till dessa dikter hade alltför osäker grund, och att utarbetandet af en sådan lista borde uppskjutas åtminstone till dess, att textkritiken gjort allt, hvad göras kan, af det bevarade handskriftmaterialet.

Men fastän jag i många fall måste bygga på osäkra läsarter och rimordens behandling alltså i åtskilligt ej kan gälla som slutgiltig, utan blott som preliminär, har jag dock ansett öfvervägande skäl tala för, att arbetet redan nu företages.

Korteligen kunna dessa skäl angifvas sålunda: 1:o rimorden äro *relativt* säkra och kontrollerbara, samt 2:o andra forskningar kunna ha *mera* hjälp af en (låt vara delvis blott preliminär) rimlista, än rimlistan kan hoppas af dessa forskningar (speciellt af textkritiken).

Att afskrifvarnas ändringar vida mindre beröra rimorden än öfriga beståndsdelar af verserna, framgår redan af en ytlig jämförelse mellan de olika handskrifterna af samma text. Det är ju också naturligt nog, att svårigheten att finna andra rimord i regeln afskräckt från ändringar i detta afseende, medan däremot knittelversens rytmiska frihet medgifvit talrika omstöpningar i öfrigt. Indirekt intygas också rimordens relativa orubblighet af de ganska många ord eller ordformer, som på afskrifvarens tid varit föråldrade, men dock fått kvarstå oförändrade eller behållit oförändrad rimmotsvarighet, som enkelt och otvetydigt möjliggör restituerandet af den ursprungliga formen. Men äfven då den ledning, som erhålles af det motsvarande rimordet, är otillräcklig eller osäker, har man ofta utvägar att uppspåra den ursprungliga formen. Ty en jämförande granskning af *hela* materialet ger ganska stor utsikt till att någonstädes finna den rätta ledtråden, just därför att materialet har en betydande omfattning. Ty det är en för studiet af dessa dikter synnerligen gynnsam omständighet, att de å ena sidan äro nästan samtidiga, å andra sidan så pass långa. Som bekant antar man, att *Ivan* skrifvits år 1303, *Fredrik* 1308, *Flores* 1312 och *Erikskrönikan* ungefär 1318—1320; *i alla fyra dikterna tillsammans utgör versantalet* **15642** (enligt Svenska Fornskriftsällskapets upplagor).

Hvad angår resultaten af en blifvande, på noggrannare värdesättning af handskrifterna stödd textkritik, torde dessa resultat med afseende på rimmen hufvudsakligen bestå däri, att hela verspar antingen utmönstras ur texten såsom interpolerade eller ock i den upptagas såsom äkta, men af texthandskriften öfverhoppade. Men äfven vid pröfningen af ett verspars äkthet torde

ganska ofta den statistiska öfversikten af rimmen blifva till nytta, i synnerhet genom dess upplysningar om författarnas språkbruk. Jag föreställer mig därför, att rimlistan skall blifva ett välkommet hjälpmedel för dem, som komma att inlåta sig på försöket att rekonstruera de gamla rimverkens ursprungliga text.

Ännu mera afgjorda och påtagliga bli, hoppas jag, fördelarne för *litteraturhistorien* af att snart få tillgång till denna rimstatistik. Ty, om ock enstaka uppgifter i listan med tiden befinnas oriktiga, gifver den dock en i hufvudsak säker karaktäristik af de särskilda dikternas rimpraxis, en karaktäristik, som bör gifva betydelsefulla bidrag till besvarandet af åtskilliga frågor om dikternas tillkomst. Så t. ex. synes mig Erikskrönikan förete vissa rimegenheter, som bestämdt skilja den från Eufemiavisorna och snarast tyda på en annan författare.[1] Mellan Eufemiavisorna inbördes kunna också vissa olikheter i rimmets användning konstateras, om ock mindre afgörande. Huruvida en framtida forskning med rimlistans tillhjälp kan uppvisa några olikheter mellan de tre stycken, hvaraf Erikskrönikan är sammansatt[2], eller draga några bestämdare slutsatser om författarens dialekt, lämnar jag nu därhän.

Också för forskare på ljud- och formlärans område torde en statistik af denna omfattning blifva så välkommen, att de kunna i någon mån öfverse med de bristfälligheter, som vidlåda (och delvis måste vidlåda) den. Ty först på grundvalen af en dylik statistik kan grammatiken tillgodogöra sig de intyg, rimmen tyckas gifva oss om författarnas verkliga (»prosaiska») uttal; endast genom en fullständig jämförelse kan det afgöras, hur stort utrymme författaren lämnat åt inkongruensen, eller åt poetiska friheter i betoning[3], i sammanblandning, bortkastande eller tilläggande af ändelser o. s. v.

De här anförda grunderna hafva för mig ställt utom tvifvel, att en rimlista till Eufemiavisorna och Erikskrönikan skulle kunna göra nytta i flera riktningar, äfven om den utarbetas,

---

[1] Jfr min skrift »Om Erikskrönikan, ett historiskt epos från folkungatiden», sid. 248, not.

[2] Se anf. arb. sidd. 226 ff.

[3] Jfr t. ex. *foró*, *fantóm*, *Haraldér*.

innan den textkritiska behandlingen af diktverken blifvit på tillfredsställande sätt genomförd. Men därmed vill jag naturligtvis icke hafva sagt, att *min* lista, sådan den nu föreligger, utgör den bästa lösning af uppgiften, som under närvarande förhållanden *kunnat* åstadkommas. Tvärtom är jag ganska väl medveten af de bristfälligheter, hvarmed arbetet af flera skäl (bland hvilka några sammanhänga med min försvagade synförmåga) måste bli behäftadt. Hade jag saknat »den Muth des Fehlens», så hade jag icke inlåtit mig på detta företag.

* * *

Med afseende på *begränsningen* af min uppgift och vissa detaljfrågor i *utarbetande och uppställning* har jag följande att anföra.

Då rimariet omfattar det stora flertalet af äldre fornsvenska rimverser, har jag tagit i öfvervägande, huruvida det vore lämpligt att utsträcka det till sådana »medeltidsdikter och -rim» som tillhöra samma period, för att sålunda få ämnet mera uttömmande behandladt. Men det har icke synts mig möjligt att ännu med tillräcklig säkerhet bestämma, hvilka af de bevarade smådikterna författats så tidigt, och då Eufemiavisorna jämte Erikskrönikan i alla händelser bilda en afskild grupp med många egendomliga särmärken, har jag ansett bäst att inskränka mig till dessa.

Något större tvekan har jag hyst, om jag skulle medtaga de *varianter*, som meddelas i Fornskriftsällskapets upplagor af Eufemiavisorna och Erikskrönikan eller kunna hämtas från äldre upplagor af den sistnämnda. I synnerhet var det frestande att medtaga sådana verser, som tyckas vara öfverhoppade i textkodices, men finnas bevarade i andra handskrifter. Jag fann emellertid snart, att det icke kunde vara lämpligt att medtaga *alla* varianterna, ty många af dem bero uppenbart på ganska sena förvanskningar och tillsatser; men att här söka genomgående skilja mellan ursprungligt och icke-ursprungligt skulle draga med sig en fullständig textkritik, och på en sådan hade jag nu ej tillfälle att ingå. Jag har därför i regeln hållit mig till texterna själfva och blott i enstaka fall (som då alltid

påpekats i noter eller på annat sätt) upptagit läsarter från annan handskrift, när dessa tycktes mig äga ett obestridligt företräde.

Normalisering m. m. För att kunna lexikaliskt sammanföra ord, som i de unga afskrifterna förekomma i växlande, ofta moderniserad stafning, och för att kunna uppdraga en gräns mellan kongruens och inkongruens (»rena och orena rim»), har jag naturligtvis måst normalisera stickorden till motsvarighet med den uttals- och skrifform[1], som jag förutsatt hos författarna själfva. I mitt sträfvande att vinna likformighet torde nog en och annan fackman anse mig ha gått väl långt, i det jag kanske någon gång bortsett från mindre uttalsskiftningar. Så t. ex. är det nog troligt, att *bidhia*, då det (en gång) förekommer i rim med *lydha*, uttalats *bydhia*, och det kunde nog ha varit ungefär lika goda skäl att göra *bydhia* till särskild stickordsform (jämte *bidhia*) som *hvy* (jämte *hvi*). I fråga om rimnormaliseringen tror jag följande punkter företrädesvis behöfva påpekas.

I svagtoniga ändelser har jag användt *a* (icke *æ*), *e* (icke *i*) och *o* (icke *u*), såsom svarabaktivokal *e*. Härvid är att anmärka, att ganska många rimförbindelser synas tala för antagandet, att diktarna i sitt uttal kunnat låta hvarje svagtonig ändelses vokal öfvergå till ett grumligt *æ* (ə). Jag tror också, att diktarna själfva ansett t. ex. *vadha* : : *badhe* och sannolikt äfven *finna* : : *kvinno* för rena och oklanderliga rim. Men då jag icke dess mindre uppställt dem — och med dem likartade — såsom *orena* (inledda af asterisk och tankstreck), har jag följt detta resonemang: Om också frekvensen, af dylika rim visar, att skalderna ansett dem vara goda nog, så behöfver detta icke bero därpå, att de verkligen haft full kongruens i sitt uttal; det kan också ha berott på samtidens medgörlighet med afseende på kongruensen (flera intyg om denna skola nedanför beröras). Vill man nu anställa närmare undersökningar i denna fråga, så blir det utan tvifvel lättare att utgå från rimariets uppställning med skilda former än från en mera summarisk, i hvilken ingen skillnad mellan vokalerna i svagtoniga ändelser vore genomförd.

---

[1] Att jag begagnat *dh* och *th*, beror väsentligen på lokaltypografiska förhållanden.

Ett slutljudande (af R uppkommet) *-r* har jag i regeln utelämnat i svagtonigt läge (utom efter svarabaktivokal), och jag har härvid kunnat stödja mig därpå, att rimmarna i dylika fall visa sig alldeles lämna *-r* ur räkningen; r:ets bortfallande i nämnda ställning har alltså för mig varit mera otvifvelaktigt än den nyss omtalade vokalgrumlingen.

Kinkigare har det synts mig att afgöra, huruvida kvantitetsinkongruens i fortisstafvelser borde behandlas som orent eller rent rim. Det är nämligen ytterst vanligt, att lång vokal rimmar med kort, och detta så väl i kvinnliga som i manliga rim; men konsonantljud af olika kvantitet förekomma i regeln blott i manliga rim, alltså blott utljudande. Några exempel från Iv (de öfriga dikterna tillämpa, så vidt jag kunnat finna, samma praxis) må här anföras:

bădh :: *rādh* 5441—2, *māl* :: *skăl* 2761—2 (och ofta), *ār* :: *văr* 1969—70, *făr* :: *vār* 5503—4, *forsmāt(t)* :: *săt* 704—5, *sīdh* :: *rīdh* 4389—90 *sīn* :: *vīn* 2983—4, *skōgh* :: *hŏgh* 494—5, *miŏk* :: *tōk* 3153—4, *kǣr* :: *ǣr* 1248—9 (och ofta), *ǣr* :: *stǣr* 299—300;

vādha :: *skădha* 5311—12, *vāgha* :: *dăgha* 534—5, *tăla* :: *strāla* 2083—4, *sāra* :: *făra* 5427—8, *tāra* :: *văra'* 3685—6, *gāvo* :: *hăva* 828—9, *vĭdher* :: *um sīdher* 4031—2, *kŏma* :: *tōme* 556—7, *tōna* :: *mŏna* 432—3, *bǣra* :: *kǣra* 602—3, *vǣra* :: *ǣro* 802—3, *gŏra* :: *fōra* 1324—5, *hōra* :: *gŏra* 1364—5;

fikk :: *sik* 3973—4, *gikk* :: *thik* 4115—16, *himerik* :: *fikk* 936—7, *full* :: *hiul* 4457—8, *væl* :: *sæll* 378—9, 4609—10, *kinn* :: *min* 1028—9, *mat* :: *natt* 2561—2.

Då nu denna kvantitetsinkongruens är så allmän, och då det — hufvudsakligen på grund af fornsvenskans i detta afseende ofullkomliga beteckningssätt — stundom blir svårt att konstatera, huruvida diktaren brukat ljudet långt eller kort, har jag behandlat samtliga rim af detta slag såsom »rena» och icke funnit skäl att afvika från den vanliga (normaliserade) skriftens kvantitetsbeteckning.

De jämförelsevis fåtaliga exemplen på intervokalisk lång konsonant rimmande med kort har jag — i enlighet med den vanliga (normaliserade) skriften — behandlat som »orena» rim; de torde lätt nog falla i ögonen vid bläddring i rimlistan och behöfva därför icke här uppräknas.

En uttalsfråga af mindre omfattning, nämligen beträffande *z* i förbindelsen *zt*, t. ex. *bæzt*, *bæzta*, *bæzter* o. s. v., har jag ansett mig böra lösa i öfverensstämmelse med rimverkens konsekventa bruk att rimma *zt* med *st;* jag har alltså betraktat dessa rim som »rena» och öfverallt skrifvit *bæst*, *bæsta* o. s. v.

Hvad angår flexionen, vill jag först påpeka det förhållandet, att verbens pluralformer för första och andra personerna ofta för att bilda rena rim måste antagas ha varit lika med tredje personens pluralform. Det förefaller mig ej osannolikt, att redan under 1300-talets två första årtionden vårdslösare (lokalt eller individuellt) hvardagsspråk kunde förete ansatser till den analogiförenkling af personaländelserna, som sedermera så kraftigt brutit sig igenom; och till jämförelse erinrar jag om, att diktverken stundom — såsom den föreliggande rimlistan visar — använda verbets singularform vid pluralt subjekt. Men då frågan ännu knappast kan anses vara tillräckligt utredd, har jag vid normaliseringen användt *-om* för första och *-en* för andra personen pluralis äfven där, hvarest rimordet kräfver den för tredje personen karaktäristiska ändelsen; i dessa fall ha alltså rimmen rubricerats som »orena». Skulle det visa sig, att mitt förfaringssätt varit ohistoriskt, så har det åtminstone haft förtjänsten att för forskaren tydligt utpeka de diskutabla formerna.

Nominalböjningen har att uppvisa åtskilliga fall af »licentia poetica». Enklast och tydligast af sådan är väl skaldernas sed att, så ofta rimmet kräfver, använda oböjd form i st. f. böjd af adjektiv (eller adjektiviskt ord). Denna sed, som också är välbekant från isländska rímur och väl ytterst beror på tyska inflytelser, måste naturligtvis i en rimlista respekteras, så att de ifrågavarande rimmen upptagas såsom rena. Såsom en likartad företeelse har jag betraktat och behandlat ändelsen *-a* i npln och apln[1] obestämd böjning af adjektiv äfvensom i sg. (såväl nom. som obl. kasus) af sbst., som eljest hafva stark böjning. Svårare har det varit att iakttaga konsekvens i det fall, då rimmet för att bli rent kräfver en (plural) ackusativ-form, ehuru det samtida prosaiska språkbruket skulle ha föredragit eller t. o. m. fordrat dativ- (eller någon gång genitiv-) form. Härvid har jag, så ofta som ackusativen synts mig kunna nå-

[1] Någon gång äfven i neutr. sg.

gorlunda försvaras, behållit den, men genom frågetecken eller uttrycklig anmärkning framhållit de fall, där ändring till annan kasus har skäl för sig. Full konsekvens har jag väl knappast kunnat uppnå.

* * *

Om **begränsningen af begreppet rim** böra ytterligare några anmärkningar tilläggas.

Att svenskarna för ungefär 600 år sedan (Iv skrefs ju år 1303) uppfattade begreppet *rim* något annorlunda än vi, framgår af det ofvan sagda. Men här behöfves ytterligare några ord om rimariets förhållande till vissa fall, där olikhet mellan forntida och nutida rimbegrepp förefinnes eller kan förmodas.

Att rimmet bildats genom upprepande af samma ord (enkelt eller såsom slutled till olika förled), har i rimlistan angifvits genom kursivering af de siffror, som utvisa rimordens förekomstställen.

S. k. »rika» rim, d. v. s. fall af kongruens af (flera eller färre) ljud *före* fortisvokalen, hafva sannolikt spelat en icke oväsentlig roll i rimverkens teknik; det synes t. o. m., som om skalden stundom genom dylik (för vår uppfattning obehörig) kongruens velat böta på inkongruens i rimkärnan. Då jag likväl alltför sent blef uppmärksam på detta förhållande för att hinna uttänka något lämpligt sätt att inrangera de rika rimmen i den alfabetiska följden, och då jag icke heller nu kan här gifva en fullständig undersökning af hithörande fakta, nödgas jag nöja mig med att blott påpeka saken såsom värd att utforskas.

Däremot kan och bör jag här uttryckligen framhålla, att vissa rim, som af några fackmän torde kallas »rika», af mig i denna rimlista behandlats som normala; jag menar rimmen af typerna **arande, idhande, övelika, ania** och **ia.** Det är klart, att penultimas eller (i det sista exemplet, resp. de två sista exemplen) ultimas vokal i dessa förbindelser *kan* utgöra början af den åsyftade kongruensen (jfr bruket af ord på *-lika*, *-ania*, och *-ia* i andra rim); men då man tager hänsyn till arten och antalet af de nämnda rimorden, till skaldernas äfven i öfrigt uppenbara sträfvan att efter förmåga genomföra kongruens

samt slutligen till den stora frihet, hvarmed de kunde placera fortis, så torde man stanna vid ett erkännande af min uppfattning som den sannolikaste.

* * *

Till sist önskar jag göra några meddelanden om denna rimlistas uppkomst, hvilka synas mig behöfliga för att förklara vissa bristfälligheter och ofullständigheter, som vidlåda dess utförande.

Då jag under åren 1897—8 sysselsatte mig med kritiska studier öfver Erikskrönikan, studier, hvilkas resultat delvis framlades i min skrift »Om Erikskrönikan, ett historiskt epos från folkungatiden» (Gbg 1899), fann jag, att vissa bevis kunde och borde hämtas från krönikans *rim*, jämförda med Eufemiavisornas. Därför lät jag på lappar utskrifva samtliga versparen i de fyra diktverken samt påbörjade bearbetningen af detta material. Men jag hade ej medhunnit mera än en preliminär behandling af de enstafviga (»manliga») rimmen, då en så väsentlig nedsättning inträdde i min synförmåga, att jag nödgades lägga undan hela detta arbete och i stället vända mig till uppgifter, som kunde någorlunda lösas utan en lika långvarig och enformig ansträngning af synsinnet.

Men vid början af sommaren 1902 fick jag tillfälle att återgå till sysslandet med rimmen och beslöt att begagna detta tillfälle, enär just då plats för rimlistans publicerande utlofvades mig (i denna årsskrift). Dock blef jag på grund af nedsättningen i min arbetsförmåga nödsakad att reducera min ursprungliga plan. Numera kunde jag nämligen icke, som jag förr hade hoppats, inlåta mig på en mångsidig utredning af de frågor, hvartill materialet ger anledning. Men jag ansåg (och anser), att en *rimlista* i och för sig, utan vidare kommentarier, kunde bli af värde för de forskare, som ville upptaga ett eller annat af de problem, den involverar, till närmare pröfning.

Då jag alltså till allmänheten öfverlämnar denna rimförteckning utan andra kommentarier än de antydningar, som finnas i denna inledning, vill jag betona, att jag själf *icke* har för afsikt att framdeles publicera några på listan byggda undersökningar. Väl vore det ganska lätt att redan nu göra åt-

skilliga sammanfattningar och slutsatser (en uppmärksam läsare torde redan af en första öfverblick bli i stånd att göra sådana); men då jag håller för säkert, att en god skörd här står att vinna, har jag icke ansett det vara nyttigt, om den, som har lust, tid och krafter att grundligt utföra arbetet, skulle finna uppgiften mindre inbjudande af det skäl, att de lättast åtkomliga frukterna blifvit i förväg afplockade.

Emellertid, fastän jag på nyss nämnda sätt begränsat min plan, har dock utförandet kommit att lida af åtskilliga inkonsekvenser och ojämnheter, beroende dels därpå, att flera års mellantid skiljer arbetets början från dess fortsättning och afslutning, dels därpå, att min svaga syn ej tillåtit mig att (för vinnande af likformighet) genomlöpa större partier åt gången. Men om jag har rätt i min förmodan, att inkonsekvenserna knappast beröra annat än oväsentliga beteckningsfrågor, skola, hoppas jag, de anförda omständigheterna få gälla som ursäktande.

Den mödosamma kontrolleringen af citatsiffrorna har utförts af mina lärjungar, Filosofie Kandidaterna Martin Granér och Edvard Strömberg; jag begagnar med glädje tillfället att här offentligen till dem uttala mitt hjärtliga tack för den goda hjälpen.

Göteborg våren 1903.

Gustaf Cederschiöld.

a

a (sbst.)
(sg.) Iv 2283, 2300,
Fr 2883,
Er 260, 901, 1472 *(Sværta-)*, 1504, 2304, 3541, 3578, 4054,
(g. pl.) Er 1548,

a (vb, sg. pres.)
Iv 970, 1577, 3073, 3711, 3724, 4008, 4857, 4881, 5238,
Fr 425, 1962, 2218,
Fl 505, 1588, 1813, 2021,
Er 468 (»agher»),

a (prep. l. adv.)
Iv 277, 1455, 2225, 2458, 2515, 3361, 3971, 4028, 4180,
Fr 109, 159, 416, 1038, 1165 (vb.?), 1175, 1317, 1463, 1591, 1994,
» 2108, 2184, 2285, 2947, 2956, 2983,
Fl 893, 1051. 1129, 1603, 1698,
Er 196 *(hær-)*, 389, 543, 779, 1154, 2026, 2891, 3337, 3683, 4199,
» 4265, 4426,
i särskilda förbindelser (jfr *pa*):
1. *op a*
Iv 98, 640, 879, 882, 1044, 1199, 1302, 1338, 1385, 1468, 1491,
» 1495, 1507, 1548, 1633, 1789, 1841, 2095, 2174, 2198, 2235,
» 2240, 2313. 2624, 2638, 2694, 2710, 2806, 2840, 2850, 2868,
» 2952, 3013, 3053, 3097, 3125, 3140, 3411, 3477, 3641, 3680,
» 3684, 3734, 3772, 3802, 4100, 4261, 4268, 4294, 4324, 4424,
» 4450, 4539, 4605, 4630, 4801, 4955, 4970, 4978, 5159, 5337,
» 5365,
Fr 87, 485, 535, 786, 926, 1138, 1309, 1525, 1902, 1906, 2003,
» 2045, 2161, 2566, 2607, 2617, 2623, 2795, 2915, 2987, 3097,
» 3125, 3141,

Fl 153, 167, 356, 500, 513, 680, 961, 1070, 1240, 1286, 1321,
» 1340, 1558, 1595, 1704, 1725,
Er 361, 396, 574, 654, 827, 918, 949, 1113, 1532, 1578, 1689,
» 1710, 1782, 2586, 2786, 2841, 2900, 3474, 3794, 3806, 3901,
» 3945, 4085, 4119, 4523.

2. *ovan a*

Iv 2860, 4445,

3. *thær a*

Iv 870, 1050, 1059, 1127, 1447, 1947, 2483, 3049, 4161, 5407,
» 5650,
Fr 496, 2084, 2946
Fl 960, 1032,
Er 1490, 1640, 1747, 2044,

4. *thær op a*

Fl 843, 1074,

Apulia (dat.)
Fl 1639,

Babilonia (ack. el. gen.)
Fl 744,

bla (adj.)
(nsgm) Er 469 (»blaar»),
(nplm) Iv 265,
(best. nsgm) Er 169, 195, 3149,

Britania (dat.)
Iv 1576,

Bærna
Fr 1514 (nom.), 1911 (dat.),

Elena (nom.)
Er 1009,

fa (adj.)
(nplm) Er 34, 320 *(of-)*, 1711, 3078 *(of-)*, 4106 *(of-)*,

fa (vb)
(inf.) Iv 97, 328, 488, 581, 826, 883, 1082, 1142, 1362, 1446,
» 1485, 1601, 2195, 2457, 2642, 2670, 2735, 2878, 3014,
» 3070, 3074, 3084, 3091, 3101, 3362, 3523, 3612, 3712,
» 3731, 3796, 3810, 4088 *(unt-)*, 4222, 4246, 4314, 4341,
» 4367, 4393, 4423, 4589, 4598, 4615, 4634, 4652, 4656,
» 4715, 4739, 4836 *(um-)*, 4866, 4887, 4985, 5237, 5286
» *(unt-)*, 5460, 5480, 5726,
Fr 48, 307, 503, 664, 1368, 1526, 1932, 2274, 3126,
Fl 72 *(unt-)*, 154, 163, 178, 413, 419, 448, 488, 499, 606,
» 672, 676, 695, 933, 1100, 1144, 1205, 1269, 1291, 1341,
» 1379, 1473, 1546, 1589, 1657, 1686, 1708, 1723, 1747,
» 1784, 1812, 1816, 1833, 1937, 1953, 2079,
Er 58, 144 *(unt-)*, 165, 197 *(ut-)*, 247, 370, 599, 826, 853,
» 969, 982, 1051, 1081, 1129, 1270, 1302, 1501, 1724, 1769,
» 1789, 1799, 1901, 1977, 2268, 2289, 2473, 2521, 2573,
» 2681, 2875, 2886, 2901, 3054, 3213, 3379, 3395, 3462,
» 3490 *(unt-)*, 3555, 3803, 3827, 3900, 3997, 4004, 4055,
» 4084, 4224, 4275, 4329, 4407, 4489,
(sg. pres. ind.) Iv 1514, 2849,
(1 pl. pres. ind.) Fl 654,
(3 pl. pres. ind.) Iv 4281,
Fl 1075,
(sg. pres. imperat.) Iv 3749 *(unt-)*,

fla (vb, inf.)
Iv 2557,
Fl 1734,

fra (vb, sg. pret.)
Iv 1725,
Fr 2415,
Fl 59, 249, 718, 1426, 1980,
Er 354, 2280, 2377, 3286, 3378, 4212, 4376,

fra (prep. el. adv.)
Iv 403, 2859, 3430, 3664, 3928, 3938, 4007, 4345, 4511, 4641,
» 4709, 4789, 4909,

Fr 98, 113, 592, 696, 912, 921, 936, 1044, 1137, 1176, 1276, 1341,
» 1604, 1647, 1861, 1867, 1894, 1922, 1947, 1961, 1993, 2182,
» 2612, 2618, 2631, 2879, 2998, 3162,
Fl 139, 368, 420, 927, 987, 1031, 1063, 1101, 1116, 1118, 1253,
» 1264, 1352 *(utan fra)*, 1399, 1427, 1602, 1651, 1770, 1781,
» *1788*, *1789*, 1807, 1875, 1878, 2089, 2098,
Er 1752, 2507,
i särskilda förbindelser:
1. *i fra*
Iv. 6, 19, 215, 341, 360, 385, 521, 661, 878, 1384, 1494, 1600,
» 1964, 2065, 2131, 2272, 2315, 2535, 2579, 2637, 2709, 2772,
» 2780, 3172, 3178, 3250, 3342, 3536, 3549, 3601, 3679, 3801,
» 3873, 4283, 4299, 4371, 4533, 4574, 4741, 4826, 5183, 5203,
Fr 110, 379, 422, 437, 705, 1571, 1912, 2304,
Fl 2, 144, 176, 180, 477, 779, 892, 1056, 1224, 1419, 1754,
2. *thær fra*
Fl 1436, 2020,

ga (vb)
(inf.) Iv 83, 108 *(sunder-)*, 389 *(genom-)*, 559 *(sunder-)*, 831,
» 1051, 1194, 1230, 1363, 1368, 1378, 1397, 1461, 1506,
» 1842 *(for-)*, 2096, 2196, 2294, 2316, 2358, 2544, 2568,
» 2641, 2830, 2929, 2966, 2991, 3054, 3126 *(genom-)*, 3336,
» 3426, 3455, 3568, 3777 *(for-)*, 3786 *(for-)*, 4072, 4187,
» 4221, 4267, 4540 *(genom-)*, 5000, 5007 *(til-)*, 5234, 5459,
» 5656,
Fr 299, 478, 990, 1028, 1570, 1572, 1950, 1968, 2099 *(op-)*,
» 2273, 2516, 2530 *(af-)*, 2840, 3002, 3153 *(undan-)*,
Fl 52, 134, 206, 226 *(saman-)*, 478 *(for-)*, 558, 820, 885,
» 911 *(for-)*, 1033, 1057 *(saman-)*, 1089, 1119, 1158, 1188
» *(ater-)*, 1208, 1243, 1279, 1361, 1371 *(um-)*, 1455, 1508,
» 1537, 1625, 1656, 1670 *(op-)*, 1679, 1722 *(um-)*, 1755,
» 1780, 1817, 1832, 1952 *(fore-)*, 2078,
Er 74 *(um-)*, 143, 148 *(over-)*, 696 *(saman-)*, 993, 1055, 1251
» *(undan-)*, 1300, 1310, 1688, 1741, 1753, 1783, 1798, 1881,
» 1900 *(be-)*, 1993, 2238 *(for-)*, 2288, 2534 *(be-)*, 2562, 2578,
» 2840 *(under-)*, 2920, 2981 *(over-)*, 3017, 3068 *(be-)*, 3212,
» 3354, 3394, 3463 *(under-)*, 3475 *(under-)*, 3501, 3833

(inf) Er *(be-)*, 3964, 3996 *(under-)*, 4213 *(mis-)*, 4282 *(be-)*, 4328,
» 4406 *(be-)*,
(sg. pres. ind.) Fl 1117 (?),
(3 pl. pres. ind) Iv 871, 4446, 4679,
Fl 26, 675, 997, 1024,

gra (adj.)
(asgm) Fr 3142 (?),
(nplm) Er 532, 1008,

Helena (ack.)
Fl 875,

hertiginna (sbst., nom. sg.)
Fr 2119,

ia (interj. el. sbst.)
Iv 1393, 1511, 2275,
Fr 671, 2846, 3180, 3232,
Fl 1189, 1612, 2022, 2066,

Iohanna (mask., dat.)
Fr 380,

la (vb)
(sg. pret.) Iv 187, 266, 767, 897, 907, 985, 1231, 1663, 2132, 2186,
» 2226, 2504, 2558, 2567, 2700, 2805, 2810, 2960,
» 3195, 3230, 3258, 3365, 3392, 3557, 3602, 3817,
» 4305, 4534, 4549, 4569, 4582, 4710, 4825, 5314,
Fr 79, 97, 438, 458, 570, 925, 1043, 1347, 1429, 1455,
» 1468, 1660, 1666, 1724, 1816, 1862, 1893, 1901, 1905,
» 2013, 2040, 2071, 2181, 2510, 2624, 2834, 2916, 2997,
» 3100, 3170,
Fl 25, 60, 112, 145, 354, 527, 661, 679, 717, 780, 874,
» 986, 1314, 1484, 1492, 1501, 1526, 1547, 1554, 1565,
» 1671, 1771, 1879, 1936, 1970, 1981,
Er 542, 575; 992, 1346, 1533, 1549, 1767, 2218, 2376,
» 2498, 2743, 2921, 3095, 3287, 3305, 3944, 3974,
» 4005, 4295,

(3 pl. pret.) Fr 1032,
Fl 1543,

ma (vb, pres. ind.)

(1 el. 3 sg) Iv 801, 1045, 1105, 1276, 1279, 1515, 1646, 1790,
» 2185, 2388, 2425, 2470, 2490, 2507, 2669, 2698,
» 2718, 2771, 2786, 2916, 2958, 3092, 3194, 3229,
» 3255, 3505, 3535, 3723, 3778, 3785, 3850, 3889,
» 3898, 4027, 4110, 4262, 4274, 4413, 4521, 4550,
» 4590, 4642, 4910, 4986, 4996, 5285, 5479, 5598,
» 5649, 5701,
Fr 233, 426, 486, 504, 663, 824, 957, 1068, 1124,
» 1213, 1983, 2012 (3 pl.?), 2100, 2130, 2352, 2536,
» 2567 (pl.?), 2584, 2827, 2839, 2880, 2945, 3001
» (pl.?)
Fl 51, 133, 140, 143, 164, 177, 414, 506, 514, 653,
» 696, 774, 844, 867, 884, 926, 945, 1071, 1088,
» 1139, 1145, 1164, 1225, 1265, 1287, 1338, 1367,
» 1370, 1500, 1555, 1633, 1638, 1785, 2017, 2087,
Er 983, 1976, 1992, 3016, 3807, 3826, 4488,
(2 sg.) Iv 4606,
Fr 989,
(2 pl.) Iv 4625,
Fr 495,
(3 pl.) Fr 2011, 2372,
Er 4229 (sg.?),
i ssgn *forma*
(1 el. 3 sg.) Iv 513, 2926, 3809, 4616, 4626, 4655, 4716, 4901,
» 5082, 5330, 5538,
Fr 119, 735, 2789,
Er 697, 2239, 2520, 2874, 3975,
(1 pl.) Fr 1467,
(2 pl.) Fr 2863,
(3 pl.) Fr 1513,

Mœreta (nom.)

Er 2186, 4175, 4377,

na (vb, inf.)
Iv 26, 353, 359, 2066, 2680,
Fr 1342,
Fl 1009,

Normandia (dat.)
Fr 2120,

pa (prep. el. adv.; jfr *a*)
Iv 65, 84, 489, 1881 *(thær-)*, 1907, 3238, 3254,
Fr 2303, 2370 *(thær-)*,

ra (sbst., »rådjur»)
Iv 474,
Fr 2796,

riddara (sbst., ack. pl)
Er 2281,

sa (vb, »utså» o. d., 3 pl. pres)
Er 533,

sa (vb, pret. af *sea*)
(1 el. 3 sg.) Iv 342, 361, 384, 402, 475, 520, 660, 677, 772, 906,
» 1026, 1083, 1339, 1379, 1481, 1632, 1647, 1679,
» 1754 *(til-)*, 1801, 2167, 2236, 2239, 2293, 2503,
» 2543, 2580, 2587, 2614, 2809, 2930, 2965, 3155,
» 3171, 3182, 3249, 3257, 3279, 3335, 3366, 3391,
» 3425, 3608, 3678, 3818, 3867, 3874, 3890, 3897,
» 3911, 3937, 3972, 4033, 4323, 4346, 4368, 4573,
» 4835, 4999, 5008, 5061, 5204, 5313, 5565, 5738,
Fr 88, 114, 120, 183, 421, 477, 833, 922, 958, 979,
» 1019, 1037, 1123, 1275, 1413, 1592, 1603, 1648,
» 1665, 1740, 1819, 1843, 1868, 1921, 1948, 1984,
» 2004, *(genom-)*, 2018, 2043, 2072, 2111, 2169,
» 2286, 2385, 2535, 2562, 2580, 2608, 2632, 2772,
» 2803, 2828, 2936, 2955, 2991,
Fl 1, 43, 89, 291, 528, 662, 698, 866, 1241, 1327,
» 1345, 1464, 1520, 1527, 1559, 1564 *(til-)*, 1650,
» 1874, 1890, 1894,

(1 el. 3 sg.) Er 321, 355, 752, 804, 1080, 1150, 1301, 1402, 1449,
» 1466, 1505, 1880, 1928, 1943, 2016, 2165, 2191,
» 2305, 2472, 2579, 2587, 2714, 2742 *(for-)*. 3304,
» 3540, 3619, 3641, 3780, 4044, 4107,
(3 pl.) Fr 71,

saltara (ack. sg.)
Er 2535,

sla (vb)
(inf.) Iv 2435, 2785, 3102 *(nidher-)*, 3156,
» 3177, 3316, 3868, 4470, 4570, 4902 *(nidher-)*,
Fr 2053,
Fl 1317 *(bort-)*, 1735,
Er 261 *(af-)*, 1491, 1725, 2499 *(over-)*, 3500 *(be-)*,
» 4011, 4427 *(af-)*,
(sg. pres.) Iv 188,
Fr 1844,
(3 pl. pres.) Iv 2779, 4512,

sma (adj.)
(nsgm) Iv 676,
(asgm) Fr 103,
Er 4294, 4324,
(asgn) Er 1641,
(nplm) Fr 160, 167 (ack.?),
(aplm) Er 3094,
(nplf) Fl 1108 (?),
(nom. el. ack. pl. n.) Iv 3375,
Er 1255, 1347, 3055, 3079, 4225,

sma (vb, inf) i ssgn *forsma*
Iv 3003, 3069, 3478, 4282 (?), 4858, 5290,
Fr 706, 985,
Fl 1687,

spa (adj.)
(nsgm) Iv 104 *(fore-)*,
(npln) Fl 557,

Spania (dat.)
Fr 3184,

sta (vb)
(inf.) Iv 1143 *(be-)*, 1972 *(for-)*, 2736 *(be-)*, 2915 *(be-)*, 3256 *(be-)*,
» 3456, 3493 *(for-)*, 3550, 3732 *(be-)*, 4432 *(be-)*, 4740 *(be-)*,
» 4790 *(be-)*, 5502 *(for-)*, 5737 *(ater-)*,
Fr 234 *(be-)*, 1027 *(be-)*, 1067, 2170 *(for-)*, 3098 *(for-)*,
Fl 1062 *(for-)*, 1128, 1485, 1705, 1746 *(for-)*,
Er 52 *(be-)*, 73 *(for-,)* 166 *(for-)*, 328 *(for-)*, 397 *(for-)*, 659
» *(for-)*, 846 *(for-)*, 919 *(be-)*, 1017 *(for-)*, 1112 *(be-)*, 1254
» *(for-)*, 1579 *(be-)*, 2034 *(for-)*, 2045, 2164, 2219 *(for-)*,
» 2371 *(for-)*, 2506, 2563 *(for-)*, 2572, 2715 *(be-)*, 2787
» *(be-)*, 2811, 2908, 2995 *(ater-)*, 3148, 3191 *(be-)*, 3309,
» 3491 *(for-)*, 3579, 3603, 3795, 4010 *(be-)*, 4045, 4198,
» 4228 *(be-)*, 4325 *(ater-)*,
(sg. pres.) Iv 3183,
Fr 300 *(ute-)*,
(3 pl. pres.) Fl 996,

sva (adv.; jfr *svo*)
Iv 20, 25, 66, 95, 103, 138, 327, 343, 352, 358, 388, 486, 512, 580,
» 641, 761, 773, 800, 827, 971, 984, 1027, 1058, 1099, 1104,
» 1126, 1195, 1259, 1277, 1278, 1303, 1343, 1369, 1389, 1392,
» 1454, 1469, 1484, 1490, 1549, 1606, 1662, 1689, 1726, 1802,
» 1870, 1882, 1908, 1948, 2155, 2168, 2276, 2299, 2387, 2426,
» 2436, 2489, 2508, 2536, 2588, 2623, 2651, 2693, 2697, 2717,
» 2818, 2829, 2877, 2951, 2957, 2992, 3004, 3083, 3098, 3116,
» 3196, 3204, 3253, 3280, 3292, 3341, 3412, 3494, 3506, 3582,
» 3611, 3642, 3683, 3726, 3750, 3795, 3864, 3918, 3984, 4034,
» 4071, 4087, 4109, 4181, 4186, 4245, 4273, 4284, 4300, 4306,
» 4342, 4414, 4431, 4479, 4597, 4633, 4651, 4742, 4802, 4821,
» 4865, 4897, 4956, 4969, 4995, 5062, 5081, 5149, 5160, 5200,
» 5233, 5289, 5338, 5366, 5408, 5537, 5597, 5702, 5725.
Fr 47, 72, 80, 104, 184, 509, 569, 672, 686, 736, 785, 823, 834,
» 911, 980, 986, 1020, 1214, 1288, 1318, 1414, 1430, 1456, 1815,
» 1949, 1967, 2017, 2044, 2046, 2054, 2107, 2112, 2129, 2162,
» 2217, 2322, 2351, 2371, 2416, 2509, 2611, 2804, 2845, 2864,
» 2884, 2984, 2992, 3154, 3179, 3222, 3231,

Fl 44, 90, 111, 146, 175, 199, 233, 250, 260, 355, 447, 487, 605,
» 671, 697, 773, 819, 910, 932, 944, 1008, 1025, 1050, 1109,
» 1159, 1165, 1209, 1242, 1252, 1268, 1274, 1278, 1290, 1316,
» 1320, 1339, 1360, 1366, 1378, 1437, 1450, 1465, 1472, 1509,
» 1536, 1613, 1624, 1632, 1699, 1709, 1724, 1806, 1891, 1895,
» 1971, 2023, 2059, 2067,
Er 147, 329, 360, 388, 658, 753, 778, 805, 847, 900, 948, 1016,
» 1050, 1128, 1250, 1303, 1322, 1432 *1448 (»saa»). 1500, 1740,
» 1768, 1775, 1788, 2035, 2165, 2370, 2680, 2810, 2887 (»saa»),
» 2980, 2994, 3190, 3336 (»saa») 3602, 3618 (»saa»), 3802, 3832,
» 4522,

Troia (dat.)
Fl 292,

trumpara (sbst., ack. pl.)
Er 1403, 2190,

tva (grundtal; jfr *tve*, *tvem*, *tu*)
(nom. mask.) Iv 96, 487, 1963, 1984, 2156, 2314, 2652, 3291,
» 3663, 4449, 4469, 4480, 4680, 4888, 5150, 5184,
Fr 2568, 2833, 3221 (ack.?),
(ack. [el. dat.] mask) Iv 5, 766 (neutr.?), 1119, 2197, 2284, 2500
» (neutr.?), 2594 (neutr.?), 2679 (gen.?), 2867,
» 3429, 4293, 4394, 4522, 4629, 4898,
Fr 591, 695, 1464, 1739 (gen.?), 1820, 1931,
» 2369, 2771, 2935 (neutr.?), 2948,
Fl 200, 1847, (neutr ?) 2058,
Er 2017, 4283,
(nom. fem.) Iv 278, 1198, 3581, 3607, 4372,
Fr 1287, 2014,
Fl 1353, 1521,
(ack. [el. dat.] fem.) Fr 536, 2579, 2988,
Er 1729,
(nom. neutr.) Iv 216[1], 1475[1], 3376 (gen.?), 4822[1],

[1] Sammanfattande mask. och fem.

(nom. neutr.) Fr 1031[1],
Fl 1451[1], 1493[1], 2088[1], 2099[1],

tha (adv.)

Iv 107, 137, 558, 760, 830, 1098, 1118, 1238, 1258, 1342, 1388,
» 1396, 1460, 1474, 1480, 1510, 1607, 1678, 1688, 1753, 1869,
» 1971, 1983, 2173, 2271, 2357, 2469, 2484, 2499, 2593, 2613,
» 2699, 2817, 2839, 2925, 2959, 3050, 3115, 3139, 3203, 3237,
» 3315, 3558, 3567, 3677, 3725, 3733, 3771, 3849, 3863, 3917,
» 3927, 4099, 4162, 4313, 4581, 4977, 5199, 5329, 5501, 5566,
» 5655,
Fr 308, 415, 457, 510, 685, 935, 1166, 1310, 1348, 1569, 1659,
» 1723, 2083, 2183, 2321, 2515, 2529, 2561, 2565, 2583, 2790,
» 3099, 3161, 3169, 3183,
Fl 71, 179, 205, 225, 259, 353, 367, 743, 1030, 1204, 1275, 1326,
» 1398, 1418, 1454, 1542, 1594, 1678, 1846, 2016, 2030, 2086,
Er 51, 57, 170, 246, 655, 852, 968 *(än..)*, 1054, 1151, 1155, 1204,
» 1467, 1746, 1774, 1942 *(än..)*, 2187, 2269, 2890, 2909, 3308,
» 3355, 3554, 3640, 3682, 3781, 3965, 4118, 4174, 4264,

thra (sbst.)

Fl 234, 1138,
Er 598,

thra (vb, inf.)

Iv 1239 *(æpter-)*, 4882,
Fr 1367 *(æpter-)*,
Er 4274,

va (interj.)

Fr 2386,

Venecia (nom.)

Fl 2031,

vra (sbst.)

(dat. sg.) Fr 2039,
Er 1766,
(ack. pl.) Iv 896,

[1] Sammanfattande mask. och fem.

adh

badh (sbst.)
Iv 1332, 5700,
Er 1779, 4233.

badh (vb, sg. pret.)
Iv 631, 835, 1641, 1703, 2012, 2979, 3340, 3751, 3888, 3949, 4384.
» 4845, 5299, 5441, 5528, 5648,
Fr 303, 329, 340, 482, 493, 614, 1577, 2150, 2204, 2231, 2469,
» 2524, 2746, 2808,
Fl 19, 122, 521, 562, 702, 1312, 1459, 1514, 1617, 1954, 2045.
Er 106, 513, 817, 1213, 1869, 1946, 2049, 2067, 2241, 2358, 2399.
» 2402, 2491, 2859, 2933, 3156, 3195, 3380, 3736, 3787, 4037.
— i rim med *dagh:* Fr 2245,

bladh (sbst.)
Iv 4465 *(æspæ-)*,

bradh (adj., nsgm!)
Iv 578, 995 (*of-;* pl.?), 1587, 1783,
Fr 2458,
Fl 938,

dadh (sbst.)
Er 3761,

gladh (adj.)
(nsgm!) Iv 449, 669, 1564, 1886, 2245, 3191, 3471, 4399, 4830.
» 5406 *(o-)*,
Fr 1582, 2745, 2807,
Fl 701, 1217, 1424, 1856,
Er 2290, 2403,
(asgm!) Iv 849, 5647,
(nsgf) Iv 598, 3968, 4136, 4466, 5557,
Fl 1388,
(nplm!) Iv 1520, 1551, 5022,

(nplm!) Fr 283, 2679[1],
Fl 716 (?),
(npln?) Fr 2689,
— (aplm el. apln) i rim med *mat:* Fl 859,
— (nplm) i rim med *nat:* Fl 1230,

hadh (sbst.)
Iv 127, 1675, 5676,
Fl 1712,
— i rim med *forsmat:* Iv 132, 5676,

ladh (sbst.)
Iv 4135,

? *nadh* (sbst.; jfr *nadhe*)
Fr 2680,

radh (sbst., »linje»)
Er 3886,

rådh (sbst., »hjul»)
Er 4372,

radh (sbst., »råd»)
Iv 994, 1586 (dat.?), 1784, 1889, 5442,
Fr 304, 2457,
Fl 939, 1620, (dat.?),
Er 2836, 3760,
— i rim med *ospardh:* Fl 473,
— » » *brat*, *forsmat:* Iv 1220, 1317,
Fl 1752,

smadh (part. pret., nsgn!) i ssgn *forsmadh*
Iv 128, 579, 1674, 1890,
Fl 1713,

stadh (sbst., ack. el. dat. sg.)
Iv 448, 599[2], 630[2], 668, 834, 848[2], 1333[2], 1521[2], 1550[2], 1565, 1640[2],
» 1704[2], 1885[2], 2011[2], 2246[2], 2980[2], 3190[2], 3339[2], 3472, 3752[2],

[1] Kanske att läsa *gladhe* (rimmet är *nadh* eller *nadhe*).
[2] I förbindelsen *i stadh* (»strax»).

Iv 3887[1], 3950, 3967[1], 4383[1], 4400[1], 4829[1], 4846, 5021, 5300[1],
» 5405, 5527[1], 5558[1], 5699,
Fr 284[1], 330[1], 481[1], 494, 613[1], 1578[1], 1581, 2149, 2203[1], 2232[1],
» 2470[1], 2523[1], 2690,
Fl 20[1], 121, 522[1], 561[1], 715, 1216[1], 1313[1], 1389[1], 1425, 1458[1],
» 1515[1], 1616[1], 1621[1], 1857, 1955[1], 2044,
Er 105, 512, 816[1], 1212, 1778[1], 1868, 1947, 2048[1], 2066, 2240,
» 2291, 2301 *(bodha-)*, 2359, 2398, 2490, 2837, 2858[1], 2932
» 3157, 3194, 3381, 3737, 3786, 4036, 4232[1], 4373,
— i rim med *sat(t):* Iv 209,
— » » *gaf:* Fl 776[1],

tradh (vb, sg. pret.)
Fr 339,

vadh (sbst.)
Er 2300,

adha

badha (pron.)
(ack. mask.) Iv 2821, 3180[1]/[2],
Er 551, 3935,
— (ack. mask.) i rim *-adhe:* Iv 4298, 5182, 5221,
Fr 961,
Er 2166,
— (nom el. ack. fem.) i rim med *-adhe:* Fr 1311,
Fl 1355,

gladha (adj.)
(aplm) Iv 1092,
(asgf) Fr 1460,
— (aplm) i rim med *-adhe:* Fr 1114[3], 1374,

**hadha* (sbst, ack. sg.!)
— i rim med *forsmadhen:* Fr 782,

[1] I förbindelsen *i stadh* (»strax»).
[2] Enligt hss. CDEF; versen saknas i texten.
[3] Osäkert; det är snarast mask. och fem., som sammanfattas.

**ladha* (vb, inf.)
— i rim med *badhe:* Fl 1992,
— » » *hava:* Fr 2660,

nadha (sbst., gen. pl.)
Iv 2304, 3746, 4408, 4893 (»nadh»), 5278,
Fr 738,
Fl 930,
Er 209, 1988,
— i rim med *badhe* (neutr.): Fl 1397, 1471,
— » » *badhom*[1]: Iv 4238,

nadha (vb)
(inf) Er 435 *(o-)*,
— (sg. imperat.) i rim med *badhe* (neutr.): Fl 1569,

radha (sbst., gen. pl.)
Iv 1504, 5433, 5475,
Fl 157,
Er 434, 1475, 1989, 3934,
— i rim med *-adhe:* Iv 3793[2], 3976[2],
Fl 1407, 1579, 1599[2], 1674,
Er 606, 755[2], 994, 2006[2], 2221[2], 2776[3],
» 2820[2], 3164[3], 3622, 4086[2], 4383[4],
— i rim med *badho:* Er 80,
— » » *badhom:* Er 2431,

radha (vb)
(inf.) Iv 1952, 2856, 3324, 3745, 4407, 4648, 5277,
Fr 737, 1459, 2534,
Fl 169, 685, 808, 829, 897, 931,
Er 179, 208, 550, 1044,
— (inf.) i rim med *-adhe:* Iv 2255, 4225, 1294, 14095, 1774, 1837,

[1] Dat. mask.; kanske bör man läsa *badha* (ack. mask.).
[2] Rimordet *nadhe* (ack.) bör kanske läsas *nadha*.
[3] » *onadhe* (ack.) bör kanske läsas *onadha*.
[4] » *nadhe* kan här ha betydelsen af genit. och således vara att ändra till *nadha*.
[5] På alla dessa ställen är rimordet *nadhe* och kan (af ett eller annat skäl) ursprungligen ha varit *nadha*.

— rim med *-adhe:* Iv 1858, 2451[1], 2667 *(for-)*, 2824, 2949, 3703[1],
» 4229,
Fr 1084, 1140[1], 1935, 2076, 2279[1],
Fl 148, 739, 1354, 1590, 1904, 2004[1],
Er 1132[1], 3740 *(for-)*, 4438[1],
— (3 pl. pres.) i rim med *-adhe:* Er 3774 *(for-)*[1],
— (inf.) i rim med *-adho:* Iv 911,
— (3 pl. pres.) i rim med *-adhom:* Fl 1798,

Ringstadha (dat. [el. ack.?])
Er 567,

skadha (sbst., obl. sg.)
Iv 850, 1505, 2303, 2822, 2855, 3181, 3323, 4647,
» 4894, 5312, 5434
Fr 1775, 2533.
Fl 475, 545, 686, 896,
Er 437, 566[1], 1045, 1370, 1572, 2763, 2834, 2998, 3376, 4186,
— i rim med *-adhe:* Iv 815, 1659, 4006[2], 5015[2],
Fr 2928,
Fl 430,
— i rim med *-adhom:* Iv 4103[3],
Fr 1709,
— i rim med *vagha:* Fl 1153,

skadha (vb, inf.)
Iv 1093,
Fr 897, 1697,
Fl 170, 1759,
— i rim med *-adhe:* Iv 718, 3348, 4596[4], 5170, 5692[4],

stadha (sbst., gen. el. ack. pl.)
Iv 851,
Fr 1089,

[1] På alla dessa ställen är rimordet *nadhe* och kan (af ett eller annat skäl) ursprungligen ha varit *nadha*.

[2] Rimordet *nadhe* (ack pl.) kan möjligen ändras till *nadha*.

[3] Rimordet bör helst stå i dat. *(nadhom)*, men ack. *(nadhe* el. *nadha)* är ej otänkbar.

[4] Rimordet *nadhe* (ack. pl.) kan möjl. rättas till

Er 436 *(köp-)*, 1371, 1573 *(mæio-)*, 2762 *(köp-)*, 2835, 2999, 3377,
» 4187,

vadha (sbst., obl. sg.)
Iv 1951, 5311, 5476,
Fr 898, 1090, 1698, 1776,
Fl 158, 476, 546, 807, 830,
Er 474,
— i rim med *-adhe:* Iv 966, 1807[1], 2482, 3100[1], 3414[1], 4199[1],
» 4226[1],
Fl 1550[1], 1553,

*adhan

**gladhan* (adj., asgm)
— i rim med *nadhe* (el. *nadha?*): Fr 401 (»gladha»),

adhe

badhe (pron. m. m.)
(nom. mask.) Iv 1959, 2971[2], 3468[2], 3591[2],
Fl 1919,
Er 1088, 2448, 3248, 3674, 3925, 4375,
(nom. el. ack. neutr.) Iv 1265, 2713, 2995, 3594, 4844, 5724,
Fr 1065, 1457,
Fl 137 (dat.?), 610, 1396, 1470, 1606, 1884,
» 2019, 2092,
(ss. adv. el. konj.) Iv 3840, 4176,
Fr 306, 378, 1112, 1280, 1382[3], 1567[3], 1762,
» 1765, 1923, 2068, 2637, 3010, 3215,
Fl 576, 798, 861,
Er 4[3], 379, 406,
— (nom. mask.) i rim med *-adha:* Iv 719, 1658, 1838, 2481[4]
» 2668, 3347, 4230, 5169,
Er 995, 3623, 3741,

---

[1] Rimordet *nadhe* (ack. pl.) har möjl. ursprungligen haft formen *nadha*.
[2] Sammanfattar mask. och neutr.
[3] På dessa ställen kan *badhe* också uppfattas ss. pron. (neutr.).
[4] Sammanfattar mask. och neutr.

— (nom. el. ack. neutr.) i rim med *-adha:* Iv 1773, 1857,
Fr 1083, 1113,
Fl 429, 739, 1406,
» 1552, 1568,
» 1578, 1591,
» 1675, 1993,
— (ss. adv. el. konj.) i rim med *-adha:* Iv 1295, 2823, 2950,
Fr 1373, 1936,
Fl 147, 1905,
— (nom. mask.) i rim med *thradho* (»tradhe»)[1]: Er 2649,
— (nom, neutr.) » » *tara:* Fl 357 (»badha»)[2],

badhe (vb, sg. pret. konj.)
Er 385, 4049,

gladhe (adj., nplm)
Fr 2638 (»gladha»)[3],

nadhe (sbst., nom. el. ack. pl.)
Iv 325[4], 1264, 2972, 2996, 3467, 3592, 3593, 3839, 4843, 4856,
» 5723,
Fr 305, 377, 1066, 1111, 1279, 1381, 1458, 1568, 1761, 1766, 1924[4],
» 3009,
Fl 138, 575, 609, 797, 860, 1142[4], 1607, 1885, 1918, 2093,
Er 3, 407, 1089,
— i rim med *-adha:* Iv 226, 423, 967, 1408, 1808, 2452[5], 3099,
» 3413, 3704[6], 3794, 3975, 4005, 4104[6],
» 4200, 4225, 4297, 4595[5], 5016, 5181,
» 5691,
Fr 1139, 1312, 2075, 2280,
Fl 1551, 1598, 2005,
Er 475 *(o-)*, 754, 1133[6], 2007, 2167, 2220,
» 2777 *(o-)*, 2821, 3165 *(o-)*, 3775, 4087,
» 4382[5], 4439,

[1] Kanske bör rimordet uppfattas som opers. (alltså sg. *thradhe*).
[2] I st. f. »badha» har hs. C *snara*.
[3] Sammanfattar mask. och fem.
[4] Konstruktionen tillåter äfven genit. *(nadha)*; jfr nästa not.
[5] Konstruktionen tillåter äfven genit. *(nadha)*; jfr föreg. not.
[6] Kanske att uppfatta som dat. *(nadhom)*.

— i rim med *badhen:* Iv 1347, 5605,
— » » *gladhan:* Fr 402 (»nadha»),
— » » *badho:* Er 1935,
— » » *dagha:* Fr 1484,
— » » *lagho:* Fl 1519,
— » » *gavo:* Iv 229,

**nadhe* (vb, sg. pres. konj.)
— i rim med *skadha:* Fr 2927 *(o-)*,

radhe (sbst., dat. sg.)
Iv 326, 1960, 2714, 4177, 4855,
Fl 1143, 2018,
Er 378, 384, 2449, 3249, 3675, 3924, 4048, 4374,
— i rim med *-adha:* Iv 814, 5222,

skadhe (sbst., nom. sg.)
Fr 3216,
— i rim med *badha:* Fr 962,

stadhe (sbst., ack. pl.)
Fr 2067,

**thradhe* (vb., sg. pret.)
— i rim med *radha:* Er 607,

adhen

badhen (= *badh han* »bad honom»)
Er 2623,

**badhen* (vb, 2 pl. pret.)
— i rim med *nadhe(r):* Iv 1346, 5606 (»badhæ»),

**forsmadhen* (vb, 2 pl. pret.)
— i rim med *hadha:* Fr 781 (»forsmadhæ»),

stadhen (sbst., best. ack. sg.)
Er 2622,

adher

fadher (sbst., nom. sg.)
Er 1107,

gladher (adj.)
(nsgm) Er 1106,
(nplm) Iv 1320[1],

nadher (sbst., ack. pl.)
Iv 1321[2],

**stadher* (sbst., nom. sg.)
— i rim med *fadhor:* Er 1157, 1227 (*köp-*).

adho

badho (vb, 3 pl. pret.)
Er 2471,
— i rim med *radha:* Iv 910,
Er 79,
— » » *nadhe*[3]*:* Er 1934,

nadho (vb, 3 pl. pret.)
Er 2470,

**thradho* (vb, 3 pl. pret.)
— i rim med *badhe:* Er 2648 (»tradhe»)[4].

adhom

badhom (pron., dat.)
Er 2884, 3400,
— i rim med *-adha:* Iv 4237 (»badhæ»),
Fr 1710 (»badha»),
Fl 1799 (»badha»),
Er 2430 (»bade»).

fa dhom (= *fa them* »få dem»)
Er 3153 (»faa them»),

---

[1] Jfr *gladhe*, dit exemplet också kan föras.
[2] Jfr *nadhe*, dit exemplet också kan föras.
[3] Eller *nadhom?*
[4] Möjl. att uppfatta ss. sg. (opers.).

fra dhom (= *fra them* »från dem»)
Er 3152 (»fran them»), 3830 (»fra them»),

nadhom (sbst., dat. pl.)
Er 2885, 3831,

radhom (sbst., dat. pl.)
Er 3401,

*adhor

**fadhor* (sbst., obl. sg.)
-- i rim med *stadher:* Er 1156, 1226,

af

af (prep. el. adv.)
Er 59, 1493 *(hær-)*, 1545, 1565, 2429, 2493, 3059, 3630 *(ut-)*,
» 3810, 4418, 4486,

gaf (vb, sg. pret.)
Iv 3186,
Er 2428, 3600, 3631 *(ut-)*, 3811, 4419, 4435, 4487,
— i rim med *stadh:* Fl 775,

graf (sbst.)
Er 60, 1544, 1564, 2492, 4434,

haf (sbst.)
Fr 2547,
Er 1492, 3058,

kvaf (i förb. *i kvaf*)
Fr 2548,

staf (sbst., ack. sg.)
Iv 3187,
Er 3601,

afdhe

hafdhe (vb, sg. pret.)
Iv 2100, 3086,
Fl 1815, 1942,

Er 1295
— i rim med *krafdho:* Er 2637,

krafdhe (vb, sg. pret.)
Iv 2099, 3085,
Fl 1814, 1943,
Er 1294,

afdho

hafdho (vb, 3 pl. pret.)
Fr 1779,

krafdho (vb, 3 pl. pret.)
Fr 1780,
— i rim med *hafdhe:* Er 2636,

afl

afl (sbst.)
Er 711,

tafl (sbst.)
Er 710 *(skak-)*,

aft

? *haft* (sbst., »band»)
Er 1284 (»häfft»), 2822 (»häfft»),

haft (part. pret. neutr.)
Iv 706,
Er 1382,

kraft (sbst., »styrka»)
Er 1383,
— i rim med *makt:* Iv 894,
Fr 918,

? *kraft* (sbst., »krypta»)
Er 2823 (»kräft»),

kraft (part. pret. neutr.)
Er 1285,

skaft (sbst.)
Iv 707,

*agn

**gagn* (sbst.)
— rim med *fampn:* Er 4467,

agh

Bondagh
Fl 660,

dagh (sbst., ack. el. dat. sg.)
Iv 4939, 5084,
Er 269, 457, 940, 1362, 1628, 1748, 1954, 2382, 2664, 2748 *(iula-)*,
» 3938, 4108, 4188, 4284 *(varfru-)*, 4389, 4398 *(ællova thusand*
» *iomfru-)*, 4448 *(midhsumars-)*,
— i rim med *badh:* Fr 2246,

fordragh (sbst.)
Er 1363, 2424, 2749, 4399,

hagh (sbst.)
Iv 730,

lagh (sbst.)
(sg.) Er 941, 1955 *(hiona-)*, 2383, 2425 *(guziva-)*, 4388 *(syzkona-)*,
» 4449 (pl.?),
(pl.) Er 456,

slagh (sbst.)
Iv 731, 4940, 5083,
Er 268 *(af-)*, 1629 *(man-)*, 1749, 2665 *(manz-)*, 3939, 4189, 4285
» *(blidho-)*,

vagh (sbst., »vik»)
Fl 659,

vagh (sbst., »väg»)
Er 4109,

agha

agha (sbst., obl. sg.)
Iv 947, 5682,
Fr 1002, 3158,
Er 1247,

**agha* (vb, inf., »äga»)
— i rim med *-agho:* Fl 617,
Er 1138,

dagha (sbst.)
(ack. pl.) Iv 27, 535, 946, (dat.?), 1823, 1843, (dat.?), 5039 (dat.?),
» 5681,
Fr 731, 2226, 2769, 3157, 3196,
Fl 385 (dat.?),
Er 1021, 1246 (*lif-;* dat.?), 1686 *(ve-)*, 1772 (dat.?), 2277,
» 2435, 2512 (*pingis-;* dat.?), 2794 *(sumar-)*, 3332 (dat.?),
» 3524 *(pingis-)*, 3716,
(gen. pl.) Er 207,
— (ack. pl.) i rim med *-agho:* Fr 3185,
Er 2502,
— » » » *laghor:* Er 1183 (dat.?),
— » » » *laghom:* Er 4459 (dat.?),
— » » » *nadha:* Fr 3181,
— » » » *nadhe*[1]*:* Fr 1483,

dragha (vb, inf.)
Fr 150,
Er 1020, 1687 *(for-)*, 1773, 2276, 2434, 2795, 3333, 3523, 5717,

iagha (vb,)
(inf.) Iv 1824,
Fr 2770,
(3 sg. pres.) Iv 775 (»iaghar»),
(3 pl. pres.) Fr 523,

klagha (vb, inf.)
Iv 774,
Fl 386,

[1] Eller *nadha?*

kragha (sbst., obl. sg.)
Fr 149 *(malio-)*,

magha (sbst., pl., »mågar»)
(nom.) Er 2513,
(ack.) Fr 732,
(ack.) — i rim med *lagho[r]:* Er 2466 (dat.?),

ovormagha (sbst., nom. pl.)
Er 206,

sagha (sbst., nom. sg.)
Fr 3195.

vagha (sbst., ack. pl.)
Fl 658 (dat.?),

vagha (vb, inf.)
Iv 28, 534. 1844, 5040,
Fr 524, 1001, 2225,
— i rim med *skadha:* Fl 1152,

aghdhe

laghdhe (vb, sg. pret.)
Er 2928, 2939,

saghdhe (vb, sg. pret.)
Iv 59. 473. 2036, 2250,
Fr 1966,
Fl 1809,
Er 2080, 2929, 2938, 3719,
— i rim med *laghdho:* Er 652 *(unt-)*,

thaghdhe (vb, sg. pret.)
Iv 60, 472, 2035, 2249,
Fr 1965,
Fl 1808,
Er 2081, 3718,

***aghdho**

**laghdho* (vb, 3 pl. pret.)
-- i rim med *saghdhe:* Er 653 *(til-)*,

aghen

daghen (sbst., best. ack. sg)
Er 1351,

slaghen (part. pret., nsgm)
Er 1350,

agher

agher (vb, sg. pres.; jfr *a*)
Er 1059, 2161,

fagher (adj., nsgm)
Er 556,

magher (sbst., nom. sg.)
Er 1058, 2160,

magher (adj., nsgm)
Er 557,

aghet

draghet (part. pret., neutr. sg.)
Er 1506, 1718, 2112 *(for-)*, 3850,

slaghet (part. pret., neutr. sg.)
Er 1507, 1719, 2113 *(o-)*, 3851,

agho

fragho (vb, 3 pl. pret.)
Fr 1238,
Er 3982, 4146, 4170,

lagho (sbst., obl. sg.)
Er 1714,

lagho (vb, 3 pl. pret.)
Er 1520, 2326, 2770, 2807, 3076, 3144, 3881, 3961, 3983, 4112,
» 4147, 4154, 4171, 4184,
— i rim med *nadhe:* Fl 1518,

**plagho* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *-agha;* Er 1139, 2503,

**sagho* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *-agha:* Fr 3186 (»sagha»),
Fl 618 (»sagha»),

sagho (vb, 3 pl. pret.)
Fr 1237 (»saghe»),
Er 1521, 1715, 2327, 2771, 2806, 3077, 3145, 3880, 3960, 4113,
» 4155, 4185,

*aghom

**laghom* (sbst., dat. pl.)
— i rim med *dagha* (el. *daghom?*): Er 4458 (»lagha»),

*aghor

**laghor* (sbst., ack. pl.)
— i rim med *-agha* (el. *-aghom?*): Er 1182, 2467[1],

ak

bak (sbst.)
Iv 74, 1328, 1649, 2666, 3955, 5144, 5532,
Fr 1145,
Er 2063, 2596,

drak (vb, sg. pret.)
Er 2741,

hak (sbst., ack.)
Er 554,

Hak (nom.)
Er 1780,

[1] På bägge ställena har texten »lagha», hvarmed möjl. kan åsyftas sg. (*lagho*).

iak (pron. pers.)
Iv 5125,
Fr 1247,

? *kvatsprak* (adj.? nsgm?)
Iv 73 (»quat sprak»),

mak (sbst; jfr *maka*)
Iv 1329, 1856 *(o-)*, 2628 *(o-)*, 3956, 4017, 5411,
Fr 677 *(o-)*, 1248,
Er 2093 *(o-)*, 2597 *(o-)*,

sak (sbst; jfr *saka*)
Iv 1648, 1855, 2627, 2665, 4018, 5126, 5143, 5412 (»saka»), 5531,
Fr 678, 1146,
Er 2062, 2092,

stak (vb, sg. pret.)
Er 1555, 1781,

thak (sbst, »tack»)
Er 555, 1554, 2740,

aka

baka (vb, inf.)
Er 1644,

maka (sbst., »lugn, ro»; jfr *mak*)
(nom.?) Fr 684,
(obl.) Iv 842, 2319, 2828, 3218 *(o-)*, 3552, 3674 *(o-)*, 4183 *(o-)*,
» 4220 *(o-)*, 4525 *(o-)*, 4669 *(o-)*, 4803, 4870 *(o-)*, 4963
» *(o-)*, 5020, 5296,
Fr 394 *(o-)*, 1219, 1486 *(o-)*, 1933, 2094 *(o-)*,
Fl 444 *(o-)*, 823 *(o-)*,

raka (vb, inf.)
Iv 2320,

saka (sbst., pl.)[1]
(ack. l. nom.) Iv 252, 289, 2459, 2689, 2758, 2999, (dat.?), 3217,

[1] Eller (ngn gång) sg.?

(ack. l. nom.) Iv 3275, 3673, 4182, 4219, 4526, 4718, 4804, 4869,
» 4964, 5019, 5248, 5440 (dat.?),
Fr 393 (dat.?), 683, 1485, 1934, 2093,
Fl 443, 824, 948 (nom.), 1272 (gen.?), 1382, 1892
» (dat.?),
Er 1534, 2462, 4493,
(gen.) Iv 89, 3312,
— (ack.) i rim med *mata:* Fl 277,

saka (vb, inf., »skada»)
Iv 843, 5705,
Fr 1220,
Er 4215,

taka (vb, inf.)
Iv 90, 290, 2460, 2690, 2757, 2827, 3000, 3276, 3311, 3551, 4670
» 4717, 4950, 5247, 5295, 5439, 5706,
Fr 2919,
Fl 949, 1273, 1383, 1893,
Er 2463, 4214, 4492,

til baka (adv.)
Iv 251, 4949,
Fr 2920,

vaka (vb, inf.)
Er 1645,

vraka (vb, inf.)
Er 1535,

aket

iaket (= iak thæt)
Er 178,

taket (part. pret. neutr.)
Er 177, 200,

vraket (part. pret. neutr.)
Er 201,

akka

bakka (sbst., obl. sg.)
Fr 2786,

rakka (sbst., ack. pl.)
Fr 2785,

akne[r]

nakne[r] (adj., nplm)
Er 3844,

vakne[r] (adj., nplm)
Er 3845,

akt

akt (sbst.)
Iv 386, 684, 4019,
Fr 712,
Er 26, 1723, 1941, 2039, 3627, 3738, 3822,

akt (part. pret. neutr.)
Iv 528,

lakt (part. pret. neutr.)
Er 410, 1698, 1722, 1744 *(be-)*, 2176 *(be-)*, 2372 *(be-)*, 2842, 2888
» *(be-)*, 2919, 3234 *(nidher-)*, 3320 *(a-)*, 3328 *(be-)*, 3391 *(be-)*,
» 3449 *(nidher-)*, 3583, 3764, 3891, 4042 *(be-)*, 4288, 4350 *(be-)*.

makt (sbst.)
Iv 5011,
Fr 711, 893,
Er 240, 297, 502, 683, 1148, 1368, 1488, 1699, 1745, 2177, 2373,
» 2918, 3115, 3329, 3390, 3582, 3695, 4103, 4351,
— i rim med *kraft:* Iv 895,
Fr 917,
— i rim med *-at(t):* Fr 1119, 1888,

sakt (sbst.)
Er 1149, 4043 *(o-)*,

sakt (part pret., neutr.)
Iv 117, 348 *(af-)*, 529, 685, 1271, 4020, 5012.
Fr 894,
Er 25, 241, 296, 411, 503, 682, 1028, 1489, 1940, 2038, 2889,
» 3114, 3235, 3321, 3694, 3726, 3739, 3765, 3823, 3890, 4102,
— i rim med *sat(t)*: Fl 917,

smakt (sbst.)
Er 1369,

thakt (part. pret., »betäckt»)
Iv 349, 387,
— i rim med *nat(t)*: Iv 1794 *(over-)*,

thakt (part. pret., »tigit»)
Iv 118, 1270,
Er 1029, 2843,

vakt (part. pret., »väckt»)
Er 3448,

akta

akta (vb, inf.)
Iv 576, 1304, 5051, 5464,
Fl 171,

vakta (vb, inf.)
Iv 577, 1305, 5052, 5463,
Fl 172,

*akte

**rakte* (vb, sg. pret.)
— i rim med *matte*: Iv 2513 (»rækte»),

al

al (adj.)
(nsgm!) Er 3283,
(asgm!) Fr 1521 (?), 2791, 3034,
(apln) Fr 2366,
Er 1906, 2171, 2421,

Axaval (dat. o. ack.)
Er 932, 3282,

bal (sbst. neutr., »bål»)
Iv 2658, 3449, 3929,
Fr 2573, 2586,
Fl 1127. 1827,

bal (sbst. mask., »boll, kula»)
Iv 4461,

dal (sbst., sg.)
(nom.) Fr 1522 (?),
(ack. el. dat.) Iv 2086, 3787,

Dal (ack.)
Er 2365 (gen.?),

dval (sbst.)
Iv 1987,

Fagradal (dat. el. ack.)
Er 2182,

fal (sbst)
Iv 4474,
Er 933, 1797 *(mis-)*, 1907, 2170, 2420,
— i rim med *fiol(l)*: Er 1123 *(olukkes-)*,

fal (adj)
(nsgm) Er 3527,
(asgf!) Iv 393,
Fl 276,
(apln) Fr 1516,

gal (vb, sg. pret.)
Er 3031,

kval (sbst.; jfr *kvala*)
Er 2364, 2699,

mal (sbst.)
Iv 1933, 2657 *(lygno-)*, 2663, 2761 *(skripta-)*, 2770, 3259 *(skripta-)*,
» 3313, 3450 *(lygna-)*, 3930, 4734, 4871, 4896, 4961, 5745,
Fr 2574, 2585, 3203[1], 3209[1],
Fl 275, 1126, 1826, 2110 *(skripta-)*,
Er 4402 *(skripta-)*,

pal (sbst, ack. sg.)
Iv 4462,

Persefal (nom.)
Er 1395,

sal (sbst, sg.)
(nom.) Er 445, 2698,
(ack.) Er 3526,

sial (sbst.)
Iv 2664, 3260, 5746,
Fr 3204[2], 3210[2],
Fl 2111,
Er 4403,

sindal (sbst.)
Er 444, 1394, 3544,

skal (sbst., »skallande ljud»)
Fr 2365, 2792, 3033,

skal (vb, sg. pres.)
Iv 392, 1988, 2085, 2762, 2769, 3314, 3788, 4733, 4872, 4895,
» 4962,
Fr 1515,
— i rim med *væl:* Fr 179,

stal (sbst., »stål»)
Iv 1934,

**stal* (sbst., »stall»)
— i rim med *kol(l):* Er 890,

[1] I ett yngre stycke af texten.
[2] I ett yngre stycke af texten.

val (sbst., »urval»)
Er 2183, 3545,

val (sbst., »vall», ack. sg.)
Iv 4473,
Er 1796 (dat.?), 3030,

ala

dala (sbst., ack. pl.)
Iv 656,

Dala
(nom.) Er 2273,
(gen.) Er 2992,
(ack.) Er 784,

dvala (sbst., obl. sg.)
Iv 424, 1020, 2592, 2609,
Fl 359, 373,
Er 2272, 3639,
— i rim med *Dale* (el. *Dalom?*): Er 748,

hala (sbst., obl. sg.)
Iv 4467,

kvala (sbst.; jfr *kval*)
(dat.) Iv 3208, 5030,
(ack.) Iv 657, 2591, 2894, 4468, 5472,
— (ack.) i rim med *talo:* Fr 2047,

nala (adv.)
Er 1705,

næktergala (sbst., obl. sg.)
Iv 425,

pala (vb, inf.)
Er 1704,

strala (sbst., ack. pl.)
Iv 2084,

svala (vb, inf.)
Iv 1237,

tala (vb, inf.)
Iv 1021, 1236, 2083, 2610, 2893, 3207, 5029, 5471,
Fr 1620,
Fl 360, 374,
Er 2993, 3638,

Tæstergala (dat.)
Fr 1619.

Upsala (ack.)
Er 785,

ald

bald (adj.)
(nsgm!) Iv 54, 2747,
Er 1109,
(asgm!) Iv 841,
(nsgf) Iv 2007, 2061, 3709, 5260,
(asgf!) Iv 3067 (nom.?),
(nplm!) Iv 5217,

biald (sbst.)
Iv 840,

bliald (sbst.)
Fl 531,

Dysevald (nom.)
Er 1108,

giald i ssgn *thiænisto-*
Iv 2062 (»gæld»),

hald (sbst.)
Er 884, 1336 *(ater-)*, 2156,

marghfald (adj.)
(asgf!) Er 1921,
(npln) Er 4519 (sg.?),

marghinfald (adv.)
Iv 1001, 2013,
Fl 532,

sald (part. pret.)
(nsgf) Fl 440, 1823,
(npln) Fr 222 (sg.?),

tiald (sbst.)
Iv 2008,

vald (sbst.)
Iv 53, 1000, 2014, 2748, 3068, 3710 *(over-)*, 5218, 5259,
Fr 221,
Fl 439, 1822,
Er 885, 1337, 1920, 2157, 4518,

alda

gialda (vb, inf.)
Iv 2422, 3135, 4223, 4505,
— i rim med *balde[r]:* Iv 471,

halda (vb, inf.)
Iv 321, 793, 1253, 1956, 2421, 2438, 3136 *(be-)*, 3990 *(be-)*, 4392,
» 4506 *(be-)*, 5539,
Fr 49 *(oppe-)*, 793, 1182,
Er 211, 684, 1307, 2174, 2852, 3342, 4122,
— rim med *forstanda:* Fl 995,

marghfalda (adj.)
Er 2853[1],

marghinfalda (adj., asgf)
Iv 884 (»marginfal»),

marghinfalda (adv.)
Fr 3083,

---

[1] Versen (»thy wart hans plagha margh falla») har kanske ursp. haft lydelsen: »thy wurdho hans plaghor marghfalda».

valda (sbst., gen. pl.)
Er 210, 1306,

valda (vb, inf.)
Iv 322, 792, 885, 1252, 1955, 2437, 3989, 4224, 4391, 5540,
Fr 50, 794, 1181, 3084,
Er 685, 2175, 3343, 4123,

? **valda* (part. pret., npln!)
— rim med *talde:* Fl 284[1],

alde

**balde* (adj., nplm)
— i rim med *gialda:* Iv 470 (»balda»),

salde (vb, sg. pret.)
Fl 461,

talde (vb, sg. pret.)
Iv 260,
— i rim med *valda (? valde? vald?):* Fl 283,

ulvalde (sbst., nom. sg.)
Iv 259,

valde (sbst., dat. sg.)
Fl 462,

alder

alder (sbst., ack. sg.)
Er 46, 4456,

valder (part. pret., nsgm)
Er 45, 4457,

aldet

haldet (part. pret., neutr.)
Iv 52,
Er 2426,

---

[1] Versen (»ok tiwghu pæll the waro wt valda») har kanske urspr. haft följande lydelser: »... thær mædh (el.: han ok) wt valde».

valdet (part. pret,, neutr.)
Iv 51,
Er 2427,

***ale**

**Dale* (dat. sg)
— i rim med *kvala:* Er 749[1],

alf

sialf (pron.)
(nsgm!) Iv 681, 2600 (ack.?),
(nsgf) Iv 2994 (asgm?),

skalf (vb, sg. pret.)
Iv 680, 2599, 2993,

alla

alla (adj.)
(asgf) Iv 3720,
(aplm) Iv 629, 4125,
Fr 280, 480, 2476,
Fl 68, 853, 1829 (dat.?), 1933, 1989,
(nplf el. aplf) Iv 2369,
Fr 2028,
Fl 1055, 1305 (?), 1308, 1653,

falla (vb, inf.)
Iv 2370,
— i rim med *alle:* Iv 4566,
Fl 1076,
— i rim med *allo:* Iv 3193,

kalla (vb)
(inf) Iv 628, 3719, 4126, 5236,
Fr 279, 479, 2027, 2475,
Fl 67, 852, 1054, 1304, 1309, 1652, 1828, 1932, 1988,
— (inf) i rim med *alle:* Iv 92, 888, 3063, 3827, 5624,
Fr 773,
Fl 1015, 1133, 1749,

[1] Textens »dala» kunde också stå i st. f. *Dalom.*

— (inf.) i rim med *allo:* Fl 202,
— (sg. pres.) i rim med *allo:* Fl 1086,

kristalla (sbst., obl. sg.)
Fr 369,

palla (sbst., nom. pl.)
Fr 370,

snialla (adj., asgf)
Iv 5235 (»snilla»),

*alle

**alle* (adj., nplm)
— i rim med *-alla:* Iv 91, 889, 3064, 3828, 4565, 5623,
Fr 774,
Fl 1014, 1077, 1132, 1748,

*allo

**allo* (adj., dsgn)
— i rim med *-alla:* Iv 3192[1],
Fl 201[1], 1087[1],

alm

malm (sbst., ack. sg.)
Er 4012,

palm (sbst., ack. sg.)
Er 4013,

*alo

**talo* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *kvala:* Fr 2048 (»tala»),

als

fals (sbst.)
Iv 3058, 5152, 5712,

hals (sbst.)
Iv 3057, 5151, 5711,

[1] Texten har »alla».

alt

alt (adj., nsgn el. asgn)
Er 31, 2976, 3200, 3319,

galt (vb, sg. pret)
Er 32, 2977, 3201, 3318,

am

fram (adv.)
Iv 81, 148, 498, 986, 2039, 2334, 3055, 3159, 4051, 4439,
Fr 2527,
Er 3758, 3948,

lam (adj.)
(nsgm!) Iv 3056,
Fr 2528,
(nsgf) Iv 3160,

ovarkunsam (adj., nsgf)
Er 3949,

skam (sbst.)
Iv 82, 147, 499, 987, 2040, 2333, 4052, 4440,
Er 3759,
— i rim med *from:* Iv 1537,

*ama

**sama* (adj., i förb. *thæt sama*)
— i rim med *amma:* Er 3570 (»samma»),

aman

gaman (sbst.)
Iv 45, 50, 1477, 1818, 1975, 2846, 3370, 3926, 4045, 4922, 5302,
Fr 66, 1070, 1095, 1281, 1641, 1793, 1834, 1856, 2113, 2132, 2702,
» 3042,
Fl 114, 619, 1041, 1081, 1192, 1348, 1415, 1421,
Er 227 (gen.?), 2173, 2985, 3915, 3991,

saman (adv.)
Iv 46, 49, 1476, 1817, 1976, 2845, 3369, 3925, 4046, 4921, 5301,

Fr 65, 1069, 1096, 1282, 1642, 1794, 1833, 1855, 2114, 2131, 2701,
» 3041,
Fl 113, 620, 1040, 1080, 1193, 1349, 1414, 1420,
Er 226, 2172, 2984, 3914, 3990,
– i rim med *-amen:* Er 1230, 4500,

*amar

**Hundhamar* (ack. [el. gen.?])
— i rim med *iamer:* Er 498,

*amen

**amen* (interj.)
— i rim med *saman:* Er 4501,

**namen* (sbst., nom. pl., »namn»)
— i rim med *saman:* Er 1231,

*amer

**iamer* (sbst., ack.)
— i rim med *Hundhamar:* Er 499,

*amma

**amma* (sbst., nom. sg.)
— i rim med *sama:* Er 3571,

am(p)n

**fampn* (sbst.)
— i rim med *gagn:* Er 4466,

hampn (sbst.)
Er 1468, 4247,

nampn (sbst.)
Er 4369,

stampn (sbst.)
Er 1469,

Valrampn
Er 4246[1], 4368[1],

[1] Texten har *-ram.*

am(p)na

hampna (sbst., gen. pl.)
Er 129,

stampna (sbst., ack. pl.)
Er 130,

an

an (vb, sg. pres.)
Iv 376, 525, 1033, 1650, 3089, 4420, 5643, 5674,
Fl 370, 882, 1795,
Er 5, 1914,

ban (sbst.)
Er 2857,

bran (vb, sg. pret.)
Er 858, 1674, 1760, 2110, 2264, 2324, 4239,

Britan
Fr 1225,

dan (adj., nsgm, i förb. *væl dan*)
Er 3271,

fan (vb, sg. pret.)
Iv 36, 254, 302, 502, 678, 1043, 2093, 2153, 2159, 2201, 2538,
» 2729, 2744, 3553, 3757, 3895, 3939, 4545, 5315, 5734,
Fr 487, 583, 863, 913, 1102, 1177, 2059, 3114,
Fl 308, 369, 466, 741, 1166, 1773,

fran (prep. el. adv.)
Er 1561, 3829,

Gavian
Iv 1809, 1839, 2687, 2743, 2895, 3009, 3689, 5123, 5176, 5293,
Fr 551, 1629, 1661,

han (pron. pers.)
Iv 503, 569, 696, 797, 898, 943, 1182, 1215, 1375, 1617, 1671,
» 1739, 1810, 2145, 2205, 2228, 2537, 2730, 2896, 3010, 3090,

Iv 3332, 3554, 3574, 3604, 3690, 3924, 3940, 3963, 3979, 4092,
» 4214, 4296, 4356, 4402, 4494, 4546, 4688, 5032, 5124, 5178,
» 5294, 5488, 5673, 5698,
Fr 914, 1013, 1053, 1403, 1662, 1758, 2060, 2539,
Fl 6, 38, 101, 590, 637, 678, 734, 770, 788, 1053, 1175, 1180,
» 1247, 1251, 1731,
Er 82, 98, 184, 233, 461, 508, 530, 745, 1056, 1104, 1266, 1601,
» 1827, 1874, 2000, 2212, 2474, 2765, 2997, 3015, 3339, 3856,
» 4257, 4326,

Ivan
Iv 72, 524, 568, 796, 811, 1269, 1307, 1693, 1840, 1990, 2146,
» 2160, 2309, 2688, 2765, 3331, 3587, 4295, 4419, 4477, 4723,
» 5031, 5175, 5328, 5560, 5638, 5663, 5697, 5733,
Er 1560, 3270,

kan (vb, sg. pres.)
Iv 1109, 1263, 1268, 1503, 2097, 2202, 2310, 2942, 3082, 3212,
» 3616, 3758, 3936, 3980, 4191, 4493, 4724, 5064, 5316, 5466,
» 5487,
Fr 185, 488, 519, 1418, 1630, 1752, 1757, 1792, 2264, 2381,
Fl 404, 503, 752, 883, 963, 1211, 1218, 1255, 1898,
Er 6, 1991, 2079, 2439, 3433, 4451,

kompan (sbst.)
Iv 4478,

lan (sbst.)
Er 2390,

man (sbst. el. pron.)
Iv 35, 301, 377, 679, 697, 808, 899, 922, 942, 1032, 1042, 1108,
» 1183, 1214, 1262, 1306, 1616, 1651, 1670, 1692, 1740, 1989,
» 2094, 2098, 2154, 2206, 2227, 2278, 2604, 2941, 3081, 3295,
» 3402, 3573, 3588, 3603, 3615, 3896, 3935, 3964, 4091, 4173,
» 4190, 4213, 4401, 5038, 5063, 5177, 5320, 5327, 5465, 5474,
» 5644, 5664,
Fr 186, 309, 520, 584, 864, 1014, 1054, 1178, 1321, 1404, 1417,
» 1751, 1791, 2382, 2540, 3113,

Fl 5, 37, 307, 403, 465, 677, 751, 769, 787, 857, 962, 1052, 1167,
» 1174, 1181, 1210, 1219, 1250, 1254, 1730, 1772 *(dat.)*, 1794,
» 1899,
Er 81, 183, 232, 460, 509, 531, 859, 1057, 1105, 1267, 1600, 1675,
» 1761, 1826, 1875, 1915, 1990, 2001, 2025, 2078, 2213, 2438,
» 2475, 2856, 3432, 3607 *(dat.)*, 4327, 4450,
i sammansättningar:

1. *blaman*

Iv 253,

2. *forman*

Iv 1502,
Er 97, 744, 2764, 2996, 3014, 4038, 4256,

3. *færioman*

Fl 733, 742,

4. *köpman*

Fl 504, 589,

5. *laghman*

Er 2265,

6. *mæsterman*

Fl 1246,

7. *nordhman*

Er 3338,

8. *styreman*

Fr 2263,
Fl 638,

9. *vardhman*

Er 2325,

? *man* (vb, sg. pres., »minns»)
Iv 810 (»mon»),

plan (sbst.)
Fr 1226,

ran (vb, sg. pret.)
Iv 920,

san (sbst.)
Iv 809, 921, 1374, 2277, 2766, 3296 *(o-)*, 3923, 4171, 4355, 4687,
» 5037, 5319, 5473, 5559, 5637,

Fr 1101, 1322,
Fl 856,

san (adj., nsgf)
Er 2024 *(of-)*,

slan (= sla han)
Er 3857,

tan (sbst.)
Iv 2603, 3401,

Valivan
Iv 71, 3211,

van (sbst., »förväntan»)
Er 2391, 3828,

van (vb, sg. pret.)
Iv 923,
Fr 310, 552,
Fl 102,
Er 2111 *(for-)*, 3606, 4039, 4238,

ana

hana (pron. pers.)
Iv 2522[1], 4537,
Fr 2347,

thiana (vb, inf.)
Iv 2521 (»thiæna»),

?*vana* (sbst.)
Iv 4538,
Fr 2348,
— i rim med *lane:* Fl 215 (»vane»),

and

and (sbst., i förb. *thæn hælgha and*)
Fr 2124,
Er 3918,

[1] Jfr läsarterna i hss. BCF! Texten har *hænne*.

Ariband
Fr 411 (»-ant»),

band (sbst.)
Iv 3048, 3235,
Fr 2630,

Beviand
Fr 1606, 1685,

bland (i förb. *i bland*)
Fr 3140,
Er 2362, 2803, 3168, 3326, 3465, 4344, 4443,

brand (sbst.)
Iv 10, 2327,
Fl 3,
Er 1656, 2753,

hand (sbst.)
Iv 163, 818, 1710, 1927, 2352, 2399, 3047, 3236, 3596, 3885, 5424.
Fr 206, 298, 412, 497, 531, 608, 900, 906, 1086, 1442, 1548, 2220,
» 2296, 2709, 2741, 2816, 3066, 3101,
Er 96, 120, 134, 294, 332, 486, 723, 782, 1158, 1256, 1450, 1856,
» 1980, 2098, 2194, 2315, 2374, 2414, 2615, 2673, 2967, 3383,
» 3478, 3567, 3599, 3919, 3927, 4101, 4345, 4508,
— i rim med *bant:* Fr 1130,
— » » *lang:* Fr 181,

Klariand
Fr 297 (»-ant»),

land (sbst.)
Iv 164, 1709, 1928, 2328, 2400, 3595, 3886, 5423,
Fr 205, 498, 532, 607, 899, 1085, 2123, 2219, 2295, 2815, 3102,
» 3139,
Fl 4, 57, 1974,
Er 14, 95, 133, 295, 333, 487, 1159, 1257, 1451, 1857, 1981, 2099,
» 2314, 2375, 2614, 2966, 2986, 3169, 3464, 3479, 4509,

i sammansatta namn:

1. *Estland*

Er 3926,

2. *Halland*

Er 2415, 2752,

3. *Holzetaland*

Er 2802,

4. *Indialand*

Iv 819,
Fr 905,

5. *Skot(a)land*

Fr 1547, 1605, 2629, 2710, 2735,

6. *Smaland*

Er 783,

7. *Thydhis-* el. *Thyz(ka)-land*

Er 2672, 3382, 3598,

8. *Upland*

Er 4442,

9. *Vatland*

Er 1657,

10. *Værmaland*

Er 722, 2363,

11. *Væstergötland*

Er 3327, 4100,

12. *Yrland*

Fr 1436, 1441, 2742, 3065,

13. *Ængland*

Iv 9,
Fr 1397,

Lifand

Fr 1435 (»-ant»),

Roland

Iv 2351,

rænnevand (sbst.)

Er 2195,

sand (sbst.)
Fr 1398, 1686,
Fl 58, 1975,
Er 13,

skand (sbst.)
Er 2987,

strand (sbst.)
Fr 2736,
Er 119, 3566,

anda

anda (sbst., obl. sg.)
Iv 1, 2981,
Fr 1771,

branda (sbst., ack. pl.)
Er 1661 (dat.?),

handa (sbst., gen. pl.)
Iv 2, 70, 161 (sg.?), 450, 1523, 1713, 1917, 2162, 2739, 2982 (sg?),
» 3322, 3388, 3691, 4208, 4350, 4518, 4776, 5350,
Fr 4, 747, 1772 (sg.?), 2230,
Fl 502, 601, 1227, 1435, 1585, 1629, 1994,
Er 271, 644, 1654, 1713, 1830, 1939, 1949, 3549, 4027,
— i rim med *vande:* Fr 1295,

landa (sbst., gen. pl.)
Iv 1834, 1918, 4704,
Fr 1427,
Fl 316, 568, 602, 1917, 1967, 1995, 2047, 2075,
Er 299, 428, 645, 937, 1278, 1324, 1655, 1660, 1685, 1831, 1938,
» 1948, 2352, 2912, 3024, 3162, 3314, 3409, 4026, 4172, 4206,
» 4362,
— i rim med *hande* (?, el. *handom?*): Fl 1998,

Sanda (dat.)
Er 844,

standa (vb, inf.)
Iv 69, 162 *(be-)*, 451 *(bi-)*, 601, 723, 782, 1167 *(for-)*, 1714, 1833
» *(for-)*, 2161 *(for-)*, 2608, 2671 *(be-)*, 2889 *(be-)*, 3321 *(be-)*,
» 3692 *(be-)*, 3695, 4207 *(for-)*, 4259 *(be-)*, 4349 *(for-)*, 4775
» *(be-)*, 5349, 5430 *(be-)*,
Fr 3 *(for-)*, 516 *(be-)*, 984 *(for-)*, 2229 *(for-)*,
Fl 567 *(for-)*, 850 *(for-)*, 894 *(for-)*, 1584 *(for-)*, 1628 *(for-)*, 1916
» *(for-)*, 2046 *(for-)*,
Er 270, 298 *(be-)*, 936 *(be-)*, 1118 *(be-)*, 1712 *(under-)*, 2353 *(for-)*,
» 3163 *(be-)*, 3408,
— i rim med *hande* (?): Fl 1580,
— » » *handom:* Iv 5133,
— » » *ganga:* Fr 318,
— » » *halda:* Fl 994 *(for-)*,

stranda (sbst.)
(gen. sg.) Fl 1966, 2074,
(dat. sg.?) Fl 315,
— (gen. sg.) i rim med *lande:* Fl 563, 625,

vanda (sbst., obl. sg.)
Iv 600, 722, 783, 1166 (nom.?), 1522, 2607, 2672, 2740, 2890,
» 3387, 3696, 4260, 4517, 4703, 5429,
Fr 515, 748, 983, 1428,
Fl 501, 851, 895, 1226, 1434,
Er 429, 845, 1119, 1279, 1325, 1684, 2913, 3025, 3315, 4173,
» 4207, 4363,
— i rim med *fanga:* Fl 432,

ande

hande (sbst., dat. sg.)
Fr 1017 (»handa»),
— i rim med *-anda:* Fl 1581 (»handa»), 1999[1],

lande (sbst., dat. sg.)
Fr 1018 (»landa»),
— i rim med *standa:* Fl 564, 626,

[1] Texten har »handa», kanske är *handom* den rätta läsarten.

**vande* (sbst, nom. sg.)
— i rim med *handa:* Fr 1296 (»vandæ»),

*andet

**forstandet* (part. pret. neutr.)
— i rim med *forganget:* Fl 1374,

andom

bándom (sbst., dat. pl.)
Er 3962,

handom (sbst., dat. pl.)
Er 3587, 3963,
— i rim med *standa:* Iv 5134 (»handa»),

landom (sbst., dat. pl.)
Er 3586,
— i rim med *handa:* Er 3548 (»landa»),

Smalandom (dat.)
Er 2721,

Uplandom (dat.)
Er 2720,

*ane

**lane* (sbst, dat.[1] sg.)
— i rim med *vana:* Fl 216,

ang

bang (sbst.)
Iv 441, 880, 3798,
Fr 580, 1598, 1742, 1783, 2349, 3003,
Er 1404, 3580,

klang (sbst.)
Fr 1784,

klang (vb, sg. pret.)
Fr 352,

[1] Texten »til lane» bör väl ändras till *at lane*

lang (adj.)
(nsgm!) Iv 3029,
Fr 1599,
(asgm!) Fr 1741,
(nsgf) Iv 3176, 3770,
Fr 351, 968,
Fl 985,
Er 1069,
(asgf!) Iv 256, 4444,
Fr 870,
(nplm!) Iv 271,
(npln) Fr 1523,
— (nsgf) i rim med *hand:* Fr 182,

sang (sbst., sg.)
(nom.!) Fr 2350 *(mæster-)*,
(ack.) Iv 440, 3797 *(vargha-)*,
Fr 1600,
Er 3041,

siang (sbst.)
Iv 3769,

stang (sbst.)
Iv 255, 881, 3030, 3175 *(iærn-)*, 4443,
Fr 967, 1009,
Fl 984,

thrang (sbst.)
Fr 579, 1010, 1524, 1597, 3004,
Er 1405, 3581,

thrang (adj.)
(nsgm!) Fr 869,

thvang (sbst.)
Er 1068, 3040,

vrang (adj.)
(nplm! el. npln) Iv 272,

anga

fanga (sbst., mask.)
(obl. sg.) Iv 4650 (?),
Er 746,
(nom. pl.) Er 2340,
(gen. pl.) Er 3088, 3882,
(ack. pl.) Er 2970,

fanga (vb, inf.)
Iv 192 *(unt-)*, 296, 333, 648, 799, 993, 1013, 1103, 1121, 1173,
» 1217, 1358, 2104, 2675, 3832, 3838, 4175, 4430, 4541, 4989,
» 5594, 5632,
Fr 789, 1157, 1376, 2243, 2311, 2487, 3131,
Fl 799, 1539,
Er 62, 359, 1062, 2450, 2682, 4310,
— i rim med *lango:* Iv 160,
— » » *vanda:* Fl 431,

ganga (vb)
(inf.) Iv 191, 219, 295, 308, 334, 493, 798, 974, 992, 1012, 1120,
» 1216, 1359, 2103, 2676 *(for-)*, 3152, 3837, 4002, 4373,
» 4429 *(for-)*, 4649, 5593, 5631,
Fr 790, 1158, 2244, 2312, 2488, 3132,
Fl 1440, 1538,
Er 61 *(be-)*, 358 *(be-)*, 747, 2341, 2451 *(mis-)*, 3089, 3883,
» 4311,
(3 pl. pres.) Iv 2969, 4542,
— (inf.) i rim med *thrange:* Iv 755,
— » » » *fangen:* Iv 1002,
— » » » *standa:* Fr 317,

langa (vb)
(inf.) Iv 220, 239, 492, 1172, 4174, 5369,
Fr 1375,
Fl 1441,
Er 1063, 2683, 2971,
(sg. pres.) Iv 649 (»langar»), 975, 1102, 4990 (»langar»),

langa (adj.)
(aplm) Iv 307,
(nplf) Iv 3822,

sianga[1] (sbst.)
(gen. sg.) Iv 240, 2970, 4374,
Fl 800,
(ack. sg.!) Iv 4001 *(sota-)*,

spanga (sbst., nom. el. ack. pl.)
Iv 3821, 3831,

stanga (sbst., dat. el. ack. sg.)
Iv 3151,

thvanga (sbst., obl. sg.)
Iv 5370,

*angan

**gangan (= ganga han)*
— i rim med *fangen:* Er 1283,

*angat

**langat* (part. pret., neutr.)
— i rim med *fanget:* Iv 5730,
Fr 1556,

*ange

**thrange* (adj., nplm)
— i rim med *ganga;* Iv 754,

angen

fangen (part. pret, nsgm)
Iv 517,
Fr 622,
Er 2589,
— i rim med *gangan:* Er 1282,

**fangen* (vb, 2 pl. pres.)
— i rim med *ganga:* Iv 1003 (»fanga»),

---

[1] På alla de citerade ställena ha texterna *sænga*.

gangen (part. pret.)
(nsgm) Er 2588 *(for-)*,
(nsgf) Iv 516,
Fr 621 *(for-)*,

anger

anger (sbst.)
Iv 2858,

ganger (vb, sg. pres.)
Iv 2857,
— i rim med *hænger:* Iv 397,

langer (adj., nsgm)
Fl 954,

thranger (adj., nsgm)
Fl 955,

anget

fanget (part. pret., neutr.)
Iv 111 *(unt-)*, 315, 5358,
Fr 1302,
Er 3331,
— i rim med *langat:* Iv 5729,
Fr 1555,

ganget (part. pret., neutr.)
Iv 112, 316, 5357 *(for-)*,
Fr 1301,
Fr 3330,
— *forganget* i rim med *forstandet:* Fl 1375,

***ango**

**lango* (adj., dsgn)
— i rim med *fanga:* Iv 159,

***angs**

**gangs* (vb, sg. pres. refl.)
— i rim med *Kalgrevans:* Iv 144,

angt

blangt (adj., asgn; jfr *blankt*)
Er 2659,

langt (adv.)
Er 2658,

ania

Britania (obl.)
Fr 25,

Spania (obl.)
Fr 26,

*ank

**kærsedrank* (sbst.)
— i rim med *blankt:* Er 1412,

*ankt

**blankt* (adj., nsgn; jfr *blangt*)
— i rim med *kærsedrank:* Er 1413,

annat

annat (pron., neutr.)
Er 2897, 3256,

hannat (part. pret., neutr.)
Er 1634,

mannat (part. pret., neutr.)
Er 1635 *(be-)*, 2896, 3257 *(be-)*,

anom

hanom (pron. pers.)
Er 730, 977, 1206, 1864, 1932, 2444, 2508, 2590, 2870, 3728,

vanom (sbst., dat. pl.)
Er 731, 976, 1207, 1865, 1933, 2445, 2509, 2591, 2871, 3729,

*ans

Kalgrevans (ack. el. gen.)
— i rim med *gangs:* Iv 143,

ant

bant (vb, sg. pret.)
Iv 3343 *(op-)*,
— i rim med *hand:* Fr 1129,

bliant (sbst.)
Er 1390,

Bramundant
Fr 1263,

iakant (sbst.)
Fr 163,

kant (vb, 2 sg. pret.)
Iv 1185,

pant (sbst., ack. sg.)
Fr 164,
Er 1391,

sant (adj. neutr. el. adv.)
Iv 1184, 3344,
Fr 1264,
Er 4001,

vant (vb, sg. pret. af *vinda*)
Er 4000,

anz

danz (sbst.)
Iv 1559,
Er 1168,

Franz
Iv 15,

franz (sbst., »franska språket»)
Iv 4322,

Kalegrevanz
Iv 77,

romanz (sbst.)
Iv 4321,

sanz (adj. gsgn)
Iv 16, 78, 1558,

vanz (vb, sg. pret. refl. af *vinna*)
Er 1169,

anza

danza (vb, inf.)
Fr 3049,

svanza (sbst., ack. pl.)
Fr 3050,

apa

diævulskapa (sbst., nom. sg.!)
Iv 951,

tapa (vb, inf.)
Iv 950,

apat

apat (part. pret. neutr.)
Er 1879,

skapat (part. pret. neutr.)
Er 56, 312, 1878, 4167,

tapat (part. pret. neutr.)
Er 55, 313, 4166,

ar

ar (sbst., »år»)
Iv 1517, 1969, 3169, 4240, 4334, 5739, 5748,

Fr 10, 886, 1335, 1500, 2090, 2644, 3014, 3103, 3147, 3219,
Fl 95, 110, 117, 554, 1044, 1130, 2013,
Er 77, 88, 400, 416, 492, 929, 1185, 1200, 1236, 1262, 1387, 1806,
» 1837, 2416, 2670, 2687, 3296, 3369, 4507,
— i rim med *varo:* Fl 2082,

bar (sbst., »bår»)
Iv 916,
Er 4268, 4428,

bar (vb, sg. pret.)
Iv 2124, 2572, 3454, 3561,
Fr 844, 1573, 2252, 2835, 3164,
Er 160, 174[1], 205, 578, 641[1], 913, 1225[1], 1316, 1415[1], 1598, 1849[1],
» 1885[1], 2163[1], 2203[1], 2387[1], 2533, 2574, 2819[1], 3155, 3451[1], 3590,
» 4531,

far (sbst., »får»)
Iv 2962, 4233, 4483,
Er 1690,

far (vb, sg. pres., »får»)
Iv 1056, 1097, 3424, 4042,
Fl 197, 335,
Er 465, 2144, 2686, 3680,

far (vb, sg. pres. af *fara*)
Iv 3442 (af *fa?*), 3453, 5503, 5553,
Fr 148, 1802, 2396, 2506,
Fl 634, 943, 1729,
Er 2927,

gar (vb, sg. pres.)
Iv 86, 365, 1096, 1323, 1516 *(for-)*, 2150[2], 4747 *(for-)*, 4768 *(op-)*[2],
» 4946,
Fr 1499, 1974, 2128, 2299[2], 2332 (»gær»)[2], 2433 *(op-)*,
Fl 198, 433, 1027[2], 1045, 1113[2], 1122[2], 1131, 1408, 1439[2], 1494,
» 1516[2], 1658, 1853, 1867, 1915, 1961, 2012 *(for-)*,
Er 738 *(mis-)*[2], 1619 *(mis-)*[2], 2145 *(mis-)*, 2457 *(mis-)*, 3839 *(mis)*,

[1] I uttrycket *til rætta bar.*
[2] I rim med *star*, kan läsas *gær.*

har (subst.)
Iv 1765[1], 2189, 2396[2], 2961[2], 3308[2], 3423[2], 4675[2],
Fr 355[1], 2401,
Fl 553, 1844, 1866,
Er 401, 2456[2], 2924[2],
— i rim med *fara:* Iv 3613,

Ingemar
Er 1001, 1053,

kar (sbst.)
Fr 843, 1574, 2836,
Fl 517, 872, 1212,
Er 1290, 1317, 1414, 3594,

klar (adj.)
(nsgm) Fr 2127,
(asgm!) Fl 96,
(gsgf?) Iv 391,

openbar (adv.)
Iv 3405, 3670, 4234, 4676,
Fr 885,
Fl 1776,

ospar (adj., nsgm)
Er 1957, 3610 (»ospart»),

par (sbst)
Fr 434,
Er 441, 2695, 3591,

sar (sbst.)
Iv 917, 2595, 3170, 4945, 5013,
Fl 1869 *(bana-)*,

sar (adj.)
(nsgm) Iv 2395, 3307,
Fl 1852, 1862 *(o-)*,

---

[1] I rim med *var* i betydelse af (och kanske felaktigt för) *varo*.
[2] I förb. *ey (vidh) ct har*.

(nsgm) Er 464, 1730, 2338, 3368,
(nsgf) Iv 3436, 3441,

slar (vb, sg. pres.)
Iv 364,

smar (vb, sg. pres) i ssgn *forsmar*
Er 3838,

spar se *ospar*

star (vb, sg. pres)
Iv 1057, 1322, 2149[1], 4096, 4128, 4767[1], 5014,
Fr 255, 2300[1], 2331 (»stær»)[1], 3104,
Fl 434[1], 1026[1], 1102, 1112[1], 1122[1], 1213, 1438[1], 1517[1], 1845, 1868,
Er 78, 739[1], 1184, 1618 *(be-),* 2925,

tar (sbst.)
Fl 907,

thar (adv.)
Iv 515, 1639, 4732 (»thær»),

thrar (vb, sg. pres.)
Er 3297,

Valdemar
Er 173, 204, 417, 603, 787, 1263, 1822, 2339, 2367, 2386, 2417,
» 2631, 3322, 3513, 3676, 4064, 4416, 4473,

var (sbst)
Fl 1103,

var (adj.)
(nsgm) Iv 85, 390, 1638, 3435, 3562, 4127,
Fr 1801 (?), 1973, 2251 (?), 2395, 2434, 2505,
Fl 118, 942, 1409, 1659,
(npln) Iv 3026,
— (nsgm) i rim med *ær:* Iv 4827,

var (pron. pers.)
Iv 2190, 4041, 5504,
Er 1691, 3681,

---

[1] I rim med *gar*, kan läsas *stær*.

var (pron. poss.)
(asgf!) Iv 4095,

var (vb, pret.)
(sg) Iv 514, 1590, 1970, 2123, 2571, 2596, 3406, 3669, 4239, 4333,
» 4731, 4735, 5179, 5554, 5740, 5747,
Fr 9, 147, 433, 1336, 2402, 2643, 3013, 3148, 3163,
Fl 109, 336, 518, 633, 873, 906, 1495, 1777, 1863, 1914, 1960,
Er 159, 399, 440, 493, 579, 602, 640, 786, 912, 928, 1000,
» 1052, 1201, 1224, 1237, 1291, 1386, 1430, 1731, 1807,
» 1823, 1836, 1848, 1884, 1956, 2162, 2202, 2366, 2532,
» 2575, 2630, 2638, 2671, 2694, 2818, 2838, 2926, 3154,
» 3323, 3450, 3512, 3595, 3611, 3647, 3677, 4002, 4065,
» 4269, 4417, 4429, 4472, 4506, 4530,
(3 pl.) Iv 1766[1],
Fr 356[1], 3220,
Er 87 (?)[2],
— (sg.) i rim med *fara:* Fr 853,
— » » » *kær:* Fl 2233,

ara

**bara* (sbst., ack. pl.)
— i rim med *varo:* Er 1398 (dat.?),

bevara (vb, inf.)
Iv 1254, 1686, 4698,
Fr 328, 934, 1253, 1286, 2282, 2362, 2752,
Fl 636, 753, 847,
Er 4290,
— i rim med *klaro:* Iv 665,
— » » *föra:* Fl 322[4],

dara (sbst., obl. sg.)
Fl 399,

[1] De båda ställena äro nästan likalydande.

[2] Osäkerheten beror på om *lagh* (lex) skall uppfattas som pl. eller, enl. yngre språkbruk, som sg.

[3] Att döma efter hss C och D kunna de urspr. rimen ha varit *væra: :kæra.*

[4] Hs B har i stället *fara.*

dara (vb, inf.)
Iv 1015,
Fl 754, 846,

fara (sbst., obl. sg.)
Fr 268,
Fl 900,

fara (vb)
(inf.) Iv 223, 431, 546, 614, 639, 1014, 1087, 1128, 1242, 1326,
» 1348, 1687, 1727, 1878, 2268, 2307, 2468, 3222, 3317,
» 3852, 3933, 4022, 4169, 4388, 4795, 4811, 5367, 5428,
» 5514, 5534, 5563,
Fr 559, 590, 996, 1106, 1254, 1259, 1531, 1609, 1725, 1738,
» 1782, 1798, 1812, 1831, 2281, 2305, 2309, 2603, 2653,
» 2668, 3045, 3178,
Fl 21, 31, 35, 211, 483, 515, 593, 623, 635, 668, 727, 764,
» 815, 845, 863, 1002, 1019, 1666, 1911, 1957,
Er 281, 394, 608, 612, 802, 821, 1076, 1355, 1444, 1482,
» 1911, 2040, 2060, 2147, 2189, 2355, 2396, 2941, 3071,
» 3216, 3251, 3262, 3421, 3561, 3888, 3985, 3994, 4216,
» 4222, 4291, 4319, 4420, 4445,
(3 pl. pres.) Iv 1985,
Fr 450, 1228, 1640, 1858,
— (inf.) i rim med *-are:* Iv 1579, 3465,
Fr 2259,
— (inf.) i rim med *varo:* Iv 741, 2384, 4036, 4623,
Fl 244, 1302,
Er 1459,
— (3 pl. pres.) i rim med *varo:* Fr 64,
— » » » » *næra:* Fr 2374 (?, »fære»),
— (inf.) i rim med *har* el. *var:* Iv 3614,
Fr 854,

Kalmara
(nom.) Er 803,
(gen.) Er 3250 (»kalmarna»), 3624, 3984, 3995,
(ack.) Er 3263 (dat.?),

klara (adj.)
(obest. nplf) Fr 2667,
(best. nsgf) Iv 856, 1769,
Fr 327, 1285,

openbara (vb, inf.)
Iv 638, 1694[1],
Fl 811,

openbara (adv.)
Iv 547, 1255, 2733, 3326, 4603, 4812, 5533, 5547,
Fr 650, 751, 2310,
Fl 1037, 1792,
— i rim med *-are:* Iv 1624, 5146,
— » » *varo:* Fr 3071,
Fl 569,

? **sara* (sbst., ack. pl.?)
— i rim med *varo:* Iv 5348,

**sara* (adj.)
— (aplm) i rim med *varo:* Er 2342, 3255,

sara (adv.)
Iv 2467, 2911, 3005, 4155, 5225, 5427,
Fr 1352, 1409,
Fl 16, 584, 836, 886,
— i rim med *varo:* Iv 4906,
Fr 1472,
Fl 578,

Skara
(gen.) Er 1036, 3217,
(ack.) Er 1077 (dat.?), 3070 (dat.?), 4253 (dat.?),

skara (sbst., obl. sg.)
Iv 430 *(foghla-)*, 615 *(frugho-)*, 1129 (d:o), 1728 (d:o), 1800, 3360,
» 4604 *(frugho-)*,

---

[1] Kan här vara adv.; för öfrigt är texten mindre god än läsarterna i hss. BC.

Fr 61, 589 *(dværgha-)*, 752 (d:o), 771 (d:o), 1227, 1610, 1639
» *(tavelrunda-)*, 1737, 1781, 1797, 1832, 1852, 2172 *(fruo-)*, 2361,
» 2751, 2980, 3046, 3177 *(fruo-)*,
Fl 36 *(pelegrims-)*,
Er 613, 1445, 2188, 3560,

spara (vb, inf.)
Iv 1986, 2266, 3318,
Fl 400,
Er 609, 1483, 2397, 4217,

ospara (adj., asgf)
Iv 2577,

svara (sbst.)
(gen. pl.) Iv 4387, 5226, 5513,
Fr 649 (vb?),
Fl 516, 1707,
(i ssgn *ant-*, ack.!) Iv 1243, 4697 (dat.?),

svara (vb, inf)
Iv 2265, 2734, 3214, 3221, 3325, 3741, 4021,
Er 367, 395 *(ant-)*, 2061 *(ant-)*, 2146,
— i rim med *varen:* Iv 5079,
— » » *varo:* Fl 552,

tara (sbst., ack. pl.)
Iv 2938, 3006 (dat.?), 3685 (dat.?),
Fr 1351 (dat.?), 1410 (dat.?),
Fl 341 (dat.?), 887,
— i rim med *varo:* Iv 3266,
— » » *badhe:* Fl 358,

thara (adv.; jfr *thar*, *thær*, *thære*)
Iv 1695[1],
Fr 772,
Fl 862, 1667,

---

[1] Texten är sannolikt fördärfvad, jfr BC.

**thiænara* (sbst., ack. el. gen. pl.)
— i rim med *kæra:* Iv 55,

vara (sbst., »varor», ack.)
Fl 667,

vara (sbst., i förb. *taka vara* med gen.)
Iv 2578, 3359, 3934,
Fl 835,

vara (sbst.? el. adj.? i förb. *taka honom vara*)
Fl 1018, 1956,

vara (adj.)
(nsgm!) Iv 1349, 2937,
Fr 62, 2979,
Fl 812, 816,
(asgm?) Iv 1799,
Fr 560, 1811,
(nsgf!) Iv 5548, 5564,
(asgn?) Fr 1726,
(nplm!) Iv 5368,
Fr 449, 995, 1105, 1260, 1851, 1857,
Fl 763, 1036,
(aplm) Fl 22,
(apln!) Fl 583,

vara (vb, »esse», inf.)
Iv 224, 1086, 1327, 1770, 1877, 2267, 2308, 2912, 3213, 3686,
» 3742, 3851, 4156, 4170, 4796,
Fr 933, 1532, 1789, 1790, 2171, 2306, 2447, 2448, 2604, 2654,
Fl 15, 32, 212, 342, 484, 594, 624, 728, 1003, 1706, 1726, 1727,
» 1793, 1910,
Er 366, 820, 1037, 1354, 1910, 2041, 2354, 2940, 3420, 3625,
» 3889, 4223, 4252, 4318, 4421, 4444,

vara (vb, »varna, underrätta», inf.)
Iv 857,
Fr 267,
Er 280,

? vara (vb opers., »ana», inf.)
Fl 901,

arande

farande (part. pres., pl.)
Er 1522, 4092,

ovarande (adv. el. adj. pl.)
Er 4093,

varande (part. pres., pl.)
Er 1523,

ardh

gardh (sbst.)
(nom. sg.!) Er 1546,
(ack. sg.) Er 2320, 2570,

hardh (adj.)
(nsgm!) Fr 91[1],
(nsgf) Iv 4721,

Kolmardh (ack. el. dat.)
Er 2571,

ospardh (adj.)
(nsgm!) Iv 945,
Fr 92[2],
(asgf!) Iv 4722,
-- (nsgm!) i rim med *radh:* Fl 474,

vardh (sbst.)
Er 2321,

vardh (vb, sg. pret.)
Iv 944,

vikskardh (sbst.)
Er 1547,

[1] Bör kanske läsas *hardher* (: : *ospardher*).
[2] Bör kanske läsas *ospardher* (: : *hardher*).

*ardha

**vardha* (vb, »inträffa», inf.)
— i rim med *gardhe:* Iv 1914,

ardhe

**gardhe* (sbst., dat. sg.)
— i rim med *vardha:* Iv 1913,

hardhe (adj., nplm)
Iv 4937,

spardhe (vb, sg. pret.)
Iv 4938,

are

are (sbst., dat. sg.)
Er 1177,

bare (vb, sg. pret. konj.)
Er 287,

bevare (vb, sg. pres. konj.)
Fr 2260,

**dare* (sbst. nom. sg.)
— i rim med *openbara:* Iv 1625,

Klare (dat.)
Er 1176 (»klara»),

**ospare* (adj., nplm)
— i rim med *fara:* Iv 1578 (»ospara»),

sare (adj., nplm)
Er 4308,
— i rim med *fara:* Iv 3466 (sara»; m. + n.),
— » » *-aro:* Fr 1361,
Er 2961, 4135,

skare (sbst., nom. sg.)
Er 2957,

vare (adj.)

(nplm) Er 2956,

— (nsgm?) i rim med *thære* (el. *thara?*): Fr 1116,

vare (vb, sg. pret. konj.)

Er 286, 4309,

— i rim med *openbara:* Iv 5145,

***aren**

**varen* (vb, 2 pl. pret.)

— i rim med *svara:* Iv 5080 (»varæ»),

aret

faret (part. pret. neutr.)

Er 23, 833, 1816, 2669, 3202, 3533, 4149,

varet (part. pret. neutr.)

Er 24, 832, 1817, 2668, 3203, 3532, 4148,

arf

arf (sbst.)

Iv 4806,

Er 4281,

diarf (adj., nsgf.)

Iv 4805,

tharf (sbst.)

Er 4280,

ark

ark (sbst.)

Er 2527,

Danmark

Er 42, 670, 881, 2599, 2646, 3048, 4023,

mark (sbst, »skog» o. d.)

Iv 167, 311, 367, 481, 701, 2114, 2340, 2801 *(ödhe-)*, 3032, 4528

» 4576,

Fr 694, 1854,

Er 2526,

stark (sbst.)
Er 671,

stark (adj.)
(nsgm!) Iv 366, 480, 2113, 2339, 2802, 4575,
Fr 693,
Er 880, 2598, 3049,
(nsgf) Iv 168, 3031,
Er 41, 4022 *(of-)*,
(nsgn!) Fr 1853,
(aplm!) Er 2647,
(npln el. apln) Iv 312, 700, 4527,
Fr 1643,
— (nsgn!) i rim med *værk:* Iv 4132,

*arker

**starker* (adj., nsgm)
— i rim med *Fiælskarþer:* Iv 2884 *(of-)*,

arl

iarl (sbst.)
Er 243,

Karl
Er 242,

arm

arm (adj., nsgm!)
Er 2867,

barm (sbst., ack. sg.)
Er 3958,

harm (sbst., ack. sg.)
Er 2866, 3959,

arna

barna (sbst, ack. [!] pl.)
Iv 5335.

giarna (adv.)
Iv 5336,

aro

baro (vb, 3 pl. pret.)
Er 443, 593, 999, 1669 *(um-)*, 1896, 2528, 2582 *(up-)*, 2696, 4014,
» 4267, 4433,
— i rim med *sare:* Fr 1362,

hvaro (pron., dsgn)
Er 1569, 3135, 4299,

**klaro* (adj., best dsgf)
— i rim med *bevara:* Iv 664 (»klara»),

varo (vb, 3 pl. pret.)
Er 442, 592, 998, 1568, 1668, 1897, 2529, 2583, 2697, 3134, 4015,
» 4266, 4298, 4432,
— i rim med *-ara:* Iv 740, 2383, 3265, 4035, 4624, 4905, 5347,
Fr 63, 1471, 3072,
Fl 243, 551, 570, 577, 1303,
Er 1399, 1458, 2343, 3254,
— i rim med *sare:* Er 2960 (»vare»), 4134,
— » » *æro:* Fr 2686,
— » » *ar:* Fl 2083,

***arper**

**Fiælskarper*
— i rim med *ofstarker:* Iv 2883,

arre

fiarre (adv.)
Er 1726,

hvarre (pron., dsgf)
Er 1727,

art

hart (adj. neutr. el. adv.)
Er 737, 3899,

hvart (adv.)
Er 2395,

kvart (adj., neutr. sg.)
Er 2394,

openbart (adj., neutr. sg., el. adv.)
Er 2033,

ospart (adj., neutr. sg.)
Er 310, 703, 975, 2032,
— i rim med *marat:* Fr 374, 846,

vart (part. pret. neutr.)
Er 311, 702, 736, 974, 3898,

arva

arva (sbst, »arf», obl. sg.)

Iv 4958,

fordarva (vb, inf.)
Iv 4957,
— i rim med *arve:* Fr 659,

*arve

**arve* (sbst., »arfving», nom. sg.)
— i rim med *fordarva:* Fr 660,

as

Iudas (dat. el. ack.)
Er 3769,

Kalidas (nom.)
Fr 77,

las (vb, sg. pret)
Fr 78,
Er 3768,

ast

bast (sbst.)
Er 2931,

brast (vb, sg. pret.)
Iv 479, 713, 3132, 4916,
Fr 1012, 1808,
Fl 1839, 1865,
Er 811, 1292, 1904, 3245, 3953, 4129,

fast (adv.)
Iv 478, 712, 3131, 4915,
Fr 1011, 1807,
Fl 1838, 1864,
Er 2930, 3244, 3952, 4052, 4128,

kast (sbst., »hög»)
Er 325, 2964,

last (sbst.)
Er 324, 1905, 2965, 4053,

rast (sbst., »mil»)
Er 1293,

rast (adj., neutr. sg., »raskt»)
Er 810,

at

at (part. pret. neutr. af *egha*)
Er 1952,

at (vb, sg. pret. af *æta*)
Iv 2107,
Er 1313,

at (prep. el. adv.)
Iv 1944, 1968 *(thær-)*, 2820, 2843, 2862, 4154, 4210, 4236 *(thær-)*,
» 5035,
Fr 1822, 1939, 1942, 2147,
Fl 648,
Er 1012, 1515, 2129, 2422, 3003, 3575, 3667, 3749, 4111, 4195,
» 4359,

bat (sbst., dat. sg.)
Er 576,

Bat (nom.)
Er 3002,

brat (adj., neutr. sg., el. adv., »brådt»)
Iv 675, 2791, 2967, 4049, 4376, 4678, 4705, 4728, 4756, 5267,
Fr 1144, 1380, 1453, 1768,
Fl 647, 669, 714, 747, 2050,
Er 1361 *(of-)*, 1633 *(of-)*, 1953 *(of-)*,
— i rim med *radh:* Iv 1316 (brath»),

fat (adj. neutr.)
Iv 3842,
Fr 1262, 1764, 1940, 2102,
Er 924 (?), 1360, 1416 *(a-)*, 2735, 2943, 3612, 3659, 3782, 4075,
» 4305,

forsmat (part. pret., neutr.)
Iv 704,
— i rim med *-adh:* Iv 131, 1221, 5675,
Fl 1753,

gat (vb, sg. pret.)
Er 771, 1365, 2246, 2627, 2767, 4063,

grat (sbst.)
Iv 905, 1943, 4163,
Fr 949, 2405,
Er 2497, 3574,

hat (sbst., neutr.)
Er 770, 1013, 2128,

iat (part. pret., neutr.)
Iv 1583, 2004, 2819, 3019, 3631, 4677, 5497,
Fr 868
Fl 350, 670, 1664, 2051,
— i rim med *makt:* Fr 1887,

kat (adj.)
(nsgm!) Iv 4209,
Fr 2514,

(nplm!) Iv 1967, 2837,
Fr 1941,
(aplm!) Iv 2861,
Fr 1763,
(npln) Fr 1055,

lat (sbst.)
Iv 904, 2838, 4164,
Fr 950, 2406,
Er 2423, 2496, 3666, 3748,

**marat* (sbst.)
— i rim med *ospart:* Fr 373, 845,

mat (sbst.)
Iv 2108, 2561, 2844,
Er 733, 870, 989, 1312, 1364, 1514, 2247, 2626, 2766, 3941, 4062,
» 4110, 4194, 4358,
— i rim med *gladh:* Fl 859,

nat (sbst.)
Iv 674, 1582, 2562, 2792, 2968, 3841, 4050, 4235, 4375, 4706,
» 4727, 4755, 5036,
Fr 867, 1143, 1261, 1379, 1454, 1767, 2101, 2148,
Fl 713, 748, 1665,
Er 925, 1417, 1632, 2734, 2942, 3658, 3783, 4074, 4304,
— i rim med *-akt:* Iv 1793,
Fr 1120,
- i rim med *gladh:* Fl 1231,

sat (adj., »sant», neutr. sg. el. adv.)
Iv 2003, 3020, 3632, 5268,
Fl 349 *(o-)*,
Er 412, 2873 *(ful-)*,
— i rim med *sakt:* Fl 916,

sat (adj., »förlikt», apln)
Iv 5498,

**sat* (part. pret. af *sætia*, nsgm!)
— i rim med *ræt:* Fl 959[1],
— » » *stadh:* Iv 210,

[1] Den ursprungliga läsarten har sannolikt varit *sæt*.

sat (vb, sg. pret.)
Iv 705, 4153,
Fr 1056, 1821,
Er 732, 871, 988, 3940,

skat (sbst.)
Er 2872,

stat (part. pret. neutr. af *stædhia*)
Er 413,

vat (adj., »våt»)
(nsgn) Er 3613,
(asgn) Er 577 (?),
(npln) Fr 2513,

ata

granata (sbst., pl.)
(nom.) Fr 169,
(ack.) Fl 1094,

grata (vb)
(inf.) Iv 1177, 2939, 4157,
Fr 1473,
Fl 375,
(3 pl. pres.) Iv 867,
— (inf.) i rim med *kate:* Iv 2842,

hata (vb, inf.)
Iv 567, 2492, 5246, 5378, 5586,

iata (vb, inf.)
Iv 231, 5265, 5542,[1]

kata (adj., aplm)
Fr 376,

---

[1] Ordet, som i texten på alla tre ställena skrifves »iætta», har på de två sista ställena till rimord *sata* (eller *satta?*).

lata (sbst.)
(dat.) Iv 5627[1],
(ack.) Iv 3075, 4725 (?, dat.?, *um-*),
Fl 376, (dat.?),

lata (vb)
(inf.) Iv 116, 232 *(for-)*, 566, 729, 1176, 1805, 1893, 2130, 2491,
» 2940, 4158, 4343 *(for-)*, 4487, 5377 *(for-)*, 5452, 5585,
» 5592,
Fr 1474, 3027 *(be-)*,
Fl 161, 1347, 1442,
Er 306, 552, 2408,
(3 pl. pres.) Iv 866,
— (inf.) i rim med *sato:* Iv 4144,
Er 4006,

mata (sbst, »sätt» m. m., obl. sg.)
Iv 115, 728, 1806, 1894, 2129, 3076, 4344, 4488, 4726, 5245, 5451,
» 5591,
Fr 170, 375, 3028,
Fl 162, 1095, 1346, 1443,
Er 553, (»matho»), 1117, 2409 (»matho»),
— i rim med *kate:* Fl 54 (»mato»),
— » » *saka:* Fl 278,

plata (sbst., nom. sg.)
Er 307, 1116,

sata (adj., »förlikt»)
(aplm) Iv 5541[2],
(aplf) Iv 5266[2],

strata (sbst., ack. el. dat. sg.)
Iv 5628[3],

*ate

**kate* (adj., nplm)
— i rim med *-ata:* Iv 2841,
Fl 53,

[1] I rim med »strata» (för *strato?*), bör kanske läsas *latom*.

[2] I rim med *iata* (eller *iatta?*).

[3] Rimordet »lata» bör kanske ändras till *latom*, i sammanhang därmed kunde »strata» rättas till *strato*.

ater

ater (adv.)
Iv 781,
Er 111, 2689, 3374, 4020,

grater (sbst., nom. sg.)
Er 112,

later (sbst., »skratt»)
Iv 780,

later (vb, sg. pres.)
Er 2688, 3375, 4021,
— i rim med *plator:* Er 2335,

ato

ato (vb, 3 pl. pret.)
Er 447, 709, 1679, 4307,

gato (vb, 3 pl. pret.)
Er 2788, 4248,

mato (sbst, obl. sg.)
Er 3140,

sato (vb, 3 pl. pret.)
Er 446, 708, 1678, 2789, 3141, 4249, 4306,
— i rim med *lata:* Iv 4143,
Er 4007 (»satha»),

*ator

**plator* (sbst., ack. pl.)
— i rim med *later:* Er 2334,

*atta

**satta* (adj., nplf; jfr *sata*)
— i rim med *matto:* Iv 5292,

atte

atte (vb, sg. pret. af *egha*)
Iv 2110, 3579, 4613,
Fr 715,
Fl 1938,

Er 229, 630, 758, 823, 1005, 1092, 3313, 3344,
— i rim med *mattom:* Fr 1432,

iatte (vb, sg. pret.)
Iv 644,
Fr 716 (»iate»),
Fl 1939,

matte (vb, sg. pret.)
Iv 645, 2109, 3580, 4614, 5165,
Er 273 *(for-)*, 631 (pl.?) 667, 1004 *(for-)*, 1844 *(for-)*, 2393 *(for-)*,
» 2812, 3410 *(for-)*,
— i rim med *rakte:* Iv 2514,

satte (adj., nplm)
Iv 5166,
Er 228, 272, 666 *(o-)*, 759, 822 *(o-)*, 1093, 1845, 2392, 2813, 3312,
» 3345, 3411,

*atto

**matto* (vb, 3 pl. pret.)
— i rim med *satta:* Iv 5291, (»matte»),

*attom

**mattom* (1 pl. pret.)
— rim med *atte:* Fr 1431 (»mattæ»),

ava

**begava* (vb, inf.)
— i rim med *havo:* Fr 2657,

gava (sbst., nom. sg.)
Er 813 *(morghon-)*,

grava (sbst., gen. sg)
Iv 953,

hava (vb, inf.)
Iv 952,
Er 812, 2302, 2433, 3684,
— i rim med *-avo:* Iv 829, 1645, 2465,
Fr 1186,
Fl 1949,

— i rim med *-avo:* Er 642[1], 1452, 1961, 1994, 2388, 3573,
— » » *ladha:* Fr 2659,

iava (vb, inf.)
Er 2432, 3685,

trava (vb, inf.)
Er 2303,

avet

gravet (part. pret., neutr.)
Er 3546,

havet (sbst., best. sg.)
Er 3547,

avo

gavo (sbst., obl. sg. el. ack. pl.)
Iv 1557,
Fr 3016,
Fl 325[2], 2011,
Er 1829, 3176,
— i rim med *hava:* Iv 828, 1644, 2466,
Fr 1185,
Fl 1948 (dat. pl.?),
Er 1453 *(morghon-)*, 1960 *(morghon-)*,
» 1995, 2389, 3572 (»gawa»),
— i rim med *nadhe:* Iv 230,

gavo (vb, 3 pl. pret.)
Er 4321,

havo (sbst., obl. sg. el. ack. pl.)
Iv 1556 (»hafva»),
Fr 3015,
Fl 326, 2010,
Er 1828, 3177, 4320,
— i rim med *-ava:* Fr 2658,
Er 643,

---

[1] Rimordet »haffwa» är dock möjligen att uppfatta som nom. sg.
[2] Kan möjl. uppfattas ss. vb (3 pl. pret.).

e

Birge (nom.)
Er 3253,

Darie (nom.)
Fl 1945,

e (adv.)
Er 628, 3472, 3632, 3968,

Florie (nom.)
Fr 2389,

fængilse (sbst.)
Er 1604,

Hallande (dat.)
Er 879,

kesare (dat. el. ack.)
Fl 309,

le (sbst., ack. pl.)
Er 2790,

le (vb, inf.)
Iv 1280, 2380,
Fr 1326,
Er 132, 3508,

Mortarie (dat. el. ack.)
Fl 183, 218,

ne (interj.)
Fr 502,
Er 3473,

nordhmænnene (sbst., best. nom. pl.)
Er 3143,

Norighe
(dat.) Er 1835, 3042, 4538,
(nom.?) Er 2882,

se (vb)
(inf. el. 3 pl. pres.) Iv 105, 485, 823, 862, 938, 969, 996, 1052,
» 1351, 1376, 1584, 1745, 2120, 2136, 2379,
» 2784, 2936, 3367, 3790, 3820, 4089, 4106,
» 4482, 4584, 4820 *(til-)*, 5060,
Fr 599, 654, 860, 908, 1325, 1497,
Fl 184, 217, 248, 302, 582, 1365, 2015,
Er 131, 600, 629, 1024, 1064, 1258, 1577,
» 1592, 1605, 1834, 1913 *(ater-)*, 2568,
» 3142 *(for-)*, 3210, 3509, 3564, 3628,
» 3655, 3969, 4089, 4132,
(1 pl. pres.) Iv 2871,
(2 pl. pres.) Fr 1121,
Fl 1700 (?),

ske (vb, inf.)
Iv 968, 997, 1281, 1585, 4105, 4583, 4659, 4819, 5467,
Fr 501, 859, 904,
Fl 247, 581, 810, 1701,
Er 1025, 1376, 1593, 1912, 2023, 2552, 3629, 3703, 4465, 4539,

skre (vb, sg. pret. af *skria*)
Fr 947,

te (vb, inf.)
Iv 484, 822, 1079, 1377, 1746, 2119, 2763, 2935, 4481, 4660,
Fr 653, 2086,
Fl 809, 1364.

tve (grundtal, nom. mask.; jfr *tva*)
Er 1086, 1223, 1377,

the (pron.)
(nsgf) Er 1945,
(nplm) Fr 600, 632, 2590,
Fl 301, 310, 1944,
Er 878 (neutr.?), 1087, 1259, 1372, 1576, 2022, 2569, 2791,
» 2883, 3043, 3252, 3565, 3702, 3773, 4088, 4133, 4464,
(aplm) Iv 863.
Er 3633,
(npln) Fl 585 (m. + f.), 2014 (m. + f.), 2084,

thre (grundtal)
(nom. mask.) Iv 2783,
Fr 631, 903,
Er 3211,
(ack. mask.) Iv 2764, 3903,
Fl 2085,
Er 1222, 1944,
(nom. fem.) Iv 2135, 3819 (mask.?),
(ack. fem.) Fr 1498,
Er 2553,
(nom. neutr.) Iv 1350,
(ack. neutr.) Er 1732 (?),

ve (interj. el. sbst.)
Iv 106, 939, 1053, 1078, 2872, 3368, 3789, 3904, 4090, 5059, 5468,
Fr 907, 948, 1122, 2085, 2390, 2589,
Fl 586,
Er 601, 1065, 1373, 1733, 3654, 3772,

edde

bredde (vb, sg. pret.)
Er 4425,

ledde (vb, sg. pret.)
Er 4424,

**spredde* (vb, sg. pret.)
— i rim med *tedhe:* Fr 95 (»spredhe»),

edh

bedh (vb, pret.)
(sg.) Iv 483, 2200, 2725, 2899,
Fr 2592, 2830, 2971, 3081,
(3 pl.!) Fr 964,

bredh (sbst., för *bred[d]*?)
Fr 69, 2820,

bredh (adj.)
(nsgm!) Iv 4807,
Fr 247, 1099, 2319,

(asgm!) Iv 3251,
Fr 852, 1396,
(nsgf) Er 2003[1], 2307, 4469,
(nsgn!) Fr 861 (?),
Er 3966,

edh (sbst.)
Iv 608, 1192, 3134, 5516,

hedh (sbst.)
Iv 2071, 3881,
Fr 105, 555,
Er 2258,
— (dat. el. ack. sg.) i rim med *redha:* Iv 1981[2],

ledh (sbst.)
Iv 643, 655, 2472, 2602, 2798, 3052, 3531, 3624, 3806, 4000, 4076,
» 4165, 4312, 4691, 5384, 5515,
Fr 70, 102, 290, *(samu-)*, 545, 556, 656, 848, 944, 963 *(samu-)*,
» 1100, 1257, 1270, 1297, 1338, 1354, 1384, 2320, 2411, 2819,
Fl 1567, 2033,
Er 188, 760, 1846, 2002, 2102, 2259, 2674, 3346, 3804, 3967
» *(samu-)*, 3999, 4081, 4468,

ledh (adj.)
(nsgm!) Iv 3015,
Fr 191, 655,
Fl 1694,
(nsgf) Er 3637,
(nplm!) Iv 4441,

ledh (vb, sg. pret.)
Iv 2407,
Fr 263, 1103, 1273, 2591,
Er 4260 *(for-)*,

redh (sbst.)
Er 2675,

---

[1] Versens slut har tydligen från början haft lydelsen *ægha ær lang oh bredh.*

[2] Den ursprungliga läsarten är kanske *hedhe* (jfr hs. F) eller *hedha.*

redh (vb, sg. pret.)
Iv 482, 501, 642, 654, 1611, 2049, 2199, 2345, 2471, 2708, 2797,
» 2900, 3438, 3532, 3623, 3805, 3882, 3999, 4166, 4311, 4500,
» 4692, 5383,
Fr 101, 106, 136, 248, 264, 289, 546, 847, 851, 862 (?), 943, 1104,
» 1258, 1269, 1274, 1337, 1383, 1395, 2829, 2854, 2972, 3082,
Fl 2032,
Er 1847, 2306, 3636, 3998, 4080, 4261,
— i rim med *blef:* Fr 275,
— » » *mer:* Fr 1240,

skedh (part. pret.)
(nsgm!) Fr 192,
(nsgf) Iv 500,
(nsgn el. asgn!) Iv 455, 2707,
Fr 135, 1298, 2853,
(npln) Iv 1610,

skredh (vb, sg. pret.)
Iv 2601,
Fr 2412,

svedh (vb, sg. pret.)
Iv 2050, 3016, 3157,

tedh (part. pret., nsgm!)
Fl 1695,

vredh (adj.)
(nsgm!) Iv 454, 609, 2346 (fem.?), 2408, 3051, 3133, 3252, 3437,
» 4075, 4442, 4499,
Fl 1566,
Er 187, 761 *(of.)*, 2103, 3347, 3805,
(nsgf) Iv 1193, 2072, 2726, 3158, 4808,

vredh (vb, sg. pret.)
Fr 1353,

edha

bredha (adj.)
(aplf) Er 4191,
(npln!) Fl 2027,

**bredha* (vb, inf.)
— i rim med *redho:* Er 3537,

edha (sbst., ack. pl.)
Er 254,

**edha* (vb, inf.)
— i rim med *redho:* Er 2349,

ledha (vb, inf.)
Er 255,
— i rim med *redho:* Iv 4497,
Fl 1959,
Er 1585, 2958,

redha (vb, inf.)
Fl 2026,
Er 4190,
— i rim med *skedhe:* Er 3418 *(be-)*,
— » » *redho:* Fl 1835 *(op-)*,
— » » *hedh* (el. *hedhe?* el. *hedha?*): Iv 1982,
— » » *mera:* Fr 1576,
— » » *flere* (el. *flera*): Fr 2479,

**vredha* (adj., nplf)
— i rim med *redho:* Iv 114 (»vredhe»),

edhas

bedhas (vb, inf.)
Er 1010,

ledhas (vb, inf.)
Er 1011, 2778,

vredhas (vb, inf.)
Er 2779,

edhe

**edhe* (sbst., nom. pl.?)
— rim med *redho:* Fr 2526[1],

[1] Kanske är *edha* här ursprungligare; mindre sannolik synes sg. *edher*, ehuru predikat i sg. föregår.

**hedhe* (sbst., dat. sg.)
— i rim med *ledho:* Iv 3306,

**redhe* (sbst.)
— i rim med *mera:* Fr 177 *(örsa-),*

**skedhe* (sbst.)
— i rim med *beredha:* Er 3419 *(paska-),*
— » » *redho:* Er 899,

skedhe (vb, sg. pret.)
Iv 527,
Er 2785, 2895, 3341,

tedhe (vb, sg. pret.)
Iv 526,
— i rim med *redho:* Iv 241,
Fl 1234,
— » » *spredde:* Fr 96,

vredhe (sbst.)
Er 2894, 3340,
— i rim med *-edho:* Iv 292, 3288, 4883,
Fr 2444,

vredhe (adj., nplm)
Er 2784,

edher

edher (vb, sg. pres.)
Er 2137,

hedher (sbst.)
Er 114, 1872, 2799, 3825, 4220,
— i rim med *-idher:* Er 100, 704,

ledher (adj., nsgm)
Er 4221,

sedher (part. pret., nsgm)
Er 113, 1873, 2798,

vredher (adj., nsgm)
Er 2136, 3824,
— i rim med *nidher:* Er 3863,

*edho

**ledho* (sbst., obl. sg.)
— i rim med — *-edhe:* Iv 3305 (»ledha»), 4884 (»ledhe»),

**redho* (sbst., i förbindelsen *til redho)*
— i rim med *-edha:* Iv 113, 4498,
Er 1584, 2959,
— i rim med *-edhe:* Iv 242, 291, 3287,
Fr 2443, 2525,
Fl 1235,
Er 898,
— i rim med *ridha* (?): Fr 2601,
— » » *beta:* Iv 1825 (»redha»),
— » » *mera:* Fr 1677,
— » » *flere:* Fr 484,

**redho* (adj.)
— i rim med *-edha:* Fl 1834, 1958,
Er 2348 (»redha»), 3536,
— i rim med *mena:* Fr 564,

ef

blef (vb, sg. pret.)
Er 2876,
— i rim med *redh:* Fr 276,

bref (sbst.)
Er 2877,
— i rim med *gæf:* Er 1074, 1838,

dref (vb, sg. pret.)
Iv 2067 *(for-)*,

ref (vb, sg. pret.)
Iv 2068,

ei

ei (adv.)
Iv 1529, 3762, 3908, 4436, 4980, 5132,
Fl 941, 1319,
Er 1277, 2077, 2123,

nei (interj.)
Iv 1528, 3761, 3907, 4435, 4979, 5131,
Fl 940, 1318,
Er 2076,

tornei (sbst.)
Er 1276, 2122,

eis

franseis (sbst.)
Fr 1229,

korteis (adj., nplm!)
Fr 1230,

ek

blek (adj., nsgf)
Iv 4149,
Fl 88,
Er 907,

lek (sbst.)
(dat. el. ack. sg.) Iv 3142, 4150, 4509,
Fl 87,
(nom. sg.) Er 906,
— (dat. el. ack. sg.) i rim med *-ik:* Er 225, 1098, 3053, 3864,

stek (sbst.)
Iv 3141, 4510,

*el

**Abel* nom.)
— i rim med *til:* Er 570,

**del* (sbst.)
— i rim med *til:* (nom. sg.) Er 338, 4254 (ack.?), 4361 (ack.?),
(ack. sg.) Er 230, 544, 850, 1210, 1890 *(thu-*
» *sande-)*, 2828 *(thsidhia-)*, 4032,

*ela

**dela* (vb, inf.)
— i rim med *helan:* Iv 3941,

*elan

**helan* (adj., asgm)
— i rim med *dela:* Iv 3942 (»hela»),

em

hem (sbst., ack. el. dat. sg., el. adv.)
Iv 23, 1721, 2907, 3654,
Fr 837, 1360, 2542,
Fl 18, 61, 66, 1990,
Er 110, 175, 496, 830, 905, 950, 1353, 1581, 1636, 1692, 1721,
» 1802, 1936, 2257, 2666, 2759, 2773, 2978, 3037, 3075, 3108,
» 3414, 3429, 3486, 3589, 3821, 4141, 4157, 4364,
— i rim med *-en:* Iv 3947,
Fr 2671, 2715,
Fl 323,
Er 1341,

hvem (pron.)
Er 742,

rem (sbst.)
Iv 3041,

tvem (grundtal, dat.)
Er 2758,

them (pron.)
Iv 24, 1722, 2908, 3042, 3653,
Fr 838, 1359, 2541,
Fl 17, 62, 65, 1532, 1533, 1991,
Er 109, 176, 497, 535, 743, 831, 904, 951, 1352, 1580, 1637, 1693,
» 1720, 1803, 1937, 2256, 2667, 2772, 2979, 3036, 3074, 3109,
» 3415, 3428, 3487, 3588, 3820, 4140, 4156, 4365,
— i rim med *fæm:* Er 375,

Varn(h)em (nom.)
Er 534.

***ema**

**svema* (vb, inf.)
— i rim med *væghna:* Iv 279.

en

ben (sbst.)
Iv 4451, 5001,
Fr 155, *(fils-)*, 383 *(fils-)*, 2532,
Fl 726, 1848 *(axla-)*, 1859,
Er 3872,

en (grundtal el. pron.)
(nsgm) Iv 446, 3112, 3304, 3373, 3504, 4771, 5567,
Fr 139, 337, 1623,
Fl 1035.
(asgm) Er 1597,
(nsgf) Iv 2215, 2649, 4271, 4774, 5499,
Fr 388,
Fl 1325,
(asgf!) Fr 1491*,
— (nsgf) i rim med *hem:* Iv 3948,

igen (adv. el. prep.)
Iv 222, 636, 1291, 1345, 1733, 1758, 1761, 3111, 3303, 3951, 4307,
» 4674, 4773, 4942, 5002, 5500, 5568,
Fr 140, 338, 759, 1543, 1814, 2266, 2313, 2430, 2889,
Fl 245, 482, 730, 1034, 1324, 1849, 1858,
Er 50, 471, 954, 1217, 1356, 1639, 2700, 2847, 2907, 3087, 3243,
» 3480, 3873, 4143, 4208, 4513,
— i rim med *hem:* Fr 2672, 2716,
Fl 324.

men (sbst.)
Iv 221, 2606, 5420,
Fr 2511, 2531, 2890,
Er 470, 2846, 4209,

ren (adj.)
(nsgm) Fl 981, 989,
Er 3973 *(o-)*,
(npln) Fr 2512,

sen (adj.)
(nsgm) Iv 447, 3374, 4673, 4941,
Fr 1813, 2265,
Fl 481,
Er 49, 1357 *(of-)*, 2701, 3481, 4142,
(nsgf) Iv 4272,
Fr 2429,
(nplm!) Iv 4452,
Fr 1778,

sken (vb, sg. pret.)
Iv 1757, 2216, 2650,
Fr 156, 161, 364, 1492, 1777,
Fl 298,

sten (sbst.)
Iv 2605,
Fr 162, 363 *(malmar-)*, 384, 387,
Fl 297 *(karbunkel-)*, 725, 980, 988 *(karbunkel-)*,
Er 955 *(Mora-)*, 1216, 2906, 3086 *(ladh-)*, 3242, 3972, 4512
» *(Mora-)*,
— i rim med *hem:* Er 1340,

Sten
Er 1638,

sven (sbst.)
Iv 637, 1290, 1344, 1734[1] 1762[1], 3503, 3952, 4308[1], 4772, 5419,
Fr 760, 1544, 1624, 2314,
Fl 246, 729,
Er 1596,

[1] Texten har på dessa tre ställen »(riddara ok) svena», men så väl rimmet som en jämförelse med Fr 2314 och Fl 246 (äfvensom, eburu i mindre mån, Iv 3503, 4772, 5419 och Fr 760) göra sannolikt, att substantiven i denna förb. ursprungligen förekommit i *sg.* (med kollektiv betydelse).

ena

ena (adv. el. adj.)
Iv 62, 621 *(all-)*, 626 *(all-)*, 1163, 1599, 2016 *(all-)*, 2382, 2475,
» 2643, 3527, 3656 *(all-)*, 4340, 5387 *(all-)*, 5652 *(all-)*,
Fr 21, 131, 354, 527, 850, 1715, 1735, 1891, 1927, 1952, 2155,
» 2197, 2297 *(all-)*, 2978, 3063, 3077,
Fl 579,
— i rim med *-ene:* Iv 102, 1010,
Fr 2549,

**florena* (sbst., ack. pl.)
— i rim med *rene:* Fl 491,

grena (sbst., ack. pl.)
Iv 1152,

klena (adj., aplm)
Fr 842 (dat.?),

Lena (gen.)
Er 2446,

mena (sbst., gen. pl.)
Iv 4289,
Fr 1716,

mena (vb, »förhindra» m. m., inf.)
Iv 4339,

mena (vb, »tro» m. m.)
(inf.) Iv 61, 2644,
Fr 132, 2034,
(sg. pres.) Iv 1153, 1786 (konj.?) 3528 (konj.?),
Fr 1900,
Er 4343,
(3 pl. pres.) Iv 865,
Fr 2186, 2758 (pret.?),
— (sg. pres.) i rim med *rene:* Fr 11,

rena (adj.)
(obest. aplm) Iv 2876 *(o-)*,

(best. nsgf) Iv 208, 1162, 1335,
Fr 1899, 2033, 2298,
Fl 580,
(best. dsgn el. asgn) Fr 158, 2339, 2965,
Fl 1090,
— (best. nsgf) i rim med *menen:* Iv 1084,

stena (sbst., pl.)
(nom.) Fr 353,
(gen.) Er 3227,
(ack.) Iv 207 (dat.?), 1334 (dat.?),
Fr 157 (dat.?), 841 (dat.?), 2966 (dat.?), 3031 (dat.?), 3078,
Fl 1091,
Er 4183,
— (ack.) i rim med *-ene:* Fl 2957 *(karbunkel-)*,
Fl 530,
— (nom.) i rim med *reno:* Fr 171, 2953,

svena (sbst., pl.)
(nom.) Iv 620, 2015, 3655, 5651,
Fr 22, 849, 1736, 1951, 2340, 2977, 3032,
Er 2447, 4182, 4342 (gen.?),
(ack.) Iv 627, 864, 1598, 1785, 2381 (nom.?), 2476, 2875 *(stekara-)*,
» 4290, 5388,
Fr 528, 1892, 1928, 2156 (dat.?), 2185 (dat.?) 2198, 2757
» (dat.?), 3064,
Er 3226,
— rim med *sene:* Iv 1991 (gen.), 2331 (nom.),
Fr 1339 (ack.),
Er 3788 (nom.),
— i rim med *eno:* Iv 3721 (ack.),
Fr 213 (nom.), 690 (nom.),
Fl 1811 (nom.),
Er 1274 (nom.),
— i rim med *mera:* Fr 3123 (ack. el. dat.),[1]

---

[1] Så i texten (efter hs. A); de öfriga hss. ha *flere*.

*ene

**bene* (sbst., dat. sg.)
— i rim med *stena:* Fl 529 *(fils-)*,

**mene* (sbst., dat. sg.)
— i rim med *ena:* Iv 1011,

**rene* (adj.)
— i rim med *-ena:* Fr 12 (best. nsgm), 2550, (best. nsgm), 2958
» (obest. nplm),
Fl 492 (obest. nplm),

**sene* (adj., nplm)
— i rim med *ena:* Iv 101, 1992, 2332,
Fr 1340 *(of-)*,
Er 3789,

*enen

**menen* (vb, 2 pl. pres.)
— i rim med *rena:* Iv 1085 (»mena»),

*eno

**eno* (grundtal el. pron., dsgn)
— i rim med *svena:* Iv 3722 (»ena»),
Fr 214 (»ena»), 689 (»ena»),
Fl 1810,
Er 1275,

**reno* (adj., best. nplm)
— i rim med *stena:* Fr 172 (»rena»), 2954 (»rena»),

er

baner (sbst.)
Er 2954, 3240,

er (sbst.)
Iv 4276,

Haralder
Er 1487,

**Holmger* (nom.)
— i rim med *flere:* Er 36,

ler (sbst.)
Iv 1664,

ler (vb, sg. pres.)
Iv 1075,

mer (adv. el. adj. i komp.)
Iv 1665, 2634, 2881, 3399, 4275,
Fr 1094,
Fl 149, 230,
Er 123, 1486, 1609, 2346, 2540 *(ivir-)*, 2955, 3714,
— i rim med *redh:* Fr 1239,

panzer (sbst.)
Iv 3400,

portaner (sbst.)
Fl 1292,

ser (vb, pres.)
(sg.) Iv 1074,
Fr 1093,
Fl 150, 229, 1293,
(2 pl.) Iv 346, 2882,

sker (vb, sg. pres.)
Er 124, 1608, 2541, 3241, 3715,

taster (sbst.)
Er 2347,

ter (vb, sg. pres.)
Iv 347, 2633,

era

**dostera* (vb, inf.)
— i rim med *flere:* Fr 3053,

flera (adj. komp., neutr. sg.)
Iv 5210,
Fr 1080,

**kriera* (vb, inf.)
— i rim med *flere:* Er 1110,

mera (adj. komp. neutr. sg. el. adv.)
Iv 3231, 3610, 4456, 5168. 5209,
Fr 1579,
Er 673, 2707,
— i rim med *flere:* Iv 2405, 3144, 5147,
Fr 606, 1209, 1506, 1617, 1700, 2007, 2190,
» 2345, 2468, 2938,
Fl 555,
Er 867,
— i rim med *portanæra:* Fl 1924,
— » » *redha:* Fr 1575,
— » » *redhe:* Fr 178 (»mere»),
— » » *redho:* Fr 563, 1678,
— » » *svena*[1]*:* Fr 3124,

**panzera* (sbst., nom. pl.)
— i rim med *flere:* Er 103,

soldera (vb. inf.)
Er 672, 2706,

thera (pron., gen. pl.)
Iv 3232, 3609, 4455, 5167,

ere

flere (adj. komp., pl.)
Iv 75, 4328, 4347,
Fr 349, 636, 709,
Er 547, 1562, 1862, 2744, 3146, 3484, 4067, 4126,
— i rim med *-era:* Iv 2406, 3143, 5148,
Fr 605, 1210, 1505, 1618, 1699, 2008, 2189,
» 2346, 2467, 2937, 3054,

---

[1] Så endast hs. A (= texten), de öfriga hss ha *flere*.

— i rim med *-era:* Fl 556,
Er 104, 866, 1111,
— i rim med *kæmmenære:* Fr 414,
— » » *(kæmme-, porta-) næra:* Iv 4118,
Fr 2912,
Fl 1941,
— i rim med *spyria:* Iv 3002[1],
— » » *redha:* Fr 2480[2],
— » » *redho:* Fr 483,
— » » *Holmger:* Er 35,

Genovere (dat. el. ack.)
Iv 4327[3],

mere (adj., komp.)
(nsgm) Fr 710,
Er 546, 1563, 1863, 3147, 3485, 4127,
(sgf) Iv 76, 4348,
Fr 350,
Er 2745, 4066,
(pl.) Fr 635[4],

es

Daries
Fl 1154,

Flores
Fl 1155,

esta

fresta (vb, inf.)
Er 137,

tavesta (sbst., ack. pl.)
Er 138,

---

1 Endast i texten (efter hs. A), i hss. BC förekomma helt andra rimord.
2 Ordet kan här uppfattas ss. neutr. sg. *(flera)*.
3 Så enligt hss. BC; A (textkodex) har *-vare*.
4 Här bör möjl. läsas *mera*.

et

bet (vb, sg. pret.)
Iv 3165, 4925,
Er 3093,

bret (part. pret., neutr.)
Fr 322,

bret (adj., neutr. sg.)
Fr 3160,

et (grundtal el. pron., neutr. sg.)
Fl 295,
Er 2210,

-het (i sbst.)
1. *drukkenhet*
Fr 390,
2. *kristenhet.*
Er 2719,
3. *könhet*
Er 1626,
4. *manhet*
Er 4520,
5. *rikhet*
Fr 321,
6. *smælikhet*
Er 2131,
7. *thorparahet*
Fr 3159,
8. *værdhelikhet*
Er 3584,
9. *værdhughet*
Er 409,
10. *ædhelahet*
Er 213,

het (adj., neutr. sg. af *heter*)
Er 1672,

let (part. pret. neutr. af *ledha*)
Er 2138,

let (part. pret. neutr. af *leta*)
Iv 666, 900, 1702, 3982, 4067, 4579,
Fr 440,

let (adj., »led», neutr. sg.)
Er 651, 839, 1673, 1983, 2603, 3951,

ret (part. pret. neutr. af *redha*)
Iv 2112,
Er 838, 1460, 2692, 3204, 3504, 3553,

set (part. pret. neutr.)
Iv 303, 667, 901, 1701, 2111, 3981, 4068, 4580, 5582,
Fr 199, 439, 1196,
Fl 1201,
Er 1437, 1461, 1922, 1982 *(fore-)*, 2139, 2211, 2602, 2693, 3205,
» 3505, 3552, 3950,
— i rim med *leta:* Iv 873,

sket (part. pret. neutr.)
Fr 200, 1195 (fem.?),

slet (vb, sg. pret.)
Iv 3166,

spret (part. pret. neutr. af *spredha*)
Er 650, 1436 *(ut-)*,

svet (sbst.)
(nom.!) Iv 4926,
Fr 1705,
(ack.) Er 1571,

tet (part. pret., neutr.)
Iv 304, 5581,
Fl 1200,
Er 1923,

thet (sbst.)
Er 1570 *(o-)*, 1627 *(o-)*, 2774 *(o-)*, 3092 *(o-)*, 3585,

vet (part. pret. neutr. af *veta*, »gifva»)
Fl 296,

vet (vb, sg. pres)
Fr 389, 1706,
Er 212, 408, 2130, 2718, 2775, 4521,
— i rim med *leta:* Iv 3879,
Fr 195,

eta

beta (vb, inf.)
Iv 2794,
— i rim med *redho* (el. *redha?*): Iv 1826,

heta (vb, inf.)
Iv 2774, 3760, 3856, 3960, 5620,

leta (vb, inf.)
Iv 237, 926, 2773, 2793, 3759, 3855, 3959,
Er 3559,
— i rim med *heten:* Iv 3496,
Fr 1187,
— i rim med *-et:* Iv 872[1], 3880[1],
Fr 196[1]

Luneta (ack.)
Iv 5619,

sveta (vb, inf.)
Iv 927,

veta (vb, »gifva», inf.)
Iv 238,
Er 3558,

[1] I stället för *leta* har kanske texten ursprungligen haft ett eljest icke i fsv. uppvisadt sbst. *let* (jfr vn. *leit*).

*eten

**heten* (vb, 2 pl. pres.)
— i rim med *leter:* Iv 5065 (»heta»),
Fr 1073 (»heta»),
— i rim med *leta:* Iv 3495 (»heta»),
Fr 1188 (»heta»),

eter

heter (vb, sg. pres.)
Iv 5024, 5485,
Fl 1258,
Er 15,

leter (vb, sg. pres.)
Iv 331 (»letar»), 5023, 5486,
Fl 1259,
Er 16,
— i rim med *heten* (»heta»): Iv 5066 (»lata»[1]),
Fr 1074 (»letar»),

reter (vb, sg. pres.)
Iv 332,

etz

betz (part. pret. neutr. af *bedhas*)
Er 4121,

spetz (sbst.)
Er 4120,

*eva

**greva* (sbst., ack. pl.)
— i rim med *gæva:* Er 3192,

*eya

**Keya* (gen. el. ack.)
— i rim med *sighia:* Iv 2749,

[1] Synes vara tryckfel; jfr Fr 1074.

***eyar**

**Keyar* (nom.?)
– i rim med *sighia:* Iv 650,

***eye**

**Keye* (nom.)
— rim med *thighia:* Iv 1620,

***eyghe**

**Keyghe* (nom.)
— i rim med *sighia:* Iv 99,

***eyær**

**Keyær* (nom.)
— i rim med *sigher:* Iv 536[1],

i

avi (interj.)
Fr 1406,

Flori (nom.)
Fr 2633 (»florie»).

fri (adj.)
(nsgm!) Iv 444,
Fr 554,
Er 2292,
(nsgf) Iv 3649,
Fr 2634 (»frie»),
(nsgn!) Fr 20, 1626,
(nplm!) Fr 1234, 1796,
Er 1653, 4349,
(aplm!) Er 3057,

hvi (pron., dsgn)
Er 516, 1019, 2293, 2717,

[1] Om denna och de fyra näst föregående formerna af namnet på konung Artus drottsete behöfver det väl knappast anmärkas, att korruption sannolikt föreligger, men att det f. n. synes vara hopplöst att återställa de ursprungliga läsarterna.

i (prep. el. adv.)
Iv 2214, 3650,
Fr 2939,
Fl 306,
Er 517 *(thær-)*, 1557 *(thær-)*, 2328 *(ut-)*, 3056 *(thær-)*, 3796,
» 3848 *(thær-)*, 4348 *(ut-)*,

i (pron. pers.)
Er 1018, 2125,

kompani (sbst.)
Fr 19, 553, 1233, 1583, 1625, 1795,
Er 1566, 1652, 3797,

kri (sbst.)
Er 1556,

Lombardi
Fl 305,

Normandi
Fr 1584,

skri (sbst.)
Fr 1405,

ti (grundtal)
Iv 445, 2213,
Fr 2940,
Er 335, 1567, 2329, 2716, 3849,

vi (pron. pers.)
Er 334, 2124,

ia

amia (sbst., nom. sg.)
Fr 2118,

Floria
(nom.) Fr 2427, 3168,
(obl.) Fr 2117,

fria (adj., nplf)
Fr 2428,

Normandia (obl.!)
Fr 3167,

Soffia (nom.)
Er 454,

svia (sbst., gen. pl.)
Er 455,

idh

Arvidh (nom.!)
Er 1850, 2064, 2592, 3893,

bidh (sbst.)
Er 1758, 2207,

blidh (adj.)
(nsgm!) Iv 3451, 5717,
Fr 3133,
Er 715 *(o-)*, 1663 *(al-)*,
(asgm!) Er 305 *(o-)*,
(nsgf) Iv 3765,
(nplm!) Iv 5297 (sg.?),
(nplf!) Iv 44,

fridh (sbst.)
(nsg) Fr 2877,
Er 453, 3608, 4234 *(o-)*,
(asg) Er 72, 259, 462 *(hem-)*, 489 *(o-)*, 528 *(o-)*, 926, 964, 1815
» (nom.?), 2043, 2065, 2142, 2465 *(o-)*, 2593 *(o-)*, 2869,
» 3007, 3231 *(o-)*, 3407, 3569, 4145, 4462,

Holavidh (ack.)
Er 3224, 4099,

idh (sbst.)
Fl 94 *(vadha-)*, 596,

kvidh (sbst., »mage», ack.)
Fr 1147,

kvidh (sbst., »lidande», obl. sg.)
Iv 3452[1], 3668[2], 3800[3], 4560[4], 5718[5],

lidh (sbst., fem.)
Fr 240 *(bærgha-)*, 1343,
Er 3366,

lidh (sbst., neutr.)
Er 463 *(gardhs-)*,

nidh (sbst.)
Er 3446,

nidh (adv.)
Iv 702,
Fr 819,
Er 258, 691, 1319, 1526, 1898, 1971, 2143, 2624, 3006, 3126,
» 3208, 3225, 3230, 3264, 3551, 3791, 3836, 3841, 3892, 4098,
» 4144, 4270, 4355, 4400,

ridh (sbst.)
Iv 1668, 2143, 2417, 3355, 3513, 3667, 3766, 3799, 3901, 4390,
» 4543, 4559, 4953, 5615,
Fr 315, 1169, 1859, 2087, 2097, 2284, 2496, 2720, 2783, 2878,
» 2893, 3134, 3166,
Fl 99, 595, 1043,
Er 47, 584, 2180, 3158, 4242,

sidh (sbst., sg.)
(nom.!) Iv 4389,
Fr 1148,
Er 68, 452, 1166, 1410, 1899, 2548, 3568,

---

[1] Enligt hss. BDF; texten har *qwidhe*.
[2] Enligt hss. EF; texten har *qwidhe*.
[3] Enligt hs. B; texten har *qwidho*.
[4] Enligt hs. B; texten har *qwidhe*.
[5] Enligt hs. F; texten har *qwidhe*.

(ack.) Iv 5058,
Fr 658, 3048,
Fl 1042,
Er 71, 216, 1814, 1851, 1926, 3447, 3837,

stridh (sbst.)

Iv 1669, 2144, 2324, 2418, 3356, 3421, 3514, 4954, 5042, 5186,
» 5298,
Fr 1344, 2088, 2784,
Er 48, 304, 585, 714, 794, 862, 3159, 4165, 4243, 4335,

tidh (sbst.)

Iv 43, 2323, 3422, 3902, 5041, 5616,
Fr 820, 1170, 2098, 2283 *(nætter-)*, 2495 *(middags-)*, 2719 *(vin-*
» *ters-)*, 2727 *(pingizdagha-)*, 2894 (d:o), 3165,
Fl 93, 100 *(somars-)*,
Er 795, 863, 1662 *(mikels-)*, 2181 *(somars-)*, 3367 *(morghons-)*,
» 4164, 4334 *(mikels-)*,

Tividh

(nom.!) Er 690,
(dat.) Er 2464,

vidh (sbst., ack. sg.)

Er 1527, 4235,

vidh (adj.)

(nsgm!) Fr 316,
(dsgf!) Fr 2728,

vidh (prep. el. adv.)

Iv 703, 4544, 5057, 5185,
Fr 239, 657 *(thær-)*, 1860, 3047 *(thær-)*
Er 67, 217, 488, 529, 927, 965, 1167, 1318, 1411, 1759, 1927,
» 1970, 2042, 2206, 2549, 2625, 2868, 3127, 3209, 3265, 3406,
» 3550, 3609, 3790, 3840, 4271, 4354, 4401, 4463,

idha

bidha (vb)

(inf.) Iv 234, 282, 381, 453, 553, 633, 948, 1088, 1203, 1676, 1719,
» 1888, 1974, 2175, 2338, 2432, 2540, 2656, 2918, 3104,
» 3427, 3957, 4645, 4786, 5317,

(inf.) Fr 266, 281, 511, 539, 618, 803, 812, 857, 865, 1025, 1167,
» 1245, 1272, 1420, 1479, 1590, 2801,
Fl 24, 421, 1950,
Er 303, 687, 1367, 1709, 1842, 2309, 2663, 3121, 3233, 3476,
» 3679, 4095,
(3 pl. pres.) Fl 2036,
— (inf.) i rim med *blidhe:* Fr 1804,
— » » » *-idho:* Iv 2512, 3180, 3248, 4912, 5626,
— » » » *fordærva*[1]*:* Iv 3241,

blidha (adj.)
(aplm) Fr 1364, 1378,
Er 521 *(o-)*,
(nplf) Iv 1101,
— (nsgf!) i rim med *sidho:* Iv 2377,
— (aplm) » » *kvidho:* Fl 837,
— (nplf) » » *bidhen:* Iv 1190 *(o-)*,

kvidha (sbst.)
(nom. sg.) Er 520,
(obl. sg.) Iv 345, 1055, 1100, 3636, 3763, 3986,
Fr 116, 1151, 1363 (»qwidh»), 1377,
— (obl. sg.) i rim med *tidhe:* Iv 959,
— » » » » *bliva:* Iv 4255,

kvidha (vb, inf.)
Iv 5318,
Fr 534,

lidha (sbst., nom. el. ack. pl., »backar»)
Iv 166 (dat.?),
Er 12,

lidha (vb, inf.)
Iv 2553,
Fl 422 *(for-)*,
Er 3238, 3734,

ridha (sbst., ack. el. dat. sg.)
Iv 4242,

[1] Olika i de öfriga hss.; ursprungliga läsarten oviss.

ridha (vb)

(inf) Iv 165, 233, 281, 344, 452, 552, 632, 1054, 1089, 1138, 1677,
» 1720, 1887, 1973, 2176, 2431, 2539, 2554, 2655, 2917, 3103,
» 3297, 3329, 3764, 3848, 3958, 4646,
Fr 115, 124, 265, 282, 512, 533, 540, 617, 804, 811, 858, 866,
» 1152, 1168, 1246, 1271, 1419, 1480, 1589, 2802,
Fl 1818, 1951, 2037,
Er 923, 1708, 1843, 2308, 3232, 3678, 3735,
(3 pl. pres.) Fr 2999,
Fl 23, 777,
— (inf.) i rim med *-idhe:* Iv 4386,
Fl 1963,
Er 611,
— (3 pl. pres.) i rim med *blidhe:* Fr 81,
— (inf.) i rim med *bidhia:* Iv 1716,
Fr 2850,
— (inf.) i rim med *sidho:* Iv 1637,
Fr 1734, 1874,
— (3 pl. pres.) i rim med *vidhan:* Fr 1704,
— (inf.) i rim med *bliva:* Iv 1993, 4097, 5618,
Fr 295,
— (inf.) i rim med *redho:* Fr 2602[1],

sidha (adj., aplm)

Fl 288[2],

**skridha* (vb, inf.)

— i rim med *mila:* Fl 664,

smidha (vb, inf.)

Er 1736,

stridha (vb, inf.)

Iv 18, 949, 1139, 1202, 2337, 3298, 3330, 3635, 4241,
Fr 1026,
Fl 1819,

---

[1] De flesta hss. ha i stället *ledhæ*, som dock ej synes ge god mening.
[2] Kan också uppfattas som nplm *(sidhe)*.

Er 302, 686, 922, 1366, 1737, 2662, 3120, 3239, 3477, 4094,
— i rim med *sidho:* Iv 3404,

tidha (sbst., ack. pl.?)
Iv 17, 380, 3428, 3847, 3985, 4785,
Fr 28, 46, 123, 3058,
Fl 778,
— i rim med *sidho:* Fr 1753 (»tidhe»),
— » » *ridhen:* Iv 1705,

vidha (adj., aplm)
Fl 287[1],

vidha (adv.)
Fr 27, 45 (?), 3000, 3057,
Er 11,

idhan

bidhan (sbst.)
Er 3290,

ridhan (sbst.)
Er 1121,

sidhan (adv.)
Er 1120, 3291,

**vidhan* (adj., asgm)
— i rim med *ridha:* Fr 1703 (»vidha»),

idhande

ridhande (part. pres.)
Iv 443,
Er 873, 3724,

tidhande (sbst.)
Iv 442,
Er 872, 3725,

---

[1] Kan också uppfattas som nplm *(vidhe)*.

idhe

blidhe (adj., nplm)
Iv 5161,
Er 3494, 3710,
— i rim med *-idha:* Fr 82, 1803,
— » » *kvidho:* Iv 1071 *(o-)*,

lidhe (sbst. pl., »lemmar»)
(nom.) Er 2070,
(ack.) Er 560,

sidhe (sbst. pl., »seder»)
(nom.) Er 2071,
(ack.) Er 561,

sidhe (i förbindelsen *um sidhe[r]*)
Er 3711,

smidhe (sbst., neutr.)
Er 3495,
— i rim med *ridha:* Er 610,

stridhe (sbst., ack. pl.?)
Iv 5162[1],

**tidhe* (sbst., nom. el. ack. pl.)
— i rim med *-idha:* Iv 958, 4385,
Fl 1962,

idhen

**bidhen* (vb. 2 pl. pres., »bedjen»)
— i rim med *oblidha:* Iv 1191 (»bidhia»),

lidhen (part. pret., nsgm)
Er 1407 *(half-)*,

ridhen (part. pret., nsgm)
Er 1406,

**ridhen* (vb, 2 pl. pret)
— i rim med *tidha:* Iv 1706 (»ridho»),

---

[1] Textens »stridha» synes af skrifvaren vara menadt ss. sg.; om läsarter i andra hss. ger upplagan ingen upplysning.

idher

bidher (vb, sg. pres., »beder»)
Iv 421, 593, 825, 2254, 2461, 2545, 3337, 3707, 3773, 3932, 3998,
» 4048, 5380, 5522, 5662,
Fr 662, 1215,
Fl 365, 390, 614, 1331, 1881,
Er 323, 1269, 1602, 2133, 2519, 2915, 3389, 3731,

blidher (adj., nplm)
Er 2781 *(o-)*,

fridher (sbst., nom. sg.)
Er 1331,

idher (pron. pers.)
Iv 824, 1213, 1420, 1442, 1813, 2462, 2528, 2711, 3363, 3492,
» 3534, 3571, 3708, 3833, 3997, 4024, 4047, 4086, 4227, 4619,
» 4877, 5128, 5202, 5252, 5324, 5415, 5518, 5535, 5645, 5661,
Fr 269, 513, 856, 920, 1060, 1216, 1564, 2344, 2897,
Fl 1468,
Er 322, 350, 1603, 1607, 1613, 2097, 2132 (gen.?), 2235 (gen.?),
» 3388, 3730,
— i rim med *liver:* Iv 5610,
Fr 740,

nidher (adv.)
Iv 323, 420, 592, 779, 928, 954, 1457, 1488, 2401, 2546, 2944,
» 3043, 3338, 3364, 3394, 3914, 4159, 4228, 4460, 4501, 5056,
» 5398, 5521, 5646,
Fr 334, 456, 661, 1042, 1059, 1563, 2057, 2073, 2146, 2343, 2898,
Fl 366, 613, 1333, 1880,
Er 1268, 1477, 1519, 1606, 1658, 1680, 2126, 2518, 2914,
— i rim med *sigher:* Fr 778, 2976,
— » » *-edher:* Er 705, 3862,

ridher (vb, sg. pres.)
Iv 2527, 3533,
Fr 855,

sidher (sbst., nom. sg.)
Iv 1489, 3044,
Fr 514, 1960,

sidher (i förbindelsen *um sidher*)
Iv 4032, 4553, 4972,
Er 2780,
— i rim med *ofblygher:* Er 1345,

sidher (adv., komp.)
Fr 2058,
Er 351, 2096, 2234,

tidher (sbst., ack. pl.)
Fl 389, 1469,

vidher (adv. el. prep.)
Iv 324, 778, 929, 955, 1212, 1421, 1443, 1456, 1814, 2253, 2402,
» 2712, 2943, 3393, 3491, 3572, 3774, 3834, 3913, 3931, 4023,
» 4031, 4085, 4160, 4459, 4502, 4554, 4620, 4878, 4971, 5055,
» 5127, 5201, 5251, 5323, 5379, 5397, 5416, 5517, 5536,
Fr 270, 333, 455, 919, 1041, 1959, 2074, 2145,
Fl 1330, 1332,
Er 1330, 1476, 1518, 1612, 1659, 1681, 2127,
— i rim med *hedher:* Er 99,

idhet

bidhet (part. pret., neutr., »utstått»)
Er 3133,

**bidhet* (part. pret., neutr., »bedt»)
— i rim med *givet:* Iv 652,

lidhet (part. pret., neutr.)
Er 1968,

ridhet (part. pret., neutr.)
Er 1969, 3132,

idhia

bidhia (vb, inf.)
Er 1199,
— i rim med *ridha:* Iv 1715,
Fr 2849,
— i rim med *lydha:* Iv 140,

thridhia (ordningstal, asgn)
Er 1198,

idhne

bidhne (part. pret., nplm)
Er 2369 *(o-)*,

ridhne (part. pret., nplm)
Er 2368,

idho

**kvidho* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *blidha:* Fl 838,
— » » *oblidhe:* Iv 1070,

lidho (vb, 3 pl. pret.)
Er 3707,

ridho (vb, 3 pl. pret.)
Er 3706,

**sidho* (sbst.)
— (obl. sg.) i rim med *-idha:* Iv 2378, 3179, 3403, 5625,
Fr 1733,
— (nom. el. ack. pl.) i rim med *-idha:* Iv 1636, 3247, 4911,
Fr 1754, 1873,

**slidho* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *bidha:* Iv 2511 (»slidha»),

idhugh[er]

lidhugh(er) (adj., nsgm)
Er 1072,

sidhugh(er) (adj., nsgm)
Er 1073,

ie

Florie
(nom.!) Fr 2613, 2717,
(obl.) Fr 2754,

frie (adj., nplm)
Fr 2614,

Normandie (obl.)
Fr 2718, 2753,

if

kif (sbst.)
Fr 1327,
Er 146, 282, 3279, 4016, 4158, 4331, 4496,

knif (sbst., ack. sg.)
Iv 4586, 4933 *(plato-)*,
Fl 395, 1796,

lif (sbst)
Iv 3263, 4585, 4934,
Fr 971, 1063, 1328, 1349, 1350 *(modhor-)*, 1438, 3121,
Fl 396, 1797,
Er 145, 283, 3278, 4017, 4159, 4330, 4497,

vif (sbst)
Iv 3264,
Fr 972, 1064, 1437, 3122,

ifne

fordrifne (part. pret, nplm)
Er 960, 1861,

thrifne (adj., nplm)
Er 961, 1860 *(ful-)*,

iggia

liggia (vb, inf.)
Iv 548, 2505,

thiggia (vb)
(inf.) Iv 2506,
(3 pl, pres.) Iv 549,

igh

Hælevigh
Er 796,

stigh (sbst., nom.!)
Er 797,

ighat

lighat (part. pret., neutr.)
Er 2584, 3721,

thigat (part. pret., neutr.)
Er 3720,

thigat (adv.)
Er 2585,

igher

digher (adj.)
(asgm!) Er 40,
(nsgf) Er 3371,

sigher (sbst., ack. sg.)
Er 39, 3370,

**sigher* (vb, sg. pres.)
— i rim med *nidher:* Fr 777, 2975,
— » » *Keyær* (?): Iv 537,

ighia

sighia (vb, inf.)
Iv 33, 122, 135, 339, 2647, 2777, 3215, 3294, 3485, 3634, 5087,
Fr 930, 1393,
Fl 340, 922,
— i rim med *Keya* (?): Iv 2750,
— » » *Keyar* (?): Iv 651,
— » » *Keyghe* (?): Iv 100,

thighia (vb, inf.)
Iv 34, 121, 136, 340, 2648, 2778, 3216, 3293, 3486, 3633, 5088,
Fr 929, 1394,
Fl 339, 923,
— i rim med *Keye* (?): Iv 1621,

ik

avik (sbst.)
Fr 1030,

Brunsvik
Er 1160,

Erik
Er 29, 373, 590, 632, 1446, 1840, 1876, 2385, 2684, 2724, 2862,
» 2878, 3166, 3359, 3436, 3523, 3652, 3672, 3690, 3777, 4060,
» 4381, 4527,
— i rim med *lek:* Er 224, 3052,

fik (vb, sg. pret.)
Iv 733, 937, 1160, 1319 *(unt-)*, 1353, 1382 *(unt-)*, 2010, 2115,
» 2217, 2224 *(ater-)*, 2292 *(unt-)*, 2450, 2532, 2583, 2597, 2611,
» 3147, 3272 *(unt-)*, 3434, 3973, 4168, 4196 *(unt-)*, 4316, 4714,
» 4842 *(unt-)*, 5555, 5634 *(unt-)*,
Fr 403, 447, 585, 818 *(unt-)*, 1022, 1033, 1283, 2639, 2695,
Fl 509, 689, 1237, 1393, 1502,
Er 1665, 1824, 1870 *(unt-)*, 2350, 2727, 3426, 3644 *(unt-)*, 3847,
» 3978, 4058, 4485,

Frædherik
Fr 29, 85, 311, 423, 492, 525, 642, 651, 703, 733, 743, 801, 999,
» 1021, 1051, 1071, 1191, 1197, 1205, 1306, 1507, 1530, 1687,
» 1755, 1913, 1978, 2002, 2096, 2174, 2177, 2234, 2257, 2272,
» 2289, 2517, 2605, 2635, 2640, 2649, 2669, 2692, 2756, 2781,
» 2809, 2832, 2843, 2921, 3088,
— i rim med *underlikt:* Fr 2497,

gik (vb, sg. pret.)
Iv 732, 1161, 1318, 1352, 1574 *(for-)*, 2009, 2116, 2203, 2218,
» 2223 *(for-)*, 2242, 2291, 2449, 2531, 2584 *(for-)*, 2598, 2612,

Iv 2721 *(for-)*, 2833, 2963, 3271, 3433, 4115, 4167, 4195, 4315,
» 4713 *(for-)*, 4763 *(for-)*, 4841, 4936, 5556, 5633,
Fr 404, 448 *(for-)*, 780 *(be-)*, 817, 1034, 1132, 1284, 1829 *(for-)*,
» 2105 *(op-)* 2271, 2329, 2696,
Fl 415, 510, 690, 1236, 1474 *(op-)*, 1660,
Er 1664, 1825 *(mis-)*, 1871, 2351 *(mis-)*, 2726 *(ut-)*, 3427 *(be-)*,
» 3645, 3846 *(up-)*, 3979 *(mis-)*, 4059 *(be-)*, 4484 *(be-)*,
— i rim med *Malnrit:* Fr 3073,

kvik (adj.)
(nsgm!) Iv 2052,
(asgm!) Iv 1041,
(nsgf) Iv 5322, 5612,
Fl 257, 412, 832,
(asgf!) Fl 196,

lik (sbst.)
Fl 347,
Er 2530, 4430,

lik (adj.)
(nsgm!) Fl 598, 1431, 1523,
(nsgf) Iv 4618,
Fl 699, 706,
(asgf!) Fr 2990 (?),
(nplm!) Iv 435 (?),
i sammansättningar:
1. *föghelik*
(nsgf) Er 619,
2. *hedherlik*
(npln) Iv 276,
3. *hemelik*
(nsgm!) Fl 274,
(asgn!) Fr 2201 (adv.?),
4. *hövelik*
(nsgm!) Er 633, 1161, 3535,
5. *illalik*
(nsgf) Iv 4993,

6. *kostelik*
(nsgm!) Fr 2600,
(asgf!) Fl 1065,
7. *kænne(r)lik*
(nsgm!) Iv 2142,
8. *lystelik*
(nsgm!) Fl 1372 (npln?),
9. *ovinnelik*
(nsgf) Fr 1265,
10. *ridderlik*
(nsgm!) Fr 1756,
11. *skadhelik*
(nsgf) Er 3372,
12. *toktelik*
(nsgm!) Fr 33,
13. *underlik*
(nsgf) Fr 1399 (adv.?),
(aplf!) Fr 2989 (adv.?),
(npln) Iv 275, 1022,
14. *ængizlik*
(nplm!) Iv 555 (?),

-lik i följande sammansatta adverb
1. *blidhelik*
Iv 4831,
Fl 1220,
2. *bradhelik*
Fl 1476,
3. *daghelik*
Fr 202,
4. *dyghdhelik*
Iv 201, 1538, 2257,
Fr 231, 2211,
Fl 694,
5. *græle(r)lik*
Fl 1786,
6. *gæme(r)lik*
Fr 3025,

7. *hardhelik*
Iv 990,
8. *harmelik*
Fl 1270,
9. *hedherlik*
Fr 1602, 2636,
10. *hemelik*
Iv 1835,
Fr 749, 1982,
Fl 1306, 1362, 1512,
Er 2036,
11. *hiærte(r)lik*
Iv 1535, 1729, 5721,
Fr 717,
Fl 607, 1381,
12. *idhelik*
Fl 128, 1023,
13. *innerlik*
Iv 1552, 2118, 3487, 4206, 4701,
Fr 1433, 1445, 1774, 1914,
Fl 520, 549, 876, 1120, 1207, 1248, 1676,
14. *iæmerlik*
Iv 909,
Fr 1023,
15. *liuvelik*
Fr 1198, 2024, 2691, 2755, 2831, 3087.
Fl 435, 550, 1452, 1964,
16. *nadhelik*
Iv 4591, 4880,
Fr 227, 718, 750, 1052, 2327, 2650,
Fl 1946,
17. *nödhelik*
Iv 4557.
18. *ondelik*
Fr 2116,
19. *raskelik*
Iv 3380,
Fr 2507, 2749,
Fl 258, 1503,

20. *ridderlik*
Fr 1830,
21. *rikelik*
Fl 760, 1173,
22. *rædhelik*
Iv 287, 3148,
23. *rættelik*
Fr 34,
Fl 1604,
24. *sanne(r)lik*
Iv 554, 572, 582, 1073, 1901, 2685, 2731, 3107, 3811, 3978, 4415,
» 4797, 5043, 5142, 5492, 5677,
Fr 406, 1192, 1825, 2239, 2423, 3172,
Fl 237, 1136, 1187, 1334, 1668, 1742,
25. *sarlik*
Fl 914,
26. *skiutelik*
Fr 344, 586, 1007, 2173,
Fl 731, 1288, 1392, 1491, 1525,
27. *skyndelik*
Fr 1029,
Fl 1457,
28. *skæmelik*
Fr 1118,
29. *stadhelik*
Fl 1342,
30. *stoltelik*
Fr 2762 (adj.?),
31. *stötelik*
Fl 1072,
32. *særlik*
Fr 2199,
33. *sötelik*
Fl 1462, 1524, 1530,
34. *toktelik*
Fr 1972, 1987,
35. *underlik*
Iv 1046,
Fr 435,

36. *vadhelik*
Iv 2204, 3783,
Fl 1423,
37. *vislik*
Fr 2301,
38. *visselik*
Fr 44,
Fl 919, 1310, 1661,
39. *vredhelik*
Fr 2518,
ynkelik se *ömkelik*
40. *ændelik*
Iv 4120,
41. *ængislik*
Iv 3371, 4935,
42. *æværdhelik*
Fr 3200,
43. *ömkelik*
Iv 2051 (»ynke-»),
Fr 960,
Fl 1475 (»önke-»), 1582 (»önke-»),

mik (pron. pers.)
Iv 124, 134, 179, 183, 202, 288, 314, 336, 506, 583, 965, 991,
» 1008, 1047, 1115, 1147, 1247, 1284, 1465, 1534, 1539, 1730,
» 1836, 1902, 1921, 2258, 2274, 2295, 2443, 2705, 2716, 2723,
» 2732, 2948, 3150, 3273, 3385, 3488, 3500, 3518, 3540, 3672,
» 3812, 3977, 4119, 4188, 4504, 4592, 4662, 4694, 4815, 4832,
» 4994, 5017, 5044, 5073, 5115, 5321, 5437, 5450, 5470, 5506,
» 5570, 5576, 5611,
Fr 212, 228, 312, 652, 682, 687, 708, 726, 734, 802, 875, 882,
» 981, 987, 1024, 1072, 1117, 1131, 1154, 1156, 1160, 1292,
» 1446, 1508, 1730, 1880, 2032, 2115, 2133, 2200, 2208, 2212,
» 2261, 2290, 2463, 2554, 2782, 2806, 2860, 2874,
Fl 132, 411, 436, 451, 460, 831, 877, 898, 921, 929, 1245, 1249,
» 1256, 1261, 1276, 1289, 1311, 1343, 1363, 1373, 1376, 1387,
» 1413, 1477, 1487, 1513, 1575, 1593, 1654, 1761, 1790, 1903,
» 1909, 1947,

Er 343, 357, 372, 427, 780, 981, 1594, 1985, 2685, 3653, 3691,
» 3855, 4061,
— i rim med *Malnrit:* Fr 530,
— » » *lek:* Er 3865,

Otrik

Fr 625, 704,

-rik (sbst., = *rike*) i sammansättningarna:

1. *himerik*

Iv 936, 2117, 2165, 2715, 2987, 3281, 4702, 5569, 5722,
Fr 42, 779, 876, 1000, 1773, 2328, 3199,
Fl 608, 683, 1377, 1677, 1787,
Er 342, 356, 426, 618, 1447, 1595, 1795, 2504, 3100, 3522, 4070.

2. *iordherik*

Fr 2424,

3. *konungsrik*

Fl 1935,

rik (adj.)

(obest. nsgm!) Iv 3045, 4416, 5491,
Fr 30, 41, 201, 626, 839, 1266, 1323, 1529 (dsgn?),
» 1826, 2121, 2262, 2599, 2765, 2922,
Fl 282, 452, 746, 786, 928, 1186, 1260, 1688, 1716
» 1764, 2034,
Er 2531, 2805, 2937, 4431,
(obest. asgm!) Iv 4617,
Fr 681, 959, 1842, 1977 (best.?), 2508 (best ?),
(obest nsgf) Iv 3995, 4145,
Fr 1988,
Fl 348, 1453,
(obest. dsgf el. asgf!) Iv 1072,
Fr 405, 1971[1], 1981[1], 2023[1],
Fl 1307[1],
(obest. nsgn!) Fr 424, 436,
(obest. nplm!) Fr 2873,
(obest. gplm!) Fl 951 (aplm?),

[1] Eller bestämd form?

(obest. aplm!) Fr 2670,
(obest. npln) Fr 2240,
(best. nsgm!) Fr 43, 491[1], 1189[1], 1305[1] 1434[1] 1613[1], 1729[1], 2449,
» 2553,
Fl 317, 1583,
(best. nsgf!) Fr 1601[1], 2031[1], 2095[2], 2207[1],
Fl 705,

sik (pron. pers.)
Iv 184, 434, 573, 908, 1023, 1146, 1383, 1553, 1575, 2241, 2834,
» 2964, 3046, 3372, 3379, 3784, 3974, 4146, 4503, 4558, 4764,
» 5018, 5505,
Fr 86, 211, 343, 641, 1008, 1155, 1324, 1400, 1614, 1688, 1841,
» 2001, 2106, 2134, 2178, 2233, 2302, 2330, 2450, 2606, 2750,
» 2761, 2766, 3171,
Fl 195, 273, 597, 693, 700, 745, 785, 950, 1022, 1064, 1073, 1121,
» 1137, 1163, 1177, 1456, 1463, 1490, 1510, 1522, 1531, 1574,
» 1655, 1689, 1717, 1743, 1765, 1934, 1965, 2035,
Er 30, 276, 591, 781, 980, 1794, 1841, 1877, 1984, 2037, 2384,
» 2505, 2725, 2863, 2879, 3023, 3101, 3167, 3358, 3373, 3437,
» 3673, 3776, 3854, 4071, 4380, 4526,
— i rim med *-ikt:* Iv 1513,
Fr 357,
— i rim med *lck:* Er 1099,

Slezvik
Er 2804,

slik (adj.)
(nsgm!) Fl 281,
(asgm!) Er 3534,
(npln) Iv 2166,
(apln) Fl 318 (?),

Sverik
Er 2975, 3196,

---

[1] Eller obestämd form? Också öfriga i detta sammanhang anförda ställen medgifva olika uppfattning.

svik (sbst.)
Iv 1040, 2686, 2724, 3108, 3657, 4798, 5449, 5678,
Fl 238, 684, 791, 915, 920, 1244, 1335, 1380, 1430, 1511, 1605,
» 1669, 1757,
Er 277, 2974,

thik (pron. pers.)
Iv 123, 133, 180, 313, 335, 507, 964, 1009, 1114, 1246, 1285,
» 1464, 1922, 2141, 2273, 2296, 2444, 2706, 2722, 2947, 2988,
» 3149, 3274, 3282, 3386, 3499, 3517, 3539, 3658, 3671, 3996,
» 4116, 4187, 4205, 4607, 4608, 4661, 4693, 4816, 4879, 5074,
» 5116, 5141, 5438, 5469, 5575,
Fr 232, 526, 725, 744, 840, 881, 982, 988, 1153, 1159, 1190, 1206,
» 1291, 1879, 2122, 2202, 2258, 2464, 2805, 2810, 2844, 2859,
» 2874 1/2, 3026,
Fl 127, 131, 416, 459, 519, 732, 759, 792, 899, 918, 1162, 1172,
» 1176, 1206, 1221, 1257, 1271, 1277, 1386, 1412, 1422, 1486,
» 1592, 1756, 1760, 1791, 1902, 1908,

vik (sbst., f.; jfr *Bruns-*, *Slezvik*)
Er 2936 *(sio-)*,

vik (sbst., n.; jfr *avik)*
Er 3022, 3197,

Yrrik
Fr 688, 707,

ika

Frædherika (mask.)
(nom.) Fr 1878, 1995, 2904,
(ack.) Fr 1938,

lika (sbst.)
(obl. sg.) Iv 1391, 1863 (»likæ»), 2019,
(nom. pl.) Iv 4330,
Fr 2994,
(ack. pl.) Fr 1750,
— (ack. pl.) i rim med *rike:* Fr 924,
Er 90 *(riddara-)*,

lika (adj.)
(asgf) Iv 1210,

-lika i sammansatta adjektiv:
1. **stoltelika*
— (aplm) i rim med *riko:* Fr 2666.
2. *toktelika*
(nplf) Fr 1955,
3. *underlika*
(nplf) Fr 2993,
(apln!) Fr 419,

lika (adj, jfr mnt. like)
(asgn) Fr 3144 (adv.?),
— (i förbindelsen *til lika*) i rim med *rike:* Fl 69,

lika (vb)
(inf.) Iv 3119, 5207 *(for-)*,
Fr 396, 1732,
Fl 151,
(sg. pres.) Iv 4672,
— (inf.) i rim med *-rike:* Iv 1197,
Er 1095 *(for-)*,

-lika i sammansatta adverb:
1. *almænne(r)lika*
Fr 3061,
— i rim med *rike:* Fr 1915, 2929, 3039,
2. *dyghdhelika*
Fr 3105,
3. *fastelika*
Fr 489,
4. *hadhelika*
Er 3753,
5. *hedherlika*
Fr 2360,
— i rim med *rike:* Fr 3191,
6. **hemelika*
— i rim med *-rike:* Er 2561,

7. *hiærtelika*

Fr 675,
Fl 152,
— i rim med *rike:* Fl 221,

8. *hærmelika*

Iv 5095,

9. **hövizlika*

— i rim med *rike:* Fr 347, 1488,

10. *idhelika*

Fl 2080,
— i rim med *rike:* Fr 3117,

11. *innerlika*

Fr 2705,
— i rim med *rike:* Fl 1323,

12. **iæmerlika*

— i rim med *rike:* Fr 1476,

13. **minnelika*

— i rim med *rike:* Fr 2711,

14. *nadhelika*

Fr 3137,

15. *raskelika*

Fr 1667,
— i rim med *rike:* Fr 1551,

16. **ridderlika*

— i rim med *rike;* Fr 1684, 1810,
— » » *riko:* Fl 1837,

17. *sannelika*

Iv 5579,
— i rim med *rike:* Fl 641,

18. *skiutelika*

Fl 27, 1506,
— i rim med *rike:* Fr 562,

19. *skæmelika*

Fl 1804,

20. *stoltelika*

Fr 2974,
— i rim med *rike:* Fr 1656,

21. **sötelika*

— i rim med *rike:* Fl 1673,

22. *toktelika*

Fr 1877,

— i rim med *riko:* Fr 3075,

23. *unskelika*

Fr 3188,

24. *viselika*

Fr 2903,

25. *ængislika*

Iv 4923,

Fl 1842,

26. *æværdhelika*

Fl 512[1],

— i rim med *rike:* Fr 2221, 3212,

— » » *rikan:* Fr 2492,

rika (adj.)

(obest. asgf) Fr 1956[2],

(obest. asgn!) Fr 420,

(obest. aplm) Fr 251 (nom.?), 699, 1937, 2188, 2706 (dat.?), 2973,

» 3062, 3143, 3187,

Fl 28, 1805,

(obest. nplf l. aplf) Iv 4329, 4681,

Fl 511,

(obest. npln l. apln!) Fr 395, 459, 3106 (f. + n.), 3138 (?; *ful-*),

Fl 2081 (f. + n.),

(best. dsgm l. asgm) Fr 1668,

(best. nsgf) Fr 2359,

Fl 1507,

— (obest. nsgn!) i rim med *-like:* Fr 2647,

slika (adj.)

(aplf) Iv 4682,

— (asgf) i rim med *-ike:* Fl 445,

— (aplm) » » *-ike:* Iv 5004,

[1] Kan uppfattas ss. adj. (asgf).

[2] Kanske hellre att uppfatta som best. form (*-o*).

svika (vb; jfr *svikia*)
(inf.) Iv 1211, 1390, 2020, 4671, 5096, 5208, 5580,
Er 3752,
(3 pl. pres.) Iv 1864,
— (inf.) i rim med *-ike:* Iv 1250, 2790,
Fr 128, 2610,

vika (vb)
(inf.) Iv 3120, 4924,
Fr 460, 490, 700, 1731, 1749, 1996, 2187,
Fl 1843,
(3 pl. pres.) Fr 252,
— (inf.) i rim med *rike:* Iv 725,
Fr 588, 938, 945,

Yrika (ack.)
Fr 676 (»iyrikæ»),

*ikan

**rikan* (adj., asgm)
— i rim med *-lika:* Fr 2491 (»rikæ»),

*ikat

**likat* (part pret. neutr.)
— i rim med *-iket:* Er 539, 854, 1304 *(for-)*, 2815 *(for-)*, 3455
» (»forlikit»),

ike

Frædherike
(nom.) Fr 254,
(dat.) Fr 3067,

like (sbst., mask., nom. sg.)
Iv 5198,
Fr 1926,
Er 2797 *(riddara-)*, 3435, 4277, 4503,
— i rim med *-ika:* Iv 1251,
Fl 446,

like (sbst., neutr., dat. el. ack. sg.)
— i rim med *svika:* Fr 127,

-*like* (adj., nplm) i sammansättningarna:
1. *kostelike*
— rim med *rika:* Fr 2648,
2. *stoltelike*
Fr 2732,

rike (sbst.)
Fr 253,
Er 4276, 4540,
— i rim med -*ika:* Fr 259, 937, 1487, 1552, 3192,
Fl 1672 (»rika»),
Er 89,
i följande sammansättningar:
1. *Frankrike*
Fr 1621, 2731,
2. *himirike*
Iv 5197,
Fl *2097*,
Er 1221, 4502,
— i rim med -*ika:* Iv 1196, 2789,
Fr 3211,
3. *iordherike*
Fl *2096*,
— i rim med -*lika:* Fr 1916,
4. *konungsrike*
Fr 3068,
5. *Sverike*
Er 883 (gen.?), 2796,
— i rim med -*ika:* Er 1094, 2560,

rike (adj.)
(obest. nplm) Fr 204, 1925,
Er 3434,
(best. nsgm) Fr 1622,

— (obest. nplm) i rim med *-ika:* Iv 724, 5003,
Fr 561, 923, 1475, 1655, 1809.
» 2222, 2609, 2712, 2930,
» 3040, 3118,
Fl 70, 222, 642,
— (obest. dsgf) i rim med *-ika:* Fl 1322 (»rika»),
— (best. nsgm) » » *-ika:* Fr 348, 587, 946, 1683,

slike (adj., nplm)
Fr 203,
Er 882, 1220, 4541,

iket

miket (adj., neutr. sg.)
Er 3932,

**riket* (sbst., best. sg.)
— i rim med *-ikat:* Er 538, 855, 1305, 2814, (dat.?), 3454 (dat?;
» *konungs-*),

sviket (part. pret. neutr.)
Er 3933,

ikia

fikia (vb, inf.)
Iv 1954,

svikia (vb, inf.; jfr *svika*)
Iv 1953 (»svika»),

ikka

drikka (vb, inf.)
Fl 241,

hikka (sbst., obl. sg.)
Fl 242,

ikkat

skikkat (part. pret. neutr.)
Er 1396, 3021, 3466,

stikkat (part. pret. neutr.)
Er 1397 *(ut-)*, 3020 *(up-)*, 3467 *(up-)*,

*iko

**riko* (adj., best.)
— (dsgf) i rim med *-lika:* Fr 2665 (»rikæ»),
— (nplm) » » » Fl 1836 (»rika»),
— (dplm) » » » Fr 3076 (»rika»),

ikt

Benedikt
Er 222,

**fikt* (sbst.)
— i rim med *Malnrit:* Fr 932,

likt (adj., neutr. sg.)
Iv 4178, 5242,
Er 1809,
i sammansättningar:
1. *hövelikt*
Er 1190,
2. **radhelikt*
— i rim med *sik:* Iv 1512,
3. *thorvelikt*
Er 4259,
4. *underlikt*
Iv 1431, 2781, 3507, 3697, 5107,
— i rim med *Frædherik:* Fr 2498,
5. *ömkelikt*
Fl 1384 (»önke-»),

rikt (sbst.)
Er 223, 1145,
— i rim med *sik:* Fr 358,

rikt (adj., neutr. sg.)
Er 1808,

slikt (adj., neutr. sg.)
Iv 1430, 2782, 3508, 3698, 4177, 5108, 5241,
Fl 1385,
Er 1144, 1191, 4258,

il

skil (sbst.)
Iv 1300, 1438, 2487, 3705, 4257, 4749, 5071, 5456,

skil (vb, sg. pres.)
Iv 2048,
Fl 888,
Er 1495, 2004 *(at-)*, 2557 *(at-)*, 2935,

til (prep. el. adv.)
Iv 522, 1125, 1186, 1222 *(thær-)*, 1301 *(thær-)*, 1439, 1526 *(thær-)*,
» 1613, 1685, 1791, 1865, 1935, 2018, 2221 *(thær-)*, 2386, 2497,
» 2533, 2570, 2659, 2677, 2853, 2977, 2997, 3017, 3079, 3105,
» 3261, 3381, 3443, 3502, 3542, 3706, 3737, 3779, 3844, 3921
» *(thær-)*, 4078, 4101 *(thær-)*, 4258, 4411, 4433 *(thær-)*, 4601
» *(thær-)*, 4685, 4750, 4853 *(thær-)*, 4859 *(thær-)*, 4899, 5072,
» 5171 *(thær-)*, 5275 *(thær-)*, 5421, 5455, 5490, 5608, 5671, 5693,
» 5735 *(thær-)*,
Fr 499 *(thær-)*, 828, 1249, 1539, 1917, 1954, 2061, 2179, 2247,
» 2451, 2655 *(thær-)*, 2811,
Fl 92, 156, 271, 313, 319, 345, 384, 417 *(hær-)*, 427, 485, 498,
» 651 *(thær-)*, 666 *(thær-)*, 755, 869, 889, 934, 952, 1058, 1105,
» 1115, 1150 *(thær-)*, 1185, 1197, 1214, 1402, 1432, 1577, 1634
» *(hær-)*, 1703, 1737, 2024, 2056, 2068 *(thær-)*,
Er 93, 466, 814, 1033, 1066, 1114 *(thær-)*, 1358, 1494, 1552, 1620,
» 1883, 1972, 2005, 2116 *(thær-)*, 2140, 2310 *(hær-)*, 2378, 2407,
» 2484 *(thær-)*, 2525 *(thær-)*, 2612, 2712 *(thær-)*, 2754, 2934,
» 3080, 3276, 3488, 3556, 3708, 3755, 3819 *(thær-)*, 4050, 4218
» *(hær-)*, 4386 *(thær-)*, 4413, 4536,
— i rim med *-el:* Er 231, 339, 545, 571, 851, 1211, 1891, 2829,
» 4033, 4255, 4360,

vil (vb, sg. pres.)
(1 el. 3 pers.) Iv 523, 1124, 1187, 1223, 1527, 1612, 1684, 1792,

(1 el. 3 pers.) Iv 1866, 1936, 2017, 2047, 2222, 2385, 2488, 2498,
» 2534, 2569, 2660, 2678, 2854, 2978, 2998, 3018,
» 3080, 3106, 3262, 3382, 3444, 3501, 3541, 3738,
» 3780, 3843, 3922, 4077, 4102, 4412, 4434, 4602,
» 4686, 4854, 4860, 4900, 5172, 5276, 5422, 5489,
» 5607, 5672, 5694, 5736,
Fr 500, 827, 1250, 1540, 1918, 1953, 2062, 2180,
» 2248, 2452, 2812,
Fl 155, 272, 314, 320, 346, 383, 418, 428, 497,
» 652, 665, 756, 868, 935, 953, 1059, 1104, 1114,
» 1215, 1433, 1576, 1635, 1702, 1736, 2025, 2057,
» 2069,
Er 94, 467, 815, 1032, 1067, 1115, 1359, 1553,
» 1621, 1882, 1973, 2117, 2141, 2311, 2379, 2406,
» 2485, 2524, 2556, 2613, 2713, 2755, 3081, 3277,
» 3489, 3557, 3709, 3754, 3818, 4051, 4219, 4387,
» 4412, 4537,
(2 pers.) Fr 2656,
Fl 91, 486, 1151, 1184, 1196, 1403,

ila

hvila (vb, inf.)
Fr 2886,
— i rim med *milo:* Fr 1588,

mila (sbst., nom. el. ack. pl.)
Fr 2885,
— i rim med *skridha:* Fl 663[1],

ilde

milde (adj., best. nsgm)
Er 2159, 2245, 2645, 3510, 3605, 4534,
— i rim med *vildo:* Er 3187,

skilde (vb, sg. pret.)
Fr 472 (»skylde»),

---

[1] Hss. BC ha andra rimord.

vilde (vb, sg. pret.)
Fr 471,
Er 2158, 2244, 2644, 3511, 3604, 4535,

*ildo

**vildo* (vb, 3 pl. pret.)
— i rim med *milde:* Er 3186 (»ville»),

ilia

gilia (vb, inf.)
Iv 1467,

ilia (sbst., gen. el. ack. pl.)
Iv 2209,

skilia (vb)
(inf.) Iv 747, 1310, 1459, 1883, 1915, 2529, 4976, 5118, 5253,
» 5386, 5529, 5696,
Fr 977, 1450, 1711, 3037,
Fl 136, 189, 209, 363, 839, 1140,
Er 657, 768,
(3 pl. pres.) Fl 1608,
— (inf.) i rim med *giva:* Fl 828,

vilia (sbst., obl. sg.)
Iv 746, 1311, 1458, 1466, 1884, 1916, 2210, 2530, 4975[1], 5117,
» 5254, 5385, 5530, 5695 *(godh-)*,
Fr 978, 1449, 1712, 3038,
Fl 135, 190 *(godh-)*, 210, 364, 840, 1141,
Er 656, 769,

vilia (vb, 3 pl. pres.)
Fl 1609,

illa

illa (adv.)
Iv 575, 5670,
Fr 1835,
— i rim med *sirla:* Er 4150,

---

[1] Enl. hs. B; textens konstruktion fordrar nom.

spilla (vb, inf.)
Fr 1836,
— i rim med *osnille:* Iv 1175,

stilla (vb, inf.)
Iv 574, 5669,

*ille

**osnille* (sbst.)
— i rim med *spilla:* Iv 1174,

*ilo

**milo* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *hvila:* Fr 1587 (»mila»),

ilt

ilt (adj., neutr. sg)
Iv 5262,
Er 3817,

vilt (part. pret., neutr.)
Er 3816,

vilt (vb, 2 sg. pres.)
Iv 5261,

ima

nima (vb, inf.)
Fr 1098, 3116,
Fl 182,

rima (sbst., gen pl.)
Iv 5742,
Fr 3205,
Fl 2104,

snima (adv.)
Iv 1859 *(for-)*, 2581, 5213 *(for-)*,
Fr 1097 *(for-)*, 1315 *(for-)*,

tima (sbst)
(obl. sg.) Iv 1860, 2582, 5214, 5741,
Fr 1316, 3115, 3206,
Fl 181, 2105,
-- (obl. sg.) i rim med *mino:* Fl 381,
-- (obl. sg.) » » *sirla:* Fl 9,
— (ack. pl.) » » *sirla:* Fl 129,

iman

forsniman (adv.)
Iv 42,

timan (sbst., best. ack. sg.)
Iv 41,

in

baldakin (sbst.)
Er 2196, 3538,

dværghelin (sbst.)
Fr 138, 238,

fin (adj.)
(nsgm) Fr 2760,
(nsgf) Iv 206,

fingerin (sbst.)
Fr 1049, 1975, 2167, 2504, 2557, 2855,

fingerlin (sbst.)
Fr 1016,

Ga(y)morin
Fr 1080, 1179, 1255, 1290, 1391, 1541, 1549, 1649, 1663, 1787,
» 1847, 1889, 2157, 2357, 2367, 2421,

hermelin (sbst.)
Fl 496,

hin (pron.)
(nsgm) Er 3866,
(dsgf!) Fl 1351 (?),

in (adv.)
Iv 745, 753, 1764, 2525, 2931, 2976, 3201, 3584, 3644, 4056, 4082,
» 4111, 4395, 4492, 5629,
Fr 314, 319, 371, 1538, 1542 *(hær-)*, 1596, 1976,
Fl 1545, 2090,
Er 734, 931, 1179, 2108, 2230, 3198, 3452, 4346,

kin (sbst)
Iv 268 *(apinio-)*, 1028,
Fr 1212, 2358,
Er 2109, 3957,

Levenemin
Fr 1079,

Lielin
Fr 2759,

min (pron. pers.)
Iv 3110, 5258,
Fr 1890,

min (pron. poss.)
(nsgm) Iv 5110,
Fl 1283,
Er 3539, 3649,
(asgm) Fr 2291,
Fl 1926,
(nsgf) Iv 977, 1029, 1711, 4409, 5583,
(asgf!) Iv 2873,
(aplm!) Iv 5684,

Mundin
Fl 1171,

Normandin
Fr 137, 187, 1015, 1788,

Puenzin
Fr 1650,

Rin
Er 2267,

robin (sbst.)
(sg.) Fr 431,
(nom. pl.) Iv 400,
(ack. pl.) Fr 2949,

sin (sbst., »gång»)
Iv 752, 2526, 3123, 3202, 3583, 4055, 4081, 4112, 4396, 4491,
Fr 1392, 1595, 1722, 1848, 2503, 2558, 2925, 3091,
Fl 285, 469, 1282, 1544, 2091,
Er 735, 930, 2231, 3199, 3453, 3648, 3867, 3956, 4347,

sin (sbst, »förstånd»)
Fr 1537,

sin (pron. pers.)
Iv 2125, 2874, 2983, 5595,
Fr 1126, 1550, 2368, 3092,
Fl 573, 749, 1350,
Er 2030, 2266, 3009,

sin (pron. poss.)
(dsgm l. asgm) Iv 538, 2975,
Fr 1211,
(asgm) Fr 1313, 1664, 2168, 2926,
(asgf!) Fl 333,
(aplm!) Fr 1849 (?),
(aplf!) Fr 1180 (?),
(apln) Fr 2158 (?).

skin (sbst., »skinn»)
Iv 205 *(hvit-)*, 267 *(biörna-)*, 976 *(skarlakan-)*, 1763 *(skarlakan-)*,
» 2932, 3124 *(biörn-)*, 3643,
Fl 286 *(savil-)*, 495 *(savil-)*, 703 *(savil-)*,
Er 2197 *(ikorna-)*,

skin (sbst., »sken»)
Fr 320, 1050,

skin (vb, sg. pres.)
Iv 401,
Fr 432, 2950,

svin (sbst.)
Fr 1110 *(ville-)*,
Er 3008,

thin (pron. pers.)
Fl 1170, 1768,

thin (pron. poss.)
(nsgm) Iv 5109, 5257,
(asgm) Fr 237, 2292,
(nsgf) Iv 4410, 5584,
(dplf!) Fr 2856,

Vadoin
Iv 744, 1712,

vin (sbst., »vin»)
(nom. l. ack.) Iv 2126,
Fr 372, 1109, 1125, 1289,
Fl 574,
Er 2031,
(dat.) Iv 539,

vin (sbst., »vän»)
Iv 2984, 3109, 5596, 5630, 5683,
Fr 188, 1256, 1314, 1850, 2422,
Fl 334, 470, 704, 750, 1769, 1927,

vin (sbst., »omsorg»)
Er 1178,

ina

Katrina (nom.)
Er 1141,

Kristina (nom.)
Er 1140,

**Marina* (nom.)
— i rim med *Rikitza;* Er 635,

mina (pron. poss., asgf)
Iv 429,

sina (pron. poss., aplm)
Er 136,

skina (vb, inf.)
Iv 428,
Er 135,

ind

**blind* (adj.)
— (nsgm!) i rim med *Karlamint*[1]*:* Fr 2780,

Skærkind
Er 4096,

vind (sbst., »vendisk man», nom.!)
Er 4097,

inder

finder (vb, sg. pres.)
Iv 3021,

forvinder (vb, sg. pres.)
Iv 3022,
Er 627,

kinder (sbst., ack. pl.)
Er 626,

ine

fine (adj., nplm)
Fr 166,
Fl 1093,

[1] Textens *-mit* synes böra rättas i öfverensstämmelse med Fr 2909.

robine (sbst., pl.)
(nom.) Fr. 165,
(ack.) Fl 1092 (»-ina»),

ing

kring i de adverbiella eller prepositionella förbindelserna:
1. *i kring*
Fr 2577,
2. *um kring*
Iv 1751, 2231, 4142, 4904,
Fr 441, 910, 2138, 2254, 2963, 3055,
Fl 975, 1046, 1446, 1985,
Er 3686, 4226, 4447,

ring (sbst.)
Fr 442, 2578 *(iærn-)*, 2964,
Er 3908,

thing (sbst., »möte»)
Fl 1047, 1984,
Er 4446 *(Mora-)*,

thing (sbst., »sak»)
Iv 1752, 2232, 4141, 4903,
Fr 909, 2137, 2253, 3056,
Fl 974, 1447,
Er 3687, 3909, 4227,

inga

ringa (sbst., ack. pl.)
Iv 3397, 4927,

springa (vb)
(inf.) Iv 891, 3398, 4928,
(3 pl. pres.) Iv 4515,
— (inf.) i rim med *-ingo:* Iv 170,
Fr 1680,

thinga (vb, inf.)
Iv 4516, 5410,
Fl 968,

thvinga (vb, inf.)
Iv 5409,
Fl 969,

vinga (sbst., ack. pl.)
Iv 890,

ingo

fingo (vb, 3 pl. pret.)
Iv 1828, 2812 *(unt-)*, 3578 *(unt-)*, 5304,[1]
Fr 361 *(unt-)*, 1702, 2316 *(unt-)*,
Er 1889,
— i rim med *springa:* Fr 1679,

gingo (vb, 3 pl. pret.)
Iv 1827 *(for-)*, 2811, 3577, 5303,
Fr 362, 1701, 2315,
Er 1888,
— i rim med *springa:* Iv 169,

inna

baldakinna (sbst.)
(nom. sg.?) Iv 4319,
(nom. pl.) Iv 4139,

brinna (vb, inf.)
Iv 1929,
Fl 410,
— i rim med *inne:* Fr 2038,

finna (vb, inf.)
Iv 32, 625, 1006, 1132, 1150, 1181, 1296, 1849, 1931, 2182, 3682,
» 3699, 3859, 4140, 4320, 4720, 5417,
Fr 1332, 1707, 2042,
Fl 98, 409, 1067, 1183, 1479,
— i rim med *-inne:* Iv 94, 853, 1912, 1923, 2038, 2759, 2990,
» 3620, 3754, 3776, 3892, 3966, 4215, 4793,
» 5562.

---

[1] Så de öfriga hss., textkodex (A) har *fango*.

— i rim med *inne:* Fr 522, 724, 874, 927, 1162, 1244, 1423,
» 1827, 1885, 2070, 2154, 2307, 2616, 2682,
» 2739,
Fl 204, 442, 548, 909, 993, 1005, 1149, 1295,
» 1497, 1561, 1645,
— i rim med *kvinno(r):* Iv 508, 805, 930, 1471, 2302, 3909,
Fr 23, 1904, 2009,
Fl 49, 1715,

-inna i följande afledda sbst.:
1. **drötninginna* (nom. sg.)
— i rim med *sinne:* Fr 822,
2. **mæstarinna* (nom. sg.)
— i rim med *sinne:* Fr 2052,
3. **tröstarinna* (nom. sg.)
— i rim med *inne:* Fr 2287,

kinna (sbst. pl., »kinder»)
(nom.) Iv 4719,
— (ack.) i rim med *kvinno(r)*[1]*:* Iv 2934,[1]

kvinna (sbst., nom. sg.)
Iv 1007, 1151, 1850, 2181, 3681, 5461, 5614,
Fl 97, 1478,
— i rim med *inne:* Iv 2075, 2237, 4073,
Fr 2400,
Fl 79,

minna (adj. komp., neutr.)
Iv 1180,
Fr 1331, 2041,
Er 681, 698, 3349, 4041,
— i rim med *sinne:* Iv 5272,
Fr 604,
Fl 966,

minna (vb, inf., »förminska»)
Er 4079,

[1] Möjligen förvanskadt af *kvinde* : : *kinder*.

**minna* (vb, inf., »kyssa»)
— i rim med *sinne:* Fr 2022,

rinna (vb, inf.)
Iv 1930,

sinna (sbst., »tempus», gen. pl.)
Iv 5613,[1]

sinna (pron. poss.)
(gsgf) Iv 1932 (dsgf?),
— (gen. pl.) i rim med *kvinno:* Fl 40,

sinna (vb, inf.)
Er 2899 *(for-)*,
— i rim med *forvinnen:* Er 3835 *(be-)*,

spinna (vb, 3 pl. pres.)
Iv 4184,

tinna (sbst.)
(nom. pl.) Er 4296,[2]
(ack. pl.) Fl 1066,
— (obl. sg.) i rim med *inne:* Iv 4059,
— » » » » *kvinno(r):* Iv 2364,

vinna (vb, inf.)
Iv 31, 624, 1133, 1297, 3700 *(under-)*, 3860 *(for-)*, 5418, 5462 *(for-)*,
Fr 1708,
Fl 1182,
Er 680, 699, 2898, 3348, 4040, 4078 *(for-)*,
— i rim med *-inne:* Iv 3378,
Fr 1866, 2194,
Fl 86,
— i rim med *kvinno(r):* Er 524,

inne

baldakinne (sbst.)
(dat. sg.) Fl 1417,

[1] Kan också uppfattas ss. ack. pl. *(sinne)*.
[2] Kan också uppfattas ss. nom. sg. *(tinne)*.

(ack. sg. l. pl.) Fr 2136,
(nom. pl.) Fr 3017 (»-inna»),

ingesinne (sbst.)
Fr 2420,
— i rim med *vinna:* Fr 2193,
— » » *kvinno:* Fr 218,

inne (adv.)
Iv 941, 2927, 4351, 4658, 5399, 5400,
Fr 1557, 2135, 2598, 2943,
Fl 454, 1263, 1416,
Er 450,
— i rim med *-inna:* Iv 93, 852, 2076, 2760, 4060,
Fr 2037, 2069, 2288, 2308,
Fl 85, 441, 992, 1004, 1294, 1560, 1644,
— i rim med *kvinno(r):* Iv 67, 3234, 4133, 4301, 4622,
Fr 1945, 1963, 1989, 2438, 2740,
Fl 219, 711,

?*kinne* (sbst., pl., »kinder»)
Iv 4929,

minne (sbst., »kärlek»)
Iv 1038,

-minne (sbst., »-mynning»)
Er 1716 *(a-)*,

**minne* (adj. komp., pl.)
— i rim med *kvinno:* Fr 2687,

sinne (sbst., »tempus»)
Iv 2928, 4352, 4657, 4930,
Fr 2419, 2597, 3018,
Fl 453, 1262,
Er 1717,
— i rim med *-inna:* Iv 2238, 2989, 3377, 3619, 3775, 3965, 4216,
» 4794, 5271, 5561,

— i rim med *-inna:* Fr 521, 603, 723, 873, 1243, 1424, 1828,
» 1865, 1886, 2021, 2153, 2615, 2681,
Fl 203, 908, 967, 1148, 1496,
— i rim med *kvinno(r):* Iv 913, 3096, 4700,
— » » *finnom:* Fr 75,

sinne (sbst., »mens»)
Iv 940, 1039,
Fr 1558, 2944,
Er 451,
— i rim med *-inna:* Iv 1911, 1924, 2037, 3753, 3891, 4074,
Fr 821, 928, 1161, 2051, 2399,
Fl 80, 547,
— i rim med *kvinno(r):* Iv 155, 1137, 1440, 1796, 2059, 2164,
» 4849,
Fl 108, 464,

*innen

**forvinnen* (vb, 2 pl. pres.)
— i rim med *besinna:* Er 3834 (»-inna»),

*inno

**kvinno* (sbst.)
— (obl. sg.) i rim med *-inna:* Iv 804, 931, 1470 (dat. pl.?), 2301,
» 3910,
Fl 39. 50, 1714,
— (nom. el. ack. pl.) i rim med *-inna:* Iv 509, 2363, 2933[1], 4183,
Fr 24, 1903, 2010,
Er 525,
— (obl. sg.) i rim med *-inne:* Iv 2060, 2163, 3095, 3233, 4302,
» 4850,
Fl 107, 463,
— (nom. el. ack. pl.) i rim med *-inne:* Iv 68, 156, 912, 1136, 1441,
» 1795 (dat.?), 4134, 4621,
» 4699,

[1] Möjligen att uppfatta som *kvinde* (: : *kinder*).

— (nom. el. ack. pl.) i rim med *-inne:* Fr 217, 1946, 1964, 1990,
» 2437, 2688,
Fl 220, 712,

*innom

**finnom* (vb, 1 pl. pres.)
— i rim med *sinne:* Fr 76 (»finna»),

*ino

**mino* (pron. poss., dsgn)
— i rim med *tima:* Fl 382 (»mina»),

int

Karlamint
Fr 2909,
— i rim med *blind:* Fr 2779[1],

kint (sbst.)
Fr 2910,

io

Florio (obl.)
Fr 3069 (»florie»),

frio (adj., best. asgf)
Fr 3070, (»frie»),

glævio (sbst., obl. sg.)
Fr 100,

Normandio (obl.)
Fr 99 (»normandi»),

ipa

gripa (vb, inf.)
Fr 993,

skipa (vb, inf.)
Fr 994,

[1] Textkodex har *-it*, de öfriga hss. *-int*.

*ipat

skipat (part. pret. neutr.)
— i rim med *gripet:* Er 3897,

*ipet

gripet (part. pret. neutr.)
— i rim med *skipat:* Er 3896,

ipom

gripom (sbst., dat. pl.)
Fr 2364 (»gripa»),

pipom (sbst., dat. pl.)
Fr 2363, (»pipa»),

*ir

Malnzir
— i rim med *æventyr:* Fr 629,

*irla

sirla (adv.)
— i rim med *illa:* Er 4151[1],
— » » *tima:* Fl 10, 130,

is

Agnis (»Agnes», nom.)
Er 594,

Fælis
Fl 721,

is (sbst.)
Iv 355, 690,

Kalis
Er 637,

Lixoris
Fl 880, 902,

---

[1] Att diktaren haft uttalsformen *silla* (< *sidhla*), är väl ej omöjligt.

mis (adv.)
Er 3701,

Norighis (gen.)
Er 2676, 3118,

paradis (sbst.)
Iv 439,
Fl 393, 408, 1085, 1111,

Paris
Fl 2038,

pris (sbst.)
Iv 354, 438, 605, 691, 1111, 1205, 1267, 1554, 1768, 1830, 5153,
Fr 970, 1330, 2294,
Fl 722,
Er 235, 595, 636, 3035,

ris (sbst.)
Fr 969 *(birke-)*,
Fl 1084 *(æpla-)*, 1110,
Er 3034,

vis (adj.)
(nsgm) Iv 604, 1555, 1767, 1829,
Fr 1329, 2293,
Fl 394, 407, 2039,
Er 234, 2677, 3700,
(nsgf) Iv 1110, 1204, 1266,
Fl 881, 903,
(nplm!) Iv 5154,
(apln) Er 3119,

isa

frisa (sbst., ack. pl.)
Er 586 (dat.?),

isa (sbst., ack. pl.)
Iv 5391,

lisa (sbst., obl. sg.)
Iv 5392,
Er 587,

prisa (vb, inf.)
Iv 5212,
Fr 3111,

risa (vb, inf.)
Iv 338,

visa (adj., aplm)
Fr 3112,

visa (vb, inf.)
Iv 337, 5211 *(be-)*,

iska

diska (sbst., ack. pl.)
Fl 865,

fiska (sbst., nom. pl.)
Fl 864,

ist

ametist (sbst.)
Fr 385,
Fl 1098,

frist (sbst.)
Iv 2590, 2719, 4571, 5361,
Fr 2570,
Er 4409,

Gælkvist
Er 1078,

Krist
Iv 983,
Er 2830, 3365, 3767, 4408,

kvist (sbst.)
Er 2831,

list (sbst.)
Iv 2398, 5307,
Fr 386, 2569,
Fl 1099,
Er 3364 *(boka-)*, 3766, 4475,

mist (part. pret. af *mista)*
Iv 982, 2397, 2589, 2720, 4572, 5308, 5362,
Fr 2445,
Er 1079, 2411, 3294, 3643, 4474,

vist (adj., neutr. sg., l. adv.)
Fr 2446,
Er 2410,

vist (part. pret. af *vita)*
Er 3295, 3642,

ista

kvista (sbst., ack. pl.)
Fr 121,
— i rim med *visto:* Iv 2069,

lista (sbst., dat. l. ack.)
Iv 350, 4874, 5443,
Fr 122, 692,
— i rim med *viste:* Iv 3825,
Fr 1992,

mista (vb, inf.)
Iv 351, 4873, 5444,
Fr 691,

iste

friste (vb, sg. pret.)
Fr 8,

liste (sbst., dat. el. ack.)
Fr 577,

viste (vb, sg. pret.)
Fr 7, 578,
— i rim med *-ista:* Iv 2070, 3826,
Fr 1991,

istet

kristet (adj., neutr. sg.)
Er 155,

mistet (= miste thæt)
Er 156,

it

bit (part. pret. neutr. af *bidha)*
Er 934, 1631, 1908, 4124,

examit (sbst.)
Fr 323,

flit (sbst,)
Fr 90, 324, 2698,[1]

hit (adv)
Iv 4040, 4643, 4792,
Fr 118,

hvit (adj.)
(nsgm!) Er 865, 1499,
(asgf!) Er 1537,
(asgn) Er 3662,
(nplf!) Fr 89,

lit (sbst., mask.)
Fl 371,

lit (sbst., fem.)
Iv 2474, 3755 *(a-)*, 4039 *(a-)*, 4644 *(a-)*, 4791 *(a-)*, 4838 *(a-)*,
» 5352 *(a-)*,

[1] Så enl. de öfriga hss., textkodex har *lit*.

Fr 117, 2872,
Er 1950, 2731, 3261, 3516,

lit (adj., neutr. sg., el. adv.)
Iv 4862,
Er 3663,

Malnrit
Fr 719,
— i rim med *-ik:* Fr 529, 3074,
— » » *fikt:* Fr 931,

strit (part. pret. neutr. af *stridha)*
Er 935, 1630, 3110, 4125,

tit (adv., »tidt»)
Er 1751, 1909, 2604, 3111, 4262,

thit (pron. poss., neutr. sg.)
Iv 4861,

thit (adv., »dit»)
Iv 2473, 3756, 4837, 5351,
Fr 720, 2871,
Er 864, 1498, 1536, 1951, 2209, 2730, 3260, 3517,

vit (sbst.)
Fl 372 *(o-)*,
Er 2208,

vit (adj, neutr. sg., af *vidher*)
Fr 2697,
Er 1750, 2605, 4263,

ita

bita (vb, inf)
Iv 3161, 4931,

gita (vb, 3 pl. pres.)
Er 2010,

lita (sbst., »färg», ack. pl.)
Er 625, 4211,

lita (vb, »nöja sig», inf.)
Iv 4277, 4932, 5279,
Er 3471,

slita (vb, inf.)
Iv 3162, 4278, 5280,

vita (vb, »accusare», inf.)
Er 3470,

vita (vb, »scire», inf.)
Er 624, 2011, 4210,
— i rim med *sitia:* Iv 595, 1399,
— » » *sitiom:* Iv 2852,

iter

giter (vb, sg. pres.)
Er 190, 2236,

siter (vb, sg. pres.)
Iv 1532,
Er 189,

viter (adj., nsgm)
Iv 1533,
Er 2237 *(o-)*,

***itia**

**sitia* (vb, inf.)
— i rim med *vita:* Iv 594, 1398,

***itiom**

**sitiom* (vb, 1 pl. pres.)
— i rim med *vita:* Iv 2851 (»sitia»),

ito

bito (vb, 3 pl. pret.)
Iv 720,

slito (vb, 3 pl. pret.)
Iv 721,

itom

gitom (vb, 1 pl. pres.)
Er 4478 (»gita»),

vitom (vb, »scire», 1 pl. pres.)
Er 4479 (»vita»),

*itza

**Rikitza* (nom.)
— i rim med *Marina:* Er 634.

iva

bliva (vb, inf.)
Iv 175, 457, 465, 1064, 1367, 1402, 1413, 1429, 1572, 1699, 1816,
» 1852, 2046, 2359, 2376, 2427, 2555, 3024, 3224, 3277, 4243,
» 4668, 4967, 5034, 5100, 5136, 5494, 5666,
Fr 1039, 1107, 1654, 1824, 2080, 2235, 2493, 3218,
Fl? 1199,
Er 245, 605, 3181,
-- i rim med *-idha:* Iv 1994, 4098, 4256, 5617,
Fr 296,

driva (vb, inf.)
Iv 58, 119, 126, 585, 2360,
Fr 611 *(for-)* 646 *(for-)*,
Er 244 *(for-)*,

giva (vb, inf.)
Iv 120, 176, 456, 464, 736, 999 *(for-)*, 1065, 1366, 1403 *(for-)*,
» 1428, 1642, 1700, 1815, 1851, 1941, 2045, 2101, 2263, 2375,
» 2428, 2556, 3023, 3065, 3093, 3420, 3440, 3716, 3730, 4252,
» 4398, 4599, 4667, 4695 *(for-)*, 4737, 4875, 4981, 5033, 5099,
» 5135, 5156, 5189, 5373 *(for-)*, 5493, 5665, 5687,
Fr 597, 645, 673, 727, 762 *(for-)*, 1088, 1504, 1511, 2063, 2079,
» 2215, 2425, 2474, 2494, 2552, 2663, 2865,
Fl 48, 681, 814, 821, 1198, 1870, 2001,
Er 185, 278 *(for-)*, 414, 604, 662, 740, 1146, 1591, 1700, 1770,
» 1790, 2228, 2336, 2487 *(for-)*, 2618, 2968, 3180, 3860, 4499,

— i rim med *livom:* Er 3460,
— » » *skilia:* Fl 827,

kiva (vb)
(inf.) Iv 125, 584,
(3 pl. pres.) Iv 5155,

liva (vb, inf.)
Iv 737, 998, 1412, 1562, 1573, 1643, 2102, 2264, 3066, 3094, 3223,
» 3278, 3419, 3439, 3715, 3729, 4244, 4251, 4397, 4600, 4696,
» 4738, 4876, 4968, 4982, 5190, 5374, 5688,
Fr 598, 612, 674, 728, 761, 796, 1040, 1087, 1108, 1503, 1512,
» 2064, 2216, 2236, 2426, 2473, 2551, 2866, 3217,
Fl 47, 194, 682, 813, 822, 1871, 2000,
Er 186, 279, 415, 663, 741, 1147, 1590, 1701, 1771, 1791, 2229,
» 2337, 2486, 2619, 2969, 3861, 4498,

skriva (vb, inf.)
Iv 57, 1563, 1942,
Fr 795, 1653, 1823, 2664,
Fl 193,

*ivat

**livat* (part. pret., neutr.)
— i rim med *skrivet*[1]*:* Er 21,

iven

given (part. pret., npln)
Er 85,

given (vb, 2 pl. pres.)
Er 2454 *(ut-)*,

liven (vb, 2 pl. pres.)
Er 2455,

skriven (part. pret., nsgm)
Er 86,

---

[1] Diktaren kan naturligtvis här ha brukat formen *skrivat*; jfr dock *skriven* och *skrivet* här nedan!

iver

giver (vb, sg. pres.)
Er 2082,

iver (prep. el. adv.)
Er 2296 (»öwer»),

liver (vb, sg. pres.)
Er 2083, 2297,
— i rim med *idher:* Iv 5609,
Fr 739,

ivet

drivet (part. pret. neutr.)
Er 2224 *(for-)*, 3362 *(for-)*, 3387, 4301, 4483,

givet (part. pret. neutr.)
Er 596, 2178, 2225, 3386, 4286, 4300, 4482.
— i rim med *bidhet:* Iv 653.

livet (sbst., best. sg.)
Iv 5886,

skrivet (part. pret. neutr.)
Iv 5085,
Er 597, 2179, 3363,
— i rim med *livat:* Er 22,

thrivet (adj., nsgn)
Er 4287,

*ivom

**livom* (vb, 1 pl. pres.)
— i rim med *giva:* Er 3461 (»liwa»).

o

Agnabro
Er 2283, 2360,

Biælbo
Er 83, 2542,

Bo
Er 4138,

bo (sbst., mask., ack. pl.)
Er 494 *(inger-)*, 1181 *(land-)*[1], 1964 *(land-)*[1],

bo (vb)
(inf.) Iv 1289,
Fl 761, 2055,
Er 1215, 1978, 3771,
(sg. pres.) Fl 643 (3 pl.?),
(3 pl. pres.) Iv 4689,
Er 2816, 4179,

bro (sbst.)
Iv 171, 2282, 2813, 3087 *(vinde-)*, 3807, 3883 *(vinde-)* 4121 » *(vinde-)*,
Fr 2333,
Fl 724,
Er 876, 1587, 2923, 2952, 3615,

do (vb, sg. pret.)
Iv 1179, 1508,
Fl 2106,
Er 64, 84, 352, 877, 1085, 1252, 1380, 1894, 4394,

foro (vb, 3 pl. pret.)
Iv 618[2],

fro (adj.)
(nsgm!) Iv 1656, 2391,
Fr 38, 133, 770, 2354, 2818,
Er 2543,
(nsgf) Iv 4029,

hio (vb, sg. pret.)
Iv 3184,

[1] På dessa ställen kan diktaren ha begagnat formen *-boa*.
[2] Obs. i rim med *svo*.

Hærvadhsbro
Er 251,

Iuno
Fl 294,

klo (sbst.)
Iv 3163,
Er 4178.

ko (sbst.)
Er 4357.

Kupido
Iv 4335,

lo (vb, sg. pret. af *lea*)
Iv 1697, 1811, 5546,
Er 4395,

mio (adj.)
(asgf) Fr 2026.
(nplf!) Iv 4147,

mo (sbst.)
Iv 3884,

Norrebro
Er 1084,

oho (interj.)
Iv 932.

Oslo
Er 1895, 2922,

ro (sbst.)
Fl 56 *(o-)*, 1973, 2054, 2100, 2107,
Er 515 *(o-)*, 1332, 1979, 2855 *(o-)*, 3812 *(o-)*, 4139, 4356 *(o-)*,
» 4423,

ro (vb, inf.)
Fl 656,
Er 1707,

sio (sbst.)
(ack. el. dat. sg.) Fr 2353, 2380, 2499,
Fl 55, 655, 1972,
Er 514, 1214, 1706,
(ack. pl.) Er 1180 *(fiske-)*[1], 1965 *(fiske-)*[1],

Sko
Er 63,

sko (sbst., ack. pl.)
Er 3614,

sko (vb, inf., i förbindelsen *hosen sko*)
Er 819, 1586,

slo (vb, sg. pret.)
Iv 408, 687, 764, 1425, 1627, 2350 *(nidher-)*, 2392, 3122, 3185,
Fr 1744, 2379,
Er 2361 *(for-)*, 2953 *(for-)*,

snio (sbst.)
(nom.!) Fr 365, 2005, 2995,
Fl 524,
(ack.) Iv 370,

svo (adv.; jfr *sva*)
Iv 172, 318, 395, 409, 619, 686, 933, 1156, 1224, 1331, 1414
» 1424, 1449, 1509, 1615, 1626, 1657, 1698, 1797, 1812, 1900,,
» 2023, 2281, 2653, 2814, 2920, 3121, 3808, 3876, 4030, 4083,
» 4122, 4148, 4336, 4690, 4745, 5194, 5458, 5477, 5545, 5744,
Fr 134, 746, 769, 799, 883, 1743, 2092, 2334, 2500, 2521, 2817,
» 2867,
Fl 78, 293, 523, 723, 925, 1223, 1444, 2023,

---

[1] På dessa ställen kan diktaren ha begagnat formen *-sioa*. Jfr *bo* (noten), *boa* och *sioa*.

tro (sbst.)
Iv 317, 1178, 1225, 1415, 1448, 1614, 1899, 2024, 2919, 3088,
» 3875, 4084,
Fr 37, 745, 2091, 2868,
Fl 77, 644, 924, 1445,
Er 250, 353, 495, 1381, 2854, 3770, 3813,

tro (adj.)
(nsgm!) Fl 1222,
(asgm!) Er 1253,
(nsgf) Iv 5457 *(o-)*,
(nplm!) Fr 800,
Er 2282, 3215,
(aplm) Er 818,

tro (vb)
(inf.) Iv 371, 394, 765, 1288, 1798, 2297, 2349, 2654, 3164, 4746,
» 5193, 5478 (? adj.?), 5743,
Fr 366, 884, 2522, 2996,
Fl 762,
(3 pl. pres.) Fl 2101,
Er 1333,

tho (adv.)
Iv 1157,
Er 4422 (?),

thvo (vb, sg. pret.)
Iv 1330,

Værnamo
Er 3214,

Örabro
Er 2817,

oa

boa (sbst., ack. pl.)
Er 219 *(land-)*,[1]

[1] Diktaren kan också ha haft formerna *-bo* och *-sio*.

sioa (sbst., ack. pl.)
Er 218 *(fiske-)*,[1]

odh

blodh (sbst.)
Iv 2548, 2559,
Fr 107, 368, 1502, 2055, 2986,
Fl 525, 1125,
Er 315, 1917, 2848,

bodh (sbst., neutr.)
Fr 2228 (»budh»),

godh (adj.)
(nsgm!) Iv 87, 2409, 2728, 2804, 2945, 4753, 5106, 5713,
Fr 108, 1194, 1252, 1635, 2227, 2970, 3127,
Fl 526,
Er 167, 874, 2453,
(asgm!) Iv 2138, 2640, 3694, 4363,
Fr 1920,
(nsgf) Iv 3830, 5482,
Fr 367 (?), 1501,
Fl 398,
Er 2217, 4391,
(asgf!) Iv 3916,
Fr 2588,
(nsgn!) Iv 2519 (fem.?),
Fr 1839,
(nplm!) Fr 2684,
(npln) Fr 2056, 2985, 3189,
— (nsgm!) i rim med *skogh:* Iv 695[2],
— (nsgf) » » *vogh:* Er 3946,

modh (sbst.)
Fr 1840, 3190,
— i rim med *bot:* Iv 458 *(hogha-)*[3],

---

[1] Diktaren kan också ha haft formerna *-bo* och *-sio*.
[2] Enl. hss. BF; hs. A har i stället nsgn (»goth»).
[3] Kanske att läsa *-mot;* jfr SÖDERWALLS Ordbok.

modh (adj.)
(nsgm!) Iv 2410, 3564,
Fr 1636, 2787,
(nsgf) Iv 3618 *(hogha-)*, 4810 *(hogha-)*,
(nsgn!) Iv 2616,

odh (adj., nsgm!)
Iv 2411,
Fr 3128,

stodh (vb, sg. pret.)
Iv 88, 2137, 2412, 2520 *(for-)*, 2547, 2560, 2615 *(op-)*, 2639,
» 2727 *(for-)*, 2803, 2946, 3563, 3617 *(for-)*, 3693 *(for-)*, 3829,
» 3915, 4364, 4754, 4809 *(for-)*, 5105 *(for-)*, 5481 *(be-)*, 5714,
Fr 1193 *(for-)*, 1251 *(for-)*, 1919, 2587 *(for-)*, 2683 *(for-)*, 2788,
» 2969 *(for-)*,
Fl 397,
Er 168, 314, 875 *(be-)*, 1916, 2216, 2452, 2849 *(for-)*, 4390 *(for-)*,
— i rim med *nogh:* Fr 3035,

vodh (vb, sg. pret.)
Fl 1124,

odha

godha (adj., aplm)
Er 701,
— i rim med *bestodho:* Er 19,

Ramundabodha (dat. el. ack.)
Er 700,

*odhat

**skodhat* (part. pret. neutr.)
— i rim med *bodhet:* Er 2089 (»umskudat»)[1]

odhe

amblodhe (sbst, nom. sg.)
Er 3916,

---

[1] Kanske bör man läsa *budhet* : : *umskudhat*.

godhe (adj)
(obest. nplm) Iv 5005,
(best. nsgm) Fr 410,

modhe (adj., nplm)
Iv 5006,

* *stodhe* (vb, sg. pret. konj.)
Fr 409,
Er 3917 *(for-)*,

**trodhe* (vb, sg. pret.)
— i rim med *bodho:* Er 1261,

odher

brodher (sbst., nom. sg.)
Fr 1204 *(fadhor-)*,
Er 956, 1918 *(iula-)*, 2437 (?), 3876, 4028 *(modhor-)*, 4244,
— i rim med *modhor:* Er 660, 762,

godher (adj., nsgm)
Fr 1203,
Er 957, 2242, 2436, 4029, 4245
— i rim med *brodhor:* Er 2135

modher (sbst., nom. sg.)
Er 1919, 2243,

skodher (part. pret., nsgm [el. nplm?])
Er 3877 *(hosen-)*,

*odhet

**bodhet* (part. pret. neutr.)
— i rim med *skodhat:*[1] Er 2088 (»forbudit»)[1],

odho

bodho (vb, 3 pl. pret. af *boa*)
Er 4008,
— i rim med *trodhe:* Er 1260 (»bodhe»),

[1] Kanske har diktaren uttalat bägge orden med *-u-*; jfr noten till *skodhat*.

godho (adj.)
(obest. dsgn) Er 953,
(best. pl.) Iv 2366,

skodho (vb, 3 pl. pret.)
Er 4009 *(hosen-)*,

stodho (vb, 3 pl. pret.)
Iv 2365,
Er 952 *(for-)*,
— i rim med *godha:* Er 20 *(be-)*,
— » » *budho:* Iv 590, 1478,

odhor

brodhor: (sbst., obl. sg.)
Iv 613,
Er 458, 2204,
— i rim med *godher:* Er 2134,

modhor (sbst., obl. sg.)
Iv 612,
Er 459, 2205,
— i rim med *brodher:* Er 661, 763,

of

hof (sbst., »måtta»)
Fr 1127,

hof (sbst., »hoffolk» m. m.)
Iv 22, 1846, 2737,
Fr 2645, 2713, 3059,
Er 776, 1228, 1819, 3102, 3424, 3620,

lof (sbst.)
Iv 21, 1845, 2738,
Fr 2646, 2714 *(or-)*, 3060,
Er 1, 777, 1229, 1818, 3103, 3425, 3621 *(or-)*,

sof (vb, sg. pret.)
Fr 1128,

uphof (sbst.)
Er 2,

ogh

drogh (vb, sg. pret.)
Fr 1346,

Getskogh (dat. el. ack.)
Er 1142,

hogh (sbst., ack. sg.)
Iv 495 (»hugh»),
Er 2087,

(i)nogh (adv.)
Iv 461,
— i rim med *stodh:* Fr 3036,

plogh (sbst., ack. sg.)
Er 3316,

rogh (sbst., ack.)
Er 2086,

skogh (sbst., ack. el. dat. sg.)
Iv 460, 494,
Er 3317,
— i rim med *godh* (el. *got?*): Iv 694,

slogh (vb, sg. pret.)
Fr 1345 *(nidher-)*,
Er 1143 *(for-)*,

**vogh* (vb, sg. pret.)
— i rim med *godh:* Er 3947,

ogha

Brunkogha (dat.)
Er 3693,

hogha (sbst., obl. sg.)
Er 1931 (»hogh»), 3651, 3692,

mogha (sbst., obl. sg.)
Er 688,

mogha (vb, inf.)
Er 3650,

skogha (sbst., nom. pl.)
Er 689,

vindogha (sbst., sg.)
Er 1930 (»windogh»),

ok

blok (sbst.)
Er 3943,

bok (sbst.)
Iv 4325, 5525 *(mæsso-)*,
Er 1903,

Cenalabrok
Fr 1627,

flok (sbst., ack. sg.)
Er 3885,

klok (adj.)
(nsgm!) Iv 1777, 2446,
Fr 2276,
Er 1041,
(nsgf) Iv 3547, 4326, 5526,
(dsgf!) Iv 2188,
(nplm!) Iv 2863,

miok (adv.)
Iv 3153,

ok (adv.)
Fl 632,
Er 1040,

rok (sbst., ack. sg.)
Fr 1628 *(vapn-)*,

stok (sbst., ack. el. dat. sg.)
Er 3884, 3942,

tok (vb, sg. pret.)
Iv 1778, 2187, 2445 *(af-)*, 2864, 3154, 3548,
Fr 2275,
Fl 631,
Er 1902,

ol

**fiol* (vb, sg. pret.)
— i rim med *fal(l)*: Er 1122,

fol (sbst., »dåre»)
Fl 1751,

Karidol
Iv 48,

Kol (nom.)
Er 252,

kol(l) (sbst. i förb. *um kol*)
— i rim med *stal(l)*: Er 891,

sol (sbst.)
Iv 47,
Fl 782,

stol (sbst.)
Fl 781, 1750,

thol (sbst.)
Er 253,

old

mold (sbst.)
Iv 2573 (»muld»), 3352, 5094,
Fr 1670,

skiold (sbst., ack. [el. dat.?] sg.)
Iv 2574, 3351, 5093,
Fr 1669,

olk

folk (sbst.)
Er 1540,

tolk (sbst., nom. sg.)
Er 1541,

olt

Defholt
Er 639,

hiolt (vb, sg. pret.)
Er 1442,

holt (adj., asgn)
Er 421,

stolt (adj.)
(nsgm!) Er 1443,
(nsgf) Er 420, 638,

om

fantom (sbst., dat. pl.)
Er 3664,

from (adj.)
(nsgm!) Er 837, 1423, 1559, 1615, 2185, 2809, 3457, 4441,
(nsgn!) Er 4073,
— (nsgm!) i rim med *skam:* Iv 1536[1],

kom (vb, sg. pret.)
Er 301[2], 616[2], 836, 1422, 1558, 1622[2], 2068[2], 2184, 2808, 3064[2],
» 3246[2] *(ivir-)*, 3258[2], 3456, 3665, 3800[2], 4072, 4114[2], 4440,

[1] Möjligen är det liktydiga *fram(ber)* här den ursprungliga läsarten.
[2] På dessa ställen bör man kanske hellre läsa *kum*.

mandom (sbst., ack.)
Er 4162,

om[1] (prep. el. adv.)
Er 300 *(thær-)*, 1589, 1614, 1623, 2069, 3065, 3247, 3259, 3801,
» 4115,

Rom
Er 4163,

rænnebom[2] (sbst., ack. sg.)
Er 1588,

som[3] (konj.)
Er 617,

oma

bloma (sbst.)
(nom. pl.) Fl 1106 (sg.?),
(ack. pl.) Fl 1298, 1336,

**doma* (sbst., ack. pl.)
— i rim med *göma:* Iv 1432[4],

froma (sbst., nom. sg.)
Fr 2210,

froma (sbst., obl. sg.)
Iv 1848, 2356, 4057, 4292, 4422, 5653,
Fr 31, 542, 758, 1646, 1846, 2163,
Fl 1618,
Er 128, 383, 801,
— i rim med *komne:* Fr 640,

froma (adj.)
(aplm) Fr 1728,
Er 1384,
(aplf) Iv 785,

---

[1] Eller *um?*
[2] Eller *-bum?*
[3] Eller *sum?*
[4] Möjl. bör man här (med hs. D) läsa *döme*.

froma (vb, inf.)
Iv 130,

koma (vb)
(inf.) Iv 129, 784, 1847, 4058, 4291, 4421 *(ivir-)*, 5654,
Fr 32, 541, 757, 1645, 1727, 1845, 2164, 2209,
Fl 1299, 1619.
Er 127, 382, 800, 1385, 1650,
(3 pl. pres.) Iv 2355,
Fl 1337,
Er 249,
— (inf.) i rim med *tome:* Iv 556,

soma (sbst., obl. sg.)
Fl 1107,
— i rim med *komo:* Er 620,

soma (pron. indef., aplm)
Er 248, 1651,

ome

kome (vb, sg. pret. konj.)
Er 1042,

some (pron. indef., nplm)
Er 1043,

**tome* (sbst., dat. sg.)
— i rim med *koma:* Iv 557,

omen [el. umen?]

brudhgomen (sbst., best. nom. sg.)
Er 1959,

komen (part. pret., nsgm)
Er 1958,

*omet

**komet* (part. pret. neutr.)
— i rim med *fornumet:* Fr 2620[1], 2901[1],

[1] Kanske *kumet?*

*ommo

sommo (vb, 3 pl. pret.)
— i rim med *komo:* Er 2312,

*omne

**komne* (part. pret., nplm)
— i rim med *froma:* Fr 639,

*omo

**komo* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *soma:* Er 621,

**komo* (vb, 3 pl. pret.)
— i rim med *sommo:* Er 2313,

on

Hakon
Er 4532,

hon (pron. pers.)
Er 1233,

mon (sbst.)
Er 3073,

mon (vb, sg. pres., »minns»)
Iv 1274,
Er 1455, 2606,

son (sbst.)
Iv 1275,
Fr 627 *(systor-)*,
Er 1046 *(Kars-)*, 1047 *(Tuva-)*, 1232, 1454 *(Algutz-)*, 2607, 3072
» *(Kristina-)*, 4533 *(dottor-)*,

Yrpon
Fr 628,

ona

Belona (nom.)
Fr 288,

mona (vb, »minnas»)
(inf.) Iv 433,
— (inf.) i rim med *kono:* Iv 4231,
— (3 pl. pres.) i rim med *kono:* Er 1007 (»mwna»)[1],

**skona* (vb, inf.)
— i rim med *-krono:* Er 1462,

tona (sbst., dat. el. ack.)
Iv 432,
Fr 287,

*ono

**kono* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *mona:* Iv 4232,
Er 1006 *(frænd-)*,
— i rim med *söne:* Fr 3135,

**Landskrono* (ack.)
— i rim med *skona:* Er 1463 (»-na»),

op

grop (sbst.)
Er 1551,

hop (sbst , neutr.)
Er 344,

hop (sbst., mask., [dat. el.] ack. sg.)
Er 1550, 3082,

op (sbst.)
Er 3083,

**op* (adv.)
— i rim med *pot:* Er 2916,

skop (vb, sg. pret.)
Er 345,

[1] Kanske *mono?*

or

bor (vb, sg. pres.)
Er 799, 2537, 2756, 2861, 4057,

for (vb, sg. pret.)
Iv 4552,
Fr 125, 1173, 2472,
Er 292, 798, 1485, 1738, 3112, 3170, 3458, 4056,
— i rim med *stort:* Fr 2376,

fotspor (sbst.)
Fr 126, 1174,

Geindor
Fr 399,

kor (sbst., »kor» på kyrka)
Er 1193, 2536,

stor (adj.)
(nsgm) Er 293, 1739, 3171, 3459,
(nsgf) Iv 4551,
Er 1192,
(asgf!) Er 1484, 3113,

svor (vb, sg. pret.)
Fr 400, 2471,
Er 2860,

tror (vb, sg. pres.)
Er 2757,

***ora**

? **bora* (sbst., ack.)
— i rim med *döra:* Iv 4548,

**stora* (adj).
— (aplm) i rim med *fore:* Fr 1535,
— » » » *foro:* Er 2747,
— (nplf) » » *fore:* Er 3045,

*orat

**vilkorat* (part. pret. neutr.)
— i rim med *boret:* Er 348,

ordh

bohordh (sbst.)
Fr 3044,
Er 448, 1164, 1408, 3518,

bordh (sbst.)
Iv 185, 1094, 1999, 2063, 2565, 2910, 5346,
Fr 13, 557, 1986, 2317, 2394, 2699, 3043,
Fl 687, 890,
Er 28, 1165, 1314, 1409, 2075, 3762,

giordh (part. pret. af *göra*)
(nsgm!) Er 1152,
(nsgn!) Iv 186,

hiordh (sbst.)
Er 2511,

iordh (sbst.)
Iv 768, 2343, 2566, 3409, 4839, 4951,
Fl 1732,
Er 341, 1153, 2510,

mordh (sbst.)
Iv 769,
Er 3815,

ordh (sbst.)
Iv 1095, 2000, 2064, 2344, 2909, 3410, 4840, 4952, 5345,
Fr 14, 558, 1985, 2318, 2393, 2700,
Fl 688, 891, 1733,
Er 27, 340, 449, 1315, 2074, 3519, 3763, 3814,
— i rim med *giort:* Iv 570,
Fr 190, 342,

ordha

bordha (sbst., ack.)
Iv 1336,

giordha (part. pret. af *göra*)
(nplf?) Iv 1337,
— (nplf) i rim med *bordho:* Fr 154,

**iordha* (sbst., gen. sg.)
— i rim med *thordhe:* Iv 4561,

ordhe

giordhe (vb, sg. pret.)
Er 182,

**hiordhe* (sbst., nom. [el. ack.?] pl.)
— i rim med *giordho:* Er 140,

thordhe (vb, sg. pret.)
Er 181,
— i rim med *iordha:* Iv 4562,
— » » *giordho:* Iv 14,

ordho

**bordho* (sbst., nom. pl.)
— i rim med *giordha:* Fr 153,

**giordho* (vb, 3 pl. pret.)
— i rim med *-ordhe:* Iv 13,
Er 139,
— i rim med *spurdho:* Er 1479,

ore

fore (vb, pret. konj.)
(sg.?) Er 4204,
— (3 pl.) i rim med *stora:* Er 3044,

**fore* (prep. el. adv.)
— i rim med *stora:* Fr 1536,

svore (vb, 3 pl. pret. konj.)
Er 4205.

oren

boren (part. pret., nsgm)
Fr 3109,
Er 1858,

koren (part. pret., asgm)
Fr 3110 (*ut-*),

svoren (part. pret., nsgm)
Er 1859,

oret

boret (part. pret., neutr.)
Er 2844 (*um-*),
— i rim med *vilkorat:* Er 349 (*upa-*)

svoret (part. pret., neutr.)
Er 2845,

orgh

borgh (sbst.)
Iv 791, 2430, 2904,
Fr 215,

Dalaborgh
Er 2274, 3019,

sorgh
Iv 790, 2429, 2903,
Fr 216,
Er 152, 1061, 2275, 3018, 4393

Spikeborgh
Er 4392,

Tavestaborgh
Er 151,

Ymsaborgh
Er 1060,

orn

horn (sbst.)
Iv 262 (*bokka-*),

thorn (sbst.)
Iv 261 (*hiupona-*),

orne

borne (part. pret., nplm)
Er 2151 (*væl-*),

svorne (part. pret., nplm)
Er 2150,

oro

[illegible]ro (vb, 3 pl. pret.)
Er 2708,
— i rim med *stora:* Er 2746,

svoro (vb, 3 pl. pret.)
Er 2709,

ort

bort (adv.; jfr *burt*)
Iv 374, 646, 770, 1472, 1958, 2447, 3476, 3566, 3647, 3823, 3871
» 4043, 4053, 4113, 4304, 4485,
Er 1743,
— i rim med *hört:* Iv 886,

giort (part. pret. neut. af *göra*)
Iv 375, 647, 757, 1473, 1957, 2329, 3475, 4303, 4486,
Er 3698,
— i rim med *ordh:* Iv 571,
Fr 189, 341,
— i rim med *spurt:* Er 3698,

hiort (sbst., nom. [!] sg.)
Fr 144,

port (sbst.)
Iv 756 (*fælle-*), 771 (*adhal-*), 2330, 2448, 3565, 3648, 3824, 3872,
» 4044 (*adhal*), 4054, 4114 (*adhal-*),
Fr 293 (*adhal-*),
Fl 765,
Er 1742,

stort (adj., neutr. sg.)
Fr 143, 294,
Fl 766,
— i rim med *for:* Fr 2375,

orta

porta (sbst., ack. pl.)
Iv 1748, 3062,
Fr 816,

skorta (vb, inf.)
Iv 1747, 3061,
Fr 815,

os

**hos* (prep. el. adv.)
— i rim med *hus:* Iv 2106,

os (pron. pers.)
Er 1015,
— i rim med *Magnus:* Er 4505,

ros (sbst., »beröm»)
Er 1014,

ost

diost (sbst.)
Iv 1962,

kost (sbst.)
Iv 227, 847,
Er 2690,

lost (sbst.)
Iv 1961,

most (sbst.)
Iv 228, 846,
Er 2691,

ot

bot (sbst.)
Iv 505, 1035, 1189, 1417, 2172, 2208, 2454, 3114, 3480, 3744,
» 4151, 5119, 5376,
Fl 1448,
Er 860, 1239 (*dana-*), 2091, 2991,
— i rim med *hoghamodh;* Iv 459,

fot (sbst.)
Iv 2207, 2336, 3395, 3408, 4152, 4453, 4684,
Fl. 1861,
Er 2595, 3306,

got (adj., neutr. sg., el. adv.)
Iv 1017, 1081, 4358,
Er 914, 1677, 2949, 3635,

hot (sbst.)
Iv 3300,

Lot
Iv 5090,

lot (vb, sg. pret. af *lata*)
Iv 3396, 3576, 3835,
Er 171, 2047, 2412, 2594, 3307, 3743, 4415,

(*a* el. *i*) *mot* (prep. el. adv.)
Iv 504, 1034, 1188, 1416, 2171, 2335, 2453, 3113, 3299, 3479,
» 3743, 3836, 4454, 4683, 5120, 5375,
Fl 1449, 1860,
Er 172, 861, 1238, 2046, 2090, 2413, 2990, 3742, 4414,

pot (sbst., dat. sg.)
Er 3634,
— i rim med *op:* Er 2917,

rot (sbst.)
Iv 3407 *(hiærta-)*,

skiot (adj., nsgm!)
Iv 3575,

sot (sbst.)
Er 1676, 2948,

sot (part. pret. neutr.)
Er 915 (»*for*sokt»),

spot (sbst.)
Iv 1016, 1080, 4357, 5089,

ota

brota (sbst., obl. sg.)
Er 1575, 3122,

riddaranota (sbst., pl.)
(nom.) Er 1425,
(ack.) Er 1867, 3325,

rota (sbst., obl. sg.)
Er 1424, 1574, 1866, 3123, 3324,
— i rim med *brote:* Er 916,

ote

**brote* (sbst., nom. sg.)
— i rim med *rota:* Er 917,

lote (vb, sg. pret. konj.)
Fr 1242,

mote (sbst., i förbindelsen *a mote*)
Er 38,

mote (sbst., i förb. *til mote*)
Fr 1241,

rote (sbst., nom. sg.)
Er 37,

otte

sotte (vb, sg. pret.)
Er 387 (*for-*), 1418,

thotte (vb, sg. pret.)
Er 386, 1419,

***otter**

**forsotter* (part. pret., nsgm)
— i rim med *dottor;* Er 793,

otto

otto (sbst., obl. sg.)
Er 1503,

sotto (vb, 3 pl. pret.)
Er 1502,

***ottor**

**dottor* (subst., obl. sg.)
— i rim med *forsotter:* Er 792,

ova

bova (sbst., nom. pl.)
Er 1421,

Hova
(nom.) Er 692,
(dat.) Er 707,

hova (sbst., i förb. *til hova*)
Iv 64, 1604, 4025, 4777, 4864, 5113,
Fl 83,

kova (sbst., obl. sg.)
Iv 836, 4489,
Fl 1233,

lova (vb, inf.)
Iv 1605, 5114,
Er 693, 3785,

orlova (sbst., ack. sg.)
Fr 1999,

prova (vb, inf.)
Iv 4778 (»pröfua»),

sova (vb)
(inf.) Iv 63, 837. 4026, 4490, 4863,
Fr 2000,
Fl 1232,
Er 706, 1420, 3784,
(3 pl. pres.) Fl 84,
— (inf.) i rim med *stovo:* Er 1287, 2632,

*ovar

**lovar* (vb, sg. pres.)
— i rim med *sover:* Er 1582,

ovat

hovat (part. pret. neutr.)
Er 1428,

lovat (part. pret. neutr.)
Er 1429 *(ful-)*,

*over

**sover* (vb, sg. pres.)
— i rim med *lovar;* Er 1583,

*ovo

**stovo* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *sova:* Er 1286, 2633,

u

bu (sbst.)
Er 3026,

fru (sbst.; jfr *frugha*, *frugho*)
Iv 1062, 1234, 1373, 1407, 1567 *(hus-)*, 1873, 1946, 2921 *(iom-)*,
» 3012, 3460, 3490, 3717 *(iom-)*, 4107, 4379 *(iom-)*, 4729 *(iom-)*,
» 4766 *(iom-)*, 4891 *(iom-)*, 5224 *(iom-)*, 5284, 5413, 5543,
» 5572 *(iom-)*, 5731,
Fr 2103, 2642, 3008,
Fl 591 *(hus-)*, 796 *(hus-)*, *817 (iom-)*, *818 (hus-)*,

nu (adv.)
Iv 1235, 1566, 1874, 1945, 2752, 2898, 2922, 3011, 3459, 3718,
» 4108, 4380, 4730, 4892, 5025, 5075, 5223, 5283, 5414, 5732,
Fr 2641, 3007,
Fl 1488,
Er 3661,

siu (grundtal)
Iv 2322,

tu (grundtal, nom. el. ack. neutr.)
Iv 1063, 1372, 1406, 2321, 2897, 3489, 4765, 5076, 5544, 5571.
Fr 2104,
Fl 795,
Er 3027, 3660,

thu (pron. pers.)
Iv 2751, 5026,
Fl 592, 1489,

*ubba

**stubba* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *klubbo:* Iv 283,

*ubbo

**klubbo* (sbst., obl. sg.)
—i rim med *stubba:* Iv 284,

udh

budh (sbst.)
Iv 4338, 5138,
Fr 2460,
Er 9, 1997, 2442, 3404,

grudh (sbst.)
Er 3405,

gudh (sbst.)
Iv 4337 (*ælskogha-*), 5137,
Fr 2459,
Er 10, 1996, 2443,

udha

biudha (vb, inf.)
Iv 1743,
— i rim med *Svidhiudhe:* Er 2567,

liudha (vb, »lyssna» m. m., 3 pl. pres.)
Iv 1744 (»lydha»),

**siudha* (vb, inf.)
— i rim med *biudhom:* Fr 765,

*udhe

**Svidhiude* (ack. el. dat.)
— i rim med *biudha:* Er 2566 (»swidhide»),

*udho

**budho* (vb, 3 pl. pret.)
— i rim med *stodho:* Iv 591 (»bodho»), 1479 (»bödho»),

*udhom

**biudhom* (vb, 1 pl. pres.)
— i rim med *siudha:* Fr 766 (»biwdha»),
— i rim med *thydha:* Fr 836 (»biudha»),

uf

liuf (adj. nsgm!)
Iv 2021[1],

thiuf (sbst., nom. [!] sg.)
Iv 2022[1],

ugh

hugh (sbst.; jfr *hogh*, *hogha*, *hugha*)
Er 275, 3440,

strugh (sbst.)
Er 274, 3441,

ugha

dugha (vb, inf.)
Iv 813, 902, 2180, 3200, 4202,
— i rim med *frugho:* Iv 1340, 1519, 3267, 3519, 5642,
— i rim med *mughen:* Er 1035 (»dogha»),

fliugha (vb, inf.)
Iv 1287 (»flygha»),

frugha (sbst., nom. sg.)
Iv 195 *(iom-)*, 903, 1112, 1140, 1244, 1286 *(iom-)*, 3199, 3791 » *(iom-)*, 4201, 5255 *(iom-)*,
Er 501,

---

[1] Kanske bör man läsa *liuver* : : *thiuver*.

hugha (sbst., obl. sg.)
Iv 196, 812, 1113, 1141, 1245, 2179, 5256,
Fr 3194,
Er 500,
— i rim med *frugho:* Iv 2001, 2617, 3474, 3543, 5359, 5432,
» 5496,
Er 362, 790 (*ælsk-*), 1186,

lugha (sbst., »låga», obl. sg.)
Iv 3792,

mugha (sbst., obl. sg.)
Fr 3193 (»mogha»),
— i rim med *frugho:* Iv 5507,
Fr 1207,

*ughen

**mughen* (vb, 2 pl. pres.)
— i rim med *dugha:* Er 1034 (»mogha»),

ugho

frugho (sbst., obl. sg.)
Er 2418 (*hus-*),
— i rim med *-ugha:* Iv 1341, 1518, 2002 (*hus-*), 2618 (*hus-*),
» 3268, 3473, 3520, 3544, 5360 (*hus-*),
» 5431, 5495 (*hus-*), 5508 (*hus-*), 5641,
Fr 1208,
Er 363 (*hus-*), 791 (*iom-*), 1187 (*hus-*),

mugho (vb, 3 pl. pres.)
Er 2419 (»mogha»),

**tiugho* (grundtal)
— i rim med *formughom:* Er 3185,

*ughom

**formughom* (vb, 1 pl. pres.)
— i rim med *tiugho:* Er 3184 (»formogho»),

uk

miuk (adj., nsgf)
Er 2973,

siuk (adj., nsgm!)
Er 2972,

ukt

hukt (part. pret. neutr. af *hyggia*)
Er 431, 897, 1892, 2200, 2581, 2703, 2865, 4047,

lukt (part. pret. neutr. af *lykkia*)
Er 3744,

rukt (part. pret. neutr. af *rykkia*)
Er 896 (*up*-),

tukt (sbst.)
Er 430, 1893, 2201, 2580, 2702, 2864, 3745 (*o*-), 4046 (*o*-),

ul

ful (adj., "full")
(nsgm!) Iv 357, 541, 1926, 4457,
Fl 758,
(asgm!) Fl 1178,
(nsgf) Iv 407, 816,
Er 1195,
(nsgn!) Fr 878,
(nplf!) Fl 300,
(aplf!) Er 433,
(npln) Fl 536 (?),

gul (sbst., »guld»)
Iv 356, 406, 540, 817 (*finger-*), 1925 (*finger-*), 2032 (*finger-*),
Fr 877 (*finger-*), 1509 (*finger-*), 2269,
Fl 75, 299, 535, 541 (*finger-*), 630, 757, 789 (*finger-*), 1179 » (*finger-*), 1872 (*finger-*),
Er 432, 1194, 3000,

gul (sbst., »häst»)
Er 3293,

hiul (sbst.)
Iv 4458,

hul (adj., »huld»)
(nsgm!) Fr 2270,
Fl 629, 790,
Er 3001,
(nsgf) Iv 2031,
Fl 76, 542, 1873,
(nsgn!) Fr 1510 (?),

iul (sbst.)
Er 2751, 3292, 3626,

skiul (sbst.)
Er 2750, 3627,

*uld

**skuld* (sbst.)
— i rim med *hult:* Iv 1356,

ullo

fullo (vb, 3 pl. pret.)
Er 317,

gullo (vb, 3 pl. pret.)
Er 316,

*ult

**hult* (part. pret. neutr.)
— i rim med *skuld:* Iv 1357,

um[1]

Gum
Er 1962,

[1] Jfr *kom, om, rænnebom, som.*

rum (sbst.)
Er 3936,

um (prep. el. adv.; jfr *om*)
Er 1963 (*thær-*), 3937,

*umet

**fornumet* (part. pret. neutr.)
— i rim med *komet:* Fr 2619[1],

un

brun (sbst., »brunn», ack. el. dat. sg.)
Iv 362,
Fl 1001,

kun (adj., nsgn!)
Iv 363 (pl.?),

mun (sbst., dat. el. ack.)
Fl 1000,

una

luna (sbst., nom. sg.)
Er 480,

Sightuna (ack.)
Er 481,

und

Bavasund
Er 2655,

Fridhelmund (nom.)
Fr 666,

fund (sbst.)
Iv 178, 246, 845, 2832, 3994, 4799, 4919,
Fr 359, 2356,

[1] Kanske *fornomet?*

grund (sbst.)
Iv 1940, 5710,
Er 3750,

Kalfsund
Er 3050,

kund (adj., npln)
Fr 1490 (sg.?),

lund (sbst., mask.)
Iv 383, 2080, 2478, 3894,
Fr 60,
Er 3011,

lund (sbst., fem.)
Iv 1597, 1822, 3597, 4814,
Fr 1481,
Fl 468, 2009, 2048,
Er 192, 2223, 4317,

Lærghasund
Er 2892 ,

pund (sbst.)
Fr 360, 2143, 2704, 2798, 3030, 3079,

stund (sbst.)
Iv 177, 245, 382, 844, 1596, 1821, 1939, 2079, 2477, 2831, 3431,
» 3598, 3893, 3993, 4800, 4813, 4920, 5709,
Fr 59, 665, 1482, 1489, 2144, 2355, 2703, 2797, 3029, 3080,
Fl 467, 2008, 2049,
Er 191, 2222, 2654, 2729, 2893, 3010, 3051, 3751, 4316,

und (sbst.)
Iv 3432,

Örasund
Er 2728,

*unda

**grunda* (sbst.)
— (gen. pl.) i rim med *stunde:* Fr 2338, 2388,
— (ack. pl.?) » » *stunde:* Fr 887, 2414,
Fl 1394,

**hunda* (sbst., ack. pl.)
— i rim med *stunde:* Fr 55,

**unda* (vb, inf.)
— i rim med *stunde:* Fr 538,

unde

lunde (sbst., nom. el. ack. pl.)
Iv 4287, 4535, 4555,
Fr 418, 1308, 2439, 2543,
Fl 1228,

stunde (sbst., nom. el. ack. pl.)
Iv 4288, 4536, 4556, 5354,
Fr 417, 1307, 2440, 2544,
Fl 1229,
— i rim med *-unda:* Fr 56, 537, 888, 2337, 2387, 2413,
Fl 1395,

unde (sbst., »sår», ack. pl.)
Iv 5353,

under

sunder (adv.)
Er 1100 (»sönder»),

tunder (sbst., nom. sg.)
Er 1101 (»tönder»),

undom

lundom (sbst., dat. pl.)
Er 364,

stundom (adv.)
Er 365,

ung

Iælbolung (?)
Er 522,

konung (sbst., nom. [!] sg.)
Er 843,

sprung (sbst.)
Er 842,

ung (adj., nsgm!)
Er 523,

unga

Liunga (nom.)
Er 3124[1],

**siunga* (vb, inf.)
— i rim med *ungom:* Iv 915,

tunga (sbst., nom. sg.)
Iv 564,

thunga (sbst., obl. sg.)
Iv 4198,

thunga (adj., aplm)
Iv 565,

unga (adj.)
(obest. aplm) Iv 4197,
(best. dsgm) Er 3125,

*unge

**unge* (adj., nplm)
— i rim med *tungo:* Fr 3208,

[1] Textkodex har »liwngby».

***ungo**

**tungo* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *unge:* Fr 3207,

***ungom**

**ungom* (adj., dat. pl.)
— i rim med *siunga:* Iv 914 (»unga»)

unne

brunne (vb, sg. pret. konj.)
Fr 1746,

kunne (vb, sg. pret.)
Er 376, 1886, 1999,

munne (sbst., dat. sg.)
Er 377, 1887, 1998,

thunne (adj., nplm)
Fr 1745,

unnen

obrunnen (adj., nsgm)
Er 1349,

vunnen (part. pret., nsgm)
Er 1348,

unnet

brunnet (part. pret. el. adj., neutr. sg.)
Er 1804 (*o*-), 3289,

vunnet (part. pret., neutr. sg.)
Er 1805, 3288,

unno

funno (vb, 3 pl. pret.)
Fr 6,
Er 750,

kunno (vb, 3 pl. pret.)
Fr 5,
Er 751,

runno (vb, 3 pl. pret.)
Er 141, 2793,

vunno (vb, 3 pl. pret.)
Er 142, 2792,

uno

kruno (sbst., obl. sg.)
Er 2783,

luno (sbst., obl. sg.)
Er 2782,
— i rim med *Hatunom:* Er 2577 (»luna»)

*unom

**Hatunom* (dat)[1]
— i rim med *luno:* Er 2576 (»-tuna»)[1]

unt

sunt (part. pret. neutr. af *synia*)
Er 2400,

unt (part pret. neutr. af *unna*)
Er 2401,

ur

amur (sbst.)
Fl 174, 208, 252, 312, 879, 1369, 1467, 1528, 1876, 1979,

Blanzaflur
Fl 173, 207, 251, 311, 377, 878, 1368, 1466, 1529, 1877, 1978,

---

[1] Kanske bör man behålla den form, textkodex erbjuder, ty ortnamnen synas ofta varit använda som oböjliga ord; jfr *Sightuna*.

diur (sbst.)
Iv 247, 368,
Fl 1069,

mur (sbst.)
Fl 1068,

pantiur (sbst.)
Iv 248,

skur (sbst.)
Iv 369,

sur (adj., nsgm)
Fl 378,

*urdhe

**burdhe* (vb, sg. pret.)
— i rim med *hördhe:* Er 765[1], 1131[1], 1241[1],

*urdho

**spurdho* (vb, 3 pl. pret.)
— i rim med *giordho:* Er 1478 (»spordo»),

urt

burt (adv.; jfr *bort*)
Iv 1091, 2053, 2755, 2901, 4769, 5401,
Fr 2384,
Fl 269, 449,
Er 3104, 3384, 3668,

spurt[2] (part. pret. neutr.)
Iv 1090, 2054, 2756, 2902, 4770, 5402,
Fr 2383,
Fl 270, 450,
Er 3105, 3385, 3669,
— i rim med *giort:* Er 3699,

---

[1] Texten har »borde».
[2] I texterna öfverallt skrifvet *sport*.

us

Artus
Iv 7, 37, 2741, 2887, 4991,

Benedictus
Er 4181,

blus (sbst.)
Iv 2826,
Er 809,

fus (adj.)
(nsgf) Iv 3846,
(nplm!) Iv 8,

hus (sbst.)
Iv 38, 182, 468, 659, 693, 832, 1732, 1756, 2290, 2742, 2825, 2888, 2974, 4378, 4759, 4992, 5381,
Fr 84, 407, 814, 1462, 1632, 2593, 2908, 2951,
Fl 622, 1483,
Er 541 (*Nyköpungs-*), 991 (*Lödhesa-*), 1528, 1667 (*Stokholms-*), 3616, 3980 (*Skara-*),
— i rim med *hos:* Iv 2105,

iacinctus (sbst.)
Fl 1096,

lius (sbst.)
Iv 264, 469, 692, 833, 1755,
Fr 2594, 2952,
Er 3617,

lius (adj., nsgm)
Iv 181, 658, 1731, 2289, 2973, 3845, 4377, 4760, 5382,
Fr 83, 408, 813, 1461, 2907,
Fl 621, 1482,
Er 1529,

Magnus
Er 540, 808, 990, 1666, 3981, 4436,
— i rim med *os(s):* Er 4504,

Orillus
Fr 1631,

topasius (sbst.)
Iv 263,
Fl 1097,

ut

Knut
(nom!) Er 3920,
(ack.) Er 3799,

skut (sbst.)
Er 3902 (*hiærta-*),

spiut (sbst.)
Fr 2484,
Er 1776,

ut (adv.)
Fr 2483,
Er 1777, 3798, 3903, 3921,

***uta**

niuta (vb, inf.),
— i rim med *bryta:* Iv 5587 (»nywta»),

uten

bruten (part. pret., npln el. nsgf)
Er 889,

skuten (part. pret., npln)
Er 888,

***uter**

**knuter* (sbst., nom. sg.)
— i rim med *skutor:* Er 108 (*pænninga-*),

**ruter* (vb, sg. pres.)
— i rim med *skutor:* Er 3563,

utet

brutet (part. pret. neutr.)
Er 2100 (*for-*), 2294,

flutet (part. pret. neutr.)
Er 2295,

nutet (part. pret. neutr.)
Er 2101,

*utor

**skutor* (sbst., ack. pl.)
— i rim med *-uter*: Er 107, 3562,

uva

liuva (adj., aplm)
Fr 3130,

thiuva (sbst., ack. pl.)
Fr 3129,

y

by (sbst.)
(nom. [!] sg.) Er 2736, 3237, 4340,
(ack. el. dat. sg.) Er 2318, 3756, 3875, 4130,
(ack. pl.) Iv 2879,
Er 1510,

ey (adv.)
Iv 689[1],

fly (vb)
(inf.) Iv. 250, 861, 2420, 2622, 5077,
Fr 615, 1869,

---

[1] Rimordet är *sky;* hss. DEF ha andra rim.

(inf.) Er 716, 2661, 4105, 4341,
(sg. imperat.) Er 318,

gny (sbst.)
Iv 249, 410, 860

gry (vb, inf.)
Er 3874,

hvy (pron. inter.; jfr *hvi*)
Er 319,

Karlaby
Er 4104,

ly (sbst.)
Er 2319,

ny (adj.)
(asgf) Er 2660,
(dsgn) Iv 1241[1], 2419[2], 2621[2],
Er 717[2], 1049[2], 1696[2], 2059[2], 3498[2], 3931[2],
(aplm) Iv 2880,
(aplf) Er 1511,

Rakkaby
Er 2058,

Rumby
Er 1048, 1090,

sky (sbst.)
Iv 411, 688[3],

sky (vb, inf.)
Iv 1240,
Er 616, 1870,

[1] I förbindelsen *a ny*.
[2] I förbindelsen *af ny*.
[3] I rim med *ey*.

ty (sbst.)
Er 3236,

thry (grundtal, neutr. nom. el. ack.)
Iv 5078,
Er 3442, 3499, 3930,

thy (pron. pers. el. demonstr.)
Er 1091, 1697, 2737, 3443, 3757, 4131, 4177

Visby
Er 4176,

*yddo

**lyddo* (vb, 3 pl. pret.)
— i rim med *flydho:* Er 44,

ydha

lydha (vb, inf.)
Iv 153, 1155, 4317,
Fr 3224,

thydha (vb, inf.)
Iv 154, 1154, 4318,
Fr 3223,
— i rim med *biudhom:* Fr 835,

*ydho

**flydho* (vb, 3 pl. pret.)
— i rim med *lyddo:* Er 43 (»flyddo»),

yg

ryg (sbst., ack. sg.)
Iv 2550,

tryg (adj., nsgf)
Iv 2549,

***yggia**

**byggia* (vb, inf.)
— i rim med *hyggio:* Er 510,

***yggio**

**hyggio* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *byggia:* Er 511 (»hyggia»),

yghdh

dygdhh (sbst.)
Iv 199, 243, 1736, 1776, 5205,
Fr 619,
Er 757, 2722,

fryghdh (sbst.)
Iv 200, 244, 1735, 1775, 5206,

lyghdh sbst.)
Fr 620,
Er 756 (»lygn»), 2723 (»lygn»),

yghe

oblyghe adj., nplm)
Er 102, 3091 (»odryghe»), 4034,

tyghe (sbst.)
Er 101, 3090, 4035,

***ygher**

o(f)blygher (adj., nsgm)
— i rim med *sidher:* Er 1344[1],

***ykka**

**lykka* (sbst., nom. sg.)
— i rim med *stykka:* Fr 1696,

[1] Kanske att rätta till *ofblidher*.

*ykke

**stykke* (sbst.)
— i rim med *lykka:* Fr 1695,
— » » *-ykkia:* Iv 716,
Fr. 1057, 1675,
— i rim med *lykko:* Iv 2393,
Fr 581 ,1303,
Fl 1850,

ykker

lykker (vb, sg. pres.)
Fl. 104,

thykker (vb, sg. pres.)
Fl 103,

*ykkia

**othykkia* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *stykke:* Fr 1058 (»othykke»),

**thrykkia* (vb, inf.)
— i rim med *stykke:* Iv 717,
Fr 1676 (»thrykke»),

*ykko

**lykko* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *stykke:* Iv 2394,
Fr 582 (»lykke»), 1304 (»*vn*lykke»)
Fl 1851

ykt

bykt (part pret. neutr. af *byggia*)
Er 1174 ,1202, 2278, 2904, 3267,

lykt (sbst.)
Er 1175, 2279, 2905,

lykt (part. pret. neutr. af *lykta*)
Er 1203,

rykt (sbst.)
Er 3266,

yn

dyn (sbst.)
Iv 372, 5393 *(thor-)*,

skyn (sbst.)
Iv 373, 5394,

***ynda**

**skynda* (vb, inf.)
— i rim med *synde:* Fl 480,

***ynde**

**synde* (sbst., ack. pl.)
— i rim med *skynda:* Fl 479,

yne

syne (sbst., dat. sg.)
Er 1234,

syzkyne (sbst., ack. pl.)
Er 1235,

yr

dyr (adj., npln)
Fr 872, 1334 *(of-)*,

æventyr (sbst.)
Fr 871, 1333,
— i rim med *Malnzir:* Fr 630,

yra

dyra (adj., aplm)
Fr 1785 (?, dat.?),

fyra (grundtal, ack. mask.)
Er 202,

ohyra (sbst., nom. sg.)
Fr 1786,

styra (vb, inf.)
Er 203,

yre

dyre (adj., best. nsgm)
Fr 1387,

ohyre (sbst., nom. sg.)
Fr 74,

æventyre (sbst.)
(nom.) Fr 73,
(ack.) Fr 1388,

*yren

**spyren* (vb, 2 pl. pres.)
— i rim med *föra:* Iv 3206(»spöriæ»),

*yrghia

**syrghia* (vb, inf.)
— i rim med *spyria:* Iv 1068,

*yria

**spyria* (vb, inf.)
— i rim med *syrghia:* Iv 1069,
— » » *göra:* Iv 306, 2288, 2955,
— » » *flere:* Iv 3001[1],

yrte

hyrte (sbst.)
Er 1440,

styrte (vb, sg. pret.)
Er 1441,

[1] Blott i textkodex (A), annorlunda i öfriga hss.

yst

bryst (sbst.)
Iv 1655, 3188,
Fr 548, 1800, 2025,

kyst (part. pret., nsgm [!], af *kyssa*)
Er 121 (»kust»),

lyst (sbst.)
Iv 1654 (»lost»),
Fr 547, 1799,
Er 122 (»lust»),

syst (part. pret. neutr. af *sysla*)
Iv 3189,

tyst (adj., nsgf)
Fr 2026,

yster

lyster (vb, sg. pres.)
Er 76,

syster (sbst., nom. sg.)
Er 75,

yt

byt (part .pret. neutr. af *byta*)
Er 3809,

nyt (adj., nsgn af *nyr*)
Er 3808,

yta

bryta (vb, inf.)
Iv 415, 1498, 3739, 5511, 5685, 5716,
— i rim med *niuta:* Iv 5588,

byta (vb, inf.)
Er 3906,

flyta (vb, inf.)
Fr 2255,
Er 4236,

nyta (vb, inf.)
Iv 1499, 3740, 5512, 5686,

thryta (vb, inf.)
Iv 414, 5715,
Fr 2256,
Er 3907, 4237,

*ytta

**skytta* (sbst., nom. sg.)
— i rim med *barfötta:* Er 3871,

ytto

nytto (sbst., obl. sg.)
Er 3879 (»nytta»),

skytto (sbst., nom. pl.)
Er 3878 (»skytta»),

æ

fæ (sbst.)
Fl 14,
Er 3229,

træ (sbst.)
Fl 13,
Er 3228,

ædde

klædde (part. pret., nplm)
Er 392,

orædde (adj., nplm)
Er 393,

ædh

mædh (prep. el. adv.)
Er 1734, 4030, 4202,

stædh (sbst.)
Er 1735,

vædh (sbst.)
Er 4031, 4203,

*ædha

**kvædha* (vb, inf.)
— i rim med *glædhe:* Iv 3813,
Fr 3052,

**rædha* (vb, inf.)
— i rim med *brædhe:* Iv 5274,

ædhan

hædhan (adv.)
Er 2148, 3350,

mædhan (adv.)
Er 126, 157, 669, 712, 920, 1470, 2149, 2214, 2621, 3047, 3351,
» 3671, 3843, 4019,

thædhan (adv.)
Er 125, 158, 668, 713, 921, 1471, 2215, 2620, 3046, 3670,
» 3842, 4018,

ædhe

**brædhe* (sbst.)
— i rim med *rædha:* Iv 5273,

bædhe (pron., nom. neutr.)
Er 2628,

glædhe (sbst.)
Er 519, 725, 1388, 1813, 3514, 4201,
— i rim med *kvædha:* Iv 3814,
Fr 3051,

klædhe (sbst.)
(nom. sg.) Er 1389 (*bröllops-*),
(ack. pl.) Er 1812, 2629, 3515, 4200,
— (dat. sg.?) i rim med *væra:* Fl 493,

stædhe (sbst., nom. pl.)
Er 518 (*köp-*), 724,

ædher

klædher (sbst., ack. pl.)
Fr 966,
Er 3430,

lædher (sbst., nom. sg.)
Iv 4513,
Fl 537 (*hovudh-*),

stædher (vb, sg. pres.)
Er 3431,

tædher (sbst., ack.)
Fr 965,

vædher (sbst., ack. sg.)
Iv 4514,
Fl 538,

*æf

**gæf* (adj., npln el. apln)
— i rim med *bref:* Er 1075, 1839,

æft se **aft**

æggia

**læggia* (sbst., nom. pl.)
— i rim med *slæggio:* Iv 274,

læggia (vb, inf.)
Er 2356 (*be-*),

æggia (vb, inf.)
Er 2357,

***æggio**

**slæggio* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *læggia:* Iv 273,

ægha

plægha (vb)
(inf.) Er 3928,
(3 pl. pres.) Fr 53,
Er 2155,

trægha (sbst., obl. sg.)
Fr 54,

vægha (sbst., pl.)
(nom.) Er 2154,
(ack.) Er 3929,
— (ack.) i rim med *lægho:* Er 2653,

æghen

jæghen (adj., nsgm)
Er 485,

slæghen (part. pret., nsgm)
Er 484,

æghet

dræghet (part. pret., asgn)
Er 4315,

envæghet (adj., nsgn)
Er 4314,

æghna

fræghna (vb, inf.)
Iv 3945,
Er 3139,

hæghna (vb, inf.)
Er 3161,
— i rim med *slæghne:* Iv 4944,

ræghna (vb, inf.)
Iv 412, 1628,

thiæghna (sbst., ack. pl.)
Iv 3665,
Fr 1818 (dat.?),

væghna (sbst., gen. pl. i adv. anv.)
Iv 413, 1629, 3666, 3946,
Fr 1817,
Er 3138, 3160,
— i rim med *næm(p)na*: Fr 1611,
— » » *svema:* Iv 280,

æghne

fæghne (adj., nplm)
Er 1375,

slæghne (part. pret., nplm)
Er 1374,
— i rim med *hæghna:* Iv 4943 (*for-*),

***ægho**

**lægho* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *vægha:* Er 2652,

æk

gæk (sbst., ack. sg.)
Er 3923, 4371,

Skærbæk (nom.)
Er 3922,

Svalabæk (nom.)
Er 4370,

sæk (sbst., ack. sg.)
Er 1124 (*pænninga-*),

træk (sbst., dat. el. ack.)
Er 1125,

***æka**

**ræka* (sbst., i förb. *til ræka*)
— i rim med *lækia:* Er 2946,

***ækia**

**lækia* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *ræka:* Er 2947,

ække

forthække (sbst., ack. pl.)
Er 1393,

række (sbst., nom. sg.)
Er 1392,

ækt

ospækt (sbst.)
Er 239,

slækt (sbst.)
Er 238,

**vækt* (sbst.)
— i rim med *iæt(t)*: Fl 673,

æl

hæl (sbst., »lycka»)
Er 4460,

i hæl (»till döds»)
Iv 419, 788, 854, 1019, 1107, 1423, 2524, 3661, 4254, 4404, 4908,
» 5334, 5484,
Fr 1300, 1357, 1371, 1401, 1415, 2441, 2490,
Fl 329, 472,
Er 1299, 2641, 3060, 3272, 4068, 4251,

kvæl (vb, sg. pres.)
Er 2233,

siæl (sbst.)
Iv 610, 1024,
Er 163, 1243,

skæl (sbst.)
Iv 1018, 1037, 1422 (*o-*), 1896 (*for-*), 2027, 2122, 2177, 2440
» (*for-*), 2703, 3220, 3309, 3484, 4079, 4627, 4974, 5281, 5639,
Fr 647, 679, 775, 1235, 1372 (*o-*), 1534, 2078, 2489, 2888,
Fl 82, 125, 186, 337, 351, 1481, 1739, 1887,
Er 164, 403, 774 (*o-*), 1242, 2019,

sæl (adj.)
(nsgm) Iv 379, 3522, 4609,
Fr 2892,
Fl 544,
Er 8, 4461,
(nsgf) Fl 599,
(npln) Fl 559 (mask.?),

tæl vb, sg. pres.)
Er 979, 3697,

væl (adv.)
Iv 378, 418, 611, 789, 855, 1025, 1036, 1106, 1895, 2028, 2121,
» 2178, 2439, 2523, 2704, 3219, 3310, 3483, 3521, 3662, 4080,
» 4253, 4403, 4610, 4628, 4907, 4973, 5282, 5333, 5483, 5640,
Fr 648, 680, 776, 1236, 1299, 1358, 1402, 1416, 1533, 2077, 2442,
» 2887, 2891,
Fl 81, 126, 185, 330, 338, 352, 471, 543, 560, 600, 1480, 1738,
» 1886,
Er 7, 402, 775, 978, 1298, 2018, 2232, 2640, 3061, 3273, 3696,
» 4069, 4250,
— i rim med *skal:* Fr 180,
— » » *iærl:* Fl 1921,

æla

fiæla (vb, inf.)
Iv 3034,

stiæla (vb, inf.)
Iv 3033,

æld

giæld (sbst.)
Fr 2730,

tiæld (sbst.)
Fr 2729,

*ælde

**kvælde* (sbst., dat. sg.)
— i rim med *kældo:* Iv 490, 683, 1580, 2585,

ælder

hælder (adv.)
Er 336,

vælder (vb, sg. pres.)
Er 337.

*ældo

**kældo* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *kvælde:* Iv 491, 682, 1581, 2586,

ældogh(er)

samhældogh(er) (adj., nsgm)
Er 1273,

vældogh(er) (adj., nsgm)
Er 1272[1],

æle

Mæle (ack.)
Er 476,

æle (sbst., dat. sg.)
Er 477,

ælia

dvælia (vb, inf.)
Iv 874,
Er 4455,

sælia (vb, inf.)
Iv 875,
Fl 265, 649,

vælia (vb, inf.)
Fl 266, 650,
Er 4454,

æligh

hæligh (adj.)
(nsgm!) Er 583,
(asgm!) Er 65 (»hälagh»),

[1] Ordet saknas i textkodex och har tillagts af utgifvaren.

sæligh (adj.)
(nsgm!) Er 66,
(asgm!) Er 582,

ælle

Konung(h)ælle
(nom.) Er 2248,
(ack. el. dat.) Er 2880,

mælle (prep. el. adv.)
Er 2249, 2881,

ælt

fælt (part. pret. neutr. af *fælla*)
Er 2051,

mælt (part. pret. neutr. af *mæla*)
Er 946, 2050,

vælt (part. pret. neutr. af *væla*)
Er 947,

***æm**

**fæm* (grundtal)
— i rim med *them:* Er 374,

æmpna

hæmpna (vb, inf.)
Iv 1227, 2866,
Er 2610,
— i rim med *æmpne:* Iv 531,
Fr 798,

næmpna (vb, inf.)
Iv 1226, 2865,
Er 2611, 3311,
— i rim med *æmpne:* Fr 174,
— » » *stæmpno:* Er 647,

— i rim med *kænna:* Fr 637,
— » » *væghna:* Fr 1612,

**stæmpna* (vb, inf.)
— i rim med *æmpne:* Fl 2076,

æmpna (vb, inf.)
Er 3310 (*for-*),

*æmpne

**æmpne* (sbst.)
— i rim med *-æmpna:* Iv 530,
Fr 173, 797,
Fl 2077,

*æmpno

**stæmpno* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *næmpna:* Er 646,

æmpnt

hæmpnt (part. pret. neutr.)
Er 943, 2850 (*o-*), 4396,

næmpnt (part. pret. neutr.)
Er 2851 (*o-*), 4397,

æmpnt (part. pret. neutr.)
Er 942 (*for-*),

*æm(p)t

**skæm(p)t* (part. pret., neutr. sg., af *skæmpta*)
— i rim med *kænt:* Iv 1672,

æn

i sæn (adv.)
Iv 4507,
Fr 791,

læn (sbst.)
Fr 730,

mæn (sbst., nom. el. ack. pl.)
Iv 1541, 1618, 2252, 3228, 3861, 4066, 4508, 4784, 4817, 5054,
» 5111, 5240,
Fr 17, 210, 729,
Fl 455,
Er 91 (*thiænisto-*), 153, 958, 1172 (»*timmer*man»), 1343, 1464,
» 2121, 2544, 2982 (*nordh-*), 3028, 3218, 3393, 3530 (*timmer-*),
» 4192, 4279, 4336, 4476 (*skadha-*), 4510, 4543,

thæn (pron.)
Iv 5053,
Er 1342, 3531,

æn (adv.)
Iv 1540, 1619, 2251, 3227, 3862, 4065, 4783, 4818, 5112, 5239,
Fr 18, 209, 792,
Fl 456,
Er 92, 154, 959, 1173, 1465, 2120, 2545, 2983, 3029, 3219, 3392,
» 4193, 4278, 4337, 4477, 4511, 4542,

æna

læna (sbst., gen. pl.)
Fl 1016, 1359.

ræna (vb, inf.)
Iv 4782,

thiæna (vb, inf.)
Fl 1017, 1358,

væna (adj.)
(best. nsgf) Iv 4781,
— (obest. aplm) i rim med *dæne:* Er 675.

ænd

kænd (part. pret., nsgm!)
Fr 3021.

**skænd* (part. pret., nplm!)
— i rim med *sænt:* Fr 1356,

sænd (part. pret.)
(nsgm!) Fr 3022,
(nsgf) Iv 5720,

vænd (part. pret., nsgf)
Iv 2626,

ænd (part. pret., nsgf)
Iv 2625, 5719,

ænda

fiænda (sbst., obl. sg.)
Iv 562,
— i rim med *skænde:* Iv 4495,

frænda (sbst., obl. sg.)
Fr 1876,
— i rim med *kænde:* Iv 1593,

hænda (vb, inf.)
Iv 5728,
Fr 3230,
Fl 2112,
Er 291, 727 (*a-*), 973 (*a-*),

lænda (sbst., gen. pl.)
Iv 3167,

skænda (vb, inf.)
Iv 563,

sænda (part. pret., npln!)
Fr 15 (»sændæ»),

sænda (vb, inf.)
Iv 1049, 1315, 4264,
Er 726, 1082,

vænda (vb)
(inf.) Iv 1048, 3168,
Fr 1448 (*for-*), 1875,
Er 290, 1022, 2152,
(3 pl. pres.) Er 1329,
— (inf.) i rim med *hænde:* Iv 1158,
— » » » *kændo:* Iv 2043,

ænda (sbst., obl. sg.)
Iv 4263, 5727,
Fr 16, 1447, 3229,
Fl 2113,
Er 972 (*lands-*), 1023, 1083, 1328, 2153,
— i rim med *-ænde:* Iv 3357, 5749,
Fr 1760, 1871, 3197,
Fl 2102,

ænda (vb, inf.)
Iv 1314,
— i rim med *sænde:* Fr 3225,

ænde

brænde (vb, sg. pret.)
Er 828,

frænde (sbst., nom. sg.)
Iv 1979, 2055 (pl.?), 4758 (pl.?), 5104,

hænde (sbst., dat. sg.)
Iv 173, 1680, 2041, 2081, 2255, 3059, 3130, 3345, 4520,
Fr 141, 1045, 2799, 3095,
Fl 612, 793,
Er 1162,
— i rim med *vænda:* Iv 1159,
— » » *rændo:* Iv 4914,

hænde (vb, sg. pret.)
Er 1785,

**kænde* (part pret., nplm)
— i rim med *ænda:* Fr 3198,

kænde (vb, sg. pret.)
Iv 174, 1652, 1681, 1980, 2056, 2082, 2256, 2423, 3129, 4530,
» 4757, 5103, 5232,
Fr 142, 1560, 1692, 1717, 1863, 2676, 2800, 3096,
Fl 611, 794,
Er 1784,
— i rim med *-ænda:* Iv 1592,
Fr 1759, 1872,
— i rim med *-ændo:* Iv 699,
Fr 2576,
— i rim med *hængdhe:* Fr 1527,
— » » *hænne:* Iv 3457 (»kænnæ»)[1],

lænde (sbst., ack. pl.)
Iv 3060,

rænde (vb, sg. pret.)
Iv 1653, 2424, 3346, 5231,
Fr 1559, 1691, 1864,
— i rim med *frænder:* Iv 750,

skænde (sbst., nom. sg.)
Iv 2042,
Fr 1046[2],
— i rim med *fiænda:* Iv 4496.

sænde (vb)
(sg. pret. ind.) Fr 2675,
Er 3521,
— (sg. pres. konj.) i rim med *ænda:* Iv 5750,
Fr 3226,
Fl 2103,
— (sg. pret. ind.) i rim med *tændo*: Er 580,
— (» ») » » *kænden:* Iv 3675,

---

[1] Andra hss. ha *kænde*.
[2] Jfr Söderwalls Ordbok.

vænde (vb, sg. pret.)
Fr 1718,
Er 829, 1163, 3520,
— i rim med *ænda:* Iv 3358,
— » » *kændo:* Iv 2368,

*ænden

**kænden* (vb, 2 pl. pret.)
— i rim med *sænde:* Iv 3676 ("kænde"),

ænder

brænder (part. pret., nsgm)
Er 326,

frænder (sbst., nom. el. ack. pl.)
Iv 2348, 3301, 5403,
Fr 574,
Fl 42,
Er 266, 694, 1127, 2643, 3713,
— i rim med *vænde:* Iv 751,

hænder (sbst., nom. el. ack. pl.)
Iv 2347, 2683, 2954, 3302, 3515, 4523, 5404,
Fr 573, 1149,
Fl 41, 971,
Er 327, 1218, 2014, 2055, 2642, 3178, 3746, 3868, 4241,

hænder (vb, sg. pres.)
Er 695, 2551,

kænder (part. pret., nsgm)
Iv 3516,

lænder (part. pret., nsgm)
Er 1126 (*in-*),

stænder (vb, sg. pres.)
Iv 4524 (»stander»),
Fl 970 (»stander»).

sænder (vb, sg. pres.)
Iv 2953,

sænder (adv.)
Iv 2684,
Fr 1150,
Er 267, 1219, 2054, 2550, 3179, 3712, 3747, 3869, 4240,

vænder (vb, sg. pres.)
Er 2015 (*for-*),

ændo

brændo (vb, 3 pl. pret.)
Er 1512,
— i rim med *kænde:* Fr 2575 (»brænde»)

kændo (vb, 3 pl. pret.)
Fr 565,
— i rim med *vænda:* Iv 2044,
— » » *vænde:* Iv 2367,

rændo (vb, 3 pl. pret.)
Fr 566,
— i rim med *-ænde:* Iv 698, 4913,

*tændo (vb, 3 pl. pret.)
— i rim med *sænde:* Er 581,

vændo (vb, 3 pl. pret.)
Er 1513,

*æne

**dæne* (sbst., ack. pl.)
— i rim med *væna:* Er 674,

*æng

**sæng* (sbst.; jfr *siang*)
— i rim med *længe:* Iv 838,

ængdhe

hængdhe (vb, sg. pret.)
Iv 758,
— i rim med *kænde:* Fr 1528,

thrængdhe (vb, sg. pret.)
Iv 759,

*ænge

**længe* (adv.)
— i rim med *sæng:* Iv 839,

ænger

**hænger* (vb, sg. pres.)
— i rim med *ganger*[1]*:* Iv 396,

længer (adv. komp.)
Er 1434, 1524, 3221, 4313,

stænger (sbst., ack. pl.)
Er 1435,

thrænger (vb, sg. pres.)
Er 1525, 3220, 4312,

ængt

hængt (part. pret. neutr.)
Er 118,

kræn(k)t (part. pret. neutr. af *krængia*)
Er 117,

**sprængt* (part. pret. neutr.)
— i rim med *ænt:* Iv 1444,

ænkte

sænkte (vb, sg. pret.)
Er 572,

[1] Eller *gænger?* Jfr *stænder*, *fær*, *gær*, *slær*, *stær*.

thænkte (vb, sg. pret.)
Er 563, 573,

ænkte (pron., asgn)
Er 562 (*alz-*),

ænna

brænna (vb trans., inf.)
Iv 2662,
Er 506, 1531,
— i rim med *hænne:* Fl 256,
Er 807,

brænna (vb intr., inf.)
Iv 4885,

hænna (pron. pers., gen.)
Er 507, 902,

kænna (vb, inf.)
Iv 743, 2661, 4886, 5098, 5174,
Fr 243,
— i rim med *-ænne:* Iv 1691, 2029, 2140, 5342, 5636,
— » » *næm(p)na:* Fr 638,

rænna (vb, inf.)
Iv 742,
Er 903, 1530,
— i rim med *hænne:* Iv 2753,

thænna (pron., nsgf)
Iv 5097, 5173,

ænne

hænne (pron. pers., dat. el. ack.)
Iv 3462,
Fl 707,
— i rim med *-ænna:* Iv 2030, 2754, 5635,
Fl 255,

— i rim med *-ænna:* Er 806,
— i rim med *kænde*: Iv 3458,

kænne (vb, sg. pres. konj.)
Iv 3461[1],
Fl 708 (ind.?),

**thænne* (pron., nsgm)
— i rim med *kænna:* Iv 1690, 5341

**ænne* (sbst.)
— i rim med *kænna:* Iv 2139,

ænningia

smalænningia (sbst., ack. pl.)
Er 3986,

uplænningia (sbst., ack. pl.)
Er 3987,

ænt

brænt (part. pret. neutr. sg.)
Er 840, 938, 944, 1801, 2298, 3281,

hænt (part. pret. neutr. sg. af *hænda*)
Er 3913,

hænt (part. pret. af *hænta* [el. *hæmta*], npln)
Er 892,

kænt (part. pret. neutr.)
Iv 4917,
Fr 1562,
Er 2801,
— i rim med *skæm(p)t:* Iv 1673,

lænt (part. pret. neutr. af *læna*)
Er 824,

---

[1] Pret. (*kænde*), som här förekommer i några hss., tyckes lika väl, om ej bättre, passa för sammanhanget.

rænt (part. pret., nsgn af *ræna*)
Iv 4270,

rænt (part. pret. neutr. af *rænna*)
Iv 4918 (*saman-*),
Er 2199, 2322,

skænt (part. pret. neutr.)
Iv 776, 4593,

spænt (part. pret., nsgf)
Er 893 (*o-*),

sænt (part. pret. neutr.)
Er 825, 841, 1617, 2559, 2800 (*ut-*), 3356 (*ut-*),
— i rim med *skænd:* Fr 1355,

tænt (part. pret. neutr. af *tænda*)
Er 2323,

thiænt (part. pret. neutr.)
Iv 4269, 4594
Fr 1561,

vænt (part. pret. neutr. af *vænda*)
Er 939 (*ater-*), 3357 (*ater-*),

ænt (part. pret. neutr.)
Iv 777,
Er 945, 1616, 1800, 2198, 2299, 2558, 3280, 3912,
— i rim med *sprængt:* Iv 1445,

ænta

hænta (vb, inf.)
Iv 497,
Er 285,

ræenta (vb, inf.)
Er 284,

vænta (vb, inf.)
Iv 496,

ænter

belænter (part. pret., nsgm)
Er 1137,

kvænter (part. pret., nsgm)
Er 1136,

ænto

rænto (sbst., obl. sg.)
Er 220,

thiænto (vb, 3 pl. pret.)
Er 221,

ær

bær (vb, sg. pres. af *bæra*)
Iv 1208, 2552, 3530,
Fr 146, 2336,
Fl 870, 1191,

Estaskær (nom. sg.)
Er 504,

Fær (nom.)
Fl 720,

fær (vb, sg. pres. af *fa*)
Iv 957, 1209, 3384, 3713, 3782, 4475, 4636, 4711, 4752,
Fr 505, 3094,
Fl 1011,

fær (vb, sg. pres. af *fara*)
Iv 1949, 2914,

gær (vb, sg. pres. af *ga*)
Iv 197, 1788, 1904, 2220, 2496, 2645, 2768, 2795 (*op*-), 2799,
» 4124, 4360, 5454,

Fr 506, 954, 2693, 2941,
Fl 956, 1082, 1460, 1775 (*um-*), 1802, 2043,
Er 405 (*um-*), 2255,

Götaskær (ack. pl.)
Er 4196, 4231,

hær (sbst.)
Fr 473, 517, 1081, 2896,
Er 479 (*stylda-*), 1496, 1624, 1646 (*hovodh-*), 1702, 2710, 2732,
» 2760, 2826, 2903 (*skip-*), 3206, 3416,
— i rim med *værn:* Fr 452, 508, 593(?),

hær (adv.)
Iv 662, 787, 1355, 1501, 1608, 1898, 1903, 1950, 2354, 2767,
» 2796, 2913, 3320, 3511, 3529, 3714, 3781, 3920, 4037, 4471,
» 4635, 4665, 4751, 4788, 4852, 5122, 5220, 5230, 5453,
Fr 1, 461, 464, 624, 763, 787, 992, 1005, 1133, 1201, 1439, 1566,
» 1689, 2081, 2109, 2410, 2461, 2520, 2814, 2847, 2899,
Fl 405, 737, 1285, 1429, 1505, 1570, 1637, 1774, 1830,
Er 1610, 2168, 2480, 3301, 3859, 4117, 4452,

i gær (adv.)
Fr 2595,

Kidhaskær (nom. sg.)
Er 1188,

kær (sbst., »kärr»)
Er 718, 3012,

kær (adj.)
(obest. nsgm) Fl 1640,
Er 369 (*æm-*), 2107,
(obest. asgm!) Iv 1248, 1571, 3899, 4965,
Fr 825, 940, 1082, 1898, 2478,
Fl 1147, 1194, 1540, 1900, 2002,
Er 1002, 1030, 1925, 3656,

(obest. nsgf) Iv 2006,
Fl 457, 1504,
Er 622,
(obest. asgf!) Iv 1066, 1861, 3768,
Fl 227, 1356, 1663,
Er 2555,
(obest. asgn!) Fl 106, 141, 1400,
(obest. aplm!) Er 3688,
(obest. apln) Fl 2095,
Er 404(?),
(best nsgm!) Iv 1772,
Fr 2082 (fem.?),

kær (adj., substantiveradt i förb. med ett föreg. *hiærta*, vanl. föregånget af possessivpron.)
Iv 956, 1803, 3464, 5622, 5660,
Fr 2125, 2391, 2900,
Fl 166, 738, 913, 1083, 1405, 1428, 1601,
— i rim med *var:* Fl 224,

Mompalær (ack. el. gen.)
Iv 4587[1],

mær (adj.)
(nsgm) Fl 30 (*ful*-), 1641 (*o*-),
(nsgf) Fl 228 (*o*-),

nær (adv.)
Iv 1462, 1862, 2193, 2433 (*i*-), 2495, 2542, 2576, 2800, 3383,
» 4038, 4381, 4577, 5158,
Fr 463, 668, 991, 1217, 1495, 1518, 1882, 2015, 2036, 2409,
» 2581, 2968,
Fl 7, 105, 615, 947, 991, 1146, 1238, 1461, 1623, 1831,
Er 263, 623 (*of*-), 1326 (*of*-), 1611, 2052, 2251, 2254, 2332, 2381,
» 2657, 2951, 3033, 3183, 3300, 3704, 3733, 4161, 4339,

portenær (sbst.)
Er 2106,

[1] Så enl. hs. B (jfr F).

Pækkinsær (ack. el. gen.)
Er 1516,

skær (adj.)
(nsgm) Fl 983,
(nsgf) Iv 1787,
Fr 2960,
(dsgn!) Fr 468,

slær (vb, sg. pres. af *sla*)
Iv 4447,

stær (vb, sg. pres. af *sta*)
Iv 300, 1500, 1875, 2133, 2194, 2230, 2673 (*for-*), 2892 (*be-*), 3319,
„ 3659 (*for-*), 4123, 4382, 4640, 5229,
Fr 331 (*for-*), 382, 397, *808, 809* (*for-*), 1006, 1565, 1690, 2016,
„ 2195 (*for-*), 2378, 2456, 2852,
Fl 977, 982, 1329, 1390 (*for-*), 1498, 1541, 2065,
Er 1309,

Sviaskær (ack. el. gen. pl.)
Er 478,

svær (sbst., »svärfader»)
Er 1038,

sær (pron. pers.)
Fl 905, 1648,
Er 1003,

thvær (adj., nsgm)
Fr 596,

thær (adv., jfr *thar*, *thære*)
Iv 663, 786, 1067, 1463, 1820, 1831, 2005, 2025, 2134, 2219,
» 2353, 2373, 2389, 2415, 2434, 2541, 2551, 3027, 3463, 3569,
» 3627, 3646, 3660, 4359, 4588[1], 4611, 4639, 4743, 4823, 5157,
» 5305,

[1] Rättelse; texten har *thæræ*, B: *o kær*, F: *och æræ*.

Fr 111, 474, 595, 810, 831, 896, 1134, 1171, 1199, 1218, 1496,
» 1517, 1958, 2267, 2377, 2436, 2537, 2722, 2747, 2848, 2851,
» 2895, 2967, 3093, 3145,
Fl 8, 29, 187, 232, 236, 1029, 1160, 1190, 1195, 1328, 1622, 1642
» 1803, 1824, 1986, 2007, 2042, 2070, 2094,
Er 18, 262, 505, 1039, 1189, 1308, 1327, 1517, 1625, 1647, 1703,
» 2053, 2250, 2286, 2333, 2380, 2481, 2656, 2711, 2733, 2761,
» 2902, 2950, 3032, 3182, 3207, 3417, 3502, 3576, 3689, 3705,
» 3732, 4116, 4160, 4197, 4230, 4338,

vær (adv. komp., »värre»)

Er 719.

ær (vb, pres.)

(sg.) Iv 198, 299, 1249, 1354, 1570, 1609, 1771, 1804, 1819, 1832,
» 1876, 1897, 2026, 2229, 2374, 2390, 2416, 2575, 2646, 2674,
» 2891, 3028, 3512, 3570, 3628, 3645, 3767, 3900, 3919, 4448,
» 4472, 4476, 4578, 4612, 4666, 4712, 4744, 4787, 4824, 4851,
» 4966, 5121, 5219, 5306, 5621, 5659,
Fr 2, 112, 145, 332, 381, 398, 462, 467, 518, 623, 667, 788, 807,
» 826, 832, 895, 939, 953, 1172, 1200, 1202, 1440, 1897, 1957,
» 2035, 2110, 2126, 2196, 2268, 2335, 2392, 2435, 2455, 2462,
» 2519, 2538, 2582, 2694, 2721, 2748, 2813, 2942, 2959, 3146,
Fl 142, 165, 188, 231, 235, 406, 458, 616, 719, 871, 904. 912,
» 946, 957, 976, 990, 1010, 1028, 1161, 1239, 1284, 1357, 1391,
» 1401, 1404, 1499, 1571, 1600, 1636, 1643, 1649, 1662, 1825,
» 1889, 1901, 1987, 2003. 2006, 2064, 2071,
Er 17, 368, 1031, 1497, 1924, 2169, 2287, 2827, 3503, 3577, 3657,
» 3858, 4453,
(2 pl.!) Fr 764,
(3 pl.!) Fr 1881, 2477, 2596,
Er 2554,
— (sg.) i rim med *bæra:* Fr 273,
— (») » » *var:* Iv 4828[1],

æra

bæra (vb)

(inf.) Iv 204, 602, 1232, 1260, 1920. 2280, 2630, 3146, 4138, 4280,
» 4427,

[1] Hs. E har *var*, hs. F *thær* (i st. f. *thar?*).

Fr 197 (*um-*), 889, 2249, 2341,
Fl 490, 1314,
Er 194 (*um-*), 425, 849 (*um-*), 1297,
(3 pl. pres.) Iv 3585,
— (inf.) i rim med *-ære:* Iv 1400, 2034, 2985 (*om-*), 3036,
Fr 1141 (*um-*), 1979, 2466, 2661,
Fl 1202, 1907,
— (3 pl. pres.) i rim med *-ære:* Iv 868, 3239, 4947,
Fr 1998, 2066,
— (inf.) i rim med *æro:* Iv 821, 1486 (»anbæra»), 2058, 4417,
» 5102,
Fl 1597,
Er 4490 (*um-*),
— (inf.) i rim med *ær:* Fr 274,

gæra (vb, inf.)
Iv 150 (»göra»), 4370,
— i rim med *thære:* Iv 1543 (»göra»),

kæmmenæra (sbst., pl.)
(ack.) Er 1288,
— (nom.) i rim med *flere*: Fr 2911,

kæra (sbst., nom. sg.)
Iv 2629,
— i rim med *hære:* Fr 2417 (?),
— „ „ „ *æro:* Fr 1048,

kæra (adj.)
(obest. asgf) Fl 254 (*of-*),
(obest. aplm) Fl 1923,
Er 887,
(best. asgm) Iv 1257,
(best. nsgf) Iv 1282, 1312 (?), 1909, 1919, 2269,
— i rim med *-ære*: Iv 3865, 3943 (best. nsgf),
Fr 2398 (best. nsgf),

— i rim med *æro:* Iv 1879 (best. nsgf),
Fr 226 (best. asgm), 3174 (obest. asgf),
— i rim med *thiænara:* Iv 56 (obest. aplm?),

kæra (vb)
(inf.) Iv 80, 603, 980, 3482, 3992, 4428, 5250,
Fr 198, 890, 998, 1320,
Fl 805, 1315,
(3 pl. pres.) Iv 2073, 3586,
— (inf.) i rim med *-ære:* Iv 467, 2157, 2259, 3621, 3640,
» 4218, 4868,
Fr 753,
Fl 1627,
— (inf.) i rim med *æro:* Iv 1061, 3269, 5396,
Fr 208, 1369,
Fl 1718,
— (inf.) i rim med *hærra:* Fr 194,

næra (vb, inf.)
Er 886,

næra (adv.)
Fr 261, 997, 2030, 2250,
Fl 767, 1038,
— i rim med *thære:* Fl 1048,
— » » *fara:* Fr 2373,

**portanæra* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *mera:* Fl 1925,
— » » *flere:* Iv 4117,
Fl 1940,

**skæra* (adj., best. neutr. sg.)
— i rim med *thære:* Fr 2142, 2325,

skara (vb, inf.)
Iv 203,
Er 1296,

**læra* (vb, inf.)
— i rim med *thære:* Fr 1470,
— „ „ „ *æro:* Fr 3108 (*for-*),

**væra* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *-ære:* Er 1762, 2538,

væra (vb, inf.)
Iv 149, 981, 1233, 1256, 1283, 1313, 1370, 1547, 1910, 2074,
„ 2270, 2279, 3145, 3226, 3481, 3991, 4137, 4279, 4369,
Fr 262, 1319, 2029, 2342, 2932,
Fl 253, 489, 768, 806, 1039,
Er 193, 424, 848, 1289,
— i rim med *-ære:* Iv 152, 235, 293, 309, 436, 622, 934, 1117,
» 1171, 1292, 1395, 1492, 1588, 1718,
» 1724, 1978, 2147, 2233, 2243, 2305,
» 2371, 2696, 2848, 2886, 3246, 3284,
» 3290, 3327, 3446, 3537, 4094, 4250,
» 4437, 4519, 4762, 4987, 4998, 5163,
» 5510, 5679,
Fr 336, 916, 1163, 1183, 1386, 1389, 1452,
» 1520, 1586, 1837, 1930, 2050, 2175,
» 2545, 2556, 2677, 2743, 2822, 2962,
» 3085,
Fl 116, 124, 332, 508, 640, 692, 804, 834,
» 1021, 1134, 1557, 1744, 1821, 1897,
» 2060,
— i rim med *kæran:* Fr 2238,
— » » *sværia:* Iv 1149,
— » » *-æro:* Iv 213, 802, 893, 1004, 1030, 1164, 1483,
» 1731, 1872, 1965, 2169, 3470, 3878,
» 3906, 3962, 4064, 4353, 4405, 4780,
» 5130, 5269, 5447, 5601,
Fr 277, 346, 784, 805, 1222, 1478, 1720, 1884,
» 1944, 2160, 2738, 2768, 2861, 2876, 2882,
» 3119, 3156,
Fl 64, 572, 646, 1013, 1572, 1647, 1681, 2041,
Er 966, 1974,

— i rim med *ærom:* Iv 4212,
— » » *klædhe:* Fl 494 (»vara»)[1],

æra (sbst., nom. sg.)
Iv 79, 1261, 1371, 1546 (ack.?), 5249,
— i rim med *-ære:* Fr 2206, 2486,
— » » *hærra:* Fr 40,

æra (vb, inf.)
Iv 3225,
Fr 2931,
Fl 1922,

*æradhe

**hæradhe* (sbst., dat. sg.)
— i rim med *æradho:* Er 4514,

*æradho

**æradho* (vb, 3 pl. pret.)
— i rim med *hæradhe:* Er 4515,

*æran

**kæran* (adj., asgm)
— i rim med *væra:* Fr 2237 (»kæra»),
— » » *æro*: Iv 1144 (»kæra»),
Fr 2708 (»kæræ»),

ærdh

færdh (sbst.)
Iv 1496, 3138,
Fr 572, 698,
Er 115, 1539 (*rytza-*), 1854, 2094 (*högh-*), 2478 (*undan-*),
» 2704 (*pilagrims-*), 3099, 3992,

gærdh (sbst.)
Er 3098, 3529, 3993 (*gen-*),

[1] Hs. C: *til redhæ.*

sværdh (sbst.)
Iv 710, 1497, 3137,
Fr 571, 880, 2627,
Fl 1548, 1840,
Er 116, 1538, 2479,

værdh (sbst., neutr.)
Fr 2628,
— i rim med *dværgh:* Fr 602,

værdh (adj.)
(nsgm!) Er 1855, 2095, 3528,
(nsgf) Er 2705,
(nsgn!) Fr 879,
Fl 1549,
(nplm!) Fr 697 (?),
(npln) Iv 711,
Fl 1841,
— (nsgm!) i rim med *dværgh:* Fr 176 (?),

ære

hære (adv.)
Iv 330, 597, 963, 1436, 2815,
Fl 438, 771, 826,
Er 2104,
— i rim med *-æra:* Iv 151, 236, 310, 466, 935, 1293, 1394,
» 1401, 1493, 1589, 1717, 2033, 2148,
» 2158, 2260, 2306, 2695, 2847, 2986,
» 3245, 3283, 3329, 3328, 3866, 3944,
» 4438, 4988, 5164, 5509, 5680, 4217, 4249,
Fr 1164, 1184, 1390, 1980, 2049, 2205, 2418,
» 2465, 2555, 3086,
Fl 115, 639, 803, 1203, 1745, 1896, 1906,
» 2061,
Er 2539 (?),
— i rim med *æren:* Iv 2788, 3589,
Fr 1076,
— i rim med *-æria:* Iv 4069, 4426,
Fr 271, 575, 713,

— i rim med *æro:* Iv 1741, 2248, 3008, 3174, 3688, 4654, 5436,
Fr 220, 235, 610, 830, 1036, 1426, 2324,
„ 2652, 2858, 3149, 3214,
Fl 263, 1696,
— i rim med *ærom;* Iv 4203,
— „ „ „ *hærra* Fr 644,

******kæmmenære* (sbst., nom. sg.)
— i rim med *flere:* Fr 413,

kære (adj.)
(best. nsgm) Iv 329, 962, 1437,
Fr 975,
Fl 437,
— (best. nsgm) i rim med *æren:* Iv 1937,
— (obest. nplm) i rim med *æro:* Fr 2502,

kære (vb, sg. pres. ind.)
Er 2105,

mære (sbst.)
Iv 588 (*ny-*), 596 (*ny-*), 2325 (*ny-*), 2745 (*ny-*), 3600 (*ny-*),
Er 3151 (*örloghis-*),

mære (sbst.) i ssgn *landamære*
Er 3334,

******mære* (adj., best. nsgm)
— i rim med *æro:* Fr 1637,

thære (adv.)
Iv 589, 2326, 2746, 3599,
Fr 976,
Fl 772, 825,
Er 3150, 3335,
— i rim med *-æra:* Iv 294, 437, 623, 869, 1170, 1542, 1723,
» 1977, 2234, 2244, 2372, 2885, 3035,
» 3240, 3445, 3538, 3622, 3639, 4520.
» 4761, 4867, 4948, 4997,

— i rim med *-æra:* Fr 335, 754, 915, 1142, 1385, 1451, 1469,
» 1519, 1585, 1838, 1929, 1997, 2065,
» 2141, 2176, 2326, 2397, 2408, 2485,
» 2546, 2662, 2678, 2744, 2821, 2961,
Fl 123, 331, 507, 691, 833, 1020, 1049, 1135,
» 1556, 1626, 1820,
Er 1763 (?),
— i rim med *-æria:* Iv 5523,
Er 3223,
— i rim med *æro:* Iv 511, 2923, 4366, 4708, 5355,
Fr 51, 427, 1231, 1277, 1554, 1593, 1714,
» 1895, 2165, 2223, 2431, 2674, 2725,
» 2734, 2764, 2869, 2905, 2913, 3005,
» 3019, 3024, 3090, 3175,
Fl 565, 1690, 1912, 1969, 1976, 1982,
Er 1820, 3977,
— i rim med *-ærre:* Iv 4563,
Fr 2481, 2837,
— i rim med *vare* (?): Fr 1115,

være (vb, pres. konj.)
(sg.) Iv 2816,
— (3 pl.) i rim med *æro:* Fr 2918 (?),

**ære* (vb, sg. pres. konj.)
— i rim med *væra:* Iv 1116, 4093,

*æren

**æren* (vb, 2 pl. pres.)
— i rim med *ære:* Iv 1938 (»ære», 2787 (»æræ»), 3590 (»ære»),
Fr 1075 (»æra»),

ærende

Værende (dat.)
Er 857,

ærende (sbst.)
Er 856,

æret

været (part. pret. neutr.)
Fr 721 ("varit"),

æret (part. pret. neutr.)
Fr 722,

ærgh

bærgh (sbst.)
Fr 241, 285, 453, 2777, 2793, 2824, 2923, 2933,

dværgh (sbst.)
(nom. sg.!) Fr 242, 286, 454, 2794, 2823, 2934,
(ack. sg.) Fr 2778, 2924,
— i rim med *værdh:* Fr 175 (nom. sg.), 601 (ack. sg.),

æria

bæria (vb, inf.)
Iv 1427,

hæria (vb)
(inf.) Iv 1130, 1298, 1450,
Er 2285, 2825,
(3 pl. pres.) Fr 230,

sværia (vb, inf.)
Fr 670,
Er 2824, 3469,
— i rim med *væra:* Iv 1148,
— » » *-ære:* Iv 4070, 5524,
Fr 714,

væria (sbst., obl. sg.)
Fr 669,
— i rim med *-ære:* Iv 4425,
Fr 272,
Er 3222,

væria (vb, inf.)
Iv 1131, 1299, 1426, 1451,
Fr 229,
Er 2284, 3468,
— i rim med *hære:* Fr 576,

ærk

Gudhsærk (nom.)
Er 3274,

værk (sbst., neutr.)
Er 3275,
— i rim med *stark(t):* Iv 4131 (*hakel-*),

ærke

mærke (sbst.)
Er 720, 1096 (*landa-*), 2650 (*landa-*), 3188 (*landa-*),

Nærke
Er 721,

stærke (sbst.)
Er 1097, 2651, 3189,

*ærl

**iærl* (sbst.)
— i rim med *væl:* Fl 1920,

*ærn

**værn* (sbst.)
— i rim med *hær:* Fr 451, 507, 594,

ærna

Biærna (obl.)
Er 3360,

Bærna (i förb. *Didherik van Bærna*)
Iv 542,

giærna (adv.)
Iv 543 (*ful-*), 876, 2184, 5287, 5573,
Er 3361,
— i rim med *-ærno:* Iv 4003, 4332, 5519,
Fl 74,

hiærna (sbst., obl. sg.)
Iv 2183,

hærna (adv.)
Iv 877,

thærna (sbst., nom. sg.)
Iv 5288, 5574,

***ærno**

**stiærno* (sbst., ack. pl.)
— i rim med *giærna:* Iv 4331,

**thærno* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *giærna:* Iv 4004, 5520,
Fl 73,

æro

kæro (sbst., obl. sg.)
Iv 12,
— i rim med *væra:* Iv 1482, 2170, 5270,
Fr 806,
— i rim med *hære:* Iv 3173,
Fr 1035,

kæro (adj., best. fem. sg. obl.)
Iv 217, 715,
Fr 1672,
Fl 1587,
— i rim med *væra:* Iv 214, 1871,

æro (sbst., obl. sg.)
Iv 11, 218 (?), 714,

Fr 1671,
Fl 1586 (*o*-),
— i rim med *kæran:* Iv 1145,
— » » *-æra:* Iv 803, 820, 1005, 1031, 1060, 1165, 1487,
» 1782, 1880, 1966, 2057, 3270, 3469, 3877,
» 3905, 3961, 4063, 4418, 5101, 5129, 5448,
» 5602,
Fr 207, 225, 278, 783, 1047, 1221, 1370,
» 1477, 1719, 1883, 2159, 2737, 2862,
» 2875, 3107, 3120, 3155,
Fl 63, 1596, 1680, 1719,
Er 967, 1975, 4491,
— i rim med *-ære:* Iv 510, 2247, 2924, 3007, 3687, 4365, 4653,
» 5435,
Fr 52, 236, 428, 829, 1278, 1425, 1594, 1638,
» 1896, 2166, 2224, 2323, 2432, 2651, 2673,
» 2726, 2857, 2906, 2914, 3006, 3023, 3150,
» 3176, 3214,
Fl 566, 1697 (*o*-), 1913, 1968, 1983,
Er 1821, 3976,
— i rim med *færre:* (el. *fære?*): Iv 29,
Fr 35,
— i rim med *varo:* Fr 2685,

**æro* (vb, 3 pl. pres.)
— i rim med *kæran:* Fr 2707,
» » *-æra:* Iv 892, 4354, 4406, 4779, 5395,
Fr 345, 1943, 2767, 2881, 3173,
Fl 571, 645, 1012, 1573, 1646, 2040,
— i rim med *-ære:* Iv 1742, 4707, 5356,
Fr 219, 609, 1232, 1553, 1713, 2501, 2733,
» 2763, 2870, 2917, 3020, 3089,
Fl 264, 1691, 1977,
— i rim med *hærra:* Fl 2062,

*ærom

**ærom* (vb, 1 pl. pres. till *væra*)
— i rim med *væra:* Iv 4211 (»æra»),
» » *hære:* Iv 4204 (»æræ»),

ærra

fiærra (adv.)
Fr 1422 (*of-*),

hærra (sbst.)
(sg.) Fr 1421,
Er 236, 962, 1852,
(nom. pl.) Er 4272,
(ack. pl.) Er 4470 (*landz-*),
— i rim med *færre:* Fr 292 (sg.),
Er 3172 (*landz-;* nom. pl.),
— i rim med *-æra:* Fr 39 (sg.), 193 (sg.),
— » » *hære:* Fr 643 (ack. pl.),
— » » *æro:* Fl 2063 (sg.),

værra (adj. komp., neutr. sg.)
Er 237, 963, 1853, 4273, 4471,

ærre

færre (adj. komp., pl.)
Er 1542,
— i rim med *hærra:* Fr 291,
Er 3173 ("färra")[1],
— i rim med *thære:* Fr 2482, 2838,
— » » *æro:* Iv 30,
Fr 36,

**smærre* (el. *smære?* adj. komp., pl.)
— i rim med *thære:* Iv 4564,

værre (adj. komp., pl.)
Er 1543,

ært

hært (part. pret. neutr. af *hirdha*)
Er 3136,

kært (adj., nsgn)
Er 3137,

[1] Ordet kan dock här möjl. uppfattas ss. neutr. sg. (*færra*).

kært (part. pret. neutr.)
Er 1027,

thvært (adv.)
Er 1026,

ærva

fordærva (vb, inf.)
Iv 2635,
— i rim med *bidha:* Iv 3242[1],

ærva (vb, inf.)
Iv 2636,

ærvat

fordærvat (part. pret. neutr.)
Er 2227,

ærvat (part. pret. neutr.)
Er 2226,

æs

Askanæs
Er 491,

græs (sbst.)
Er 649, 2962,

hæs (sbst.)
Er 2963,

læs (vb, sg. pres.)
Er 490, 1209,

Skæningenæs
Er 1208,

? Trænonæs
Er 648,

æst

blæst (sbst., nom. sg.)
Er 3039,

[1] Annorlunda i de öfriga hss., ursprungliga läsarten oviss.

bæst (adj. superl., asgm!)
Iv 1635,
Fl 1783,

bæst (adv. superl.)
Iv 194, 297, 1737, 2078, 2494, 3560, 3954, 4194, 4834,
Fl 855 (adj. asgf?), 999,
Er 1833,

fræst (sbst.)
Iv 616,
Fr 223, 1910,

fæst (part. pret.)
(nsgm!) Fr 130,
(neutr. sg.) Er 984, 1832, 3106,

gæst (sbst., sg.)
(nom.!) Iv 617,
Fr 224, 1909,
(ack.) Fl 783, 854,
Er 985,

handfæst (sbst.?)
Er 3853,

hæst (sbst., sg.)
(nom.!) Fl. 998,
(dat. el. ack.) Iv 193, 727, 738, 1634, 1738, 2151, 2493, 3559,
„ 3953, 3969, 4193, 4833, 5551,
Fr 129,
Fl 784, 1782, 1855,
Er 2460,

læst (part. pret.)
(neutr. sg.) Er 3793,
(nplm!) Er 2461,

mæst (adv. superl.)
Iv 726, 739, 2077, 2152, 3970, 5552,

Fl 1854,
Er 3107,

næst (adj. superl.)
(nsgm!) Er 3852,
(npln) Iv 5068 (mask.?),

næst (adv. superl.)
Er 3038, 3792,

æst (vb, 2 sg. pres.)
Iv 298, 5067,

æsta

bæsta (adj. superl.)
(best. neutr. sg.) Iv 2456,
Fl 802,
Er 391, 895, 1481,
— i rim med *-æste:* Fr 1365 (best. neutr. sg.),
Fl 540 (best. nsgf),

flæsta (adj. superl., aplm)
Er 4168,

fæsta (vb, inf.)
Fr 1466,
Er 390,

**gæsta* (vb, inf.)
— i rim med *-æste:* Fr 258, 1223, 1268,

hæsta (sbst., ack. pl.)
Fr 1465,
Fl 801,
Er 894, 1480, 4169,
— i rim med *bæste* (el. *-o?*)*:* Fl 2028,
— » » *bæsto:* Er 2344,

læsta (vb, inf.)
Iv 2455,

**næsta* (adj. superl., aplm)
— i rim med *fæste:* Er 150[1],

æste

bæste (adj. superl.)
(obest. nplm) Fl 2073[2],
(best. nsgm) Er 911,
— (obest. nplm) i rim med *hæsta:* Fl 2029[2],

flæste (adj. superl., nplm)
Er 910,

**fræste* (sbst., pl.?)
— i rim med *gæsta*[3]*:* Fr 1224[3],
— » » *mæsto:* Fr 634,

fæste (sbst.)
Fr 1493, 1607,
Er 2028,
— i rim med *-æsta:* Fr 257, 1267,
Fl 539,
Er 149,
— i rim med *bæsto:* Fl 964.

gæste (sbst., pl.)
(nom.) Er 2029,
(ack.) Fr 1608,
— (nom.) i rim med *bæsta:* Fr 1366,

næste (adj. superl., nplm)
Fr 1494[4],

præste (sbst., ack. pl.)
Fl 2072,

---

[1] Ordet kunde här också uppfattas som best. pl. (*-o*).
[2] Kanske att uppfattas ss. best. (*-o*).
[3] Blott i textkodex, öfriga hss. ha manliga rim i versparet.
[4] Kanske att uppfatta ss. best. (*-o*).

æster

bæster (adj. superl., nsgm)
Er 215, 4323 (»bezst»),

præster (sbst., nom. sg.)
Er 4322 (''präst''),

tuktomæster (sbst., nom. sg.)
Er 214,

*æsto

**mæsto* (adj. superl., best. pl.)
— i rim med *fræste:* Fr 633 (»meste»),

æt

flæt (part. pret. neutr. af *flætta*)
Iv 269,

fræt (sbst., ack. sg.)
Er 2252,

gæt (sbst.)
Er 564,

iæt (part. pret. neutr.)
Iv 2619, 3448,
Fl 34, 587,
Er 4303, 4367,
— i rim med *vækt:* Fl 674,

klæt (part. pret. neutr. af *klædha*)
Er 1811, 3543,

læt (adj., nsgf)
Fl 33 (*o*-),

læt (part. pret. neutr. af *læa*)
Er 971, 986, 2253, 2404,

ræt (sbst., sg.)
(nom.!) Er 265 (*o*-),
(ack. el. dat.) Iv 3447, 3701 (adv.?), 3736, 3816 (adv.?), 4013
(adv.?), 5227 (adv.?),
Fr 701 (*o*-), 1634 (adv.?),
Fl 388, 1883 (adv.?),
Er 69, *526, 527* (*o*-), 789 (*o*-), 1281 (*o*-),
» 1810 (*o*-), 2021 (*o*-), 3592, 4366,

ræt (adj.)
(asgn) Fr 2192,
(neutr. sg. ss. adv.) Fl 45, 1611 (sbst.?), 1631 (sbst.?), 1685
» (sbst.?), 1741 (sbst.?), 1779 (sbst.?),
Er 987, 1071, 2405,
— (nsgm!) i rim med *sat*(*t*): Fl 958,

ræt (part. pret. neutr.)
Er 4302 (*up*-),

slæt (sbst.)
Er 3542,

slæt (adj., nsgm!)
Iv 3815,

slæt (adv.)
Iv 2620, 3735,
Fr 2191,
Fl 1630, 1684, 1740, 1778, 1882,
Er 256, 1070, 3593,

sæt (sbst., »förlikning»)
Er 257, 970, 1280, 2020,

sæt (part. pret. neutr. af *sætta*)
Iv 3702,
Er 788,

sæt (part. pret. neutr. af *sætia*)
Iv 270,

thræt (part. pret. neutr. af *thrætta*)
Iv 4014, 5228,
Fr 702,
Fl 387,

thæt (pron.)
Er 565,

? Visrczæt
Fr 1633 (»-at»),

æt (sbst.)
Fl 46, 588,
Er 70, 264,

*æta

**sæta* (vb, inf.)
— i rim med *læte:* Iv 2480,
— » » *-ætta:* Iv 145, 286, 545, 586, 1361, 1602, 4130,
Fr 902,
Er 2609, 3402,
— i rim med *vætter:* Iv 1123,

**æta* (vb, inf.)
— i rim med *læte:* Iv 1998,
Fr 476,
— i rim med *berætta:* Fl 848,

æte

læte (sbst.)
Iv 748,
— i rim med *-æta:* Iv 1997, 2479,
Fr 475,

stræte (sbst.)
Iv 749,

æter[1]

bæter (adv. komp.)
Er 53,

Sparsæter (dat. el. ack.)
Er 54,

**sæter* (vb, sg. pres.)
— i rim med *rætter:* Er 2013,

ætta

**berætta* (vb, inf.)
— i rim med *æta:* Fl 849,

**lætta* (vb, inf.)
— i rim med *thrötte:* Iv 5010,

rætta (sbst., gen. pl.)
Fr 445,

slætta (sbst., nom. sg.)
Fr 446,
— i rim med *sæta:* Iv 4129,

sætta (sbst., gen. sg.)
Er 3413,

thrætta (sbst., nom. sg.)
Er 2119,
— i rim med *sæta:* Er 3403,

thrætta (vb, inf.)
Iv 3117,
— i rim med *sæta:* Iv 544, 1603,

thætta (pron.)
Er 2118, 3412,
— i rim med *sæta:* Er 2608,

[1] Jfr **ætter**.

vætta (sbst., gen. pl., i förb. *ænkte vætta*)
Iv 3118,
— i rim med *sæta:* Iv 146, 285, 587, 1360,
Fr 901,

ætte

mætte (adj., nplm)
Fr 2841,

rætte (sbst., ack. pl.)
Fr 2842,

**sætte* (vb, sg. pret.)
— i rim med *thrötte.* Er 1755,

*ætter

**nætter* (sbst., ack. pl.)
— i rim med *thrötter:* Er 1509, 1756, 2468,

**rætter* (adj., nsgm)
— i rim med *sæter:* Er 2012,

**vætter* (sbst., nom. sg.)
— i rim med *sæta:* Iv 1122,

ætto

rætto (adj., dsgn)
Iv 4890,

thrætto (sbst., obl. sg.)
Iv 4889,

*æva

**gæva* (adj., aplm)
— i rim med *greva:* Er 3193,

ö

dö (vb, inf.)
Iv 2692, 2776, 3334, 3415, 5187,

Fl 160, 214, 380, 1157, 1563,
Er 1245, 2483,

Fanö
Er 2482,

Kragsö
Er 2679,

mö (sbst.)
Iv 2691, 2775, 3333, 3416, 5188,
Fl 159, 213, 379, 1156, 1562,
Er 2678, 3439,

Stensö
Er 3438,

strö (vb, inf.)
Er 2056,

Visingsö
Er 1244, 2057,

*ödda

**gödda* (part. pret., aplm)
— i rim med *mödde:* Fr 57 (»gödhe»),

*ödde

**mödde* (part. pret., nplm)
— i rim med *gödda:* Fr 58 (»mödhe»),

ödh

brödh (sbst.)
Iv 2091, 2563, 4266,
Fr 2775,
Er 1320, 2832,

bödh (vb, sg. pret.)
Iv 476, 1780, 2128, 2212, 4285,

Fr 470, 942, 2982,
Fl 1301, 1996,
Er 2488,

ködh (sbst., sg.)
(nom.!) Iv 1854, 5708,
Fr 2020, 3151,
Fl 1061, 1281,
(ack.) Iv 3390, 4062, 4265,
Fr 1062, 1091, 1294, 2559,
Fl 361, 1535, 1614, 1801, 2053,
Er 330, 346, 2489, 2833, 3971, 4378, 4411,
(gen.!) Er 1321 (ack.?),

dödh (adj.)
(nsgm!) Iv 417, 533, 1207, 1419, 2414, 2631, 3078, 3417,
» 3605, 5371,
Fl 424, 937, 1267,
Er 1378, 1787, 3062, 3482, 3904,
(nsgf) Iv 2518 (neutr.?),
Fr 1407,
Fl 239, 344, 401 (ack.?),
Er 1134,
(nplm!) Iv 2906,
(npln) Er 909,
— (nsgm!) i rim med *hört:* Iv 519.

nödh (sbst.)
Iv 416, 477, 532, 735, 1206, 1418, 1853, 2092, 2211, 2517, 2564,
» 2632, 2905, 3077, 3389, 3418, 3606, 3869, 4061 (*iæmbers-*),
» 4286, 5372, 5707,
Fr 941, 1061, 1092, 1293, 1408, 1658, 2019 (*ælskoghs-*), 2560,
» 2776 (*hungers-*), 3152,
Fl 240, 343, 362, 402, 423, 936, 1060, 1266, 1280, 1615, 1800,
» 2052,
Er 331, 589, 1135, 1786, 3063, 3483, 3970, 4379,

rödh (adj.)
(asgm!) Iv 1779,
Fl 1300,

(nsgf) Iv 734,
Fl 1534,
Er 908,
(dsgn el. asgn, best. el. obest.) Fr 469, 1657, 2981,
Fl 1997,
(npln) Iv 2413,

södh (vb, sg. pret.)
Iv 2127,

ödh (sbst.)
Iv 3870,
Er 347, 588, 1379, 3905, 4410,

ödha

blödha (vb, inf.)
Iv 919,

ödha (sbst., obl. sg.)
Iv 1405, 2702,
Er 665, 1967, 4333,
— i rim med *mödho:* Iv 5192, 5364, 5754,

dödha (adj., best. asgm)
Iv 918,

**dödha* (vb, inf.)
— i rim med *mödho:* Fl 391,

födha (vb)
(inf.) Fr 974,
Er 664, 1966,
(3 pl. pres.) Er 4332,
— (inf.) i rim med *mödho:* Iv 671, 5069,
Er 2768,

grödha (sbst., obl. sg.)
Fr 250,

**mödha* (vb, inf.)
— i rim med *födho:* Fr 892,

nödha (sbst., ack. pl.)
Fr 249, 973,
— i rim med *mödho:* Iv 3197 (dat.?), 3625 (»nödh»),

rödha (adj.)
(obest. nplf) Fr 1412[1],
(best. gsgm) Iv 2701,
(best. asgm) Iv 1404,

strödha (part. pret., npln!)
Fr 1411 ("strödhe"),

ödhe

dödhe (sbst., nom. sg.)
Er 3129 (*man*-),
— i rim med *mödho:* Fr 2404,

dödhe (adj., nplm)
Er 1682, 1764, 4136, 4293,

rödhe (adj., dsgf)
Er 4137 (ack.?),

strödhe (part. pret., nplm)
Er 1765,

ödhe (adj.)
(asgf) Er 3128,
(nsgn) Er 1683, 4292,

ödher

brödher (sbst.)
(dat. sg.) Er 569, 678,

---

[1] Kanske att uppfatta ss. best. (*rödho*).

(nom. el. ack. pl.) Er 537, 835, 1196 (dat.?), 2516 (gen.?),
„ 3067 (gen.?), 4525,

dödher (adj., nsgm)
Er 536, 568, 679, 834, 1197, 2517, 3066, 4524,

ödho

födho (sbst., obl. sg.)
Iv 2087,
— i rim med *mödha:* Fr 891,

mödho (sbst., obl. sg.)
Iv 2088,
— i rim med *-ödha:* Iv 670, 3198, 3626, 5070,
„ 5191, 5363, 5753,
Fl 392,
Er 2769,
— i rim med *dödhe:* Fr 2403 (»mödhe»),

ögh

högh (adj., nsgf)
Er 2114,

slögh (adj., nsgf)
Er 2115,

*ögha

**Malm(h)ögha*
— i rim med *nöghia:* Er 438 (ack.), 4352 (nom.),

**ögha* (sbst., sg.)
— i rim med *fögho:* Er 3954,

*öghe

**höghe* (sbst.)
— i rim med *fögho:* Fl 973,

**nöghe* (vb, sg. pres. konj.)
— i rim med *fögho:* Iv 5550 (*a*-),

*öghia

**höghia* (vb, inf.)
— i rim med *fögho:* Fr 1673,

**nöghia* (vb, inf.)
— i rim med *Malm(h)ögha:* Er 439, 4353,
— ,, ,, ,, *fögho:* Iv 4362,
Er 198,

*ögho

**fögho* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *ögha:* Er 3955 (*o-*),
— ,, ,, ,, *-öghia:* Iv 4361,
Fr 1674,
Er 199,
— i rim med *-öghe:* Iv 5549,
Fl 972,

ök

hök (sbst., sg. nom.!)
Iv 2089[1],

lök (sbst., ack. sg.)
Iv 2090,

*ökt

**hökt* (adv.)
— i rim med *stöt(t):* Er 3084,

öm

göm (sbst.)
Iv 2286, 3128,
Er 2317,

ström (sbst., sg.)
(nom.!) Iv 3127,

[1] Enl. hss. B—F; textkodex har *sköt.*

(dat. el. ack.) Iv 2285,
Er 2316,

öma

dröma (vb, inf.)
Iv 550,

dömå (vb, inf.)
Iv 5263,

glöma (vb)
(inf.) Iv 551, 4638 (*for-*), 5704 (*for-*),
Er 3910,
(3 pl. pres.) Fr 1970[1],

göma (vb, inf.)
Iv 1134, 4310, 4637, 5425, 5703,
Fr 1969,
Er 2634,
— i rim med *doma:* Iv 1433,

söma (sbst., ack. pl.)
Er 3911,

söma (vb, inf.)
Iv 1135, 5264, 5426,
Er 2635,

töma (sbst., ack. pl.)
Iv 4309,

ömd

glömd (part. pret. nsgm!)
Iv 1568 (*for-*),
Fr 1748,

**gömd* (part. pret., nsgm!)
— i rim med *glömt:* Iv 795 (pl.?),

[1] Enligt hss. B—F; textkodex har *forglömde.*

sömd (sbst.)
Iv 1569,

tömd (part. pret., nsgm!)
Fr 1747,

ömde

glömde (vb, sg. pret.)
Iv 960, 979 (*for-*), 1381 (*for-*),

gömde (vb, sg. pret.)
Iv 961, 978, 1380,

öme

glöme (vb, sg. pres. konj.)
Iv 673 (*for-*),

göme (vb, sg. pres. konj.)
Iv 672,

hærtoghadöme (sbst.)
Er 2008,

söme (vb, sg. pres. konj.)
Er 2009,

öm(p)t

dröm(p)t (part. pret. neutr.)
Iv 157,

glöm(p)t (part. pret. neutr.)
Iv 158,
Fr 302,
— i rim med *gömd:* Iv 794,

göm(p)t (part. pret. neutr.)
Fr 301,

ön

bön (sbst.)
Iv 1228, 3525, 3727, 3987, 4011, 5689,
Fl 1928,
Er 4090,

grön (adj., aplf!)
Iv 211,

lön (sbst.)
Iv 212, 1229, 4012,
Er 4516,

rön (sbst.)
Iv 3526, 3728, 3988, 5690,
Fl 1929,
Er 4091, 4517,

öna

? Babilöna (dat.)
Fl 604,

böna (sbst., ack. pl.)
Iv 3497,

gröna (adj.)
(best. neutr. sg. el. mask. obl. sg.) Fr 429[1],
— (obest. aplm) i rim med *sköne:* Fl 978 (dat.?),

löna (vb, "vedergälla", inf.)
Iv 807, 5603,
Fr 543,
Fl 842,
Er 2494, 2547,

löna (vb, "dölja", inf.)
Iv 404, 1077, 1905, 3498, 5658,

---

[1] Kan äfven uppfattas ss. obest.

Fr 430, 1443,
Fl 1410,

**röna* (sbst., "försök", gen.)
— i rim med *böno:* Iv 1623,

röna (sbst., "rönnträd", obl. sg.)
Fr 544,

röna (vb)
(inf.) Iv 405, 806, 1906, 5604,
Fl 841, 1411,
Er 2495 (*ut*-),
(3 pl. pres.) Er 2546,

sköna (adj.)
(obest. aplm) Fl 603,
(best. nsgf) Iv 1076, 5657,
Fr 1444,

öne

köne (adj., nplm)
Er 2262,

röne (vb, sg. pres. konj.)
Er 2263,

**sköne* (adj., nplm)
— i rim med *gröna:* Fl 979,

**söne*[1] (sbst., ack. pl.)
— i rim med *kono:* Fr 3136,

*öno

**böno* (sbst., obl. sg.)
— i rim med *röna:* Iv 1622,

önt

lönt (part. pret. neutr., "vedergällt")
Iv 4959, 5331, 5599 (*ater*-),
Fr 2151 (*o*-),

[1] Eller *sono?*

rönt (part. pret. neutr.)
Iv 4960, 5332, 5600,
Fr 2152,

öpa

köpa (vb, inf.)
Fl 280, 1296,

löpa (sbst., ack. pl.)
Fl 1297,

löpa (vb)
(inf.) Iv 189, 320, 988, 4568, 5309,
Fr 67,
Fl 279,
(3 pl. pres.) Iv 858,
Fr 2774,

öpa (vb)
(inf.) Iv 190, 319, 989, 4567, 5310,
(3 pl. pres.) Iv 859,
Fr 68, 2773,

öpt

köpt (part. pret. neutr.)
Er 1986,

stöpt (part. pret. neutr.)
Er 1987 ("stöt"),
— i rim med *röt:* Er 1671 (»stöt»),

ör

bör (sbst.)
Er 1648,

dör (sbst.)
Iv 4192[1],

[1] Eller *dyr?*

Fr 325,
Er 1339[1], 2330[1], 3597 (*sals-*), 3895[1],

dör (vb, sg. pres.)
Iv 4248,

för (adv. komp.)
Iv 4191[2], 4632, 5140,
Er 422[2], 996, 1338[2], 2331[2], 2523, 3894[2],

Geindör
Fr 326,

gör (part. pret., nsgm)
Iv 5139 (*um-*),
Er 3596,

gör (vb, sg. pres.)
Iv 4631,
Er 997, 1649, 2522, 4385,

mör (sbst., ack. pl.)
Iv 4247,

spör (vb, sg. pres.)
Er 4233,

Skælsör (dat. el. ack.)
Er 4384,

**ör* (adj., nsgf)
— i rim med *höra:* Iv 1218,

öra

?**döra* (sbst., ack.)
— i rim med *bora:* Iv 4547,

[1] Eller *dyr?*
[2] Eller *fyr?*
[3] Eller *spyr?*

föra (adj., aplm)
Er 1642,

föra (vb, inf.)
Iv 3, 141, 1200, 1325, 1386, 1667, 1682, 2442, 2870, 3210, 5578,
Fr 2213,
Fl 12, 119, 1007,
Er 614, 728, 1171, 1264, 1427, 1792, 2085, 2515, 3497, 4152,
— i rim med *höre:* Iv 634,
— » » *hördhe:* Fl 628,
— » » *bevara:* Fl 321[1],
— » » *spyren:* Iv 3205,

göra (vb, inf.)
Iv 973, 1168, 1309, 1324, 1365, 1411, 1453, 1525, 1531, 1666,
» 1683, 1707, 1867, 1892, 1996, 2192, 2312, 2318, 2441, 2464,
» 2486, 2501, 2510, 2682, 2869, 3072, 3209, 3354 (*for-*), 3545,
» 3637, 3748, 3853, 4016, 4463, 4531, 4847, 4983, 5216, 5244,
» 5446,
Fr 741, 1077, 1681, 1770, 2139, 2214, 2241, 2724,
Fl 191, 262, 327, 426, 534, 1169, 1711, 1762, 1931,
Er 381, 615, 729, 772, 1170, 1248, 1265, 1643, 1793, 2084,
» 2500, 2514, 2911, 3004, 3096, 3398, 3492, 3496, 4153,
— i rim med *-ören:* Iv 2262,
Fr 3202,
— i rim med *spyria:* Iv 305, 2287, 2956,

höra (vb)
(inf.) Iv 4, 142, 972, 1169, 1201, 1308, 1364, 1387, 1410, 1452,
» 1524, 1530, 1708, 1868, 1891, 1995, 2191, 2311, 2317,
» 2463, 2502, 2509, 2681, 3071, 3353, 3546, 3638, 3747,
» 3854, 4015, 4464, 4532, 4848, 4984, 5048, 5215, 5243,
» 5445, 5577,
Fr 742, 1078, 1769, 2140, 2242, 2723,
Fl 120, 192, 261, 328, 425, 533, 1006, 1168, 1710, 1763, 1930,
Er 380, 773, 1249, 1426, 2501, 3005, 3399, 3493,

[1] Hs. B har i stället *fara*, som dock ej passar lika bra i sammanhanget.

(3 pl. pres.) Er 3097,
— (inf.) i rim med *ör:* Iv 1219,

köra (vb, inf.)
Fl 11,

röra (vb, inf.)
Iv 2485, 5047,
Fr 1682,

öra (sbst., sg.)
Er 2910,

*ördh

***fördh* (part. pret.)
— (nsgm!) i rim med *gört:* Fr 2564,
— (nsgf) » » » Fl 709, 1767 (*unt-*),

***gördh* (part. pret.)
— (nsgm!) i rim med *hört:* Fr 151, 1651,
— (nsgf) » » » Fl 1682,
— (npln) » » » Iv 1631, 5389,

ördhe

fördhe (vb, sg. pret.)
Iv 3556,
Fr 94, 245, 2626,
Fl 736,
Er 161, 419, 2192,
— i rim med *-ördho:* Iv 2361,
Er 549, 1401,
— i rim med *görla:* Fr 1546,

gördhe (vb, sg. pret.)
Iv 3555, 3803, 5092, 5340, 5590, 5668,
Fr 550, 2625,
Fl 289 (?), 735,
Er 1457, 2193,
— i rim med *hördho:* Iv 5751,
— » » *hördhom:* Iv 3510,

hördhe (vb, sg. pret.)
Iv 3804, 5091, 5339, 5589, 5667,
Fr 93, 549, 956, 2826,
Fl 290,
Er 162, 418, 1456,
— i rim med *gördho*: Iv 925, 1750,
Fr 756, 2622,
— i rim med *burdhe*: Er 764, 1130, 1240 (»horde»),
— » » *föra*: Fl 627,

rördhe (vb, sg. pret.)
Fr 246, 955, 2825,

ördher

fördher (part. pret., nsgm)
Iv 399 ("förth"),
Er 2459,

gördher (part. pret., nsgm)
Iv 398 ("giorth"),

hördher (part, pret., nsgm)
Er 2458,

ördho

fördho (vb, 3 pl. pret.)
Iv 3350,
Fr 1694, 1806,
Er 2616,

gördho (vb, 3 pl. pret.)
Fr 3228 (sg.?),
Fl 2108 (sg.?)
— i rim med *hördhe*: Iv 924, 1749,
Fr 755, 2621,

hördho (vb, 3 pl. pret.)
Fr 3227,
Fl 2109,

Er 2617,
— i rim med *-ördhe*: Iv 5752,
Er 548, 1400,

rördho (vb, 3 pl. pret.)
Iv 3349,
Fr 1693, 1805,
— i rim med *fördhe*: Iv 2362,

*ördhom

**hördhom* (vb, 1 pl. pret.)
— i rim med *gördhe*: Iv 3509 (»hördhe»),

*öre

**höre* (vb, sg. pres. ind.)
— i rim med *föra*: Iv 635 (»hörir»),

*ören

**fören* (vb, 2 pl. pres.)
— i rim med *göra*: Iv 2261 (»föra»),

**hören* (vb, 2 pl. pres.)
— i rim med *göra*: Fr 3201 (»höra»),

*örla

**görla* (adv.)
— i rim med *fördhe:* Fr 1545 (*ful-*);

ört

fört (part. pret. neutr.)
Iv 709, 2404 (*ater-*), 3037, 3629,
Fr 392 (?), 466, 2454 (*burt-*),
Fl 304, 1693 (*fram-*),
Er 1438, 2440 (*ful-*), 3722,

gört (part. pret. neutr.)
Iv 40(?), 109, 560, 607, 1273, 1435, 1545, 1595, 1660, 2403, 2836,
» 3651, 3858, 4009, 5196, 5326,
Fr 391, 3011,

Fl 303, 1720,
Er 2441, 4480,
— i rim med *fördh:* Fr 2563 (»giordh»),
Fl 710, 1766,

hört (part. pret. neutr.)
Iv 39, 110, 561, 606, 1272, 1434, 1544, 1594 (»hiört»), 1661,
,, 2835, 3038, 3630, 3652, 3857, 4010, 5195, 5325,
Fr 465 ,2453, 3012,
Fl 1692, 1721,
Er 3723,
— i rim med *gördh:* Iv 1630, 5390,
Fr 152, 1652,
Fl 1683,
— i rim med *burt:* lv 887,
— » » *bröt:* Er 4404,
— » » *dödh:* Iv 518,

kört (part pret. neutr.)
Er 4481,

rört (part. pret. neutr.)
Iv 708,
Er 1439,

ös

hös (sbst.)
Iv 258 (*örsa-*),

knös (sbst.)
Iv 257,

öst

fröst (part. pret. neutr.)
Er 3353,

-löst (adj. neutr. el. adv.) i ssgr:
1. *konungslöst*
Er 4528,

2. *kvidholöst*
Fl 1078,
3. *underlöst*
Iv 5028,

löst (part. pret.)
(nsgm!) Iv 3244[1], 3286[1],
Fr 1004[1], 2572,
Er 3175, 3423,
(asgm!) Iv 4664,
(nsgn el. asgn) Er 869, 2261, 3352, 4025, 4495,

röst (sbst.)
Iv 426, 5027,
Fr 951,
Fl 1079,

tröst (sbst.)
Iv 427, 3243, 3285, 4663,
Fr 952, 1003, 2571,
Er 868, 2260, 3174, 3422, 4024, 4494, 4529,

öster

löster (part. pret., nsgm)
Er 1335,

öster (adv.)
Er 1334,

öt

bröt (vb, sg. pret.)
Er 472, 3302 (*up*-),
— i rim med *hört:* Er 4405,

böt (part. pret. neutr.)
Er 309, 767,

döt (adj., nsgn)
Er 3130,

[1] Bestämmande sbst. *anger*, som kan vara antingen mask. eller neutr.

flöt (vb, pret. ind.)
(sg.) Fr 443, 1907,
(3 pl.!) Er 2601,

föt (part. pret. neutr.)
Iv 2808,
Er 3299.

löt (vb, sg. pret.)
Iv 763,
Er 473,

möt (part. pret. neutr.)
Er 3131,

nöt (sbst., "nötkreatur")
Er 2944,

nöt (part. pret. neutr.)
Er 766, 2738,

röt (adj., asgn)
Iv 1760 (pl.?)

**röt* (part. pret. neutr.)
— i rim med *stöpt:* Er 1670,

sköt (sbst.)
Er 2600,

sköt (vb, sg. pret.)
Fr 444, 1908
Er 3445,

sköt (adv.)
Er 2739 (*iam*-),

ströt (part. pret. neutr.)
Iv 1759,

stöt (sbst., dat. el. ack. sg.)
Er 1102,

stöt (part. pret.)
(nsgm!) Iv 762,
(nsgn) Er 308,
— (nsgn) i rim med *hökt*: Er 3085,

söt (adj., apln)
Er 3779,

thröt (vb, sg. pret.)
Er 1103 (*for-*), 2945, 3303, 3444 (*for-*), 3778,

ọt (part. pret. neutr.)
Iv 2807,
Er 3298,

ōta

böta (vb, inf.)
Er 1695, 2565, 3117,

gröta (vb, inf.)
Er 1694,

göta (sbst., pl.)
(gen.) Er 676 (*væst-*),
(ack.) Er 3284 (*væst-*), 3988 (*væst-*),

höta (vb, inf.)
Iv 462,

möta (vb, inf.)
Iv 463,
Er 677, 2564, 3285, 3989,

stöta (vb, inf.)
Er 3116,

öter

böter (sbst. mask., nom, sg.)
Er 558 (*kætla-*),

böter (sbst. fem., nom. el. ack. pl.)
Iv 3040, 5045,
Fr 1136 (vb?),
Er 483, 2271, 3397,

föter (sbst., nom. el. ack. pl.)
Iv 3039, 5046,
Fr 1135,
Er 559,

röter (sbst., ack. pl.)
Er 482, 2270, 3268, 3396,

söter (adj., nsgm)
Er 3269,

***ötta**

**barfötta* (adj., aplm)
— i rim med *skytta*: Er 3870,

ötte

mötte (vb, sg. pret.)
Iv 2341,
Fr 567,
Er 4082,

stötte (vb, sg. pret.)
Iv 2342,
Fr 568,

thrötte (adj. el. part. pret., nplm)
Er 4083,
— i rim med *sætte*: Er 1754,
— » » *lætta*: Iv 5009,

ötter (el. **öter**)

dötter (sbst., nom. pl.)
Er 3506,

grötter (part. pret., nsgm)
Er 3507,

**thrötter* (adj. el. part. pret., nsgm)
— i rim med *næt(t)er*: Er 1508, 1757, 2469,

öva

höva (vb, inf.)
Iv 5050,

pröva (vb, inf.)
Iv 5049,
Er 4077,

röva (vb, inf.)
Er 4076,

övelika

drövelika (adv.)
Er 2073,

hövelika (adv.)
Er 2072,

HVILKA ANTIKA KÄLLOR

HAR

SHAKESPERE

BEGAGNAT FÖR SITT SKÅDESPEL

TIMON AF ATÉN

AF

JOHANNES PAULSON

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI A.-B.
1903

Hvilka antika källor har Shakespere begagnat för sitt skådespel Timon af Atén.[1]

Timon af Atén är helt visst ett af Shakesperes mera intressanta skådespel, men är icke desto mindre till sin äkthet betvifladt. Får jag döma efter Schücks arbete öfver Shakespere, skulle den uppfattningen af Timon vara på väg att slå igenom, enligt hvilken detta skådespel är en omarbetning af ett äldre sådant, men själfva denna omarbetning har gått förlorad utom Timons och möjligen Flavii roller. Vid skådespelens utgifvande skulle någon litterär hjälpreda, för ersättandet af de bristande partierna, vändt sig till det af Shakespere omarbetade äldre dramat I denna kritiska fråga har jag naturligtvis icke något omdöme.

Efter denna framställning af teorien om dramats äkthet fortsätter Schück sid. 371: »Enligt denna teori har frågan an-

[1] Under studiet af Aristophanes Plutos kom jag äfven att ägna uppmärksamhet åt frågan, i hvilket förhållande Lukianos dialog »Timon eller människohataren» står till nämnda aristophaneiska komedi. Jag fann det då också vara af intresse, att jämföra den lukianska dialogen med det shakespereska skådespelet Timon af Atén. Och så föddes så småningom de anmärkningar, som här nedan följa. De meddelas här i den förmodan, att de måhända innehålla ett eller annat nytt för den läsekrets, i hvars händer de till äfventyrs komma. Att de skulle innehålla något, som för den omfattande Shakespereforskningen, hvilken jag naturligtvis högst ofullkomligt känner, skulle vara helt och hållet okändt, vågar jag icke hoppas.

gående dramats källor förlorat sin betydelse. I första hand leder fabeln naturligen sina anor till Lukianos bekanta berättelse.»

Trots detta Schücks omdöme, att frågan om dramats källor icke längre har någon betydelse, torde dock icke en undersökning af, hvarifrån idéen till skådespelet är hämtad, sakna allt intresse.

Den bekanta berättelse af Lukianos, som här åsyftas, är dialogen »Timon eller människohataren.»

På ett annat ställe, sid. 369, säger Schück »att Skakespere antagligen af ett ställe i Plutarki biografi öfver Antonius fick väckelsen till sin Timon.»

Jag tillstår, att jag icke är fullt säker på att hafva rätt förstått författarens bägge yttranden om de antika källorna till skådespelet Timon. Men jag förmodar hans mening vara den, att det åsyftade stället hos Plutarkhos gifvit själfva idéen till dramat, men att skalden, för det fylligare tecknandet af karaktärer och händelser — och särskildt vidkommande hufvudpersonens karaktär — varit hänvisad till Lukianos dialog. Under förutsättning att jag träffat Schücks mening, vill jag här undersöka, i hvad mån de anförda antika källställena bestyrka den.

Det åsyftade Plutarkhosstället utgöres af Antonius-biografiens sjuttionde kapitel. I slutet på föregående kapitel har författaren berättat, huru Antonius, efter sin ankomst till Alexandria efter Actiumslaget, byggde sig en bostad i själfva hafvet vid Pharos och drog sig undan människors umgänge och lefde Timons lif, »eftersom honom hade vederfarits detsamma som Timon. Ty äfven han vore förorättad af vänner och hade rönt deras otacksamhet och misstrodde alla och hyste groll mot dem.»

Sedan författaren på detta sätt kommit att nämna Timon, fortsätter han i följande kapitel sålunda:

»Denne Timon var en atenare, som lefde ungefär på det peloponnesiska krigets tid, såsom man kan sluta af Aristophanes och Platons skådespel. I dem skildras han nämligen af komediförfattarna såsom vresig och full af hat till människorna. Han afvisade energiskt allt slags umgänge med dem, men Alkibiades, som då var ung och tilltagsen, honom älskade han

och höll af. Då Apemantos undrade däröfver och sporde efter orsaken därtill, svarade Timon, att han höll af den unge mannen, emedan han visste, att han skulle vålla atenarna många olyckor. Den ende, han någon gång bjöd till sig, var Apemantos, emedan denne var lik honom själf och lefde hans lif. Nu hände sig en gång vid Khoerfesten, att de båda spisade tillsammans. Apemantos anmärkte då: »Huru härligt, bäste Timon, är icke vårt gille.» »Ja», svarade Timon, »det vore det, om du ej vore med.»

Det berättas om Timon, att han vid en folkförsamling i Atén steg upp på talarestolen; sedan han där bjudit tystnad och, på grund af det sällsamma i uppträdandet, alla stodo i spänd väntan, sade han:

»I atenare, jag har en liten byggnadstomt, och på den står ett fikonträd, i hvilket redan många medborgare hafva hängt sig. Då jag nu ämnar bebygga tomten, så ville jag i förväg offentligt gifva det tillkänna, på det att de af Eder, som äro därtill hågade, må hänga sig i trädet, innan det hugges bort.»

Sedan han dött blef han begrafven i Halai vid hafvet, men strandvallen gled ut, så att vågen gick rundt omkring hans graf och gjorde den otillgänglig för människor. På grafvården fanns inskriften:

»Här är min graf. Själf tog jag mitt lif, det skickelsetyngda. —
Spörjen ej efter mitt namn, men ondt Er, onde, förgöre!»

Det berättas att han själf i lifvet skrifvit denna inskrift, men följande, som är allmänt kändt, är af Kallimakhos:

»Timon, människohataren, här har funnit sin boning.
Sen du förbannelser sagt, ile du brådskande bort.»

* * *

Vi känna icke, på hvilka källor Plutarkhos stöder dessa sina uppgifter. De båda komediförfattarna Aristophanes och Platon anföras endast för att afgifva vittnesbörd om tiden, då Timon lefde. För öfrigt är det af något intresse att nämna att, i Lysistrata, Aristophanes låter fruarna säga, att Timons hat gällde endast männen; med kvinnorna lefde han på god

fot. Jag gissar, att Timons människohat blifvit ett af lärjungarne i retorsskolorna flitigt behandladt tema, och att den utsmyckning, Timonlegenden fått hos Plutarkhos, går tillbaka till deras stilistiska öfningar. Härmed må vara huru som helst. Hvad jag vill fästa uppmärksamheten på, är, att Plutarkhosställets alla punkter återfinnas, om också mer eller mindre fritt omdiktade, i Shakesperes Timon.

Plutarkhos berättar icke direkt eller utförligt, huru Timon blifvit förd till det intensiva människohat, som glödde hos honom, men det är klart, att Shakespere skulle företrädesvis gripa om denna legendens psykologiska punkt. Också ägnar skalden skådespelets trenne första akter åt en psykologisk motivering af detta människohat. De synpunkter, från hvilka han därvid hade att utgå, erbjödo sig af sig själfva, men det bör också framhållas, att han därvid kunde finna en utgångspunkt i Plutarkhos redan anförda ord om Antonius, att han liksom Timon var förorättad af vänner och hade rönt deras otacksamhet.

Att Alkibiades kommit att spela en roll i skådespelet Timon, därför har han naturligtvis att tacka Plutarkhosstället, som dock af Shakespere behandlats tämligen fritt. I skådespelet behandlas Alkibiades af Timon som vän endast under dennes lyckliga dagar, och naturligtvis kan därför icke denna vänskap motiveras på samma sätt som på Plutarkhosstället. Sedan människohatet satt sig fast i Timons bröst, visar denne Alkibiades ungefär samma afsky, som han visar alla andra. Det är naturligtvis fullt konsekvent af Shakespere att låta äfven Alkibiades drabbas af Timons hat. Men till den grad är Shakespere bunden af hvad Plutarkhosstället berättar, att han, änskönt i annat sammanhang, söker användning äfven för Timons replik till Apemantos, »att han höll af den unge mannen, emedan han visste, att han skulle bereda Atén många olyckor». Denna replik tror jag mig nämligen återfinna i fjärde aktens tredje scen, där Timon om Atén säger till Alkibiades:[1]

Timon: Må gudarne det helt och hållet krossa
Uti din seger, samt när du har segrat,
Till sist dig själf!

[1] Citaten äro efter Hagbergs öfversättning.

Alkibiades: »Och hvarför mig»
Timon: »Ty du
Är född att genom skurkars mord fördärfva
Mitt fosterland!»[1]

Den tanke, som ligger under den nämnda Plutarkhosrepliken har för öfrigt äfven fått sitt dramatiska uttryck i det slöseri, med hvilket Timon, sedan han i ödemarken funnit skatten, delar ut dess guld, i hopp att därmed åstadkomma skada.

En icke mindre öfverensstämmelse mellan Plutarkhosstället och skådespelet finna vi i hvad som berättas rörande förhållandet mellan Timon och Apemantos. Plutarkhosstället i sin helhet går icke tillbaka till den tid, då Timon ännu var människornas vän. Då Shakespere utförligt skildrar denna Timons lyckliga tid, har han beredt sig tillfälle att låta Apemantos redan under Timons lyckas dagar uppträda som en varnare mot att lita på människors visade vänlighet. Sedan Timon dragit sig ut i ensamheten, hatar han Apemantos som han hatar alla andra, i öfverensstämmelse med den uddiga replik, Plutarkhos lägger i hans mun vid Khoerfesten: »Gästabudet skulle vara härligt, om blott du icke vore med.» — Äfven denna replik återfinna vi i Shakesperes text i samma, nyss anförda scen, änskönt i annat sammanhang än det, i hvilket Plutarkhosstället bjuder den. Då Apemantos ser Timon stilla sin hunger med en nyss uppgräfd rot, säger han till honom:

»Din mat jag vill förbättra»,

hvarpå Apemantos ger honom olja. Timon besvarar den visade vänligheten med den bittra repliken:

»Förbättra först mitt sällskap; bort med dig!»

Anekdoten om Timons uppträdande i folkförsamlingen använder Shakespere först i skådespelets slut (V. 2), som är synnerligen svagt och där anekdoten för öfrigt synes mig ha

[1] Man kan måhända äfven på andra ställen spåra efterverkningar af samma replik, såsom t. ex. i femte aktens andra scen, där Timon säger till Aténs senatorer:

»Er plåge Alkibiades, Ni honom,
Och det oändligt!»

förlorat sin egentliga point. Hos Plutarkhos förutsätter anekdoten, att Timon lefde kvar i Atén, och genom den förutsättningen får anekdoten skarpare udd. En stad tänker man sig ju gärna som jämförelsevis trädfattig, och det var därför icke underligt, att trädet på Timons tomt ådragit sig uppmärksamhet, och att lifströtta atenare, som ville lägga snaran om sin hals, tagit sin tillflykt till detta fikonträd. Då i skådespelet Timon dragit »till skogs», inbjudas följaktligen de atenare, som äro trötta vid lifvet, att resa till honom för att sluta det i det träd, som växer i hans täppa — skäligen onödigt, då väl skogen måste tänkas vara rik på träd, som voro lämpliga för den exekutionen. Därtill kommer att anekdoten hos Shakespere icke nämner om, att många medborgare redan hängt sig i Timons fikonträd.

Plutarkhosställets berättelse om Timons graf vill uppenbarligen säga, att Timon jordats på själfva stranden, men att en förskjutning ägt rum, så att Timons grafställe blef otillgängligt, därigenom att hafvet trängde sig mellan det och fastlandet. Denna punkt i berättelsen har Shakespere icke kunnat upptaga oändrad, för så vidt som han låter Timon själf tala om sitt grafställe. Hvad som på Plutarkhosstället är en berättelse om hvad, som redan inträffat, måste därför hos Shakespere få formen af en förutsägelse. För öfrigt synes Shakespere, om jag icke missuppfattar hans text, icke hafva rätt fattat den energi, som ligger i legendens berättelse på detta ställe. Då det säges att Timons grafställe genom förskjutning ut i hafvet blef otillgängligt för människor, så har detta drag uppenbarligen kommit till, för att liksom sätta krönet på Timons människohat: »Äfven efter döden har han blifvit tryggad mot risken att människor skulle komma honom nära.» Denna legendens karakteristiska punkt har hos Shakespere bleknat därhän, att det hos honom endast är tal om att Timons grafställe skall vara beläget på stranden, där hafvet öfverspolar detsamma. I fjärde aktens tredje scen heter det:

»Gräf nu på stund din graf, o Timon! Ligg
Där hafvets lätta skum kan dagligdags
Emot din grafsten slå.

I femte aktens andra scen förekommer följande:

Säg Atén
Att Timon har för evigt byggt sin boning
Uppå det salta hafvets låga strandbrädd,
Som en gång hvarje dag den vilda floden
Betäcker med sin fradgas svall.

Och i skådespelets sista scen heter det med syftning på Timons i vattenbrynet liggande graf:

. . . så lärde dig
Din rika själ att tvinga stolt Neptunus
Att fälla tårar öfver glömda fel
Uppå din låga graf.

Emellertid undrar jag, om vi icke i det mellersta af ofvan anförda textställen återfinna legendens här berörda punkt, änskönt äfven här med bleknade drag. Då det i den svenska öfversättningen heter att Timons grafställe ligger på strandbrädden,

Som en gång hvarje dag den vilda floden
Betäcker med sin fradgas svall,

så syftar detta uttryck uppenbarligen på tidvattnet. Jag vill icke mot detta ställe göra gällande att tidvattnet icke lär vara märkbart på Attikas kust. Det behöfde Shakespere icke veta, och om han också visste det, kunde han af poetiska skäl i alla fall tala om floden. Men om jag gör rätt i att här fatta *dag* i den allmänna betydelse, i hvilken det icke står i motsats till *natt*, utan fastmera äfven i sig innesluter natten (= dygn), så är det anmärkningsvärdt, att Shakespere låter flodföreteelsen tima blott en gång hvarje dag, då han ju icke kunnat undgå att på Englands kuster göra den iakttagelsen, att ebb och flod växla två gånger hvarje dygn. Jag tror därför icke att här är tal om ebb och flod. Den svenske öfversättaren synes mig här hafva missförstått sitt engelska original[1]. Om jag icke alltför mycket misstar mig, är innehållet i Shakesperes ord detta: att det en dag skall ske, att den strandbrädd, där Timon gräft sin graf, blir sänkt under hafvets yta (och därigenom otillgänglig). Jag återfinner alltså här samma tanke, som i den plutarkheiska Timonlegenden, men svagare och så

[1] Originalets text på anförda ställe är följande:
...Whom once a day with his embossed froth
The turbulent surge shall cover;

att säga blott halft förstådd. Skulle möjligen också det sist anförda citatet om Neptunus, som tvingas att fälla tårar på Timons graf, innesluta den tanken, att hafvet, då det slår öfver Timons hviloställe, därmed bevisar Timons människohat en tjänst?

Shakesperes beroende af Plutarkhosstället framgår tydligast däraf, att han icke nöjer sig med att anföra den inskrift, hvilken Timon föregafs själf hafva författat för sin grafvård. Det andra epigrammet, det kallimakheiska, som i originalet icke uttryckligen säges hafva varit inristadt på grafstenen, har i hastigheten fått följa med.

* * *

Vi se alltså att skådespelet gjort sig tillgodo hvarenda punkt, som förekommer i den plutarkheiska Timonlegenden. Detta kan inte betyda annat än att Plutarkhosstället i egentligaste mening ligger till grund för det mäktiga skådespelet. Att de flesta från Plutarkhos lånade punkter mer eller mindre omdiktats strider icke mot detta antagande. Samma frihet använde väl Shakespere i regel vid bearbetandet af sina dramatiska motiv. Jag anser följaktligen att Shakespere direkt ur en Plutarkhosöfversättning hämtat icke blott själfva idéen till sin Timon af Atén, utan äfven de väsentligaste drag, i hvilka han utfört skådespelet. Uppenbarligen har han, då han för sin »Antonius och Kleopatra» tog kännedom om Antoniusbiografien, fått stoffet till sin Timon så att säga till skänks. Emellertid skulle man kunna tänka äfven på en annan källa. I ett arbete, som jag känner endast genom notiser ur Knights Shakespereedition, »The palace of Pleasure», förekommer en berättelse (den 28:de) om Timon af Atén under titel »Of the strange and beastly nature of Timon of Athens, enemy to mankind, with his death, burial and epitaph.» Berättelsen aftryckes hos Knight och stämmer i allt väsentligt med den plutarkheiska Timonlegenden. För så vida skulle ju också den kunna ligga till grund för Shakesperes tragedi. Att den icke gör det, åtminstone icke med uteslutande af Plutarkhos, visas emellertid af ett drag, som är gemensamt för Shakespere och Plutarkhos, men som »Pa-

lace of Pleasure icke känner. Palace of Pleasure känner nämligen icke det kallimakheiska epigrammet, och följaktligen måste Shakespere hafva detta epigram från Plutarkhos.

* * *

Efter hvad vi ofvan anfört, anser Schück att Timon från Atén i första hand går tillbaka till Lukianos berättelse »Timon eller människohataren». Denna berättelse är för lång för att här i sin helhet återges, hvarför jag måste nöja mig med att anföra de punkter, i hvilka man med någon sannolikhet kan söka förebilder till i skådespelet förekommande ställen.

Jag vill då först konstatera, att ingen af de punkter, hvilka Shakespere efter vår ofvan stående framställning lånat från Plutarkhos, kan vara lån från Lukianos. Hvarken Alkibiades eller Apemantos nämnas hos Lukianos; Lukianos känner icke heller anekdoten om fikonträdet, och hvad han nämner om Timons död eller grafställe står i uppenbar strid med Plutarkhosställets berättelse. Lukianos låter nämligen Timon, sedan han funnit skatten, umgås med tanken att öfver densamma bygga ett torn stort nog för honom ensam, men icke lämnande utrymme åt någon annan därjämte, och detta torn tänker sig Timon också som sitt blifvande grafställe. Däremot känner Lukianos — vare sig nu denna kunskap hvilar på tradition eller den är helt och hållet fingerad — så väl hvad Timons fader hette som hvilken demos Timon själf tillhörde; men om dessa saker finnes intet i skådespelet. Vidare är det anmärkningsvärdt, att Shakespere bibehåller det från Plutarkhos lånade namnet Apemantos, men ger åt flertalet eljest i skådespelet uppträdande personer romerska namn, icke grekiska: Ventidius, Lucius, Lucullus, Varro o. s. v. I den lukianska dialogen uppträda flera med grekiska nomina propria betecknade personer. Skulle det icke vara troligt att Shakespere, därest han användt den lukianska dialogen, också för sitt skådespels roller begagnat dessa namn?

Jag vill också framhålla att det redan på grund af den lukianska dialogens eget innehåll icke synes troligt, att den kunnat utgöra den ursprungliga grunden för skådespelet Ti-

mon. I dialogen hånar Timon både gudar och människor. Vid dialogens början arbetar Timon som legokarl på en jordlapp i en öde gränsmark.[1]) Han klagar öfver att Zeus icke längre upprätthåller skick och ordning bland människorna; fastmera frodas orätten. Zeus viggar inge icke längre någon respekt. Han talar om, huru illa det gått honom genom hans hjälpsamhet mot människor, och huru otacksamma de varit mot honom. Zeus gör sig hos Hermes underrättad om, hvem det är, som klagar, och då Zeus finner, att han klagar icke utan skäl, i synnerhet som han under sin lyckas dagar offrat dyrbara offer åt gudarna — »doften af hans offer sitter mig ännu i näsan», säger Zeus — så besluter han att hjälpa honom. Han skickar till honom Hermes med Plutos eller Rikedomen. Denne senare gud gör invändningar däremot, men han måste låta dem falla mot Zeus bestämda vilja.

Då Hermes och Plutos komma till Timon, mottagas de af denne ovänligt; han vill icke mottaga rikedomen, som redan en gång så illa svikit honom, men Plutos framhåller att det snarare är han själf (Plutos), som blifvit illa misshandlad af Timon, utdelad portionsvis och jagad ut ur huset. Timon böjer sig för gudarnas vilja. Hermes aflägsnar sig, och då Timon fortsätter att gräfva i jorden, finner han en väldig skatt myntadt guld. Han, som nyss icke ville mottaga rikedomen, gläder sig nu åt densamma, om icke för annat, så därför, att den kommer att hos hans medmänniskor väcka afundens plågsamma känsla. Han vill behålla hela skatten för sig själf, men ryktet om hans fynd har spridt sig. Gamla vänner, som eljest glömt honom, komma tillbaka: snyltgästen Gnathonides, som vill till hans ära sjunga en ny sång; en annan snyltgäst, Philiades, som säger sig hafva varit på väg till honom med en talent, som han i sin fattigdom skulle använda för de mest trängande behofven, då han fick höra ryktet om att Timon plötsligt blifvit öfvermåttan rik; talaren Demeas, som föredrager ett förslag till hedersdekret, hvilket han försäkrar att myndigheterna i Atén äro färdiga att besluta till Timons ära, därför att han i fred och krig varit stadens prydnad och värn;

[1]) På ett annat ställe synes han dock själf äga den jord, han odlar.

filosofen Thrasykles, som råder Timon, då rikedomen är gagnlös eller rent af skadlig, att kasta sin skatt i hafvet, dock behöfver han icke göra sig besvär med att gå längre ut än på sin höjd, där vattnet går en till ljumsken, och helst bör ingen, filosofen undantagen, åse det; därjämte åtskilliga andra f. d. vänner.

Dialogen slutar något abrupt.

Redan denna framställning af dialogens innehåll visar, om den hålles samman med hvad som i det föregående anförts, att Shakesperes skådespel står i närmare släktskap med Plutarkhosstället än med Lukianos dialog. Timon är hos Shakespere fylld af ett vildt hat, som bemäktigat sig hvarje fiber i hans tanke- och känsloväıld. Han kan icke se hos människorna annat än deras uselhet. Äfven den lukianske Timon hatar människorna, men hatet har icke hos honom stigit till ett så väldigt pathos, som det gör hos den shakesperske Timon. Änskönt dialogens Timon lifligt skildrar människornas uselhet, så gör han det snarast i en mer gäckande än hatfull ton, och har öppet öga för deras löjliga sidor; och detta gör, att hans hat liksom mildras af en viss, jag skulle nästan vilja säga älskvärd humor. Denna humor framträder måhända klarast i Timons monolog, sedan han funnit skatten, och som en återspegling af det humoristiska draget i Timons karaktär, kan man betrakta den humor, med hvilken dialogens personer i allmänhet äro tecknade. Denna humor frambryter särskildt i skildringen af de falska vänner, som, sedan ryktet om Timons nyfunna rikedom nått dem, göra sin uppvaktning hos den eljest glömde vännen. Läs t. ex. skildringen af talaren och politikern Demeas, då han föredrager hedersdekretet för Timon. Det är motiveradt bland annat därmed, att staten kändt sig hedrad af Timons segrar i Olympia.

»Men jag har aldrig varit i Olympia,» infaller Timon.

»Det gör detsamma», svarar Demeas. »Du kan resa dit sedermera. Det är i alla fall bra att det redan står här».

Eller läs längre fram det ställe, där Demeas säger, att han, för att hedra Timon, kallat sin son med hans namn.

»Men», afbryter honom Timon, »så vidt jag vet, är du ännu inte gift.»

»Det är jag visst inte,» svarar Demeas, »men jag tänker gifta mig inom år och dag, och mitt första barn skall bli en pojke, och han skall heta Timon».

Eller den saftiga skildringen af filosofen Thrasykles, som är så ytterligt mån om att Timon icke må taga någon skada till sin själ, och därför råder honom att kasta rikedomen i hafvet. Dock icke där hafvet är för djupt, och icke heller skadar det, om Thrasykles själf händelsevis ser, hvar den kastas ut.

Sådana humoristiska glimtar äro främmande för den shakesperske Timon och den omgifning, i hvilken han är satt. Det, som hos Lukianos är humor eller gäckeri, är hos Shakespere ironi, bitande, hatfylld ironi, som tränger genom märg och ben. I hvarje fall måste det sägas, att den shakesperske Timon har en annan karaktär än den lukianske; därför är det äfven, från denna synpunkt sedt, troligt, att Shakespere i första hand gått ut ifrån Plutarkhosstället, där Timons karaktär i mindre mån målas i detalj, hvarföre skalden fick dess friare händer för sin skildring af denna karaktär. Man torde kortast kunna uttrycka olikheten mellan den lukianske och den shakesperske Timon så, att man säger att den lukianska dialogen lägger hufvudvikten på alla de löjliga sidor, som lockas i dagen hos människorna i deras slafvande under rikedomen, under det att Shakespere mera koncentrerar sig på att betona, huru detta deras slafsinne leder till falskhet i vänskapsförbindelser. Äfven med denna formulering af självfva det centrala i Shakesperes Timon, visar det sig att detta skådespel står närmare Plutarkhosstället än den lukianska dialogen.

Jag vill emellertid icke neka, att skådespelet Timon och dialogen öfverensstämma i vissa punkter. Shakespere ägnar nästan det hufvudsakliga intresset åt att visa, huru Timon kom att fatta detta intensiva hat till människorna. Vi finna i dialogens femte kapitel Timon klaga öfver, att han, som hulpit så många atenare till ära och anseende och gjort dem rika, som voro fattiga, ja, gifvit ut hela sin förmögenhet på välgärningar mot sina vänner, honom, vilja de icke kännas vid, sedan han blifvit fattig, och skänka honom icke ens en blick,

om de möta honom.[1]) Onekligen företer detta ställe till innehållet en slående paralell till Shakesperes psykologiska motivering af Timons människohat. Jag är dock tveksam, huruvida tillräcklig grund föreligger att fastslå Shakesperes beroende af detta ställe. En skald, som var psykologiskt intresserad, måste, då han fick fatt om Timonlegenden, spörja sig själf, huru detta gränslösa hat till människorna kunnat uppstå. Den förklaring, som då erbjöd sig så godt som af sig själf, var väl den, att han blifvit besviken i sin tro på människorna. Därtill kommer, såsom ofvan framhållits, att redan Plutarkhosställets sammanhang ger tillräckliga upplysningar om, hvilka erfarenheter det var, som gjort Timon till en så intensiv människohatare. För den psykologiska förklaringen af Timons hat har Shakespere alltså icke behöft vara hänvisad till Lukianos.

En punkt har jag dock funnit, där Shakespere och Lukianos öfverensstämma och där Plutarkhos icke kan vara Shakesperes källa. I skådespelets första akt, första scenen, kommer Ventidii tjänare till Timon med berättelsen, att hans husbonde är häktad för skuld:

»Hans skuld är fem talenter, mycket små
Hans medel, och hans kreditorer stränga;
Han utber sig af Er ett gunstigt förord
Hos dem, som häktat honom; utan sådant
Är han förbi!»

Timon:

»Ventidius den ädle! —
Nå väl, jag är ej den som skakar från mig
Min vän i nödens stund. Jag känner honom,
Han är en ädel man, som hjälp förtjänar;
Den skall han få: jag löser honom ut.

I andra aktens andra scen, där Timons medel redan äro uttömda, men där Ventidius genom sin faders död kommit till stor förmögenhet, sänder Timon bud till honom för att blifva

[1] Till äfventyrs har Lukianos själf lånat detta drag åt sin Timon från en roll, som förekommer i Aristophanes Plutos. »Den rättrådige» har där gjort samma bittra erfarenhet i lifvet.

hulpen ur sin förlägenhet. I tredje aktens tredje scen få vi veta, att Ventidius vägrat att bispringa sin ädelmodige forne gynnare.

Onekligen öfverensstämmer detta drag i skådespelet i anmärkningsvärd grad med hvad, som förekommer i slutet af dialogen rörande talaren Demeas. Timon berättar nämligen: »Denne fick af mig på en gång sexton talenter, dem han var skyldig staten, ty han hade blifvit dömd af domstol och kastad i fängelse, men jag förbarmade mig öfver honom och löste ut honom. Men när han nyligen fått uppdraget att i vår Phyle fördela skådespelspänningarna[1] och jag kom och begärde min andel, sade han, att han hade ingen kännedom om att jag var medborgare.»

Onekligen hafva vi här mött en likhet mellan skådespelet och dialogen, som är rätt slående. Den torde väl också knappast kunna bero på en tillfällighet. Näppeligen tvingar den dock till antagandet, att Shakespere i denna punkt är direkt påverkad af dialogen. Hade vi i detta fall direkt lån hos Shakespere, skulle han väl äfven lånat Demeas grekiska namn. Ty namnet Ventidius är ju för Timonlegenden eljest helt och hållet främmande.

Det finnes ett drag i Timonlegenden, hvilket synes först förekomma hos Lukianos; det är detta, att Timon som den fattige arbetaren i den öde gränsmarken finner en skatt, då han gräfver i jorden. Detta motiv med skatten förekommer äfven hos Shakespere. Hos Lukianos finnes skatten under gudarnes omedelbara tillskyndelse. Hos Shakespere åter kommer den i dagen, då Timon gräfver efter rötter, för att med dem stilla sin hunger. Hos Lukianos har Timon trots allt glädje åt sin nyfunna förmögenhet, som han sniket vill dölja för människors blickar; hos Shakespere åter blir guldet honom blott ett medel, genom hvilket han ytterligare visar sitt hat mot människorna; han delar nämligen ut det slösande rikligt, emedan han väntar att det så skall mest skada människorna.

[1] D. v. s. de medel, som af staten utbetalades till fattiga medborgare för att sätta dem i tillfälla att skaffa sig inträdesbilljetter till de offentliga teaterföreställningarna.

Att såväl hos Lukianos som hos Shakespere Timon finner den gyllene skatten, synes mig icke i och för sig vara något afgörande bevis för, att den senare begagnat den förre. Motivet med ur jorden uppgräfda skatter var — man kan gärna säga är — så pass allmänt, att det kan hafva inställt sig hos den ene såväl som hos den andre så godt som af sig själf. Då legenden naturligen utvecklade sig därhän, att den icke blott lät Timon, då han blef fattig från att vara rik, förlora sina vänner, utan äfven ville visa, huru lätt han kunde vinna dem, om han åter blefve rik, var det själffallet, att hans nya rikedom skulle komma med ens, och det låg därför närmast till hands att låta honom i jorden finna en skatt. Dock är det icke i och för sig otroligt att Shakespere indirekt kan hafva fått motivet med skatten från Lukianos-dialogen.

I skådespelets början, medan Timon ännu är rik, så väl som i dess slut, sedan den gyllene skatten i hans fattigdom ställts till hans förfogande, rörer sig kring honom en mängd parasiter af högre och lägre ordning. Detta samma parasitmotiv förekommer äfven i dialogen. I dess början antydes det blott af Timon i hans berättelse om, huru han stått sina vänner till tjänst, men blifvit af dem illa besviken. I dialogens slut åter är detta motiv utförligare behandladt. Icke mindre än fyra typer däraf skildras i skäligen omfattande repliker: dithyrambskalden Gnathonides, snyltgästen Philiades, talaren Demeas och filosofen Thrasykles. Detta parasitmotiv kan lätteligen hafva erbjudit sig själf och synes mig stå neutralt till frågan om Shakesperes beroende af Timon. En enstaka punkt kunde måhända äfven här framhållas. Snyltgästen Gnathonides vill i dialogen föredraga en splitter ny dithyramb till Timons ära. Denne Gnathonides skulle kunna tänkas vara förebilden till poeten hos Shakespere. Vi erinra oss att denne poet i skådespelets början uppträder med dikter till Timons ära, och att han i dess slut arbetar med tanken att besjunga den åter rik vordne Timon. Men äfven detta motiv är af så allmän och sig själf erbjudande art, att det saknar kraft att bevisa, det parasitkaraktärerna i dialogen öfvat något inflytande på Shakesperes motsvarande skildring. I hvarje fall synes direkt begagnande af dialogen vara uteslutet, ty ett sådant skulle väl

satt tydligare spår i dramat, så mycket mera, som dialogens parasitrepliker innehålla många skarpt formulerade yttranden.

Det kan äfven förtjäna nämnas att användandet af ordet *misanthropos* hos Shakespere (IV. 3) kan tyda på, att Shakespere känt dialogen, i hvars öfverskrift detta ord ingår som dubbeltitel. Visserligen förekommer detta ord äfven i Plutarkhosstället, men det sätt, hvarpå det s. a. s. framhäfves i skådespelets text, gör det icke otroligt, att Shakespere känt Timonlegenden icke blott ur Plutarkhos. Men detta innebär icke med nödvändighet, att han känt den i den form, Lukianos gifvit den i sin dialog.

Vidare är det större öfverensstämmelse än olikhet mellan Shakespere och dialogen, då den förre låter Timon, efter det han fattat leda till människorna, draga till skogs, under det att Lukianos låter honom taga sin tillflykt till en öde gränsmark. Den ene så väl som den andre låter Timon på sin nya uppehållsort arbeta i slafdräkt med hacka eller spade. Plutarkhosstället känner intet af detta.

Skulle femte aktens andra scen, där senatorerna inbjuda Timon till Atén, där, efter hvad det föregifves, höga värdigheter stå lediga enkom för Timons räkning — skulle detta motiv möjligen hafva sin utgångspunkt i Demeas hedersdekret i dialogen?

* * *

Härmed torde vi hafva vidrört de väsentligaste punkter, i hvilka man med någon rätt kan tro sig finna Shakesperes Timon påverkad af Lukianos dialog med samma titel. Om vi vilja sammanfatta vårt intryck af skådespelets förhållande till antika källor, så måste vi säga, att det egentligen i sin helhet är byggdt upp på Plutarkhos Timonkapitel (Antonius kap. 70), men att den möjligheten icke är utesluten, att Shakespere jämväl, för enstaka punkter af sitt drama, varit indirekt påverkad af Lukianos dialog.

Jag kan dock icke underlåta att fästa uppmärksamheten vid ännu en omständighet. Jag har påvisat hvad Shakespere kan synas hafva gemensamt med Lukianos; det kan också vara

nyttigt att fästa sig vid hvad Lukianos har, men Shakespere förbigått, änskönt det är så drastiskt formuleradt i dialogen, att det synes oss med nödvändighet hafva bort tränga sig på skalden och komma till användning i hans skådespel. Så t. ex. synes det mig, som skulle ofvan anförda humoristiska punkter ur Demeasstället ägt sin lockelse för Shakesperes dialog; och då smickraren Gnathonides blifvit illa medfaren af Timon, men i sin själs låghet ber sin förfördelare lägga litet guld på såret, »ty guld äger i underbar grad förmågan att stilla blod», så tyckes det som skulle det hafva kräft en betydlig självförsakelse från Shakesperes sida att icke göra sig till godo denna förträffliga replik. Ännu mera anmärkningsvärdt är, att i dialogens åttonde kapitel vännernas förhållande till Timon skildras under bilden af gamar, som frätte hans lefver, som gnagde allt köttet från hans ben och sögo all märgen ur honom. Jag kan icke finna att denna för förhållandet mellan Timon och hans vänner målande bild kommit till användning i Shakesperes skådespel.

Skulle vi på grund af det anförda nödgas till antagandet att Lukianos Timon visserligen lämnat bidrag till Shakesperes skådespel, men att dessa bidrag förmedlats genom en källa, som är oss okänd? Har man, bortsedt från Timon, något skäl att antaga det Shakespere stiftat bekantskap med Lukianos? Då man icke känner att Lukianos på Shakesperes tid förelåg i engelsk öfversättning och då Shakespere icke var kunnig i grekiska, är det i och för sig icke synnerligen troligt att Lukianos dialog direkt haft något inflytande på skådespelet. Vi äro alltså hänvisade till en mellanliggande källa. Skulle denna källa vara att söka i det äldre skådespel, som Shakespere antages hafva omarbetat? Se om denna sak hvad Knight har att säga på sid. 337. I den Timonscen ur ett äldre skådespel, hvilken han där anför, förekommer bland gästerna en person vid namn Demeas. Detta namn är icke synnerligen vanligt, och det ligger därför nära till hands att förmoda att det kan vara hämtat ur Lukianos dialog. Det tyckes därför tyda på att före Shakespere Timonskådespel funnits, som varit påverkade af Lukianos dialog. Då så är, och då vi beträffande Shakesperes Timon icke kunna påvisa något slående

exempel på beroende af Lukianos, men å andra sidan funnit en del för de båda litteraturverken gemensamma punkter, så ligger det väl närmast till hands att antaga att Lukianos dialog verkligen lämnat sin tribut åt Shakespeares skådespel, men icke direkt, utan genom förmedling af äldre skådespel.

GÖTEBORGS HÖGSKOLA

ÅRSREDOGÖRELSE

1901—1902

AF

JOHAN VISING
HÖGSKOLANS REKTOR

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI A.-B.
1902.

INNEHÅLL:

Då det läsår begyntes, hvilket denna redogörelse omfattar, kunde Göteborgs Högskola se tillbaka på en tillryggalagd bana af tio år. Under denna tidrymd har Högskolan kunnat glädja sig åt ett stadigt framåtgående och åt att det hufvudsakliga af de förhoppningar, som knutits vid dess grundläggande, gått i uppfyllelse. I förvissningen härom firade dess Styrelse, lärare och lärjungar en enkel fest den 15 september 1901, tionde årsdagen af den högtidliga dag, då dåvarande Statsrådet Gunnar Wennerberg å Konungens vägnar förklarade Högskolans verksamhet öppnad. Den återblick, som vid detta tillfälle gjordes på det förflutna, kunde icke annat än verka uppmuntrande på alla dem, som arbeta i Högskolans tjänst, och stärka deras redan gjorda föresatser att söka i sin mån medverka till det mål, som af den vördade man, som invigde Högskolan, med förtröstansfull blick på framtiden och fosterländsk nitälskan sattes Högskolan före, att blifva ett *palladium atque ornamentum totius regni*.

Under höstterminen hade Högskolan äran och glädjen att mottaga ett besök af *Kansleren för Rikets Universitet, f. d. Statsrådet, K. m. st. k. N. O. m. m. Herr Filosofie Doktorn Gustaf Fredrik Gilljam*. Därvid tog Herr Kansleren under den 13—15 oktober noga del af Högskolans arbetsordning, planerna för hennes utveckling och nybyggnad och af öfriga hennes förhållanden, åhörde ett stort antal föreläsningar, besökte dess bibliotek och mottog studenternas uppvaktning. För det varma intresse, Herr Kansleren härigenom, likasom genom föregående besök och genom alla sina ämbetsåtgärder, ådagalagt för Högskolan, stannar hon i största förbindelse och vill här därför uttala sitt vördsamma tack.

För Högskolans utveckling hafva, sedan den sista årsredogörelsen utgafs, möjligheterna ökats på ett synnerligen glädjande sätt. En storartad gåfva af Herr *August Röhss*, som, sedan han fått kännedom om de behof, Högskolan i främsta

rummet ansåg sig äga, önskade tillmötesgå dessa och på samma gång främja den merkantila bildningen i vårt land och vår stad, har medfört en väsentlig utvidgning af hennes verksamhet åt det håll, som i Herr *Röhss'* skrifvelse af den 29 juli 1901 angafs. Denna skrifvelse har följande lydelse:

Till Göteborgs Högskolas Styrelse!

Den utveckling, som Göteborgs Högskolas verksamhet undergått under det första årtiondet af dess tillvaro, har varit ägnad att glädja dem, som nitälska för bildningens sak inom vårt samhälle; liksom ju äfven Högskolan mötts med förtroende från staten och från andra vetenskapliga institutioner. Detta har helt naturligt utgjort en maning till att söka än vidare utveckla dess verksamhet.

Härvid har tanken riktats åt ett håll, som vid tiden för Högskolans förberedande ansågs företrädesvis böra komma i åtanke.

Redan den först nedsatta Högskoleberedningen nämner i sitt utlåtande, afgifvet till Hrr Stadsfullmäktige den 28 april 1886, »såsom vetenskaper lämpliga att i första rummet blifva vid Högskolan företrädda» allra främst: *nationalekonomi* och *geografi*.

Den förstärkta beredningen yrkar i sitt flertalsbetänkande af den 31 maj 1887, att de tre tillärnade »fasta» lärareplatserna vid Högskolan skulle omfatta: *geografi* (speciellt handelsgeografi) och *etnografi;* moderna språk, samt *samhällslära* och *nationalekonomi*. Den af lika många beredningsmedlemmar afgifna reservationen påyrkade inrättandet af en högre merkantil bildningsanstalt bl. a. med professurer i *geografi* samt *nationalekonomi* med *statistik*.

Emellertid bestämdes, till följd af David Carnegies donation, att Högskolan skulle inrättas såsom en fakultet, närmast motsvarande den humanistiska sektionen vid våra universitet, och i denna riktning har Högskolans utveckling hittills fortgått. I det beredningsutlåtande, af 21 oktober 1887, som låg till grund för Högskolans organisation, framhöllos emellertid såsom ämnen, »hvilka man, om tillfälle därtill gåfves, närmast borde tänka på att, vid sidan af de först bestämda, upptaga: jämförande språkforskning, för hvilket ämne ju numera professur är inrättad; *geografi och etnografi* samt *nationalekonomi och sociologi*.

Samtliga de läroämnen, som vid de svenska universitetens humanistiska sektioner företrädas af professorer (med undantag för de vid Upsala universitet representerade slaviska språk och egyptologi), äro numera upptagna inom Högskolans undervisningsområde. Äfven om en delning af vissa professurer må vara önskvärd, synes dock nu närmast en utvidgning vara påkallad i den riktning, som, enligt hvad af det ofvan anförda framgår, alltifrån början legat Högskolans vänner om hjärtat, hälst om därmed tillika arbetet för höjande af den merkantila bildningen, i samverkan med Högskolan, skulle kunna främjas.

Ty denna senare fråga står, som bekant, nu på dagordningen. I det utlåtande, som den af Kongl. Maj:t nedsatta komitén för Handelns och Sjö-

fartens främjande nyligen afgifvit, förekommer det uttalandet, att »det måtte tagas i öfvervägande, huruvida icke vid de fria Högskolorna i Stockholm och *Göteborg* kunde anordnas särskild undervisning i handelsvetenskapliga ämnen. »En dylik samverkan mellan ett universitet och en institution för högre merkantil bildning förekommer i utlandet, exempelvis i Leipzig, hvars Handelshochschule är tillkommen genom samarbete mellan universitetet i Leipzig och Leipzigs handelskammare, liksom äfven handelsakademien i Köln anlitar hjälp från det närbelägna universitetet i Bonn».

Studieplanerna för dessa handelshögskolor upptaga såsom hufvudämnen (vid sidan af handelsvetenskapliga öfningar, språk, en del rättsvetenskapliga discipliner samt föreläsningar i »allgemeine Geisteswissenschaften» samt fysik och kemi) i främsta rummet *nationalekonomi* (jämte sociologi) samt *geografi*, tvänne ämnen som lämpligen kunna förenas med en humanistisk sektion.

Det förra ämnet är visserligen i vårt land, i motsats till hvad som är förhållandet flerstädes i utlandet, icke representeradt inom den filosofiska fakulteten, men detta har ofta beklagats, och Kongl. Maj:t har vid flere tillfällen medgifvit, att filosofie licentiatexamen finge afläggas med nationalekonomi såsom ämne sidoordnadt med historia och statskunskap. Det bör då vara en fördel för Göteborgs Högskola att främst bland landets filosofiska fakulteter erhålla en själfständig professur i detta läroämne.

Geografien har visserligen redan varit representerad inom Högskolans undervisning, ehuru endast såsom biämne till statskunskap. Då nu en särskild professur skall upprättas i detta ämne i Upsala, och det sålunda ock blir särskildt examensämne, anses, enligt hvad jag erfarit, dess skiljande från statskunskapen äfven vid Högskolan vara af behofvet påkalladt. I årsberättelsen 1899—1900 framhåller ock Högskolans Rektor bland de utvidgningar, som hägra för Högskolans förhoppningar, en särskild professur i geografi i främsta rummet, och betecknar den såsom »en af behofvet påkallad länk i Högskolans utveckling och ett främjande af Göteborgs samhälles vitala intressen».

Läraterådet har, enligt hvad som meddelats mig, vid ett sammanträde i juni 1901 emellertid uttalat sig för att den nuvarande docenturen i statskunskap (vare sig särskild eller förenad med geografi) nu närmast måtte ombildas till professur. Enligt ett anförande af n. v. professorn i historia och statskunskap till lärarerådets protokoll af 8 juni skulle statskunskapen i hela sin vidd såsom speciella vetenskapsgrenar omsluta statsrätt, statistik och modern politisk historia; nationalekonomi och sociologi samt i viss mån politisk geografi och etnografi.

Därest nu *nationalekonomi och sociologi* erhölle *en* professur, *geografi och etnografi* en annan, skulle för läraren i statskunskap återstå den s. k. *statskunskapen* i inskränkt mening samt *statistik*, hvilket senare ämne vore af vikt äfven för den handelsvetenskapliga och konsulära undervisningen.

Då det ligger mig om hjärtat att främja Högskolans utveckling och samtidigt gagna den merkantila bildningen i vårt land och vårt samhälle,

förklarar jag mig härmed villig att till Högskolan öfverlämna en summa af *Trehundrafemtiotusen (350,000) Kronor*, under förutsättning att Styrelsen, så snart lämpligen kan ske, vill inrätta: *en professur i nationalekonomi och sociologi* samt *en professur i geografi* (med handelsgeografi) *och etnografi;* och använda öfverskottet af räntemedlen till ombildande af den nuvarande docenturen i statskunskap (med geografi) till *en professur i statskunskap med statistik;* och uttalar jag härvid den önskan, att, om så finnes lämpligt, vid tillsättningen af dessa professurer det måtte bestämmas, att innehafvarne skola, därest så påfordras, medverka vid undervisningen i en eventuell, högre merkantil bildningsanstalt i Göteborg.

Göteborg den 29 juli 1901.

August Röhss.

Detta ädelmodiga erbjudande antogs naturligtvis med största tacksamhet af Högskolans Styrelse. Hvilken betydelse det har för Högskolan, har Styrelsen framhållit i sin tacksamhetsskrifvelse till Herr *Röhss*, hvari det bland annat heter: »Denna utvidgning kommer just att omfatta de vetenskapsgrenar, som Högskolan såväl med afseende på sin egen organisation som på hennes önskan att så mycket som möjligt ställa sin verksamhet i Göteborgs samhälles tjänst, under de senaste åren företrädesvis sträfvat att tillägga sitt arbetsfält. Det bereder Högskolan därför en särskild glädje, att dessa hennes ifrigast eftersträfvade mål genom Edert kraftiga åtgörande kunnat nås, och att hon således numera skall kunna, i enlighet med sina egna förhoppningar och Eder upplysta och fosterländska afsikt, verka inom nya viktiga områden af vetenskaplig forskning och för spridande af upplysning inom vidare kretsar äfven af praktiska yrkens idkare i vårt land och särskildt i den stad, som framför andra är Eder kär, och hvari Högskolan hoppas och önskar att blifva en alltmer integrerande del».

I hvilken mån Högskolan redan genom en utvidgad lärareverksamhet kunnat tillgodogöra sig detta kraftiga understöd, skall nedan visas i sammanhang med redogörelsen för Högskolans undervisning. Här må blott gifvas ett förnyadt uttryck åt hennes vördsamma och djupt kända tacksamhet för Herr *Röhss'* gåfva och åt hennes glädje öfver att hafva sett sin verksamhet krönas med denna fruktbringande uppmuntran.

En annan art af utveckling har Högskolan under det gångna året vunnit genom andra till henne skänkta medel.

Sedan en summa af något mer än 15,000 kronor hopbragts genom bidrag af ett stort antal af Göteborgs medborgare för hugfästande af S. A. Hedlunds minne, beslöts på ett möte af de bidragande den 1 oktober 1901, att »ett belopp af minst *10,000 kronor* skulle anslås till en föreläsningsfond, som skall bära S. A. Hedlunds namn och hvilken fond öfverlämnas till Göteborgs Högskola, som äger att använda afkastningen därå till anordnande af afgiftsfria föreläsningar af framstående vetenskapsmän, som icke äro anställda vid Högskolan». Vid ett möte den 17 oktober af »verkställighetsutskottet för hedrande af S. A. Hedlunds minne» anmälde dess ordförande, professor Wijkander, att han af en person, som önskade vara okänd, mottagit *5,000 kronor* att öfverlämnas till *»S. A. Hedlunds föreläsningsfond»* vid Göteborgs Högskola.

För denna frikostiga gåfva och för samtliga de öfriga bidrag, som lämnats till samma ändamål, kan Högskolan endast härmed uttala sitt hjärtliga tack; men hon gör det med desto djupare känsla, som hon finner sig angenämt berörd af att sålunda namnet på den man, som varit en af hennes verksammaste grundläggare och främjare, blifvit fästadt vid Högskolans eget, och af att detta namn blifvit hedradt på ett sätt, som på samma gång öfverensstämmer med såväl S. A. Hedlunds oaflåtliga sträfvanden som Högskolans intressen. Det här ifrågavarande intresset har gjort sig mer och mer gällande, sedan det andra nordiska akademiska mötet, i Göteborg 1899, fäste uppmärksamheten på betydelsen af tillfälliga utbyten af föreläsare de nordiska universiteten emellan och beslöt, att åtgärder för möjliggörandet af sådant utbyte borde vidtagas.

En storartad gåfva, afsedd att befrämja Högskolans ändamål i allmänhet, har till henne öfverlämnats af Fru *Caroline Wijk*, hvilken därmed bringat till verkställighet en önskan, som hennes aflidne man kort före sitt frånfälle uttalat. Om denna gåfva har Styrelsens protokoll för den 7 oktober följande meddelande:

»Styrelsens Ordförande anmälde, att Fru Caroline Wijk, född Dickson, — med förmälan, att hennes aflidne make Herr Grosshandlaren m. m. Olof Wijk under sin lifstid för henne uttryckt sin afsikt att under innevarande höst till Göteborgs Högskola såsom gåfva öfverlämna ett belopp af Etthundrafem-

tiotusen (150,000) kronor — till Ordföranden, för Högskolans räkning, lämnat ofvannämnda belopp, för att därmed bringa till verkställighet hvad hennes aflidne make uti ifrågavarande afseende åsyftat.

Ordföranden meddelade vidare, att Fru Wijk vid gåfvans öfverlämnande förordnat, att af förenämnda belopp skulle bildas en särskild fond, benämnd »Olof Wijks donationsfond», hvilken borde förvaltas i enlighet med §§ 23, 24, 25 i Högskolans statuter samt hvars afkastning borde, i likhet med afkastningen af den förut lämnade donationen »Olof Olofsson Wijks minne», användas till befrämjande af de med Högskolan afsedda ändamål».

Det ädla syfte, som Herr *Olof Wijk* vid bestämmandet af denna gåfva haft, och som Fru *Olof Wijk* genom den kärlek, hvarmed hon utfört detsamma, gjort till sitt eget, har hos Högskolans Styrelse och lärare väckt en tacksam och rörelsefylld erinran om den tillgifvenhet och det intresse, Herr *Olof Wijk* städse ådagalagt för Högskolan ej blott genom frikostiga gåfvor utan genom ett nitiskt personligt arbete och personlig älskvärdhet mot alla dem, som arbetat i Högskolans tjänst. Då detta syfte tagit sig uttryck i öfverlämnandet af *Olof Wijks donationsfond*, har Högskolan vunnit en ökad trygghet i de ekonomiska förutsättningarne för hennes arbete, för hvilken hon är desto mera tacksam, som en fortgående utveckling och allmänna ekonomiska förhållanden i stigande grad taga hennes tillgångar i anspråk

Ytterligare en värdefull gåfva har kommit Högskolan till del, i det Konsul *Oscar Ekman* låtit till henne öfverlämna dels sitt eget, dels Herr *David Carnegies* porträtt i olja, kopior af porträtt, som Professor Julius Kronberg utfört af Konsul *Ekman*, och Alma Tadema af Herr *Carnegie*. Det är naturligtvis för Högskolan en stor glädje att genom dessa vackra konstverk få ytterligare befästa minnet af män, som i sin ädelmodiga och hängifna verksamhet för bildningens befrämjande utsett Högskolan till medarbetare, och att tillika få en ständig erinran om det oaflåtliga sträfvande, som bör besjäla bildningens vänner och bärare. Ett uppriktigt och vördsamt tack frambäres härmed för detta förnyade bevis på Konsul *Ekmans* välvilja och vänskap för Högskolan.

Ett viktigt moment i Högskolans ekonomi bildas af Göteborgs Stadsfullmäktiges beslut af den 9 januari 1902 »att medgifva styrelsen för Göteborgs Högskola att i Vasaparken, ungefär midt emellan Götabergs- och Aschebergsgatorna, å den plats af parken, som vore belägen på minst 25 och högst 40 meters afstånd från Vasagatans södra gränslinie, uppföra en för nämnda Högskolas behof afsedd byggnad». Med denna kostnadsfria upplåtelse af en för Högskolan synnerligen passande plats hafva Stadsfullmäktige kraftigt medverkat därtill att Högskolan snart och på bästa sätt kan realisera de byggnadsplaner, som Konsul *Oscar Ekmans* frikostiga erbjudande af penningmedel (se föregående Årsredogörelse s. 6) möjliggjort, och hvilkas fullföljande med hvarje dag blir mer och mer önskvärdt. Högskolan har därigenom blifvit Stadsfullmäktige högeligen förbunden och ber att få framföra uttrycket af sin uppriktiga tacksamhet.

Visserligen har ofvan nämnda beslut öfverklagats, men i förhoppning att det icke skulle komma att undanrödjas, har Högskolan, som af många skäl måste låta sig angeläget vara att så fort som möjligt få sin nya byggnad färdig, utlyst pristäflan om ritningsförslag till densamma. Täflingsförslagen skola vara inlämnade senast den 31 juli innevarande år.

Ett värdefullt bevis på förtroende har kommit Högskolan till del genom den nådiga resolution, som Kongl. M:t efter vederbörandes hörande afgifvit å en af filosofie licentiaterna K. H. Lindberg och A. Wallerius ingifven underdånig ansökan om att vid Högskolan få aflägga disputationsprof för filosofie doktorsgrad. Meddelande härom har gjorts Högskolans Styrelse genom en skrifvelse från Statsrådet och Chefen för Kongl. Ecklesiastik-Departementet af följande lydelse:

Till Styrelsen för Göteborgs Högskola.

I en till Kongl. Maj:t ingifven ansökning hafva filosofie licentiaterna Karl Hilmer Lindberg och Adolf Wallerius i underdånighet anhållit, att de, som vid Göteborgs högskola aflagt filosofie kandidat- och licentiatexamina, måtte erhålla rätt att vid nämnda högskola aflägga sådant disputationsprof, som berättigar till filosofisk doktorsgrad, Lindberg med afhandling rörande nordiska språk och Wallerius med afhandling rörande teoretisk filosofi

öfver hvilken ansökning I den 20 juni 1901, efter hörande af högskolans lärareråd, samt kanslern för rikets universitet, efter hörande af de mindre akademiska konsistorierna och filosofiska fakulteterna vid universiteten i Upsala och Lund, äfvensom ordföranden i Göteborgs högskolas examenskommission afgifvit infordrade underdåniga utlåtanden.

Vid föredragning af detta ärende har Kongl. Maj:t funnit godt medgifva, att Lindberg och Wallerius må vid Göteborgs högskola aflägga disputationsprof för vinnande af filosofie doktorsgrad, Lindberg i nordiska språk och Wallerius i teoretisk filosofi; skolande dervid iakttagas:

att disputationsakten skall försiggå inför den af Kongl. Maj:t förordnade ordföranden för examenskommissionen vid högskolan samt högskolans lärareråd;

att med afseende på disputationen i öfrigt skall i tillämpliga delar gälla hvad som i universitetsstatuterna är föreskrifvet angående akademiska disputationer, hvarvid läraterådet träder i stället för fakultet eller sektion och examenskommissionens ordförande öfvertager de funktioner, som eljest tillkomma dekanus;

att fordringarna vid betygssättningar skola öfverensstämma med de vid statsuniversiteten gällande;

att högskolans rektor i samråd med examenskommissionens ordförande skall meddela närmare bestämmelser såväl om tid och ställe för disputationsakten som i fråga om disputationsafhandlingarnas utdelande och öfriga erforderliga anordningar;

att examenskommissionens ordförande, hvilken eger att, derest han så finner lämpligt, för upplysnings vinnande tillkalla sakkunnige personer för åhörande af disputationen, skall vid dess bedömande intaga samma ställning, som tillkommer honom vid bedömande af muntlig pröfning inför examenskommissionen;

att protokoll öfver hvad vid disputationsakten förekommit skall föras af högskolans rektor och underskrifvas af honom jemte examenskommissionens ordförande samt upptaga såväl de betyg, hvilka afgifvits, som tillkännagifvande, huruvida disputationen blifvit af examenskommissionens ordförande förklarad godkänd eller icke godkänd och, i sistnämnda fallet, skälen dertill;

att betyg öfver godkändt disputationsprof skall utfärdas af lärarerådet och underskrifvas af examenskommissionens ordförande och högskolans rektor; äfvensom

att, derest Lindberg och Wallerius blifvit för sina disputationsprof godkända, lärarerådet må, efter hemställan hos universitetskanslern, på sätt lärarerådet eger närmare bestämma, offentligen utnämna dem till filosofie doktorer.

Hvilket jag, på nådigste befallning, får Eder till kännedom och lärarerådets förständigande härigenom meddela, jemte det nådiga resolutioner för sökandena utfärdas.

Stockholm den 23 maj 1902.

Nils Claëson.

Emil Sundberg.

Till det *tredje nordiska akademiska mötet* i Köpenhamn den 2—4 juni har Högskolan mottagit inbjudning att sända tre delegerade från lärarne och tre delegerade från de studerande. Såsom delegerade deltogo däri efter vederbörligt val professorerna *Vising* och *Sylwan* och bibliotekarien *Wåhlin* samt studerandena fil. kand. *Grimberg, Koch* och *Mjöberg*. Utan tvifvel har också detta möte, såsom dess föregångare, gjort en viktig insats i samarbetet mellan Nordens universitet och i allmänhet i konsoliderandet af Nordens kulturarbete, och Högskolan känner en liflig tillfredsställelse öfver att i sin ringa mån hafva fått medverka därtill.

Inom sin Styrelse har Högskolan förlorat en af sina ledande män och en af sina ädelmodigaste befrämjare, i det Doktor *Olof Wijk* med döden afgick den 17 september. Af Stadsfullmäktige insatt såsom ledamot af Styrelsen redan vid dess bildande 1887 och i denna egenskap sedan alltjämt återvald, utsågs D:r *Wijk* inom Styrelsen till vice ordförande, då 1889 denna plats första gången tillsattes, och sedan hvarje följande år. Högskolan skall alltid med varm tacksamhet erinra sig den tillgifvenhet och det intresse, D:r *Wijk* såväl på sin plats i Styrelsen som utom densamma ådagalagt för henne, och som hade sin grund i hans bildningskärlek och sanna humanitet. Det är i väsentlig grad D:r *Wijks* förtjänst, att Högskolan fått den utveckling, åt hvilken hon kunnat glädja sig, och med tacksamhet och kärlek skall hon alltid omsluta hans minne.

I D:r Wijks ställe valde Stadsfullmäktige den 3 oktober ingeniören Herr *Gustaf Ekman* till ledamot af Styrelsen för återstoden af den tid, för hvilken D:r Wijk varit vald eller till utgången af år 1902. Till vice ordförande intill slutet af 1901 valdes inom Styrelsen professor *August Wijkander* (Styr. prot. 7 okt.), hvilken sedermera i samma egenskap omvalts för kalenderåret 1902 (Styr. prot. 4 dec.).

Till kassaförvaltare för samma kalenderår återvaldes Herr *Ivar Wærn* (Styr. prot. 4 dec).

Professor *Wijkander,* hvars uppdrag att vara ledamot af Styrelsen utlöpte med år 1901, har i sådan egenskap af Stadsfullmäktige återvalts till slutet af år 1904.

Styrelsen har under året haft tio, Lärarerådet sexton sammanträden.

Inom lärarekåren hafva under året följande förändringar ägt rum.

Sedan tack vare Herr *August Röhss'* ofvan nämnda donation särskilda lärostolar kunnat inrättas i vissa stats- och handelsvetenskapliga ämnen, föreslog Lärarerådet att till innehafvare af en af dessa, nämligen professuren i *statskunskap med statistik* måtte kallas docenten i statskunskap (med geografi) vid Högskolan, Doktor *Rudolf Kjellén* (Lärar. prot. 26 okt.). Styrelsen biföll detta förslag (prot. 19 nov.), och kallelsen vann, efter att hafva blifvit förordad af Kansleren för Rikets Universitet, Kongl. Maj:ts stadfästelse den 16 december. Professor *Kjellén* inställdes högtidligen i sitt ämbete den 18 februari med en offentlig föreläsning öfver *Döda bokstäfver i Sveriges gällande regeringsform.* Till bevistande af denna föreläsning hade rektor utfärdat inbjudning, beledsagad af en afhandling om *Franska Språket i England, III.*

För besättandet af professurerna i *nationalekonomi och sociologi* och i *geografi* (med handelsgeografi) *och etnografi* har på sakkunniges inrådan den åtgärd vidtagits, att de förklarats till ansökan lediga; och utgår ansökningstiden för båda professurerna den 27 innevarande juni.

Då det emellertid måste anses önskligt, att den till dessa professurer hörande undervisning toge sin början så fort som möjligt, har Styrelsen, sedan Lärarerådet efter sakkunniges hörande därom afgifvit förslag, förordnat Herr *Gustaf F. Steffen* att från och med höstterminen 1902 och till dess platsen varder med ordinarie innehafvare besatt, förestå professuren i nationalekonomi och sociologi (Styr. prot. 6 maj). Detta förordnande har den 20 maj vunnit Kanslerens för Rikets Universitet stadfästelse.

I fråga om professuren i geografi (med handelsgeografi) och etnografi åter hafva Lärarerådet och Styrelsen icke funnit skäl meddela liknande förordnande, då Professor Kjellén benäget åtagit sig att tills vidare undervisa och examinera i dessa ämnen.

Docenten *Liljeqvist* har för idkande af vetenskapliga studier i utlandet åtnjutit tjänstledighet under hela läsåret med undantag af examensperioden i september. I hans ställe har D:r *Allen Vannérus* uppehållit den med docenturen i filosofi förenade undervisningsskyldigheten. Då D:r *Vannérus* nu lämnar Högskolans tjänst, följes han af hennes tacksamhet för hans redbara och samvetsgranna pliktuppfyllelse.

The Rev. *W. Hawksley Westall* har äfven under det gångna året haft förordnande såsom e. o. lärare i engelska, och M. *Henri Trocmé,* licencié ès lettres, har under vårterminen varit förordnad som e. o. lärare i franska.

Tjänstledighet har åtnjutits, utom, såsom ofvan nämnts, af Docenten *Liljeqvist*, af Professor *Lindberg* från 1 januari till 10 mars och af Professor *Sylwan* under april för utrikes vetenskaplig resa och af Rev. *Westall* under februari för utrikes ämbetsresa.

Föreläsningar och öfningar togo sin början höstterminen den 9 september och vårterminen den 22 januari.

Om den under arbetsåret meddelade undervisningen hafva de särskilda lärarne afgifvit nedanstående uppgifter.

JOHAN VISING,

Fil. D:r, Professor i nyeuropeisk lingvistik (med undervisningsskyldighet i romanska språk), R. N. O.

Franska: *Marivaux' komedier*, *Le jeu de l'amour et du hasard* samt *L'épreuve* (ej afslutad), hafva behandlats så, att lärjungarne turvis uppläst och tolkat texten (1 t. i veckan h. t. och v. t.).

Skriftliga öfversättningsöfningar (1 t. i veckan h. t. och v. t.) med underlag af ett par berättelser i E. Ahlgrens »Från Skåne» hafva gjorts af lärjungarne såsom hemarbete och granskats af läraren. Hufvudsakligen afsedda för fil. kand.-examen.

Seminarieöfningar hafva hållits två t. hvarannan vecka öfver en outgifven anglonormandisk dikt *La plainte d'Amour.* Kopior af de 5 kända manuskripten hafva tillhandahållits deltagarne i öfningarna, och desse hafva i tur och ordning för olika partier af dikten anställt textkritiska undersökningar samt öfversatt och kommenterat den. Öfningarna afsedda för fil. lic.-examen.

Provensalska: Efter en inledning om den fornprovensalska litteraturen och särskildt Bertran de Born har föreläsaren öfversatt och kommenterat de sjutton första sirventeserna i Stimmings edition af nämnde skalds dikter. Dessa föreläsningar (1 t. i veckan h. t. och v. t.) hafva äfvenledes hufvudsakligen afsett fil. lic.-examen eller högre kurs i fil. kand.-examen.

JOHANNES PAULSON,

Fil. D:r, Professor i klassiska språk, R. N. O.

Latin: *Aetna. Seminarieöfningar* en timma hvarannan vecka under hela läsåret, hvarunder ungefär verserna 1—200 hunnit genomgås. Dessutom har på dessa öfningar ventilerats en afhandling af Fil. Kandidaten Carl Lindstén: *Kan i latinsk hexameter kort slutvokal framför enkel begynnelsekonsonant bilda tredje fotens thesis?*

Grekiska: *Aristophanes' Grodorna*, enskilda föreläsningar 4 tim. i veckan under höstterminen.

Thukydides' historia, 1:a boken, enskilda föreläsningar 4 tim. i veckan under vårterminen. Kap. 1—86 hafva hunnit genomgås.

Komedier af Aristophanes, åtta offentliga föreläsningar under februari och mars.

VITALIS NORSTRÖM,

Fil. D:r, Professor i filosofi.

Filosofiens historia:

a) *Från och med Cartesius till Kant* (2 tim. i veckan h. t.);

b) *Från och med Kant till och med Hegel* (3 tim. i veckan v. t.).

Filosofiens propedevtik (*antropologi, logik* och *inledning till filosofiens historia;* 1 tim. i veckan h. t., 2 tim. i veckan v. t. efter examensperioden i mars).

Rättsfilosofi (2 tim. i veckan h. t., 2 tim. i veckan v. t. före examensperioden i mars).

Föreläsningarna öfver filosofiens historia under höstterminen voro lämpade efter fordringarna för betyget *med beröm godkänd* i filosofie kandidatexamen, medan framställningen, under vårterminen, af den tyska transscendentalfilosofien haft syftning äfven på licentiatexamen.

Föreläsningarna öfver antropologi, logik, inledning till filosofiens historia och rättsfilosofi hafva varit rent propedevtiska, de sista i förening med examinatorium.

GUSTAF CEDERSCHIÖLD,

Fil. D:r, Professor i nordiska språk.

Fornnorsk och fornisländsk grammatik: Hufvuddragen af ljud- och formläran (ensk. förel. 2 t. i veckan under h. t.).

Fornnorsk och fornisländsk litteratur: 1:o I förbindelse med den grammatiska kursen, valda stycken af Wimmers Læsebog; 2:o *Clarus saga* kapp. 11—19 samt därefter 3:o *Ares Islendingabok* och slutligen 4:o *Vegtamskviða* och *þrymskviða* (2:o—4:o ensk. 2 tim. i veckan under hela läsåret).

Svensk grammatik: Öfversikt af språkets utveckling (hufvudsakligen med afs. på ljud- och böjningsformer samt accentuering) från 1200-talet till nutiden (ensk. förel. 2 t. i veckan och mot slutet 3 el. flera, under v. t.).

Svensk litteratur: 1:o I samband med grammatikundervisningen, valda stycken af Noreens Altschwedisches Lesebuch, 2:o Jfr under *Seminarieöfningar.*

Seminarieöfningarna (2 t. hvarannan vecka) hafva under läsåret måst anordnas med hänsyn till lärjungar med jämförelsevis ringa underbyggnad eller såsom »proseminarium»; ämne för öfningarna har varit *Äldre Västgötalagen*, hvaraf början (intill ett stycke in på Ærfþar bolkær) behandlats så, att lärjungarna turvis, en för hvar särskild gång, föredragit och förklarat ett par sidor af texten, hvarvid föredragandens framställning diskuterats och kompletterats af de öfriga lärjungarna eller (och oftast) af föreståndaren. En uppsats »Om nyare undersökningar angående bruket af *sig* och *sin*», författad af Fröken A. Sörensen, kunde på grund däraf, att förf. var sträugt upptagen af examensstudier, ej blifva ventilerad.

LUDVIG STAVENOW,

Fil. D:r, Professor i historia och statskunskap (med undervisningsskyldighet i historia).

Svensk historia: *Sveriges historia från och med freden i Kiel 1814 till Karl XIV Johans död 1844* (ensk. förel. 4 tim. i veckan h. t.).

Behandling af valda uppgifter rörande Sveriges nyare historia (seminarieöfningar 2 tim. i veckan h. t. och v. t.).

Allmän historia: *Öfversikt af den allmänna historien* (ensk. förel. 4 tim. i veckan v. t).

Föreläsningarna öfver Sveriges historia 1814 till 1844, hvilka utgjort fortsättning af en föreläsningskurs h. t. 1900, voro afsedda för kandidat- och licentiatexamina och meddelade utom öfversikt af händelsernas förlopp litteraturhänvisningar för hvarje särskild afdelning. Öfversikten af den allmänna historien från äldsta tider till 1815 var närmast lämpad för teologisk filosofisk examen, men användes äfven såsom repetitorium för kandidatexamen. Seminarieöfningarna under höstterminen voro afsedda för kandidatexamen. Vid dessa öfningar föredrogos och ventilerades följande uppsatser: *Allianstraktaten mellan Sverige och Ryssland i Petersburg 12 april 1812* (stud. W. Cederschiöld), *Karl Johan och Napoleon under år 1812* (stud. S. Palmgren), *Mötet i Åbo mellan Karl Johan och Alexander 1 aug. 1812* (stud. E. Naumann), *Förhandlingarna mellan Sverige och England febr. 1812 till mars 1813* (stud. A. Dannberg). Därjämte förekom en diskussion angående *epokindelningen af Sveriges nyare historia*, hvilken diskussion inleddes af stud. A. Dannberg. Seminarieöfningarna under vårterminen voro afsedda för licentiatexamen. Därvid förekom en diskussion angående *Kielerfredens betydelse*, inledd af kand. Hj. Larsson Haralds, samt föredrogos och diskuterades följande uppsatser: *Stormakternas beskickning till Köpenhamn och Christiania år 1814* (kand. V. Fredborg), *Konventionen i Moss den 14 aug. 1814* (kand. Hj. Larsson Haralds), *Förhandlingarna mellan norska stortinget och svenska kommissarierna okt. och nov. 1814* (stud. S. B. Brisman).

EMIL LINDBERG,

Fil. D:r, Professor i semitiska språk.

Hebreiska: *Grammatik* jämte explikation och grammatisering, hvarvid genomgåtts trenne kapitel af Genesis (ensk. förel. 6 tim. i veckan h. t.).

Tolkning af Genesis i förening med textkritik, syntaktiska och arkeologiska anmärkningar (ensk. förel. 6 tim. i veckan 10 mars—31 maj v. t.).

Arabiska: *Grammatik* jämte explikation (ensk. förel. 2 tim. i veckan h. t.).

Tolkning af »Sindebad sjöfararen» i T. o. e. n. (ensk. förel. 1 tim. i veckan h. t.).

Tolkning af sur. X i Koranen (ensk. förel. 1 tim. i veckan 10 Mars—31 Maj v. t.).

Seminarieöfningar: *Hebreiska och feniciska inskrifter* (2 tim. hvarannan vecka h. t. och mars—maj v. t.).

Föreläsningarna öfver *Genesis* hafva fortgått efter samma plan som under föregående år; och har under förra hälften af terminen repetering af grammatiken upptagit hvarannan timma. I *arabiskan* har det medhunnits ungefär 16 sidor i »Sindebad sjöfararen» och något öfver 7 sidor af Koranens tionde sura; dessa föreläsningar hafva varit afsedda för fil. kand.-examen. Under *seminarieöfningarna* hafva genomgåtts: *Mesa-stenen*, *Esclemunazar-inskriften*, *offertabellen från Marseille* samt åtskilliga inskrifter från Cypern m. fl.

EVALD LIDÉN,

Professor, innehafvare af Oscar II:s professur i jämförande språkforskning med sanskrit.

Latinsk grammatik: På enskilda föreläsningar 2 timmar i veckan under höstterminen och 1 timme i veckan under vårterminen genomgingos hufvudpunkterna af *latinets vokaliska ljudlära* (de latinska vokalernas förhistoria under jämförelse med öfriga italiska dialekter samt grekiska och fornindiska och deras successiva förändringar under det latinska språkets historiska tid).

Germansk grammatik: På enskilda föreläsningar 2 timmar i veckan under hela läsåret behandlades, med gotiskan såsom grundlag, *den germanska verbalböjningens historia* under jämförelse med äldre indoeuropeiska språks.

Fornindisk grammatik: Under enskilda föreläsningar 1 timme i veckan under hela läsåret genomgicks det viktigaste af *den sanskritiska verbalböjningen*, motsvarande fordringarna för lägre betyg i filosofie kandidatexamen. Härtill anslöto sig:

Seminarieöfningar. Under dessa, som fortgingo med 2 timmar i veckan under höstterminen och med 2 timmar hvarje eller hvarannan vecka under vårterminen, behandlades ingående vissa delar af *Nala* och *Hitōpadēça* (efter Lanman's Reader). Det viktigaste af nominalböjningen, kompositionsläran och syntaxen inöfvades.

ELIS WADSTEIN,

Fil. D:r, Professor i nyeuropeisk lingvistik (med undervisningsskyldighet i germanska språk).

Tyska: En propedevtisk kurs i *fonetik* i förening med praktiska öfningar (1 tim. i veckan under h. t.).

Tysk historisk grammatik (ensk. föreläsningar 3 tim. i veckan under v. t.).

Valda dikter af Schiller (ensk. föreläsningar 2 tim. i veckan under h. t.).

Martin Luther från litterär och språklig synpunkt (åtta offentliga föreläsningar under h. t.).

Forntyska dialektundersökningar på grundval af Steinmeyer u. Sievers' Althochdeutsche Glossen. Dessa undersökningar hafva företagits under *seminarieöfningar* (2 tim. hvarannan vecka under hela läsåret) och har därunder genomgåtts Althochd. Glossen II: 572—573,73 samt III: 457—458,13. Härvid hafva deltagarne under professorns ledning sökt bestämma de olika glossornas dialekt och härledning. I sammanhang med dessa undersökningar har *föredrag* hållits af kand. C. Koch öfver *Hufvudskiljaktigheten mellan fornhögtyskan och fornlågtyskan*, samt en af kand. W. Nyman författad uppsats: *De forntyska glossorna i Cod. Lugd. 191 E. I* ventilerats.

Under seminarieöfningarna har äfven föredrag hållits af kand. J. Lundén öfver *De nya bestämmelserna rörande den tyska ortografien.*

Engelska: En propedevtisk kurs i *fonetik* i förening med praktiska öfningar (1 tim. i veckan under v. t.).

OTTO SYLWAN,

Fil. D:r, Professor i estetik med litteratur- och konsthistoria.

Svensk litteraturhistoria: H. t. offentliga föreläsningar (8 timmar) öfver »Den svenska litteraturen vid 1800-talets midt». V. t. (3 t. i veckan jan.—mars): kurs med examinatorium för fil. kand.-examen, omfattande tiden från och med Dalin till år 1830.

Allmän litteraturhistoria: H. t. ensk. föreläsningar 4 t. i veckan öfver Frankrikes litteratur under senare delen af 1700-talet och Tysklands litteratur under samma århundrade t. o. m. Lessing. V. t. ensk. föreläsn. under maj månad 3 t. i veckan öfver Sturm- und Drang-perioden i tyska litteraturen.

Konsthistoria: H. t. ensk. föreläsn. 1 t. i veckan öfver medeltidens kyrkliga byggnadskonst.

Estetik: V. t. jan.—mars 1 t. i veckan ensk. föreläsning, hvarvid genomgåtts en propedevtisk kurs i poetik.

Seminarieöfningar: H. t. på särskildt öfverenskomna tider, hvarvid föredrag höllos af stud. A. J. Molin om Utile Dulci, af stud. A. Jonsson om

Tegnér och fosforismen, samt af stud. E. Strömberg om det engelska inflytandet under frihetstiden.

V. t. *dels* 1 t. i veckan jan.—mars, hvarvid förekommo öfningar i modern svensk versbyggnad; *dels* 2 t. i veckan under maj månad öfver J. L. Runeberg med föredrag af stud. Grén Broberg om Runebergs lyriska diktning t. o. m. 1830, af stud. K. Fr. Hellqvist om Runeberg såsom litterär kritiker, af stud. R. Fehr om Runebergs hexametriska dikter samt af stud. V. Brinck om Kung Fjalar. Till samtliga ofvannämnda föredrag hafva anknutits diskussioner.

RUDOLF KJELLÉN,

Fil. D:r, Professor i statskunskap med statistik, förordnad att uppehålla äfven undervisningen i geografi.

Statskunskap: *Valda stycken ur utländska statsrätter* (ensk. förel. 2 tim. i veck. h. t.).

Statsvetenskaplig propedevtik (ensk. förel. 2 tim. i veck. v. t.).

Statistik: *Praktiska öfningar* 2 tim. hvarannan veck. v. t.

Geografi: *Politisk geografi och statistik* (ensk. förel. 2 tim. i veck. under hela läsåret).

Sveriges fysiska geografi (ensk. förel. 1 tim i veck. under hela läsåret).

Den förstnämnda kursen utgjorde en fortsättning på den i fjolårets redogörelse omnämnda och åsyftade att tillsammans med denna gifva lärjungarne en ledning genom alla viktigare och mera invecklade eller af läroboken icke nog klart behandlade problemer inom den utländska statsrätten på nybörjarstadiet.

Äfven den politisk-geografiska kursen har varit en fortsättningskurs, hvarunder behandlats Afrika och de europeiska medelhafsländerna. Denna kurs är alltså ännu icke afslutad.

De praktiska öfningarne, afseende att redan från första början bringa de studerande, som aspirera på högre betyg, i direkt beröring med källorna, hafva rört sig inom den administrativa statistikens område, där ju inga specifika förkunskaper äro af nöden för lösande af smärre uppgifter. Sålunda hafva efter hvarandra behandlats följande ämnen: *Svenska städernas folkökning*, *Svenska storstäders näringsutveckling*, *Allmän svensk befolknings- och näringsstatistik* samt *Speciell svensk handelsstatistik*, allt under senaste decennium 1891—1900. Arbetet har varit ordnadt så,

att en hvar af de 5 deltagarne fått på sin lott vid den första uppgiften ett antal städer att undersöka endast ur folkväxtens synpunkt, därpå en särskild stad att studera ur handelns, handtverkets, sjöfartens och industriens olika synpunkter, efter detta någon viss sida ur landets allmänna demografi eller näringsstatistik, slutligen ett par främmande länder, med hvilka Sverige haft handelsförbindelser, att studera ur dessa förbindelsers synpunkt; hvarefter de hvar för sig insamlade uppgifterna sammanarbetats på de gemensamma öfningstimmarne.

LARS WÅHLIN,

Fil. D:r, Bibliotekarie, Docent i klassisk filologi.

Grekiska: *Xenophons Memorabilier* (ensk. förel. med repetitionsförhör och grammatiska exkurser 2 tim. i veck.).

Stilskrifning (1 tim. i veck.).

Dessa föreläsningar och öfningar, som voro afsedda för höstterminen, inställdes då på grund af förhinder för deltagarne, men återupptogos under vårterminen.

EFRAIM LILJEQVIST,

Fil. D:r, Docent i filosofi,

har under läsåret 1901—2 (med undantag för examensperioden i september 1901) åtnjutit tjänstledighet för vetenskapligt arbetes författande och begagnat senare delen af sin tjänstledighet (fr. o. m. februari månad) för en studieresa i Frankrike.

ELIAS JANZON,

Fil. D:r, Docent i klassisk filologi.

Cicero, De oratore I (ensk. förel. 2 tim. i veckan hela läsåret).

Valda satirer och epistlar af Horatius (ensk. förel. 2 tim. i veckan hela läsåret).

Skriftliga exercitier i latin (1 tim. i veckan hela läsåret).

ALLEN VANNÉRUS,

Fil. D:r, tillförordnad lärare i filosofi.

Psykologi (4 t. i veckan under h. t.). Elementär kurs utgörande en öfversikt af psykologien i dess helhet, afsedd företrädesvis för fil. kand.-examen. Såsom tryckt komplement användes *Reins* Lärobok i psykologi

Seminarieöfningar (2 t. hvarannan vecka under h. t.) i anslutning till *Paulsens* Einleitung in die Philosophie; inledningskapitlen genomgångna.

Filosofiens historia (3 t. under jan.—april, 5 t. under en del af april och hela maj) propedeutisk kurs för de förberedande examina. Framställningen har fortskridit t. o. m. Kant. Som tryckt komplement har användts *Wikners* Filosofiens historia (utg. af S. G. Youngert).

Några blad ur filosofiens encyklopedi. 10 offentliga föreläsningar under v. t.

THE REV. W. HAWKSLEY WESTALL,

E. o. lärare i engelska.

Lectures on literature (1 t. i veckan under h. t.) behandlade den moderna engelska litteraturen och voro liksom föreläsningarna öfver

The Life and Works of William Makepiece Thackeray (1 t. i veckan v. t.) afsedda för såväl Högskolans lärjungar som allmänheten.

Öfversättning till engelska af Viktor Rydbergs Singoalla (1 t. i veckan h. t.) och

Precis- and Essay-writing (1 t. i veckan v. t.) voro praktiska öfningar afsedda för Högskolans lärjungar. Den sistnämnda kursen utgjorde en handledning i stil- och uppsatsskrifning.

HENRI TROCMÉ,

Licencié ès lettres, e. o. lärare i franska.

Biographies de sages (1 t. i veckan under större delen af v. t.) behandlade i föreläsningsform några framstående män inom intelligensens eller det praktiska lifvets sfärer i Frankrikes nyaste historia, såsom Alfred de Vigny, Littré, Renan, m. fl.

Victor Hugo utgjorde ämnet för en annan föreläsningsserie (1 t. i veckan under större delen af v. t). Till båda dessa föreläsningsserier hade allmänheten tillträde mot en låg afgift.

Praktiska öfningar, bestående i läs- och diskussionsöfningar (2 t. i veckan under större delen af v. t.), voro hufvudsakligen afsedda för Högskolans lärjungar, men räknade också såsom deltagare ett mindre antal auskultanter.

Före ingången af nästa läsår, nämligen från den 16 till den 26 augusti, komma, på särskild framställning af Göteborgs Skolförening, att vid Högskolan hållas sommarkurser i likhet med de kurser af detta slag, som under åtskilliga somrar varit anordnade af universiteten i Upsala och Lund. Utom ett stort antal af Högskolans lärare hafva flere vetenskapsmän vid andra läroverk i Göteborg, och äfven från främmande ort, erbjudit sig att därvid medverka. Kongl. Maj:t har i nåder tillerkänt Högskolans rektor såsom ledare af dessa kurser ett anslag af 1.000 kronor för bestridandet af vissa med dem förenade kostnader.

Nedanstående skrifter och uppsatser hafva sedan förra Årsredogörelsens utsändande blifvit af Högskolans lärare utgifna eller äro under tryckning.

A. U. Bååth:

Sagan om Grette den starke. Tolkad från fornisländskan (Gleerups förlag, Lund).

Dikter och uppsatser i tidningar och tidskrifter.

Gustaf Cederschiöld:

Konung Sverre. Lund 1901.

Konsten att läsa och *Vikingens lif* uti »Läsebok för folkskolans högre klasser», utg. af H. Schück och N. Lundahl». Lund 1901.

Reseintryck. I »Nordisk Universitetstidskrift». Göteborg 1901.

Frasen som fallgrop. I »Språk och Stil». Stockholm 1901.

Skriftsvenskan och talsvenskan. I »Aftonbladet» n:r 38 B (Stockholms-upplagan) 1902.

Om svenskan som skriftspråk. Andra upplagan (under tryckning).

Tillsamman med V. Olander: *Vinkar och råd om undervisningen i modersmålet med hufvudsakligt afseende å folkskolan.* Lund 1901.

Har medverkat vid redaktionen och tryckningen af de under läsåret utgifna eller under utgifning varande häftena af *Ordbok öfver svenska språket*, utg. af Svenska Akademien.

Rudolf Kjellén:

På studiefärd. Åtta resebref till Göteborgs Aftonblad, Juli 1901.

Vulkaniska minnen i svenska bygder. Åtta artiklar i Smål. Allehanda, Mars och April 1901.

Bidrag till Sveriges endogena geografi I—III, i Geolog. Fören. Förhandlingar 1902.

Om maritim anpassning, i Ymer 1901.

Döda bokstäfver i Sveriges gällande Regeringsform, I, i Statsvetenskapl. Tidskrift 1902.

Ett samlingsprogram i rösträttsfrågan, Tal i Fosterl. Förbundets generalförsamling den 21 April 1902, Sthlm 1902.

Anmärkningar vid konsulatkomiténs nedsättning. Tre artiklar i Helsingborgs-Posten, Jan. och Febr. 1902.

Smärre *Tidningsartiklar* i nationell och internationell politik, Göteborgs Aftonblad 1901, Stockholms-Bladet 1902.

Efraim Liljeqvist:

Svensk filosofi. Chr. Jac. Boström, Skrifter III (i Nord. Tidskr. för 1902).

Emil Lindberg:

Religiösa meditationer och stämningar. Göteborg 1902.

Veckliga uppsatser i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning.

Recensioner i tidningar och tidskrifter.

Vitalis Norström:

Ellen Keys tredje rike. En studie öfver radikalismen. Stockholm 1902. Aktiebolaget Hiertas bokförlag.

Den religiösa kunskapen. Stockholm 1902. I Bendixsons tidskrift »Skolan» såsom följdskrift. Albert Bonniers förlag.

Artiklar i Handelstidningen öfver Ellen Keys »Barnets århundrade» och Harald Höffdings »Religionsfilosofi».

Johannes Paulson:

Några ord om den teologisk-filosofiska examen i Sverige. (I Nordisk Universitetstidskrift II. 1.)

Ytterligare några ord om den teologisk-filosofiska examen. (I Nordisk Universitetstidskrift II. 2.)

Randanmärkningar vid läsningen af universitetskommitténs statutförslag. (I Nordisk Universitetstidskrift II. 2.)

Fåglarne. Komedi af Aristophanes. (I den af Sveriges författareförening utgifna Vintergatan 7:de årgången.)

Jägarlif på Euboia. Novell af Dion från Prusa. (Öfversatt; i den af Göteborgs Högskolas Studentförening utgifna publikationen Ver sacrum.)

Ludvig Stavenow:

Konung Gustaf III. (Populärt vetenskapliga föreläsningar vid Göteborgs Högskola XVI.) Göteborg 1901.

Historieundervisningens betydelse för vårt folks fostran till äkta svenskhet. Föredrag vid Folkskolans vänners möte i Göteborg den 7 aug. 1901. (Mötets förhandlingar)

Anmälan af Adolf Ludvig Hamiltons anekdoter till svenska historien under Gustaf III:s regering, utgifna af Oscar Levertin. Hist. Tidskrift 1902.

Uppsatser i Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning.

Otto Sylwan:

Reaktionen mot fosforismen (i Nordisk Tidskrift 1901).

Från stångpiskans dagar. Kulturhistoriska studier. Stockholm 1901.

Anmälan af »Svenska memoarer och bref utg. af H. Schück och O. Levertin». Bd. III—IV (i Ord och Bild 1902).

Huru ett bref befordrades på 1600-talet (i Läsebok för folkskolans högre klasser, 1902).

Elis Wadstein:

Bidrag till tolkning och belysning af skalde- och edda-dikter. VIII (i Arkiv för nordisk filologi XVIII). Ett par kortare artiklar i Zeitschrift für deutsche Philologie XXXIV samt Korrespondenzblatt des Vereins für niederdeutsche Sprachforschung, Jahrg. 1901.

Allen Vannérus:

Modern religionsfilosofi. Rec. af Höffdings Religionsfilosofi i Ord och Bild, 1901, h. 9.

Der Kantianismus in Schweden. I Kantstudien, Bd 6, 1901.

Den empiriska naturuppfattningen. Ett bidrag till filosofiens propedeutik. Göteborgs Högskolas årsskrift, 1901, III.

Några blad ur filosofiens encyklopedi. Populärt vetenskapliga föreläsningar vid Göteborgs Högskola. (Under tryckning)

Johan Vising:

Den ridderliga kärleken i medeltidens litteratur (i Nordisk Tidskrift 1901).

Samarbetet mellan Nordens Universitet (i Nordisk Universitetstidskrift 1901).

Franska språket i England III (Göteborgs Högskolas Årsskrift VII, I. Bilagdt *Inbjudning till den offentliga föreläsning*, med hvilken Professorn i statskunskap med statistik Fil. Dr. Johan Rudolf Kjellén tillträdde sitt ämbete; 1902).

Artikeln *Anglonormannisch i Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie*, V.

L'Alliance Française de Gothembourg 1892—1902. Historique. Göteborg 1902.

Tidningsartiklar.

Har ock utgifvit denna *Årsredogörelse.*

Lars Wåhlin:

Har redigerat och utgifvit *Nordisk Universitetstidskrift* 2:a årg. samt författat smärre artiklar däri.

Bland sådana af Högskolans lärare under det gångna läsåret företagna resor och erhållna förtroendeuppdrag eller utmärkelser, hvilka stå i samband med deras vetenskapliga eller litterära verksamhet, må följande här anföras:

A. U. Bååth: Har innehaft ett af Svenska Akademiens stipendier för vittra författare.

Rudolf Kjellén: Företog i juni och juli 1901 geografiska studie- och forskningsresor, dels i sydligaste Sverige och dels i mellersta Skandinavien; därjämte smärre utflykter i samma ändamål på hösten 1901 (till Vestgötabergen, Skånes fornvulkaniska område, m. m.).

Evald Lidén: Invaldes i januari till ledamot af Göteborgs Kongl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälle.

O. E. Lindberg: Företog 4 jan.—10 mars en vetenskaplig resa till Alger i och för studerande af nyarabiskan samt af arabernas lif därstädes under europeiskt inflytande.

Ludvig Stavenow: Valdes i februari 1902 till inspektor för Göteborgs Studentförening; i juni samma år till ledamot af Kongl. Vitterhets- Historie- och Antiqvitets-Akademien.

Otto Sylwan: Företagit en resa till Italien för konsthistoriska studier under april 1902.

Elis Wadstein: Vistades under juli 1901 i Kiel för studier å därvarande universitetsbibliotek.

Kallades den 26 oktober till hedersledamot af Södermanlands-Nerikes Nation vid Upsala Universitet.

Johan Vising: Valdes den 28 september 1901 till hedersledamot af Norrlands Nation vid Upsala Universitet.

Lars Wåhlin: Valdes den 5 december af Stadsfullmäktige till ledamot af styrelsen för Robert Dicksons stiftelse för åren 1902—1905 och har sedermera inom denna styrelse utsetts till inspektör öfver stadens folkbibliotek.

Till medlemmar af redaktionskommittéen för Högskolans *Årsskrift* har Lärarerådet för 1902 återvalt Professorerna *Vising* och *Norström* samt Bibliotekarien *Wåhlin* (Lärarer. prot. 27 november); och till revisorer af Årsskriftens räkenskaper för 1901 utsett Professorerna *Wadstein* och *Sylwan* (prot. 27 nov.).

Årsskriftens sjunde band, årgången 1901, har ej ännu utkommit, i det vissa ej på redaktionskommittéen beroende omständigheter fördröjt dess utgifvande. Detta kommer emellertid att äga rum vid nästa termins början.

Af *Populärt vetenskapliga föreläsningar vid Göteborgs Högskola* har häft. XVI under sista läsåret utkommit. Det innehåller: *Konung Gustaf III* af *Ludvig Stavenow.* Äfven detta år har Konsul *Oscar Ekmans* aldrig tröttnande intresse och frikostighet möjliggjort denna publikations fortsättande.

Det *Filologiska Samfundet*, stiftadt under föregående läsår (se sista *Årsredogörelsen* s. 23), har under läsåret haft sex sammankomster med vetenskapliga föredrag och sett sina medlemmars antal ökas till 32.

Af Högskolans undervisning hafva under året begagnat sig

Lärjungar (Ordningsstadgan § 7) under h. t. 76, under v. t. 71. Af dessa äro 56 namn gemensamma under båda terminerna. De kvinnliga studerandes antal har varit h. t. och v. t. 5.

Under höstterminen inskrefvos 21 nya lärjungar, under vårterminen 9.

Enligt uppgift till vårterminens katalog hafva lärjungarne beredt sig för följande examina:

Filosofie licentiatexamen	14
» kandidatexamen	31
» » efterpröfning	7
Teologisk filosofisk examen	5
Juridisk » »	2

Tolf studerande hafva icke uppgifvit sig afse någon särskild examen.

De studerande, som bereda sig till filosofie licentiatexamen, hafva alla utom två aflagt filosofie kandidatexamen.

Auskultanter (Ordningsstadgan § 13) hafva under höstterminen varit 30, under vårterminen 80.

Som åhörare af de offentliga föreläsningarna (Ordningsstadgan § 14) hafva antecknat sig (utan frånräkning af samma namn, där det förekommer vid två eller flere serier) under h. t. till tvenne serier 1,036 personer och under v. t. till tvenne serier 300 personer.

Följande examina hafva under läsåret vid Högskolan aflagts:

Sept. 1901 (afslutad 7 sept.):

Fil. kand. *K. Fredlund* fil. lic.-ex.[2] i nordiska språk;
Fil kand. *O. Svedberg* fil. lic.-ex.[1] i praktisk filosofi;
Fil. stud. *E. Möller* fil. kand.-ex.[2] i teor. filosofi och nordiska språk;
Fil. stud. *V. Hellsten* fil. kand -ex.[2] i estetik med litteratur- och konsthistoria och nordiska språk;
Fil. stud. *V. Södergren* fil. kand.-ex.[1] i semitiska språk och teor. filosofi;

Fil. stud. *E. Tengstrand* och *O. S. Holmdahl* teol. filos. ex.[2];
Fil. kand. *J. Waldenborg* särskild pröfning i antropologi och logik.
Dec. 1901 (afslutad 5 dec.):
Fil. kand. *O. Svedberg* fil. lic.-ex.[2] i teor. filosofi;
Fil. studd. *R. Svensson*, *E. Sjöblom* och *G. Ekström* teol. filos. ex.[2]:
Fil. studd. *G. A. N. Malmgren* och *C. Dymling* teol. filos. ex.[1];
Fil. stud. *A. W. Lundstedt* jurid. prelim. ex.;
Fil. kandd. *J. E. Spolén* och *W. Nyman* efterpröfning i germanska språk och latin.
Mars 1902 (afslutad 8 mars):
Fil. kand. *Hj. N:son Heden* fil. lic.-ex.[2] i estetik med litteratur- och konsthistoria;
Fil. kand. *K. Grimberg* fil. lic.-ex.[1] i historia;
Fil. stud. *A. Jonsson* fil. kand.-ex.[2] i estetik med litteratur- och konsthistoria och nordiska språk;
Fil. stud. *E. Strömberg* fil. kand.-ex.[2] i nordiska språk och estetik med litteratur- och konsthistoria;
Fil. stud. *F. Hellqvist* fil. kand.-ex.[1] i teor. filosofi och germanska språk;
Fil. stud. *A. Sörensen* fil. kand.-ex.[1] i historia, nordiska språk och estetik med litteratur- och konsthistoria;
Fil. stud. *A. L. Molin* fil. kand.-ex.[1] i romanska språk och estetik med litteratur- och konsthistoria;
Fil. kand. *C. Koch* efterpröfning i latin.
Juni 1902 (afslutad 7 juni):
Fil. stud. *A. Lagerwall* fil. lic.-ex.[1] i teor. filosofi;
Fil. stud. *V. Södergren* fil. kand.-ex.[2] i latin, grekiska och historia;
Fil. stud. *E. Eidem Anderson* fil. kand.-ex.[1] i latin och grekiska;
Fil. stud. *S. A. Grén Broberg* fil. kand.-ex.[1] i nordiska språk, germanska språk och estetik med litteratur och konsthistoria;
Fil. stud. *J. Sandblad* fil. kand.-ex.[1] i teor. filosofi, semitiska språk och nordiska språk;
Fil. stud. *C. Dymling* och *G. A. N. Malmgren* teol. filos. ex.[2]
Fil. stud. *J. L. Sundbeck* teol. filos. ex.[1]
Fil. kand. *J. Lundén* efterpröfning i latin.

I följande fall, där Högskolan icke ägt självskrifna examinatorer, har Examenskommissionens ordförande, med stöd af bestämmelserna i Kongl. Maj:ts nådiga resolution af den 17 juni 1893. till examinator förordnat annan lärare vid Högskolan, nämligen:

Sept.	1900	Docenten	*Liljeqvist*	att	examinera	i *praktisk filosofi*;
»	»	»	*Wåhlin*	»	»	» *grekiska*;
Dec.	1901	»	*Kjellén*	»	»	» *statskunskap*;
»	»	»	*Wåhlin*	»	»	» *grekiska*;
Juni	1902	»	*Wåhlin*	»	»	» *grekiska*;

De af Herr *James Carnegie* under detta som under nio föregående år till Högskolan skänkta *stipendiemedlen,* Kr. 1,500, hafva fördelats i fem lika belopp, hvilka tillerkänts studd. *A. Holmertz*, *A. Jonsson*, *E. Strömberg*, *V. Södergren* och *F. Palmér*.

Ur den å *David Carnegies stipendiefond* (Kr. 20,000) för år 1901 upplupna räntan har Lärarerådet utdelat tvenne stipendier å 400 kronor hvartdera åt fil. kand. *C. Koch* och stud. *Anna Sörensen*.

Af Kungl. och Hvitfeldtska Stipendieinrättningen hafva fil. kandd. *V. Hellsten*, *W. Nyman* och *A. L. Molin* erhållit hvardera ett stipendium å 200 kronor; hvarjämte fil. kand. *J. Lundén* af samma inrättnings öfverskottsmedel fått sig tillerkändt ett resestipendium å 600 kronor.

Göthildastiftelsen har tilldelat fil. kand. *W. Nyman* ett stipendium på 250 kronor, och Lärarekollegiet vid Göteborgs Latinläroverk teol. stud. *G. Ekström* ett Amanda Cervins stipendium å 150 kronor.

»Ungdomsvän» har äfven i år med bepröfvad frikostighet tillställt Högskolan stipendie- och premiemedel till ett belopp af 1,000 kronor, hvilka, jämte ett från föregående år reserveradt premium å 400 kronor (föregående Årsberättelse s. 26), utdelats på följande sätt:

Stipendier, å 200 kronor hvartdera, hafva tillerkänts studd. *R. Elander, A. L. Molin* och *C. Sanders;* premiet för den bästa afhandling eller vetenskapliga uppsats, som sedan 1899 publicerats af lärjunge vid Högskolan, har tilldelats fil. lic. *Hj. N:son Heden* för hans afhandling *Erik Dahlberg;* premiet för den examinand, som under senaste tvåårsperiod aflagt den filosofie kandidat- eller licentiatexamen, hvilken Lärarerådet anser framför andra värd att med premium belönas, har tillerkänts fil. lic. *A. Wallerius* för hans i december 1900 afslutade filosofie licentiatexamen.

Ur den af Styrelsen för *Göteborgs Stadsbibliotek* — med hvilket Högskolans bibliotek är förenadt — till Stadsfullmäktige afgifna årsberättelsen för kalenderåret 1901 må här anföras följande:

Bibliotekets nya byggnad har tack vare D:r *Pontus Fürstenbergs* frikostighet fått en värdefull prydnad, i det att å fondväggen i stora läsesalen uppsatts en större allegorisk målning, utförd af artisten *Carl Wilhelmson*.

Biblioteket har, såsom förut, varit tillgängligt söckendagar kl. 11 f. m.—3 e. m. och vintertiden kl. 5—7 e. m.

Antalet besökande har under 1901 utgjort 16,295 (mot 11,847 år 1900) eller i medeltal 53,6 per dag (mot 38,9 år 1900).

Till begagnande å stället hafva, utom referensbibliotekets böcker, framtagits 6,578 band (mot 4,738); till utlåning ha lämnats 5,075 band (mot 3,946).

Från offentliga bibliotek å andra orter ha förmedlats 108 boklån (mot 126).

Accessionskatalogen upptager 3,086 n:r (mot 1,960). Härtill komma 168 tidskrifter samt de från Kongl. Justitie-Departementet erhållna svenska tidningarna.

Af Bibliotekets ordinarie medel ha Kr. 7,372 och 94 öre användts för bokinköp. Af Högskolans extra anslag till bokinköp (i jämförande språkforskning) ha under året utbetalts Kr. 548 och 62 öre.

Bland bokgåfvorna må särskildt framhållas Dr C. A. Westerlunds malakologiska bibliotek, hvilket till Stadsbiblioteket skänkts af Herr *Carl Wijk*.

Bokbinderiarbete har utförts för Kr. 2,386 och 73 öre.

I personalen märkes den förändring, att Herr *G. von Holten*, som förut tjänstgjort såsom volontär, den 27 juni utnämndes till e. o. amanuens.

Högskolans fonder uppgingo, enligt Drätselkammarens till Styrelsen i februari 1902 inlämnade redogörelse, vid ingången af år 1902 till följande belopp:

Edvard Magnus' fond	Kr.	334.100: —
Lundgrenska fonden	»	586.000: —
David Carnegies fond	»	552.944: 89
Oscar Ekmans fond	»	415.000: —
Transport	Kr.	1,888.044: 89

Transport	Kr.	1.888.044: 89
Göteborgs undervisningsfond	»	39.091: 07
David Carnegies stipendiefond	»	20.000: —
Pensionsfonden	»	52.739: 49
Gustaf Adolfs-fonden	»	30.000: —
Olof Olofson Wijks minne	»	100.000: —
James Carnegies fond	»	50.000: —
Aron Philipssons fond	»	10.000: —
August Röhss' fond	»	350.000: —
Olof Wijks donationsfond..............	»	150.000: —
Dispositionsfonden	»	183.674: 21
Summa	Kr.	2.873.549: 66

Motsvarande summa vid ingången af år 1901 var Kr. 2.337.633: 05.

Af Högskolans fonder voro den 31 dec. placerade mot 5 1/2 % Kr. 35.000, mot 5 % 2.459.000, mot 4 1/2 % 247.991: 07, mot 4 % 55.200; på giro innestående voro Kr. 76.358: 59.

Behållningen å organisationsanslaget utgjorde vid samma tid Kr. 660: 94 (mot 1.018: 44) samt besparingarna å årsanslaget Kr. 30.504: 63 (mot 31.310: 06). Den kontanta behållningen i rektorsexpeditionens kassa utgjorde Kr. 340: 25. Samtliga Högskolans fonder utgjorde alltså vid ingången af år 1902 i rundt tal 2.905.000 kronor.

Högskolans af Stadsfullmäktige den 7 november fastställda utgiftsstat uppgår från och med innevarande kalenderår till Kr. 111.000; däri dock icke inräknade stipendiemedel och afkastningen af Gustaf Adolfs-fonden. Detta visar mot de närmast föregående åren en ökning af Kr. 23.000, närmast föranledd af inrättandet af de tre nya professurer, för hvilka den Röhsska donationen afsetts. Men därjämte har Styrelsen funnit sig föranlåten öka den årliga afsättningen till pensionsfonden med 2000 kronor eller till 6.000 kronor samt anslaget till biblioteket med 500 kronor, eller till 4,500 kronor.

Till revisorer af Högskolans räkenskaper för år 1901 har Kongl. Maj:t utsett Lektor *A. Bellinder* med Lektor *E. W. Cedervall* som suppleant; Stadsfullmäktige hafva utsett Lektor *C.*

R. Ekstrand och Handlanden *Claes Hedenlund* med Handlanden *Carl Ossian Kjellberg* till suppleant.

Undervisningen tager nästa hösttermin sin början måndagen den 8 september.

Göteborg den 15 juni 1902.

JOHAN VISING.

endast i den formen föreligger ett aprioriskt omdöme såsom faktum. Det syntetiska omdömet a priori är "die blosze abstrahirte Form eines Erkenntnisses der Wirklichkeit", såsom G. Simmel[1] säger. Föröfrigt ber jag få hänvisa till E. Adickes afhandling: "Die bewegenden Kräfte in Kants philosophischer Entwickelung etc." uti "Kantstudien" I s. 48 ff.

Huruvida och i hvilken mån psykologiska motiver ingå i problemlösningen blir en senare fråga, här vill jag endast fastslå, att hvarje försök att till hufvudproblem göra en psykologisk förklaring af kunskapen strider mot såväl Kants uttryckliga ord som mot "Kritik der reinen Vernunfts" hela anläggning och karaktär. Äfven den s. k. transscendentala psykologien är något för Kants uppgift sekundärt. Den subjektiva deduktionen af kategorierna är icke för hufvudändamålet väsentlig. I 1:sta upplagan visserligen utförligt framställd, men betecknad såsom oväsentlig och för hufvudfrågans lösning umbärlig, huru "viktig" den än kan vara, är den utelämnad i 2:dra upplagan. — All empirisk psykologisk härledning af kunskapen, "diese versuchte physiologische Ableitung" kan blott betyda förklaring af en kunskaps besittning, genom hvilken man alls icke kan deducera och begripa, huru begrepp a priori hänföra sig på föremål. Den empiriska förklaringen må ha sin stora nytta, men i anseende till Kants uppgift innebär den blott "eitele Versuche", hvarmed blott den kan sysselsätta sig, som icke har begripit dessa kunskapers helt egendomliga natur.[2]

Man har velat påstå, att i Kritikens 2:dra upplaga särskildt § 22 ff gränsbestämningen ej blott spelar större roll än i 1:sta upplagan utan utgör själfva hufvuduppgiften. Detta är, såsom en förutsättningslös granskning af dessa §§:er ger vid handen, inkorrekt. Kant betonar starkt kunskapens begränsning till erfarenheten ej därför att detta är målet, utan därför att detta är det enda medlet att ge kategorierna objektiv giltighet. Här såsom eljest gäller det att deducera

[1] *G. Simmel:* Ueber den Unterschied der Wahrnehmungs- und der Erfahrungsurteile. "Kantstudien" I s. 416 ff.

[2] *Kant:* Schriften IV s. 69 f.

objektiviteten hos förnuftets funktioner. Men då kategorierna endast genom sin användning på en empirisk åskådning ge kunskap, så äro de inskränkta till erfarenheten eller tjäna till empirisk kunskaps möjlighet. Detta betyder blott, att inskränkningen eller begränsningen till erfarenheten är nödvändigt *medel* för att åt kategorierna ge kunskapsvärde. Fullkomligt träffande anmärker Adickes gentemot Benno Erdmann, hvilken i sitt arbete "Kants Kriticismus" söker vindicera gränsbestämningen såsom Kritikens väsentliga uppgift, "dass seine Auffassung das Verständnis des Kantischen Systems sehr erschwert. Die Thatsachen stimmen nicht mit ihr überein, weder die Problemstellung der Einleitung, noch die derselben entsprechende Anlage des ganzen Werks, noch die bedeutsamsten und wichtigsten Aeusserungen Kants über Zweck und Hauptinhalt seiner transscendentalen Deduktionen."[1] Såsom Adickes vidare utför, gäller detta just de yttranden, som Kant fäller utan förutfattad afsikt, utan polemisk udd, och med blicken fäst på systemet i sin helhet. De motsatta och afvikande ställena äro anomalier, som framträda starkare i mån af att polemiska eller andra biafsikter göra sig gällande. I dialektiken är visserligen gränsbestämningen väsentlig, men den står i intimt sammanhang med och får sin fulla betydelse först i och genom läran om ideernas positiva betydelse, dels såsom regulativer för kunskapen, dels såsom postulater. Egentlig kunskap är kunskap om objekt och sådana finnas endast i erfarenheten. Förnuftet fordrar det obetingade. För kunskapen betyder detta endast oändlig fortgång mot ett systematiskt helt, för förnuftet självt betyder det autonomi "Die transscendentale Freiheit ist die notwendige Hypothesis aller Regeln, mithin alles Gebrauchs des Verstandes."[2] Så är visserligen gränsbestämningen uti dialektiken väsentlig, ty genom att den "upptäcker de transscendenta omdömenas sken och därigenom förhindrar att det bedrager", förstör den all dogmatisk, transscendent metafysik. Negativt bestyrker dialektiken analytikens resultat. Det finns ingen kunskap om

---

[1] *E. Adickes:* Die bew. Kräfte etc. I s. 190.

[2] Reflexionen Kants herausgegeben von B. Erdmann R. 949 I s. 271.

ting i sig. Men den har en 3-dubbel positiv afsikt, nämligen att 1) utföra metafysikens system genom regulativa ideer, 2) bekräfta estetikens och analytikens resultat samt 3) bereda plats för tron eller begrunda det praktiska förnuftets primat.

Det är således icke *ett*, strängt begränsadt problem, hvars lösning transscendentalfilosofien vill och kan ge, "Kritik der reinen Vernunft" har till uppgift att arkitektoniskt d. v. s. ur principer framlägga planen till denna vetenskap. Den ledande idéen i denna plan, "die Idée des Ganzen", är begreppet om metafysiken såsom det rena spekulativa förnuftets uppgift och verk. Transscendentalfilosofien bevisar, att och huru en metafysik såsom vetenskap är möjlig, den är väsentligen metodlära. Långt ifrån att från sig utesluta alla tankemotiv utom *ett*, innebär och fordrar transscendentalfilosofien ett fullkomligt system af problem och bevis. Äfven matematik och naturvetenskap äro produkter af det rena förnuftet. De måste därför deduceras, visserligen icke för deras egen skuld utan för metafysikens. Så är äfven gränsbestämningen liksom problemet om erfarenheten medel, icke själfva mål. Sammanhang inom det hela får man däremot icke, om man gör något af delproblemen till hufvudproblem, än mindre om man gör något eller några till uteslutande problem. Men lika otillfredsställande är att i konstaterandet af en flerhet af i hvarandra gripande heterogena tankeriktningar, se det afgörande uttrycket för Kritikens betydelse och af detta draga den slutsatsen, att den således innebär en "Problemkneuel", inom hvilken tanketrådarne visa "ein Inaneinandergreifen, welches bei Kant selbst freilich das Gegentheil klarer und Zielbewusster Methode war". — Med all rätt kunna vi tvärtom säga, att Kant för att kunna grundlägga en ny metafysik för sig uppställt och sökt lösa ett *hufvudproblem*, inledningsproblemet eller: huru kunna subjektiva former få objektiv giltighet? Detta problem är, menar jag, "det ena, sanna, äkta hufvudproblemet, som i lika mått står i samklang med den Kantiska kunskapsteoriens utveckling som med dess behärskande tendenser" (Adickes). Apriorism, fenomenalism, empirism lika väl som förklaring och bevis af andra vetenskaper eller af erfarenheten själf ingå såsom momenter, medel och resultat i detta problem och dess

lösning. Med detta är ej sagdt, att hela mångfalden af skiftande tankar och uppgifter verkligen bildar ett system och att idel harmoni råder. Tvärtom finner man snart, att än den ena, än den andra tankeriktningen bryter sig fram på bekostnad af de andra. Därför är den Kantiska transscendentalfilosofien icke ett väl afvägdt system utan blott ett i bildning varande, i hvilket de olika elementen under slitningar men dock bestämda af en central kraft konvergera mot ett mål: nygrundning af metafysiken.

II. Metoden.

a) *Förutsättningar.*

Redan i det transscendentala problemets beskaffenhet ligger, att metoden för dess lösning måste vara teleologisk. Transscendentalfilosofi är teleologi. Det gäller icke att förklara ett gifvet faktum eller att genom uppställandet af vissa hypoteser få enhet och sammanhang i företeelserna. Det gäller att nå ett mål, realisera ett ideal, att utbilda en helt ny vetenskap, om hvilken man förr ej haft någon idé. Därvid får intet antagas såsom gifvet annat än förnuftet självt och intet faktum läggas till grund, på hvilket man kunde stödja sig. Det rena förnuftet är intet faktum. Det är ideal och norm. Det rena förnuftet är, säger Kant, en så fullständig enhet, att, om dess princip skulle visa sig oförmögen att lösa blott en enda af de frågor, som dess egen natur gifver det, denna princip måste förkastas. Men i denna mening är förnuftet icke gifvet utan är självt uppgift. I den meningen utför Kant detta vidare, då han säger, att en vetenskaps — närmast analytikens i transscendentalfilosofien — fullständighet icke kan antagas genom ett blott öfverslag öfver ett på försök åvägabragt aggregat utan blott förmedelst "einer *Idee des Ganzen* der Verstandes erkenntnisz a priori". Förståndet är nämligen "eine für sich selbst beständige, sich selbst gnugsame und durch keine äusserlich hinzukommende Zusätze zu vermehrende Einheit".[1] I det inbegrepp af all förståndets kunskap, som utgör ett system genom idéen, ligger normen och proberstenen på riktigheten och äktheten af alla de kunskapsstycken, som skola inpassas. Alltså

---

[1] *Kant:* Schriften IV s. 58.

är det rena förnuftet en idé. Men denna idé och uppgiften att enligt denna idé utföra en vetenskap finnes hos ett empiriskt subjekt. Kant utgår i själfva verket icke från de rena begreppen och principerna för att ur dem deducera kunskap och föremål, utan hans fortgång är från det empiriskt bestämda subjekt, som har en bestämd uppgift att fylla. Därför bli premisserna och metoden bestämda såväl af målet som af utgångspunkten. Kant vill först uppsöka begreppen a priori, utforska de rena begreppens frön och anlag i det mänskliga förståndet för att sedan deducera deras objektiva giltighet. Den yttersta förutsättningen är, att det gifves ett rent, spekulativt förnuft eller en apriorisk kunskap. Något sämre kunde icke hända dessa bemödanden, nämligen bemödandena att grundlägga en filosofi såsom vetenskap, än att någon gjorde den oväntade upptäckten, att det alls icke gåfves någon kunskap a priori ej häller kunde gifvas. Men, säger Kant, det är ingen fara. "Es wäre ebenso viel, als ob Jemand durch Vernunft beweisen wollte, dass es keine Vernunft gebe".[1] Finnes det ingen *apriorisk* kunskap, så finnes det öfverhufvud ingen kunskap. Det kunskapsbegrepp, som hos Kant ligger till grund för all bevisning, är alstradt af en förening mellan rationalismen och empirismen. Det får sin karaktär dels genom den rationalistiska fordran på allmängiltighet och nödvändighet samt af den därmed följande aprioriteten, dels genom den af studiet af engelsk empirism och naturvetenskaperna närmre utbildade insikten, att all kunskap förutsätter och måste gälla om reala, självständiga föremål. Kritiskt blir detta kunskapsbegrepp genom att det själft uppställes såsom norm, icke söker den i föremålen. Den kritiska vändningen, revolutionen i tänkesättet består däri, att kunskapen själf tänkes såsom det ursprungliga, efter hvilken föremålen rätta sig. Den transscendentala metoden hos Kant består emellertid icke i att deducera allt innehåll i kunskapen ur en högsta grundsats, ej häller i att deducera det rena förnuftets grundhandlingar, hvilket först Kants efterföljare göra till sin uppgift och Fichte på ett grandiost sätt utförde. Kant utgår från ett empiriskt bestämdt

[1] Kritik der praktischen Vernunft. Ed. Kirchmann s. 12.

subjekt för kunskapen, från kunskapsförmågan. Därigenom kommer en hel serie psykologiska förutsättningar att modifiera metoden. Det är empiriskt gifna kunskapshandlingar, hvilkas kunskapsvärde transscendentalt deduceras. Den Kantiska metoden innebär icke blott en transscendentallogik utan äfven en transscendentalpsykologi. Tendensen hos Kant är utan tvifvel att öfvervinna psykologien, äfven transscendentalpsykologien är något för hufvudändamålet oväsentligt. Kant vill göra transscendentalfilosofien fullständigt självständig, men själf måste han först ur psykologien framhäfva och isolera de "rena" formerna, som sedan bevisas vara transscendentala. Den transscendentala ståndpunkten är icke Kants utgångspunkt i Kritiken utan den eröfras genom detta verk. Genom bristande iakttagelse af detta förhållande är det, som "Kritik der reinen Vernunft" synes upphäfva sig själf. De förutsättningar, har man sagt, under hvilka ensamt man kan komma in i Kritiken, äro sådana, att man med dem icke kan förblifva inom densamma. Men dessa förutsättningar kunna väl upphäfvas, utan att Kritiken upphäfves.[1] På dem hvilar icke Kritikens innersta tankeprosess utan de beteckna endast den gifna milieu, inom hvilken Kant genomför sin metod, hvars färdiga resultat därigenom modifierats. Likaväl som den yttre systematiken kan krossas utan att idéerna därför förintas, lika väl kunna dessa psykologiska förutsättningar öfvergifvas utan

---

1 Man måste kunna skilja mellan den transscendentala metodens egna premisser och väsentliga innebörd och de förutsättningar, under hvilka denna metod infördes och tillämpades af Kant. Det finnes inom "Kritik der reinen Vernunft" en brytning mellan det nya och det gamla, den fortskridande tendensen hos själfva den transscendentala metoden och det redan utbildade föreställningssätt, som hos Kant ger denna metod på samma gång dess individuella och konkreta gestaltning samt dess tillfällighet och begränsning. I hvad har man att söka det väsentliga i Kr. d. r. V.? Kant har själf uttalat, hvad han ansåg vara det väsentliga, må han också till detta räknat åtskilligt, som vi icke kunna godkänna, och vi veta, att det väsentliga äfven för honom var den transscendentala metoden såsom uppgift. Om analysen af det empiriska medvetande, som för sig ställer den kunskapsteoretiska uppgiften betraktas såsom själfva grunden för problemets lösning, är följden just den psykologiska (eller fysiologiska) metod, enligt hvilken *kunskapsproblemet* aldrig kan lösas, liksom den psykologiserande uppfattningen å sin sida medför åtminstone tendensen att så göra.

att transscendentalfilosofiens väsentliga tankar förlora sin grund och giltighet. Helt annorlunda skulle visserligen förhållandet vara, om Kritiken vore en teori om kunskapens uppkomst. Men denna uppkomst är för kunskapens giltighet af alls ingen betydelse. Kritiken vill vara och är ett afgörande bevis därför. Kunskapens giltighet afgöres genom transscendental kritik, dess uppkomst är föremål för empirisk psykologi.[1]

Bland dessa förutsättningar är den första den, att det gifves tvänne stammar i den mänskliga kunskapsförmågan, sinnligheten och förståndet. Dessa äro artskilda, icke blott gradskilda, men de ha möjligen samma rot. Genom den förra gifvas oss föremål, genom den senare tänkas de.[2] Denna psykologiska teori motsvaras af den uppfattningen af kunskapen, att den på något sätt alltid hänför sig på föremål. Den kunskap, som omedelbart hänför sig på föremål, är åskådningen. Denna uppstår, om föremål afficiera oss. Sinnligheten är just förmågan af att få föreställningar genom det sätt, på hvilket föremål afficiera oss. Det ofvan sagda innebär endast en analys af det empiriska, naiva medvetandets ståndpunkt. När den kritiska uppgiften ställes, är icke det resultat färdigt, till hvilket kritiken kommer. Den naiva ståndpunkten är nödvändig förutsättning för *hvarje* kunskapsteori och kan genom ingen upphäfvas. "Kritik der reinen Vernunft" sätter icke sitt resultat istället för det empiriska medvetandets och detta helt enkelt därför, att den icke vill lämna någon psykologisk teori. Den gör endast en omvärdering. "Föremål" *betyder* något annat vid Kritikens slut än vid dess början, men ingalunda har transscendentalfilosofien förnekat föremålens verklighet.[3] Den psykologiska analys, som Kant här presterat, kan visas vara felaktig och ersättas af en annan, detta inverkar icke på värdet af den kunskapskritik, som han lämnat, ty den hvilar på helt andra grunder. Med all rätt säger August Stadler,[4] att

[1] Se *E. Adickes*: Kants Systematik als systemildender Factor samt *W. Windelband*: Präludien s. 287. Kritische oder genitische Methode?

[2] *Kant*: Schriften IV s. 25, 47.

[3] Se "Widerlegung des Idealismus" Kr. d. r. V. (Hart.) s. 197. samt Proleg. Schriften IV s. 293.

[4] *A. Stadler*: § 1 der transscendentalen Æthetik. Kantstudien I s. 100 ff.

"Gegenstand" här icke kan betyda något annat än hvad som på Kants tid fysikern, teologen, filologen, smeden och sadelmakaren förstodo med den termen. Man äger icke rätt, att vid tolkningen af de inledande orden förutsätta Kritikens resultat och antaga, att dessa bestodo i en teori om kunskapens uppkomst. Men endast om man gör det uppstå dessa lika olösliga som onödiga svårigheter, som tvinga att antingen tänka föreställningarna själfva eller ock tingen i sig såsom afficierande.[1] Däremot finnes det intet, som tvingar till att tolka Kants förutsättning i detta fall annorlunda än som ett konstaterande, af hvad det empiriska medvetandet fattar såsom kunskap och föremål, ty det är just detta medvetande, som kritiskt värderas och som därför förutsättes. — Ett föremåls verkan på föreställningsförmågan, såvidt vi afficieras af detsamma, är *sensation*. Åskådningen är empirisk, då den hänför sig på föremål genom sensationen. Det obestämda föremålet för en empirisk åskådning heter *företeelse*. Och hos företeelsen skiljer Kant mellan materien, som korresponderar mot sensationen, och formen, som är det, som gör att mångfalden ordnas i vissa förhållanden. Då det, hvari sensationerna ordna sig och ställas i viss form, icke själf kan vara sensation, så är, säger Kant, visserligen företeelsens materie "a posteriori gegeben", men formen måste "im Gemüthe a priori bereit liegen."[2] Här möter oss den skarpa skillnaden mellan innehåll och form, hvilken är karaktäristisk för det sätt, på hvilket Kant för sig uppställer kunskapsproblemet. Denna skillnad förbindes med

---

[1] Jmfr *H. Vaihinger:* Commentar II s. 35 ff. Jag har icke ansett mig böra ingå i en närmre granskning af det antagandet, att de "afficierande föremålen" af Kant fattas såsom ting i sig. För mitt syftemål ligger det nämligen fjärran att undersöka, i hvad mån han i sina skrifter verkligen hänför kunskapen till ting i sig. Den undersökningen är gjord många gånger, och resultatet är blott ett konstaterande af inkonsekvenser. Men att Kant *i vetenskaplig mening* förutsatt ting i sig såsom afficierande kunskapsförmågan strider mot den transscendentala ståndpunkten. Mot en sådan uppfattning har jag ställt min ofvan utförda framställning af den betydelse afficierande tingen måste ha och hvilken ensam tillåter en konsekvent fortgång till transscendentalfilosofien. För den, som önskar en närmre kritisk behandling af frågan hänvisar jag till Adickes' ofta omnämnda afhandling: "Die bew. Kräfte etc." Kantst. I. s. 361 ff.

[2] *Kant:* Schriften IV s. 29 f.

den mellan sinnlighet och förstånd. Sinnligheten ger innehållet, förståndet sammanfattar det i former. Men äfven sinnligheten har rena former, rummet och tiden och dessa sägas "im Gemüthe bereit liegen". Strängt taget lämnar sinnligheten blott en ren mångfald, hvilken blir formal åskådning genom förståndets enhet. Sinnlighetens rena form är mångfald och kan ej vara objekt.[1] Kunskapsteoretiskt betyder detta, att endast formerna kunna kritiskt värderas. Det kan sägas vara det psykologiska uttrycket för den logiska distinktionen mellan analytiska och syntetiska omdömen. Endast de senare äro af kunskapsteoretiskt intresse. Syntesen är den grundhandling, hvars kunskapsbetydelse transscendentalfilosofien deducerar, liksom inbillningskraften är själens grundförmögenhet. Å andra sidan fordras det ett innehåll, som icke tillhör kunskapsförmågan. Inbillningskraften måste kunna af sinnligheten mottaga och enligt förståndets regler syntetisera den gifna mångfalden. Allt detta är psykologiska förutsättningar. Man måste med afseende på Kants uttryck: "im Gemüthe a priori bereit liegen" ge akt på att det dels är af preliminär och psykologisk betydelse, dels att det icke ger hans egentliga mening. Logiskt och kunskapsteoretiskt betyder "a priori" den kunskapsakt eller form, hvars giltighet är oberoende af erfarenheten, således beror uteslutande på förnuftet. Psykologiskt betyder "a priori" funktionsform, ty äfven rum och tid äro ytterst funktionsformer och inga färdiga, tomma kärl. Receptiviteten blir först genom förståndets spontanei-

---

[1] *Kant:* Schriften IV s. 64 samt Kr. d. r. V. (Hart.) s. 114 "Allein die Verbindung (conjunctio) eines Mannigfaltigen überhaupt kann niemals durch Sinne in uns kommen und kann also auch nicht in der reinen Form der sinnlichen Anschauung zugleich mit enthalten sein denn sie ist ein Actus der Spontaneität der Vorstellungskraft". samt not. s. 132 "Der Raum, als *Gegenstand* vorgestellt, (wie man es wirklich in der Geometrie bedarf,) enthält mehr, als blose Form der Anschauung, nämlich *Zusammenfassung* des Mannigfaltigen, nach der Form der Sinnlichkeit Gegebenen in eine *anschauliche* Vorstellung, so dass die Form der Anschuung blos Mannigfaltiges, die *formale Anschanung* aber Einheit der Vorstellung gibt. Diese Einheit hatte ich in der Æsthetik blos zur Sinnlichkeit gezählt, um nur zu bemerken, dass sie vor allem Begriffe vorhergehe, ob sie zwar eine Synthesis, die nicht den Sinnen angehört, durch welche aber alle Begriffe von Raum und Zeit zuerst möglich werden, voraussetz".

tet (inbillningskraftens, som handlar enligt förståndets regler) af betydelse för kunskapen.

Man har påstått, att Kant utgått från en dogmatisk förutsättning om erfarenhetens beskaffenhet. Han säges begagna sig af ett erfarenhetsbegrepp, som åtminstone icke Hume skulle erkänt. I självfva verket innehåller det Kantiska erfarenhetsbegreppet tvänne elementer: ett empiristiskt och ett rationalistiskt. All kunskap måste ytterst hänföra sig på erfarenheten, ty endast erfarenheten ger den sinnliga mångfald, utan hvilken begreppen äro tomma. Detta är en faktisk utgångspunkt och förutsättning. Erfarenheten ger således sinnlig mångfald. Men rationalistiskt bestämdt blir erfarenhetsbegreppet, då det framträder såsom tekniskt bevismedel för kategoriernas och grundsatsernas objektiva giltighet. Är det i den meningen en obevisad och oberättigad förutsättning? Det, som är förutsättning för erfarenhetens möjlighet, är nödvändigt och allmängiltigt. Men erfarenheten fattas då såsom innebärande ett visst nödvändigt sammanhang. Detta sammanhang återigen hvilar ju i sin ordning på kategorierna. Således föreligger ju här en uppenbar cirkel. Det är dock icke så. Detta sammanhang i erfarenheten och således detta rationalistiska erfarenhetsbegrepp är icke en gifven förutsättning utan en fordran. *Om* erfarenheten skall betyda mer än en rapsodi af varseblifningar, *om* den skall betyda kunskap,[1] så måste den på något sätt innebära sammanhang enligt regler. Huru skulle Hume anse sig ha rätt att förneka detta? Hume, liksom alla empirister, antog dock, att erfarenheten var en form af kunskap, och att vi i den fattade objekt. Mer behöfver ej Kant. Redan för denna erfarenhets möjlighet förutsättes begrepp. Gemensamt med Hume har Kant den uppfattningen, att all kunskap förutsätter ett empiriskt, sinnligt innehåll, gemensamt med honom har han ock den uppfattningen, att erfarenheten på något sätt innebär kunskap om föremål. Han skiljer sig från honom i sin rationalistiska fordran på kunskapen. Hume förnekar "necessary connexion", Kant fordrar en sådan. På erfarenheten och föremålens relationer till hvarandra och till subjektet grundar Hume sin teori om den blott subjektiva

[1] *Kant:* Schriften IV s. 109 ff.

nödvändigheten. Gentemot denna teori ställer nu Kant det påståendet, att erfarenheten och objekten i erfarenheten själfva förutsätta kategorierna, liksom teorien i sin ordning förutsätter grundsatserna. Bevisgrunden ligger då icke i erfarenheten eller ens i erfarenhetens möjlighet utan i kunskapens möjlighet. Icke hvad erfarenheten är utan hvad erfarenheten bör vara är det viktiga, nämligen för att kunskap skall finnas.[1] Jag har här endast velat tillbakavisa det påståendet, att Kant vid bevisningen stödt sig på ett rationalistiskt utbildadt erfarenhetsbegrepp, hvilket Hume utan vidare skulle förnekat. Men hvad mer är, transscendentalfilosofien ses ur alldeles för snäf synvinkel, om man antar dess väsentliga uppgift vara att öfverbevisa Hume samt att den då äfven måste uteslutande söka den gemensamma platform, på hvilken striden skall utkämpas för att vara rättvis. De yttersta förutsättningarne och bevisningsgrunderna äro af Kant hämtade ur idén om det rena förnuftet. Det blir min uppgift att sedan närmre redogöra för detta.

Till förutsättningarne och närmre bestämdt till en viss gifven och för Kant kär systematik hör, utom indelningen i förstånd och förnuft i trängre mening, den från logiken hämtade skematismen, omdömenas och förnuftsslutens taflor. Lika väsentlig för metoden som grundtanken är, nämligen den att förståndets och förnuftets handlingar betinga erfarenhetens och den fulländade vetenskapens möjlighet, lika yttre och blott beroende på psykologiska och historiska grunder är, att denna tanke fick just det utförande, som den transscendentala analytiken och dialektiken ha gifvit den. Man måste kunna skilja mellan metodens väsen och den formella systematiken, hvilken utgör dess omklädnad. Hvarken på omdömesformernas tabell eller på kategoriernas öfverensstämmelse med just den Kantiska eller öfverhufvud någon annan indelning af omdömena eller på att dessa kategorier äro de enda ursprungliga och på samma gång fullständigt uppräknade grundbegreppen beror den transscendentala metodens värde och duglighet såsom filosofiskt arbetsmedel. Huru stor vikt än Kant själf må ha fäst vid just den sidan af sitt verk,

[1] Se *M. Scheler:* Die transscendentale u. die psych. Methode s. 108.

vi kunna dock icke i den finns något för transscendentala metoden väsentligt och egenartadt. Och vi äro tvärtom genom denna yttre brytning med systematiken i öfverensstämmelse med den väsentliga och utvecklingskraftiga grundtendensen i Kants filosofi och särskildt dennas metod,[1] som själf, där den gått djupast, är oberoende af både psykologiska och systematiska förutsättningar.[2] Kants metod, till hvars närmre granskning vi nu öfvergå, kan sägas bestå i att visa och bevisa den väg, på hvilken psykologiska bilder blifva kunskap. Den består alltigenom i att öfvervinna psykologismen. Detta ligger redan i den frågan: huru kunna subjektiva medvetensformer äga objektiv giltighet? Endast om den vägen kan demonstreras är metafysik såsom vetenskap möjlig.

b) *Den kritiska eller transscendentala problemlösningen.*

Uppgiften är såsom vi sett att visa den väg, på hvilken metafysiken kan bli vetenskap. Den yttersta förutsättningen är, att en allmängiltig och nödvändig kunskap måste finnas. Hvilka äro betingelserna för detta? Kunskap betyder ett helt af jämförda och förknippade förnimmelser, hvilka hänföras på och gälla om objekt. Den första betingelsen är den, att föremål gifvas oss, den andra är den, att de tänkas. Sinnligheten lämnar åskådningar, hvilka äro de förnimmelser, som omedelbart hänföra sig på objekt, förståndet lämnar begrepp, som medelbart genom åskådningar hänföra sig på objekt. För såvidt estetiken uppvisar, att sinnligheten innehåller föreställningar a priori, som äro betingelser för att föremål gifvas oss, tillhör den transscendentalfilosofien och då såsom den första delen, ty de betingelser, under hvilka föremål gifvas oss, måste föregå dem, under hvilka de tänkas. Sinnligheten måste först isoleras och dess förnimmelser angifvas. Sinnligheten, ger mångfalden nämligen sensationerna, men dessa måste ordnas i bestämda former för att kunna bli kun-

---

[1] Se om denna fråga *E. Adickes:* Kants Systematik als systembildender Factor.

[2] *W. Windelband:* Geschichte der neueren Philosophie II s. 59 ff. 66 ff. se äfven samme författares "Präludien" s. 25.

skap. Äger sinnligheten sådana former, som äro förutsättning för kunskap? eller med andra ord — när det gäller sinnligheten — förutsättning för att objekt skola gifvas oss. Åskådningen är den omedelbara förnimmelsen af objekt och i åskådningen är mångfalden ordnad i bestämda former, hvilka just äro förutsättningar för att den skall fattas såsom objekt. Rummet är det yttre sinnets form, tiden är det inre sinnets. Hvad måste nu rum och tid vara, för att kunskap genom och om dem skall vara möjlig? Eller annorlunda uttryckt, hvilka äro betingelserna för, att rum och tid skola äga objektivitet, d. v. s. allmängiltighet och nödvändighet?[1] Detta och ingenting annat är *det väsentliga* i estetiken, och från den synpunkten måste den ses. Genom det yttre sinnet fatta vi föremål såsom utom oss och i rummet. Genom det inre sinnet fatta vi våra egna inre tillstånd i tiden. Rum och tid äro våra förnimmelser, men hvilka förnimmelser måste de vara för att omedelbart ge oss föremål och, hvad är det nödvändiga innehållet i dessa förnimmelser? Detta innehåll är då icke tänkt såsom sensationer utan såsom åskådningarnes egna inre bestämningar, såsom de föremål, hvars egenskaper matematiken behandlar. I fyra bevis framställer Kant, att rum och tid icke kunna ursprungligen vara empiriska begrepp utan måste vara åskådningar och såsom sådana nödvändiga föreställningar a priori, hvilka äro förutsättningar för yttre och inre företeelser. Bevisningsgrunden ligger: för *aprioriteten* i att alla empiriska rums- och tids-förstämningar själfva *förutsätta* rummet och tiden, hvaraf följer att dessa senare icke kunna empiriskt härledas ur de förra, liksom i att alla erfarenhetens föremål äro nödvändigt bestämda af rummet och tiden samt för att rum och tid äro *åskådningar* i att de äro individuella och hafva ett oändligt innehåll, hvilka egenskaper tillkomma åskådningar och icke begrepp.[2] Förnimmelserna rum och tid äro således åskådningar a priori, men hvad äro de såsom förnumna? Matematiken är en vetenskap, som bestämmer rummets (och

---

[1] Jmfr *W. Reinecke:* Die Grundlagen der Geometrie nach Kant. Kantst. VIII s. 363 ff.

[2] *Kant:* Schriften IV s. 32, 16: Kr. d. r. V. (Hart) s. 58, 64.

tidens) egenskaper syntetiskt men dock a priori genom begreppens konstruktion. Hvad måste rum och tid vara för att matematik skall vara möjlig? Konstruktionen är icke möjlig genom rena begrepp utan endast genom syntes af åskådningens mångfald enligt begrepp. Matematiken konstruerar den formala åskådningen af en ren mångfald enligt begrepp.[1] Genom de metafysiska bevisen veta vi redan, att rummet och tiden äro aprioriska, genom det transscendentala beviset finna vi, att de icke kunna innehålla annat än sinnlighetens rena former, ty endast dessa kunna med allmängiltighet och nödvändighet konstrueras enligt begrepp. Om rummet och tiden skulle betyda något oberoende af konstruktionen, kunde denna icke genom sig själf innebära kunskap. Konstruktionen måste själf innehålla åskådningen liksom den senare blott sinnlighetens form.[2] Så följer med nödvändighet, att rummet och tiden icke äro några egenskaper hos ting i sig utan blott företeelsernas form, d. v. s. subjektiva betingelser hos sinnligheten, för att åskådningar skola vara möjliga. Man har velat påstå, att det äfven vore möjligt, att rum och tid på *samma gång* vore sinnlighetens former och former för ting i sig. Måste vi icke antaga en sådan tredje möjlighet och så erkänna, att Kant lämnat en lucka i sin bevisföring? Svaret på denna fråga är afgörande för, huru man betraktar transscendentalfilosofien, dess problem och metod. Vi måste först fråga oss, om denna tredje möjlighet är sedd från samma synpunkt som de bägge andra. Och då finna vi genast, att endast, om man samtidigt försvagar Kants tankegång till en blott psykologisk beskrifning och antager en ontologiskt bestämd yttre verklighet, är denna möjlighet tänkbar. Då och endast då är det möjligt att fråga, om icke den psykologiska bilden af rum och tid motsvaras af en verklig verklighet. Kant där-

---

[1] Kr. d. r. V. (Hart.) s. 478.

[2] Kant säger själf: "Nun enthält ein Begriff *a priori* (ein nicht empirischer Begriff) entweder schon eine reine Anschauung in sich, und alsdenn kan er construirt werden" (Kr. d. r. V. s. 481). Den egentliga meningen kan endast vara, att konstruktionen enligt begreppet fullständigt bestämmer åskådningens rena form, hvarför konstruktionen måste sägas innehålla åskådningen, ty den framgår genom konstruktionen.

emot frågar efter betingelserna för, att rum och tid skola äga objektivitet. Huru skola vi genom dem och i dem äga kunskap om objekt? Då finnes det ingen tredje möjlighet. Den visar sig blott vara den dogmatiska metafysikens sista försök att göra sig oberoende af Kritiken, och innebär en hypostasering af kunskapsformer. Rum och tid måste alltid vara våra förnimmelser för att vi om dem skola kunna ställa några som hälst problem, således äfven det, huruvida de motsvaras af en verklighet utom oss. Men först måste transscendentalfilosofien undersöka betingelserna för att vi genom dem kunna få kunskap. Sedan transscendentalfilosofien bevisat, att rum och tid måste vara sinnlighetens former och såsom sådana betingelser för att objekt gifvas oss, så är det icke en ytterligare möjlighet utan helt enkelt en motsägelse att påstå, att de äfven kunna vara oberoende af oss. Ty det är väl dock meningen, att äfven ett sådant påstående innebär någon form af kunskap, men då står den under betingelserna för kunskapens möjlighet, således dess objekt under sinnlighetens former. Frågan om den tredje möjligheten är dogmatisk metafysik. Men före all vetenskaplig metafysik går dess propedeutik, en kunskapsteori, som upphäfver den dogmatiska.[1]

En annan fråga, som är af mycken vikt för en rätt uppfattning af den transscendentala metoden, är den, huruvida den väsentligen är reduktiv och i den meningen kritisk, att den ur betingelsen för gifna vetenskaper söker normerna för värderingen. Då skulle Kant utgå från den euklidiska geometrien, hvilken antages förutsätta ett 3-dimensionalt, homaloidalt rum. Han skulle genom reduktion uppvisa denna geometris nödvändiga förutsättningar, och han skulle sedan kritiskt använda dem gentemot hvarje nytt forskningsresultat inom geometrien. Den transscendentala metoden måste, menar M. Scheler,[2] såsom falska utan vidare afvisa alla sådana geometrier, hvilka antaga *andra* rumsformer än den euklidiska geometriens. Om så är, måste vi utan tvifvel ge Scheler rätt

[1] Jmfr dels *Vaihingers* Comm. II s. 134 ff., 290 ff.; dels *A. Hägerström:* Kants Ethik s. 79 f., 110 f., 116 f. och *K. Fischer:* Gesch. d. neu. Phil. IV B. I Th. s. 388 ff.

[2] *M. Scheler:* Die transsc. Methode s. 60 ff.

i, att transscendentalfilosofien betalar ovederläggbarheten genom historien med improduktiviteten i samtidens forskning, ja, då måste den betraktas som en lika inbilsk som farlig dogmatism. Kriticismens egen historia synes emellertid kunna väcka tvifvel på riktigheten af den gjorda tolkningen af den transscendentala metoden. Innan vi ingå på en undersökning af denna metods förhållande till matematiken och därmed till möjligheten af andra rumsformer än den euklidiska, måste vi fastslå, att transscendentalfilosofien är kunskapsteori och att vi därför blott komma att granska de kunskapsteoretiska förutsättningarne till den modärna geometrien i deras förhållande till den transscendentala metoden. — Otvifvelaktigt torde vara, att Kant blott haft för ögonen den euklidiska geometrien och äfvenledes blott antagit det 3-dimensionala flata rummet.[1] Så t. ex. heter det: "Denn die geometrischen Sätze sind insgesammt apodiktisch d. i. mit dem Bewusstsein ihrer Nothwendigkeit verbunden, z. B. der Raum hat nur drei Abmessungen." Kan man däraf sluta, att han haft för afsikt att bevisa den uteslutande giltigheten af denna geometri? I det föregående ha vi redan framställt det mål, som den transscendentala behandlingen af matematiken har, och funnit, att det endast är att deducera objektiviteten hos dels sinnlighetens rena former dels matematiken själf, hvilken är en förnuftskunskap genom konstruktioner af åskådningar. Således är målet ingalunda bildandet af matematiken själf eller matematiska axiomer, hvilka alls icke ingå i transscendentalfilosofien, utan det kunskapsteoretiska värdet af matematiken. Den senare förutsätter utan vidare giltigheten och den apodiktiska vissheten af sina axiomer, men det är en metafysisk d. v. s. kunskapsteoretisk uppgift att deducera denna giltighet ur det rena förståndet. Detta kan blott utföras i den transscendentala analytiken, men vi behandla frågan om transscendentalfilosofiens förhållande till den matematiska spekulationen redan här, därför att hufvudfrågan står om åskådningens betydelse. Den ofvannämda M. Sche-

---

[1] Jämför däremot hans första skrift, i hvilken han talar om möjligheten af flera olika rumsformer.

ler liksom flere representanter för matematikens teori hålla före, att den transscendentala metoden och ståndpunkten, åtminstone såvidt de representeras af Kant, omöjliggöra begripandet, ja, måste förneka existensberättigandet af den utveckling matematiken fått genom Bolyai och Lobatschewsky liksom Rieman och Beltrami. Vi måste emellertid här skilja mellan själfva de matematiska eller geometriska axiomen inom de nya geometrierna samt deras kunskapsteoretiska förutsättningar. Möjligheten af ett n-dimensionalt eller ett sferiskt rum såsom objekt för geometrien är *en* sak som icke står eller faller med den logiskt-kunskapsteoretiska läran om, att det verkliga rummet är sferiskt, pseudosferiskt eller n-dimensionalt. Pangeometrikerna mena, att det euklidiska, tredimensionala och homaloidala rummet blott är *en* form af rummet, men de mena också att det *sanna* rummet har icke blott 3 utan flere dimensioner samt icke är plant utan sferiskt eller pseudosferiskt. Det beror endast på vår begränsade erfarenhet, att vi fatta rummet euklidiskt. Därmed intaga pangeometriens förkämpar en på samma gång empiristisk och naiv ståndpunkt inom kunskapsteorien. Deras första sats är, att alla geometriska sanningar äro af empiriskt ursprung, deras andra, att rummet är ett fysiskt ting.[1] Är nu giltigheten af dessa satser nödvändig betingelse för t. ex. den Bolyai-Lobatschewskyska geometrien? Tvärtom förutsätta de icke-euklidiska geometrierna den euklidiska geometrien, ur hvilken de uppstå genom att göra sig oafhängiga af en eller annan af dess axiomgrupper.[2] Lika litet som Kant grunda dessa pangeometriker sin kunskapsteori på faktum af vissa vetenskaper, utan de sträfva att gifva en kunskapsteoretisk grund åt dessa vetenskaper. Den kunskapsteoretiska begrundningen i sin ordning utgår från den allmänt logiska ståndpunkt, hvars förnämsta representant är J. St. Mill. Måste man ställa sig på Mills ståndpunkt för att komma till rätta med den nya geometrien?. Afstänger sig den transscendentala metoden från den möjligheten? Vi skola finna, att det tvärtom är på

[1] *J. B. Stallo:* The concepts and theories of modern physics s. 213 f.

[2] *D. Hilbert:* Grundlagen der Geometrie ss. 20, 24, 107.

Mills ståndpunkt omöjligheten ligger, ty den upphäfver sig själf, under det att den transscendentala är den kunskapsteoretiskt enda möjliga. Mill förklarar, att "every step in the ratiocination of geometry is an act of induction". De punkter, linier, cirklar etc., som jag har i mitt medvetande, äro helt enkelt kopior af de punkter, linier, cirklar etc., som jag träffat på i erfarenheten. Vi kunna visserligen resonnera om en linie som om den vore utan bredd, men vi kunna icke föreställa oss en sådan. Det existerar hvarken i naturen eller i den mänskliga själen föremål, som exakt svara mot geometriens definitioner. Geometrien måste handla om verkliga föremål och därför måste definitionerna anses vara blott de riktiga generalisationerna af de naturliga tingen. Men icke förty äro dessa generalisationer "as generalizations without a flaw: the equality of all the radii of a circle is true of all circles so far as it is true of any one: but it is not exactly true of any circle; it is only nearly true; so nearly that no error of any importance in practice will be incurred by feigning it to be exactly true."[1] Den kritik, som J. B. Stallo har lämnat af denna Millska teori, är, anser jag, fullständigt träffande och det är från min synpunkt så mycket mer skäl i att upptaga den, som den just leder öfver till den Kantiska ståndpunkten.[2] Stallo påpekar först, att Mills erkännande af, att generalisationerna *såsom* generalisationer äro utan brist, icke kan stå tillsammans med självfva grundsatsen, att punkterna, linierna, cirklarna och ytorna, som vi ha i medvetandet, blott äro kopior af dem, som äro i yttervärlden. Men, hvad mer är, om det skall betyda något, att de geometriska figurerna icke äro exakta, utan blott nära på exakta, måste ett *mått förutsättas, från hvilket de afvika.* Men nu finnes det blott kopior i våra själar, alltså måste man med S. säga, att "Mill's theory breaks down with the very first fact which he brings to its support". — Den Millska teorien visar sålunda öfver sig själf. Äfven för Mill

[1] *J. St. Mill:* Logic I s. 258 ff.

[2] *J. B. Stallo:* p. a. st. ss. 221 ff. Stallo själf afvisar äfven den Kantiska eller transscendentala teorien, men detta på grund af en felaktig uppfattning af Kants egentliga mening med rummet och geometriens förhållande till detsamma.

är geometrien vetenskap endast genom den grad, i hvilken den är exakt, hvilket förutsätter en geometri enligt begrepp (rättare konstruktioner ur begrepp), ty utan detta kunde alls icke bristen hos de *verkliga* punkterna, linierna etc. på något sätt bringas till formen af kunskap. — Den empiristiska teoriens tillämpning på pangeometrien visar till fullo, att den icke kan gifva den fordrade kunskapsteoretiska grundvalen för densamma. Pangeometrikerna påstå, att rummet själft är af ett visst krökningsmått, hvilket kan vara olika på olika platser i rymden samt, att detta endast kan bestämmas genom erfarenheten, som ger kunskap om rummets natur. Detta innebär tvänne orimligheter. För det första den, att på så sätt får rummet själft de egenskaper, genom hvilkas frånvaro det först kan skiljas från kroppen. För det andra den att rummet antages äga en bestämd objektiv byggnad, efter hvilken allt innehåll då måste foga sig. Men icke förty skola linier af hvilket krökningsmått som hälst kunna dragas. Huru är detta möjligt, om rummet själft är sferiskt eller pseudosferiskt med en i hvarje fall bestämd radie? I själfva verket måste ju dessa radier vara räta linier i euklidisk mening, ty vore de själfva sferiska, skulle de i sin ordning förutsätta en radie och så in infinitum. Den räta linien är icke en åskådning eller ett ting utan ett begrepp och såsom sådant icke en förbleknad kopia af ett ting utan en definition på en handling, konstruktionen.[1] Det matematiska rummet är sålunda icke åskådning eller ting utan förutsättning för bägge. "The truth is that the space whose idea or notion underlies all geometrical constructions whatever, including those of the pangeometers, is neither flat, nor spherical, nor pseudospherical, nor of any other inherent figure, but is simply the intuitional and conceptual possibility of tracing any or all of the lines characteristic of plane, spherical, ellipsoidal, paraboloidal etc. and, to some

[1] Hilbert säger visserligen i sitt ofvannämnda arbete, att "wir denken drei verschiedene Systeme von *Dingen*" nämligen punkter, linier och ytor, men det är tydligt, att detta uttryck endast betyder tanketing, ty de identifieras strax efteråt med begrepp, och de axiomer, som utsäga deras bestämningar är enligt H. definitioner.

extent, pseudospherical surfaces whitin it".[1] — Det är sålunda långt därifrån, att den Bolyai-Lobatschewskyska geometrien *såsom matematisk kunskap* fordrar en empiristisk och realistisk kunskapsteori eller låter sig begrundas genom en sådan. Tvärtom fordrar den den blotta idealistiska och transscendentala möjligheten af konstruktioner, bestämda entydigt genom vissa axiomsystem, under det att det s. k. pangeometriska rummet med viss inneboende beskaffenhet, t. ex. ett visst krökningsmått, icke är något annat än en klumpig hypostasering af begrepp. På så sätt blir resultatet, att den transscendentala ståndpunkten och metoden icke upphäfves af någon ny geometri utan att man genom dess antagande förmår angifva den logiska grunden liksom det kan öfva den kunskapsteoretiska kritiken, ty transscendentalfilosofien söker icke bevisningsgrunden i åskådningar af ursprunglig beskaffenhet utan i kunskapen såsom ändamål och af detta fordrade betingelser, genom hvilket deduceras vissa handlingars värde för kunskapen, i betingelserna för att åskådningarna skola äga objektivitet.

Man kan därför med Reinecke säga, att geometriens väsen enligt Kant icke består i "dass sie aus der reinen Anschauung abstrahiert sondern in der Hauptsache darin, dass sie ihre Objekte nach eigener willkürlicher Definition in der Anschauung konstruiert, *also nicht in der Anschauung sondern in der anschaulichen Konstruktion*".[2] Den transscendentala metoden har således blifvit alldeles missförstådd, då man påstått, att den bygger på den euklidiska geometriens och det 3-dimensionala, flata rummets faktum såsom bevisningsgrund. Detta faktums kunskapsteoretiska värde är *resultat* af bevisningen, men denna själf är inom estetiken blott preliminärt utförd och hvilar på de bägge premisserna, att kunskap innebär allmängiltigt och nödvändigt förnimmande af föremål och att sinnligheten ger oss föremål. Estetiken bevisar då, att kunskap — i detta fallet matematik — endast är möjlig, om de former, i hvilka föremålen äro gifna, blott äro sinnlig-

---

[1] *J. B. Stallo:* The concepts s. 239.

[2] *W Reinecke:* Die Grundlagen der Geometrie nach Kant. Kantst. VIII s. 380.

hetens rena former och således betingelser för de oss gifna föremålen. I själfva verket utföres dock denna bevisning slutgiltigt först i den transscendentala analytiken. Inom estetiken hade Kant betraktat rum och tid såsom formala åskådningar och såsom föremål, ty matematiken behöfver dem så. Då innehålla de mer än åskådningens form, nämligen sammanfattningen af mångfalden. Denna sammanfattning kommer från förståndet, som är grund till all förbindelse. Sinnlighetens form är blott mångfald, men Kant hade räknat enheten till sinnligheten, då han behandlade estetiken, "um nur zu bemerken, dass sie vor allem Begriffe vorhergehe, ob sie zwar eine Synthesis, die nicht den Sinnen angehört, durch welche aber alle Begriffe von Raum und Zeit zuerst möglich werden, voraussetzt."[1] Då emellertid blott genom denna enhet rum och tid såsom åskådningar äro *gifna*, så hör denna åskådningens enhet a priori till rummet och tiden och icke till förståndets begrepp. Strängt taget gäller detta dock blott preliminärt, och Kants egentliga mening är det icke, ty den liksom transscendentalfilosofiens innersta tanke framgår dock först ur deduktionen af de rena förståndsbegreppen och läran om syntesens kunskapsteoretiska betydelse. Och i det sammanhanget säger Kant, att en mångfaldsförbindelse aldrig kan komma till oss genom sinnena och icke kan innehålles i den sinnliga åskådningens rena form, ty all förbindelse är en "Actus der Spontaneität der Vorstellungskraft", hvilken just till skillnad från sinnligheten måste kallas förstånd; den är en förståndshandling, som vi belägga med den allmänna benämningen "*Synthesis*".[2]

Från den transscendentala logikens djupare synpunkt ger oss sinnligheten icke föremål utan blott en mångfald, som är betingelse för objekt. Den transscendentala logiken har "ein Mannigfaltiges der Sinnlichkeit a priori vor sich liegen", hvilket den transscendentala estetiken erbjuder för att ge ett stoff åt de rena förståndsbegreppen, som utan detta skulle vara utan allt innehåll, således fullständigt tomma. Den rena

[1] Kr. d. r. V. (H) s. 132 not samt ss. 114, 119, 128.
[2] Kr. d. r. V. (Hart) s. 114.

åskådningens mångfald i rum och tid hör till betingelserna för, att föreställningar om objekt kunna mottagas. Men vårt tänkandes spontaneitet fordrar, att mångfalden först på visst sätt genomgås, upptages och förbindes för att däraf göra en kunskap. Denna handling kallar Kant syntesen, och den innebär både att förbinda skilda förnimmelser och begripa dem i en kunskap. Syntesen öfverhufvud är endast verkan af inbillningskraften, en blind ehuru oumbärlig funktion hos själen, utan hvilken vi alls icke skulle ha någon kunskap. "Allein diese Synthesis *auf Begriffe* zu bringen, das ist eine Function, die dem Verstande zukommt, und wodurch er uns allererst die Erkenntnisz in eigentlicher Bedeutung verschafft."[1] Den allmänna logiken visar, huru skilda föreställningar analytiskt bringas under ett begrepp, men den transscendentala logiken visar, huru "die reine Synthesis der Vorstellungen" bringas under begrepp. Men den transscendentala logikens egentliga uppgift är att visa, huru dessa begrepp såsom det rena tänkandets handlingar a priori hänföra sig på föremål, d. v. s. att visa huru metafysisk kunskap är möjlig. Kunskap har omdömets form men har ett af sinnligheten gifvet innehåll eller med andra ord, omdömena måste gälla om i erfarenheten gifna föremål. Åskådningarna hänföra sig omedelbart på föremålen, begreppen medelbart. Begreppen hänföra sig såsom predikat i möjliga omdömen på en föreställning om ett ännu obestämdt föremål och förståndets funktioner äro intet annat än omdömen. Och då förståndet ensamt är förmåga af förbindelse, så säger Kant, att "dieselbe Function, welche den verschiedenen Vorstellungen in *einem Urtheile* Einheit giebt, die giebt auch der bloszen Synthesis verschiedener Vorstellungen in *einer Anschauung* Einheit, welche, allgemein ausgedrückt, der reine Verstandesbegriff heiszt."[2] Därför finnes det just så många rena förståndsbegrepp, hvilka a priori gälla om åskådningens föremål, som det finnes logiska omdömesfunktioner. Dessa rena förståndsbegrepp kallar Kant kategorier. Den metafysiska deduktionen af dessa kategorier be-

[1] *Kant:* Schriften IV s. 64.
[2] *Kant:* p. a. st. s. 65.

står i att visa, huru deras ursprung ligger i de logiska omdömesformerna, med hvilka de fullständigt sammanträffa. Det väsentliga är, att begreppen fattas hvarken såsom medfödda eller såsom förbleknade kopior af tingen utan såsom funktioner. Omdömet är det ursprungliga och omdömet är en handling, genom hvilken en mångfald förnimmelser sammanbindas till ett helt. Men den metafysiska deduktionen utgår från den formala logikens gängse indelning af omdömena, visserligen af Kant något "förbättrad". Här visar sig, huru förkärleken för en viss yttre systematik bestämmer Kants tankegång.[1] Det är dock icke så, att den transscendentala deduktionen till sin giltighet hvilar på den metafysiska deduktionens resultat. Tvärtom finner man först i den transscendentala deduktionen den yttersta grunden för bevisningen, nämligen i begreppet om den transscendentala apperceptionens enhet. Vi lämna därför utan vidare den metafysiska deduktionen och öfvergå till själfva centrum af transscendentalfilosofien, som finnes i den transscendentala deduktionen af kategorierna eller de rena förståndsbegreppen. Hvad betyder denna deduktion? Bland de många begrepp, som utgöra den mänskliga kunskapens skiftande väfnad, finnes det några, säger Kant, som äro bestämda till bruk a priori och befogenheten af detta behöfver en deduktion. Transscendental är deduktionen, då den innehåller "die Erklärung der Art, wie sich Begriffe a priori auf Gegenstände beziehen können".[2] Men den är däremot empirisk, om den endast visar, huru ett begrepp förvärfvas genom erfarenheten och reflexionen på densamma. Af den förut nämda metafysiska deduktionen veta vi, att begreppen äro handlingar, genom hvilka åstadkommes enhet i mångfalden af förnimmelser. Detta är utgångspunkten för den transscendentala deduktionen. Denna utföres olika i den 1:sta och den 2:dra upplagan af Kritiken. Men gemensam för bägge upplagornas metod vid deduktionen är själfva grundtanken om verklig kunskaps betydelse och betingelsen för kun-

---

1 Jmf. *Adickes:* Kants Systematik s. 30 ff samt *Burman:* Kants kunskapslära s. 29 f.

2 *Kant:* p. a. st. s. 69.

skap om föremål. Det finnes blott tvänne möjligheter för att en syntetisk föreställning skall gälla om föremål. Antingen gör objektet föreställningen möjlig eller föreställningen objektet. I det förra fallet är "diese Beziehung nur empirisch, und die Vorstellung ist niemals *a priori* möglich". Så är det med afseende på företeelsen i allt, som hör till sensationen och fattas genom densamma. I det andra fallet däremot, så bestämmer föreställningen a priori objektet, genom att den är förutsättning för att vi skola äga kunskap om något såsom föremål. Två betingelser finnas för att kunskap om föremål skall vara möjlig, åskådning och begrepp. Genom den förra gifvas de, genom det senare tänkas de. Med sinnlighetens formala betingelser öfverensstämma alla föremål, emedan de endast så kunna åskådas och gifvas. Nu gäller det att visa, att begrepp a priori äro betingelser för att något skall kunna tänkas såsom föremål. Då äro begreppen betingelser för erfarenhetens objekt och äga objektiv giltighet om alla föremål i erfarenheten.[1]

I den första upplagan redogör Kant för den transscendentala betydelsen af de tre subjektiva kunskapskällorna, nämligen apprehensionens syntes i åskådningen, reproduktionens syntes i inbillningen och rekognitionens syntes i begreppet. Denna redogörelse anser Kant vara mer till att förbereda än till att undervisa läsaren och han anser den icke höra till den systematiska bevisningen, hvilken stränga bevisning i 1:sta upplagan är väsentligen i öfverensstämmelse med 2:dra upplagans.[2] Utgångspunkten är i bägge upplagorna den gifna mångfalden, hvilken måste sammanbindas för att kunskap skall vara möjlig. "Wollen wir", säger Kant i 1:sta upplagan, "nun den innern Grund dieser Verknüpfung der Vorstellungen bis auf denjenigen Punkt verfolgen, in welchem sie alle zusammenlaufen müssen, um darin allererst Einheit der Erkenntnisz zu einer möglichen Erfahrung zu bekommen, so müssen wir von der reinen Apperception anfangen. Alle Anschauungen sind für uns nichts und gehen uns nicht im mindesten etwas an, wenn sie nicht ins Bewusztsein aufgenommen werden können, sie

[1] *Kant:* p. a. st. s. 73 f.

[2] *Burman:* Kants kunskapslära s. 41.

mögen nun direct oder indirect darauf einflieszen, und nur durch dieses allein ist Erkenntnisz möglich."[1] Den yttersta bevisningsgrunden är således kunskapen själf såsom obetingad uppgift, men kunskapen är möjlig endast såsom den handling, genom hvilken en gifven mångfald sammanfattas till ett helt. Den transscendentala principen om våra förnimmelsers enhet innebär en syntetisk enhet, som själf innehåller en ursprunglig syntes. Därför säger Kant också, att den syntetiska satsen, att allt särskildt empiriskt medvetande måste vara förbundet i ett enhetligt själfmedvetande, är vårt tänkandes absolut första och syntetiska grundsats. Till ett empiriskt medvetande måste hvarje förnimmelse höra för att öfverhufvud existera, men det empiriska medvetandet förutsätter ett transscendentalt medvetande, nämligen medvetandet om mig själf såsom den ursprungliga apperceptionen, icke för att existera men för att vara kunskap, ty "die Möglichkeit der logischen Form alles Erkenntniszes beruht nothwendig auf dem Verhältnisz zu dieser Apperception *als einem Vermögen*."[2] Den transscendentala apperceptionens rena syntetiska enhet med afseende på den transscendentala inbillningskraften är emellertid det rena förståndet och i detta finnas således rena kunskaper a priori, hvilka innehålla den nödvändiga enheten med afseende på inbillningskraftens syntes i anseende till alla möjliga företeelser. Den transscendentala apperceptionens rena syntetiska enhet framträder i de empiriska synteserna såsom en flerhet enheter. Dessa enheter äro kategorierna, hvilka således äro nödvändiga betingelser för, att företeelserna skola med nödvändighet höra till en erfarenhet, utan hvilket erfarenheten icke skulle betyda kunskap.[3] Samma tankar utföras än mer i 2:dra upplagan.[4] Förnimmelsernas mångfald kan gifvas i åskådningen såsom blott sinnlig, men förbindelsen kan icke komma genom sinnena, ty den är en akt af spontaneitet, en förståndshandling, syntesen. Vi kunna icke föreställa oss någonting såsom förbundet i objektet utan att själfva förut ha

---

[1] *Kant*: Schriften IV s. 87.
[2] *Kant*: p. a. st. s. 87 noten.
[3] *Kant*: p. a. st. s. 88.
[4] *Kant*: Kr. d. r. V. (Hart.) ss. 114 ff.

förbundit detsamma, således kan förbindelsen icke bero på objektet utan på subjektets själfverksamhet. Men förbindelsens begrepp innehåller utom mångfalden och syntesen äfven begreppet om enheten. "Verbindung ist Vorstellung der *synthetischen* Einheit des Mannigfaltigen". Denna enhet är emellertid icke kategorien enhet utan måste sökas ännu högre nämligen i själfva grunden till skilda begrepps enhet i omdömen, således i själfva förståndets yttersta grund och enhet. Denna enhet, "die synthetische Einheit der Apperception" är den högsta punkt, vid hvilken man kan fästa allt förståndsbruk, hela logiken och transscendentalfilosofien, och är egentligen förståndet självt.[1] Alls intet empiriskt medvetande är möjligt utan under förutsättning af den ursprungliga handling, genom hvilken förnimmelserna förbindas i ett medvetande, om det nämligen skall betyda mer än ett kaotiskt virrvarr af förnimmelser. Kunskap fordrar gifna förnimmelsers bestämda relation till objekt, och objekt är det, i "hvars begrepp en gifven åskådnings mångfald förenas."[2] Och sålunda är medvetandets enhet betingelse för förnimmelsernas objektiva giltighet d. v. s. för att de skola utgöra kunskap. Det formala och identiska: "ich denke" måste kunna åtfölja alla mina förnimmelser och är yttersta betingelse för all kunskap. Men allt objektivt tänkande är omdöme och i läran om omdömet, så som Kant utför den i 2:dra upplagan, finna vi på en gång det djupaste och mest innehållsrika i hans kunskapsteori.[3] Omdömet är icke uttryck för en identitet, ej häller för ett blott förhållande mellan förnimmelser utan är "die Art gegebene Erkenntnisse zur *objectiven* Einheit der Apperception zu bringen".[4] Just detta är det, som uttryckes i kopulan: *är*, och som skiljer den objektiva enheten från den blott subjektiva. Omdömet utsäger icke, att förnim-

---

[1] Kr. d. v. V. (Hart.) s 117.

[2] p. a. st. s. 118

[3] Det heter också i "Met. Anf. gr. d. Nat wiss.", att den noga bestämda definitionen på ett omdöme är "einer Handlung, durch die gegebene Vorstellungen zuerst Erkenntnisse eines Objects werden" och att ur den definitionen ensam låter deducera sig, huru erfarenheten är möjlig endast genom kategorierna. Kants Schriften IV s. 475.

[4] Kr. d. v. V. (Hart.) s. 121.

melserna höra nödvändigt samman i en empirisk åskådning utan det betyder, att de höra tillsammans genom apperceptionens *nödvändiga enhet* i syntesen af åskådningar. Således är omdömet blott möjligt enligt principerna för *förnimmelsernas objektiva bestämdhet, såvidt af dem skall blifva kunskap*, hvilka principer alla äro härledda ur grundsatsen för apperceptionens transscendentala enhet. Endast så blir ett förhållande "ett *omdöme*, d. v. s. ett förhållande, som är objektivt giltigt", och som tillräckligt skiljer sig från blotta psykologiska associationer. I detta ligger verkligen, hvad Windelband kallar "die entscheidende logische Tat Kants".[1] Därigenom blir logiken först filosofisk propedeutik, en transscendental logik, som är "Prolegomena zur einer jeden künftigen Metaphysik, die als Wissenschaft wird auftreten können". Omdömet är en handling, genom hvilken en gifven mångfald får värde af kunskap. Omdömet är det ursprungliga, icke begreppet, som betecknar medvetandet om enheten i handlingen. Genom detta har Kant radikalt frigjort sig både från empirismens uppfattning af begreppen såsom kopior och från rationalismens af dem såsom färdiga väsen.[2] Därför beteckna sådana yttranden hos Kant en oegentlighet, af hvilken man ej äger rätt draga några slutsatser om hans egentliga mening, som t. ex. då han talar om att uppsöka de rena begreppens frön och anlag i det mänskliga förståndet, i hvilket de ligga förberedda till dess de med anledning af erfarenheten utvecklas. — Det viktiga är just, att Kant framkommit till den tanken, att i omdömet utsäges icke blott en förbindelse af en gifven mångfald utan en nödvändig relation till ett ändamål: kunskapen. Objektet är den

---

[1] *W. Windelband*: Gesch. d. neu Phil. II s. 71.

[2] Jmfr *J. Lachelier:* Du fondement de l'induction s. 38: "Mais il y a une troisième hypothèse, que Kant a introduite dans la philosophie et qui mérite tout au moins d'être prise en considération: elle consiste à prétendre que, quelque puisse être le fondement mystérieux sur lequel reposent les phénomènes, l'ordre dans lequel ils se succèdent est déterminé exclusivement par les exigences de notre propre pensée. La plus élevée de nos connaissances n'est, dans cette hypothèse, ni une sensation ni une intuition intellectuelle, mais une reflexion, par laquelle la pensée saisit immédiatement sa propre nature et le rapport qu'elle soutient avec les phénomènes."

nödvändiga regel, genom hvilken förbindelsen får värde af kunskap. I detta ha vi kommit fram till den djupaste punkten i Kants lära om objektiviteten och därmed äfven till den transscendentala metodens väsentliga grund, genom hvilken den skiljer sig från dogmatismen. Och i denna punkten äger Kr. d. r. V. icke blott ett yttre utan ett inre samband med de bägge andra Kritikerna.[1] Transscendentalfilosofiens svar på frågan: "wie sind synthetische Urtheile a priori möglich?" framgår således ur själfva omdömets begrepp, ty det fattas själft som objektets grund. För dogmatismen ägde omdömet ingen självständig roll. Det logiska omdömet var analytiskt och det syntetiska omdömet var empiriskt. I bägge fallen berodde sammanhanget på ett "objektivt" förhållande. För Kant däremot är omdömet en fri handling, genom hvilken en uppgift löses, nämligen att stifta sammanhang inom förnimmelsernas mångfald — d. v. s. kunskap är målet, omdömet är medlet. Och omdömet är en teleologisk handling och ger genom sin regel objekt åt medvetandet. Så har man att förstå Kants ord i Refl. 949 "Die transscendentale Freiheit ist die notwendige Hypothesis aller Regeln (i not. Sie ist die Eigenschaft der Wesen, bei denen das Bewusstsein einer Regel der Grund ihrer Hand-

[1] Då man talar om, att Kant har öfvervunnit intellektualismen, borde man just i denna punkt söka det viktigaste och vetenskapligen sedt mest betydelsefulla uttrycket därför. Det vanliga torde istället vara, att man endast fäster sig vid de s. k. praktiska postulaten och då finner, att Kant genom det praktiska förnuftets primat visserligen räddat tron, men på bekostnad af enheten i förnuftet liksom konsekvensen i systemet. Det teoretiska och det praktiska förnuftet förlora slutgiltigt allt inre samband. Annat blir förhållandet, om man utför hvad som ligger i hans omdömeslära, ehuruväl det måste medgifvas, att Kant hade stängt vägen för sig själf att nå full konsekvens i utförandet genom vissa förutsättningar och den ensidiga orienteringen på naturvetenskaperna. Vi kunna icke se det betydelsefulla i att det teoretiska förnuftet tystas genom en inkompetensförklaring — hvilken betydelse kan för öfrigt en sådan ha, om den själf icke innebär kunskap? — utan i, att omdömet fattas såsom uttryck för ett böra, och således det teoretiska förnuftet, intelligensen begripes såsom till sitt innersta väsen ändamålsenligt handlande, praktiskt. Det kan dock icke vara intelligensen det gäller att öfvervinna utan en falsk uppfattning af intelligensen. Se vidare *Heinrich Rickert:* "Fichtes Atheismusstreit" ss. 12 ff., samme författares: "Der Gegenstand der Erkenntniss" samt *Julius Bergmann:* "Die Grundprobleme der Logik" zweite Aufl. ss. 66 ff 75 ff 78.

lungen ist.), mithin alles Gebrauchs des Verstandes. Man soll so und so denken u. s. w. Folglich muss diese Handlung frei sein, d. i. nicht von selbst schon (subjectiv) bestimmt sein, sondern nur objectiven Grund der Bestimmung haben."[1] Därför måste vi fatta den transscendentala metoden såsom väsentligen teleologisk. Sinnlighetens och tänkandets former såsom betingelser för erfarenheten och objekt i erfarenheten äro icke förklaringsgrunder för ett gifvet faktum. Att fatta dem så skulle blott kunna ge en psykologisk och empirisk metod. Utan de äro transscendentala betingelser, d. ä. nödvändiga förutsättningar för, att erfarenheten skall vara kunskap. Bevisningen eller den transscendentala deduktionen afser ett värde, nämligen omdömenas allmängiltighet och nödvändighet. Omdömet är en syntetisk handling, som ger syntetisk enhet åt en gifven mångfald, men såsom logiskt omdöme innebär det en förbindelse i medvetandet öfverhufvud, utan hvilken intet objekt vore möjligt. Men just därför att vårt tänkande är diskursivt och förutsätter en i åskådningen gifven mångfald, kunna vi ej äga kunskap annat än om föremål i en möjlig erfarenhet.[2] Detta är grunden till, att Kant använder formeln: betingelse för erfarenhetens möjlighet såsom tekniskt bevismedel. —

Vi kunna därför icke godkänna Windelbands identifikation af "das Bewusstsein überhaupt" med en öfverindividuel organisation. Windelband förklarar, att — enligt Kant — "das Gegenständliche also in unserem Denken beruht auf einer *überindividuellen Funktion*, welche gleichmässig den Untergrund aller individuellen Vorstellungstätigkeit bildet, auf dem "Bewusstsein überhaupt"[3] och vidare säger han, att föremålens värld är en produkt af den öfverindividuella organisationen, hvilken såsom erfarenhet är verksam i oss enskilda. Genom detta har W. lämnat den logiska och transscendentala synpunkten och sökt en förklaring i en metafysisk betraktelse, en rationell psykologi. Man måste då fråga sig, i hvilket vä-

---

[1] *B. Erdmann:* Reflexionen Kants R. 949 s. 271.

[2] Jmfr *C. Y. Sahlins* utredningar: Grundformerna i logiken II ss. 19 ff.

[3] *W. Windelband:* Geschichte der neu. Phil. II s. 76 f.

sentligt afseende denna förklaring skulle skilja sig från den, som Kant under namn af präformationssystem med skärpa afvisar? Jag kan icke finna annat än, att den öfverindividuella organisationen såsom vetenskaplig princip just betecknar samma inkonsekventa medelväg mellan empirism och transscendentalfilosofi. Den öfverindividuella organisationen är af samma art som de "mit unserer Existenz zugleich eingepflanzte Anlagen zum Denken, die von unserem Urheber so eingerichtet werden, dass ihr Gebrauch mit den Gesetzen der Natur, an welchen die Erfahrung fortläuft, genau stimmte."[1] Med all rätt har Kant själf förkastat den utvägen att söka deducera kunskapens nödvändighet och giltighet. Äfven om man skulle försöka den invändningen, att man icke åsyftat de af vår skapare hos oss inplantade anlagen att tänka utan något som ligger högre eller bakom, så är därmed intet vunnet. Kunskapsteoretisk kommer man nämligen ej ett steg längre genom att söka den fasta grunden än längre bort, nämligen i en öfverindividuell organisation, i stället för i den genom skaparen inplantade subjektiva beskaffenheten. I bägge fallen — och det är det väsentliga — låter man kunskapen få sin giltighet genom objektet, ty både det empiriska subjektet och den öfverindividuella organisationen äro från logisk och kunskapsteoretiskt synpunkt sedt objekt. Man har således icke fullgjort den kopernikanska revolutionen i tänkesättet. Det är af ingen betydelse, om organisationen omedelbart eller medelbart tillhör subjektet, om den hvilar i en opersonlig eller personlig makt. I bägge fallen måste man med Kant säga: "zum wenigsten könnte man mit Niemandem über dasjenige hadern was blos auf der Art beruht, wie sein Subject organisiert ist." Endast såsom teleologi är transscendentalfilosofien begriplig, och endast så kan den göra anspråk på att vara transscendental kritik.

Just detta menar Ludvig Busse, att den icke kan, ty såsom kritisk kunskapsteori låter sig icke transscendentalfilosofien upprätthållas utan dogmatism och metafysik, men under deras förutsättning är den icke längre kritisk filosofi. Trans-

---

[1] *Kant:* Kr. d. r. V. (Hart.) s. 135 f.

scendentalfilosofien lider af en ohjälplig circulus vitiosus. Och i själfva verket måste man ge Busse rätt, om man godkänner hans uppfattning af den transscendentala metoden. Genom den utredning, som vi förut ha gjort, skola vi emellertid finna att Busses skarpa kritik af transscendentalfilosofien hvilar på en felaktig mening om denna filosofi och särskildt om dess metod. — Det är för det första helt enkelt falskt, att Kant påstått "dass nur die Erkenntnis, welche transscendental deduziert ist, gültig sei", och det är därför fullständigt likgiltigt, att detta påståendes innehåll strider mot det själft. Endast transscendentalfilosofiens satser kunna deduceras och detta emedan de innehålla blott betingelserna för kunskap. Och det är giltigheten, som deduceras, icke satserna själfva.[1] Det är alls icke någon instans mot Kant, att den logiska evidensen är förutsättning för all deduktion och således icke möjlig att deducera. Detta har ju Kant uttryckligen förklarat, liksom han säger, att "Die Kritik ist nicht dem *dogmatischen Verfahren* der Vernunft in ihrem reinen Erkenntniss, als Wissenschaft, entgegengesetzt, (denn diese muss jederzeit dogmatisch, d. i. aus sicheren Principien *a priori* strenge beweisend sein), sondern dem *Dogmatismus*". Detta vet och uttalar Busse, men ändock vill han göra den Kantiska ståndpunkten orimlig. — Sedan Busse först förklarat, att för Kant endast den kunskap är giltig, som är deducerad, säger han emellertid på följande sida, att transscendentalfilosofien utgår från *gifna* vetenskaper, hvilkas giltighet den *förutsätter*, således i trots af att den icke är deducerad. Och i detta sammanhang framställer Busse sin uppfattning af den kritiska filosofiens metod. Vetenskapens giltighet, säger han, söker transscendentalfilosofien afgöra genom den metafysiska deduktionen, som uppvisar, att de grunder, på hvilka vetenskapen hvilar, "äro aprioriska och oupplösliga, eviga urelement hos det vetenskapliga medvetandet."[2] Detta är den psykologiska sidan hos transscendentalfilosofien såsom ock Busse förklarar. Mycket riktigt är detta den psykologiska sidan, men huru kan då Busse i den sidan finna den

---

[1] Se *Kant:* Schriften IV s. 51, 55, 92 f. 106, 109.

[2] *L. Busse:* Philosophie und Erkenntnistheorie I s. 92

metod, genom hvilken Kant söker "den Geltungswert der Wissenschaft sicher zu stellen"? Detta sker dock icke i den metafysiska utan i den transscendentala deduktionen. Detta borde väl Busse ha kunnat inse, då ju äfven för honom den transscendentala tanken är det väsentliga i Kritiken. Men förhållandet är, att Busse har ansett, att den transscendentala tanken fått sitt egentliga uttryck i deduktionen af det vetenskapliga medvetandets urelement. Karaktäristiskt för Busses sätt att öfverbevisa Kant om, att han gjort sig skyldig till en circulus vitiosus, är följande. Vi fråga oss, säger han, huru den metafysiska deduktionen kan lämna bevis för vetenskapens giltighet, och hvad som berättigar den att utgifva de omnämda elementen icke såsom aposterioriska utan såsom aprioriska. "Die Kritik der reinen Vernunft antwortet hierauf: "Notwendigkeit und strenge Allgemeinheit sind sichere Kennzeichen einer Erkenntnis *a priori*. Also *wenn* etwas notwendig und allgemeingültig ist, so ist es *deshalb a priori*. Was ist das für eine Notwendigkeit, die hier als Grund des *a priori* erscheint? Nicht die der Erfahrung, denn die liefert, wie Kant selbst bemerkt, nur approximative Allgemeinheit und bedingte Gültigkeit nicht aber die *unbedingte* Gültigkeit, die hier gefordert wird. Also ist es die logische, die dogmatische notwendigkeit, dieselbe, auf die auch die Metaphysik sich beruft, die hier angerufen und — selbst *vorausgesetzt* wird."[1] — Genom ett resonnemang af den beskaffenheten vill Busse inbilla sina läsare, att samma allmängiltighet och nöd-

---

1 *L. Busse:* p. a. st. s. 93. Sidan 95 gifver Busse följande formulering för den påstådda cirkeln hos Kant: "Seine synthetischen Urteile sind, weil sie *gültig* (notwendig und allgemeingültig) sind, *a priori*, weil sie *a priori* sind d. h. als Elemente des wissenschaftlichen Bewusstseins die Erkenntniss erzeugen, gültig". I den första satsen betyder således "gültig" detsamma som allmängiltighet och nödvändighet och är sålunda blott kriteriet på, att vissa omdömen äro *a priori*, hvarvid *a priori* måste betyda, att omdömena äro oberoende af erfarenheten. I den andra satsen betyder *a priori* något långt mer, nämligen att omdömena såsom element i det vetenskapliga medvetandet alstra kunskapen. Bortsedt från det vilseledande i att kalla omdömena element, tillåter Busse sig att här gifva en helt annan betydelse åt termen *a priori*. Och "gültig" betyder här äfven något mer, nämligen giltighet om objekt. Vore icke detta Busses mening, så inskränkte sig ju cirkeln till att vara en konverting af definitionen och definitioner måste ju såsom bekant kunna rent konverteras.

vändighet, som deduktionen afser att uppvisa hos omdömena, ligger till grund för deduktionen. Detta är ju en sällsam cirkel, som Busse har funnit hos Kant. Det är dock blott den säkerhet, med hvilken B. uppträder, som kan hindra, att man icke genast märker hans sofisteri. — Hvar och en vet, att Kant i Einleitung angifver allmängiltighet och nödvändighet såsom kännetecken på omdömen a priori, men man bör också veta, att denna allmängiltighet och nödvändighet tillerkännas åt syntetiska omdömen, och det är just de syntetiska omdömenas giltighet om föremål a priori, som bildar problemet. Hvad betyder däremot för Busse den logiska, den dogmatiska nödvändigheten? Jo, den betyder analytisk nödvändighet, den obetingade giltigheten af principium identitatis et contradictionis.[1] Skulle Kant gjort ett problem af de analytiska satserna, skulle han velat deducera principium identitatis et contradictionis? Nej, men denna princip är icke tillräcklig att afgöra något om giltigheten af de syntetiska omdömena.[2] Ett kunskapsomdöme är enligt Kant väsentligen syntetiskt. Detta är det nya hos honom. Han inför en annan och ny uppfattning af, hvad tanke- eller rättare omdömes-nödvändighet vill säga. Alla omdömen stå under identitetslagen, men *genom* den lagen kan intet omdöme inses såsom sant. Den är blott ett negativt kriterium. Sanning innebär giltighet om ett föremål och ett föremål är blott möjligt genom inbillningskraftens syntes af en gifven mångfald enligt regler. Tänka kunna vi göra hvad som hälst, blott vi icke motsäga oss, men för kunskap fordras en gifven mångfald. Kunskap är syntetisk handling och omdömet är dennas form. I omdömet ligger således mer än blott identitet eller motsats, hvilka endast betyda en formell betingelse och icke det konstitutiva i omdömet. "Ich habe mich niemals", säger Kant,

---

1 *L. Busse:* p. a. st. s.

2 *Kant:* Schriften IV s. 107 "Denn dass ihm gar keine Erkenntniss zuwider sein könne, ohne sich selbst zu vernichten, das macht diesen Satz wohl zur *conditio sine qua non,* aber nicht zum Bestimmungsgrunde der Wahrheit unserer Erkenntniss. Da wir es nun eigentlich nur mit dem synthetischen Theile unserer Erkenntniss zu thun haben etc."; därför kunna vi icke vänta något stöd af den satsen i den transscendentala filosofien.

"durch die Erklärung, welche die Logiker von einem Urtheile überhaupt geben, befriedigen können; es ist, wie sie sagen, die Vorstellung eines Verhältnisses zwei Begriffen."[1] *Hvilket* förhållande det är, som de gamla logikerna åsyfta, nämna de icke. Men ett omdöme är i självfva verket allmängiltigt och nödvändigt endast, när det sammanbinder en gifven mångfald i begreppet om ett föremål. Det är icke en analytisk nödvändighet enligt identitetslagen, icke heller en blott faktisk enligt associationslagar utan en teleologisk enligt principen för alla syntetiska omdömen: "ein jeder Gegenstand steht unter den nothwendigen Bedingungen der synthetischen Einheit des Mannigfaltigen der Anschauung in einer möglichen Erfahrung."[2] Istället gör Busse följande framställning och kritik af den transscendentala deduktionen. "Nehmen wir nun an", säger han, "dass die von Kant angenommenen apriorischen Konstituentien durch eine wie immer beschaffene einwandfreie metaphysische Deduktion als apriorische Elemente des wissenschaftlichen Bewusstseins festgestellt sind, so sind sie doch durch die Natur dieses wissenschaftlichen Bewusstseins bedingt, sind Bestimmtheiten seiner "Organisation". Dadurch aber erhalten sie eben wieder den Charakter bloszer *psychologischer Thatsächlichkeit*, den zu vermeiden sie Transscendentalphilosophie sich ja bemühte, die der psychologischen Analyse zu entziehen."[3] Nu påstår Busse, att den transscendentala deduktionen alls icke förmår att höja kunskapens logiska betingelser ur den psykologiskt-faktiska sferen och gifva dem det giltighetsvärde, som de behöfva såsom grundvalar för verkligt objektivt vetande. Den transscendentala deduktionen kan blott ge *relativ* icke *obetingad* nödvändighet. Giltighet i transscendental mening skall nämligen enligt honom blott betyda, att "begrepp, som gifva den objektiva grunden till erfarenhetens möjlighet, just därför äro nödvändiga" eller att "det, som följer ur konstruktionens allmänna betingelser, äfven måste gälla om det konstruerade begreppets objekt".

---

1 *Kant:* Kr. d. r. V. (Hart.) s. 120.
2 *Kant:* Schriften IV s. 110.
3 *L. Busse:* p. a. st. s. 97.

'Das heisst: Wenn ein Gegenstand aus gewissen Elementen gebildet, durch sie konstituiert wird, so gelten diese Elemente für ihn, so muss er so sein, wie es seine Elemente vorschreiben, wie denn jedes Ding nach dem Prinzip der Identität mit sich selbst übereinstimmen muss." Denna tautologi är sålunda det väsentliga i den transscendentala deduktionen — dock blott enligt Busse.[1] — Nu veta vi ju redan förut, att den metafysiska deduktionen uppvisade vissa medvetandets grundformer såsom uttryck för ursprungliga funktioner, och vi veta, att enligt Kant kategorierna i tänkandet ha ett obegränsadt fält och en obetingad giltighet. Det är på intet vis Kants mening att genom en transscendental deduktion tillförsäkra kategorierna en logiskt obetingad giltighet. Obetingad nödvändighet är enligt Busse detsamma som hypotetisk och analytisk nödvändighet, således just den nödvändighet och giltighet, som tillkomma påståendet, att de analytiskt funna elementen i ett föremål måste tillkomma föremålet självt eller måste kunna prediceras om detsamma. För att finna sanningen af detta behöfver man naturligtvis icke gå utom principium identitatis et contradictionis. För Kant däremot är det icke alls fråga om den obetingade nödvändigheten hos omdömena utan just om föremålens betingade nödvändighet. Tänkandet har ett obegränsadt fält och obetingad giltighet, men "das Erkennen dessen, was wir uns denken, das Bestimmen des Objects"[2] behöfver åskådning och en ursprunglig mångfald. I omdömet ligger fordran på objekt, utan hvilket omdömet blott är en tom formel. Denna fordran framspringer ur förståndets spontaneitet, den syntetiska handling, som sammanbinder åskådningens mångfald enligt kategorierna. Transscendentalfilosofiens grund ligger icke i en färdig erfarenhet eller i färdiga föremål i densamma, hvilka kunna analyseras, utan i begreppet om apperceptionens rena synte-

---

[1] Det är anmärkningsvärdt, att B. anser sig genom detta ha uppvisat, att transscendentalfilosofien blott kan ge *relativ* och icke *obetingad* nödvändighet, då ju giltigheten följer ur identitetssatsen. Den är visserligen hypotetisk, men just den formen har enligt B. *all obetingad* nödvändighet. Se Busse s. 122.

[2] *Kant:* Kr. d. r. V. (Hart.) s. 135 not.

tiska enhet såsom nödvändig norm för inbillningskraftens handlande för att bilda kunskap. Af detta är blott en annan, den objektiva sidan, när det heter: "In dem Ganzen aller möglichen Erfahrung liegen aber alle unsere Erkenntnisse, und in der allgemeinen Beziehung auf dieselbe besteht die transscendentale Wahrheit die vor aller empirischen, vorhergeht und sie möglich macht." I bägge fallen är således den transscendentala bevisningsgrunden en teleologisk grund, ty det hela och begreppet om det hela bestämma momenterna, och kunskapen samt sanningen äro våra uppgifter.[1]

Äfven Kuno Fischer vänder sig mot de motståndare till "Kritik der reinen Vernunft", som trott sig finna, att den kritiska filosofien rör sig i en cirkel, i hvilken ur kunskapens faktum bevisas dess betingelser och ur betingelserna åter kunskapens faktum. De ha förgäfves triumferat, säger Fischer, och icke sett huru den skenbara cirkeln löser sig.[2] Det är visserligen sant, att Kant först fastställer kunskapens faktum och sedan ur dess analys dess enda möjliga betingelser, men ur dessa betingelser härleder och fastställer han icke återigen kunskapens blotta faktum utan dess rättmässiga eller orättmässiga giltighet. Därför finnes det enligt Fischer icke någon circulus vitiosus. Undersökningen sluter sin krets i det den fortskrider. Frågan är då, huru Fischer uppfattar de grunder på hvilka "hier die Rechtsfrage der Wissenschaften entschieden wird." Huru kan undersökningen komma därhän, att den själf äger rätt att fälla ett slutgiltigt omdöme öfver vetenskapernas berättigande eller icke-berättigande? Klart är, att ur de psykologiska betingelserna för kunskapens faktum, kan direkt icke annat än psykologisk giltighet framgå. Och om man reflekterar på kunskapens innehåll, stannar man vid den

[1] Det är äfvenledes oriktigt, — hvilket vi ju redan förut ha uppvisat —, att Kant skulle lärt, att förstånds- och åskådningsformerna besitta transscendental giltighet på samma sätt och i samma grad. Sinnlighetens former få först genom förståndets spontaneitet och syntetiska enhet betydelse i kunskapen, utan hvilken de blott äro mångfald, under det att förståndets former äga betydelse i sig själfva och kunna äfven få innehåll från annat håll, nämligen det praktiska förnuftet.

[2] *Kuno Fischer:* Gesch. d. neu. Phil. Jub. Ausg. IV B. I Th. ss. 430 ff.

blott analytiska sanningen, att ett föremåls momenter måste kunna prediceras om detsamma. Kan icke en på samma gång logisk och syntetisk rättsgrund uppvisas, så kan icke transscendentalfilosofien lösa sin uppgift. Fischer ger följande egendomliga framställning. Metafysikens faktum föreligger lika så väl som matematikens och naturvetenskapens, alltså äfven de betingelser, utan hvilka intet af dessa trenne fakta kunde finnas. Med hvilken rätt förnekas nu den förras och bejakas de senares giltighet? "Wir setzen voraus, dasz die Bedingungen jeder derselben mit völliger Klarheit entdeckt und dargelegt sind. Wenn nun diese Bedingungen einander so widerstreiten, dasz die der Mathematik und Naturwissenschaft mit denen der Metaphysik unverträglich sind, so müssen wir urtheilen, dasz die rechtmässige Geltung der ersten die der letzten aufhebt und umgekehrt. Wir können nicht mehr alle drei für berechtigt halten, sondern nur die einen auf Kosten der anderen oder umgekehrt; wir haben zu wählen: entweder Mathematik und Naturwissenschaft oder Metaphysik des Uebersinnlichen!" Alltså skola betingelserna för dessa trenne vetenskaper samtliga föreligga och vara fullkomligt klart framställda, men ändock skola de sinsemellan strida och upphäfva hvarandra! Enligt både vanlig och transscendental logik skulle väl då slutsatsen icke bli, att ett eller ett par af fakta förlora sin rätt att existera utan att den, som har gjort undersökningen i trots af sitt påstående, icke har kommit fram till den omnämda klarheten utan begått något fel i sina kalkyler, hvilket han då borde uppsöka och korrigera. Hos Kant finnes icke häller en sådan tankegång, men Fischer däremot låter honom i sin tolkning välja mellan fakta för att gifva blott ett par rätt. — I själfva verket tar Fischer i sin utredning begreppet betingelse i två olika bemärkelser, hvarför han ock i sin bevisföring faller offer för det felslut, som gemenligen går under namn af "quaternio terminorum". De betingelser, som "mit völliger Klarheit entdeckt und dargelegt sind" och som måste finnas för metafysiken likaväl som för matematik och naturvetenskap, äro förklaringsgrunder, under det att de betingelser, som strida mot hvarandra och som afgöra öfver den rättmässiga eller orättmässiga giltigheten, äro rättsgrunder.

Nu låter Fischer utan vidare termen "betingelser" i ena satsen afse förklaringsgrunder, i den andra rättsgrunder. Men några rättsgrunder äro aldrig uppvisade utan det är förklaringsgrunderna, som tack vare tvetydigheten i termen "betingelser" presenteras såsom rättsgrunder. — Straxt därpå få vi emellertid veta, att Fischer icke egentligen menar, att vi ha att välja emellan å ena sidan matematik och naturvetenskap och å den andra sidan metafysik, utan att det måste finnas en särskild vetenskaplig rättsgrund, som tvingar oss att träffa vårt afgörande på ett sätt och icke på ett annat. Hvilken rättsgrund kan detta vara? Fischer vill ge oss ett begrepp om densamma i följande ord: "Nehmen wir an, dasz unter den Bedingungen der Mathematik und Naturwissenschaft sich wohl erklären lasse, wie in unserer Vernunft das *Trugbild* einer Metaphysik des Uebersinnlichen entsteht, während unter den Bedingungen einer solchen Metaphysik sich gar nicht erklären läszt, wie auch nur das Factum der Mathematik und Physik zu Stande kommt, so kann die Entscheidung in dem Rechtsstreite der Wissenschaften nicht mehr zweifelhaft sein." Tydligen måste "betingelser" här ursprungligen betyda rättsgrunder, men hvad betyder då, att under dem *förklara* matematikens och fysikens faktum? Det är en fullkomligt orimlig och godtycklig Kanttolkning, som Fischer här ger, för hvilken man hos Kant förgäfves skall söka stöd. Kant har icke lärt, att betingelserna för den transscendentala metafysikens giltighet skulle upphäfva möjligheten af att förklara matematikens och naturvetenskapens faktum. Men väl uppvisar han, att betingelserna för en transscendent metafysiks giltighet icke finnas och att en sådan metafysik invecklar sig i motsägelser, därför att den fattar ideerna såsom kunskapsformer, i hvilka objekt gifvas. Det vore fullkomligt obegripligt, hvarför Kant skulle anse, att antagandet af ett intuitivt förnuft skulle omöjliggöra förklaringen af matematikens och naturvetenskapens faktum eller ens deras giltighet. Han har häller icke gjort det. Men väl har han velat bevisa, att *vårt* förnuft icke kan åstadkomma någon öfversinnlig metafysik. Hvarje sådant försök måste upphäfva *sig självt*, men alls icke andra vetenskaper. — Hvar ligger då rättsgrunden till stridens afgörande, så-

ledes till att matematiken och naturvetenskapen existera icke blott "de facto" utan "de jure"? Enligt Fischer tydligen i betingelserna för att förklara dessa vetenskapers existens. Men då förutsättes för bevisningen vissa fakta, tvärtemot Kants eget påstående, liksom ock giltigheten eller objektiviteten af kunskapen om dem. I själfva verket kan man dock icke på den vägen komma längre än till, att en transscendent metafysik är ogiltig, därför att dess förutsatta betingelser upphäfva möjligheten att förklara gifna fakta, och till den blotta *möjligheten* af de bägge andra vetenskapernas giltighet. Det är fortfarande möjligt, att matematik och naturvetenskap *blott* äga faktisk men icke giltig existens. Också finna vi, att Fischer slutligen låter Kant finna det yttersta stödet i matematiken, icke i dennas faktum utan i dennas giltighet. Men i så fall har Fischer blott omintetgjort anklagelsen för *en* cirkel för att själf låta Kant än säkrare falla offer för en annan, ty såsom Fischer tolkar Kant, grundar denne giltigheten af matematiken och naturvetenskapen på — giltigheten af matematiken. Orimligheten i den Fischerska framställningen beror utan tvifvel på, att han söker konstruera Kants egentliga tankegång ur Prolegomena i stället för ur "Kritik der reinen Vernunft", hvilket senare måste vara det enda riktiga.[1]

Vi ha härmed framställt den transscendentala metoden och följt den kritiska tankegången ända till den högsta punkt, till hvilken den når. Kritikens utförande af grundsatsernas system erbjuder ur metodologisk synpunkt ingenting nytt, utöfver hvad som kategoriernas deduktion har lämnat. Men väl synes den mellan kategori- och grundsatsläran inskjutna undersökningen om skematismen[2] innehålla ett egendomligt problem och därför äfven betyda ett särskildt steg i framställningen och bevisningen af transscendentalfilosofien. Hvad än detta steg kan betyda, genom det vinnes dock icke något ytterligare stöd för den kunskapsteoretiska *giltigheten* af kategorierna och grundsatserna, utan det nämda partiet af Kri-

---

[1] Jmfr *W. Windelband:* Gesch. d. neu. Phil. II s. 52. — Se äfven Fischers egen framställning af de rena förståndsbegreppens deduktion ss. 401 ff.

[2] *Kant:* Schriften IV s. 98.

tiken betyder blott, att frågan åter upptages från en annan synpunkt: nämligen kategoriernas användbarhet på sinnlighetens föremål. I den 2:dra upplagan af Kritiken inför Kant en sådan undersökning redan såsom afslutning af förståndsbegreppens deduktion,[1] nämligen i läran om den figurliga syntesen. Här komma vi åter in i transscendentalpsykologiska problem och deras lösning. Man har emellertid svårt att förstå, hvarför Kant gör frågan om inbillningskraftens syntes till ett särskildt problem, då ju utgångspunkten låg i denna syntes och dess betydelse för kunskapen. Något nytt framkommer icke häller. Men väl lider denna del af Kants system af en obotlig dunkelhet, särskildt gäller detta det "wunderlichen Hauptstück vom Schematismus der reinen Verstandesbegriffe", welches als höchst dunkel berühmt ist, weil kein Mensch je hat daraus klug werden können", såsom Schopenhauer säger i sin "Kritik der Kantischen Philosophie."[2] Han, liksom E. Adickes,[3] anser också, att läran om skematismen har sitt upphof i särskilda afsikter, hvilka icke sammanfalla med hufvuduppgiften, och i sträfvan efter yttre systematik. Jag kan icke häller inse annat än att just Kants ifver att få bestämd användning för samtliga logiska och psykologiska indelningsleder och rubriker var anledningen till att äfven åt omdömeskraften gifva en särskild plats och i den finna ett särskildt problem. Skemat skall förmedla mellan det rena förståndsbegreppet och företeelsen. Under kategorien skall skemat subsumeras. Men huru är det möjligt? Skemat är icke *ett* begrepp, som subsumeras under kategorien såsom ett *annat* begrepp. De stå icke till hvarandra i förhållande af genus och species, ty dels kan förståndsbegreppet såsom rent alls icke vara predikat i ett omdöme utan är den blotta regeln eller enheten i hvarje syntes, dels är skemat icke möjligt utan kategorien. De äro, såsom Burman[4] säger, "nödvändigt sammanhängande sidor af den figurliga syntesen

[1] Kritik der reinen Vernunft (Hart.) s. 126.

[2] *A. Schopenhauer:* Die Welt als Wille und Vorstellung I Anhang s. 42 Bibliothek der Gesamtlitteratur.

[3] *E. Adickes:* Die bew. Kräfte. Kantst. I s. 172.

[4] *E. Burman:* Kants kunskapslära s. 52 f.

och sakna utan hvarandra all betydelse. Egentlig subsumtion äger sålunda icke rum mellan de faktorer, som ligga till grund för erfarenheten, såsom den omedelbart gifna kunskapen." I själfva verket kommer Kant icke längre genom att inskjuta läran om skematismen än till att upprepa, hvad vi redan förut veta, nämligen att kategorierna utan skemata blott äro "Functionen des Verstandes zu Begriffen, stellen aber keinen Gegenstand vor. Diese Bedeutung kommt ihnen von der Sinnlichkeit, die den Verstand realisirt, indem sie ihn zugleich restringirt."[1] Grundsatserna äro de högsta omdömen, som förståndet bildar vid användandet af kategorierna, och de utgöra den egentliga immanenta metafysiken, såvidt den är transscendental. Vid deras bevisning återkomma samma tankar som vid kategoriernas transscendentala deduktion. "Die Grundsätze waren ursprünglich nur die letzte Phase der Kategorienlehre" säger Adickes[2] och ur metodologisk synpunkt äro de det fortfarande i trots af den särställning, som de fått i yttre måtto, och den breda utförlighet, med hvilken de behandlas. "In dieser Tendenz, sie selbstständig zu machen, geht Kant nun so weit, dass er, gleichsam um das begangene Unrecht der Missachtung wieder gut zu machen, sich an Beweisen nicht genug thun kann; einmal, bei der zweiten Analogie, häuft er sogar sechs aufeinander." Men i bevisen för grundsatserna finnes ur metodologisk synpunkt icke något nytt och de äro samtliga blott rekapituleringar i nya former och med växlande exempel af ett grundbevis, nämligen att kategorierna lämna regler för inbillningskraftens syntes af åskådningens mångfald, utan hvilken erfarenheten såsom kunskap icke är möjlig. Grundsatserna äga sålunda objektiv giltighet, därför att de blott uttrycka i en sats och bringa till medvetande denna regel, utan hvilken ingen erfarenhet och därför intet objekt och ingen kunskap äro möjliga. Det finnes därför ur synpunkten af den uppgift, som jag ställt mig, icke någon anledning att närmare ingå på transscendentalfilosofiens vidare utveckling och innehåll i detta fallet och än

---

[1] *Kant:* p. a. st. s. 104.

[2] *E. Adickes:* p. a. st. s. 172, 3.

mindre på de slutsatser och tillämpningar, som Kant utförligt framlägger. Detta hör till en fullständig exposé af hela hans kunskapslära, men icke till en redogörelse för metoden.

I uppgiften att nygrunda en vetenskaplig metafysik ingår äfven det slutgiltiga förstörandet af den dogmatiska metafysiken. Utan att en sådan företages, finnes ingen säker vetenskaplig fortgång, ty det mänskliga förnuftet blir dialektiskt, då det måste söka det obetingade, och emedan människan genom en naturlig och oundviklig illusion fattar "die subjective Nothwendigkeit einer gewissen Verknüpfung unserer Begriffe zu Gunsten des Verstandes für eine objective Nothwendigkeit der Bestimmung der Dinge an sich selbst."[1] Den transscendentala dialektiken upplöser detta sken och hindrar, att det bedrager. I själfva verket följer den transscendentala metafysikens ogiltighet redan ur den transscendentala analytikens resultat, men Kant utför dialektiken i full symmetri med estetiken och analytiken. På så sätt blir dialektiken en med de öfriga jämbördig hufvuddel. I en metafysisk deduktion uppvisar Kant sålunda de rena förnuftsbegreppen eller de transscendentala ideerna.[2] Liksom kategorierna följa ur omdömesformerna, så följa ideerna ur slutledningsformerna. I slutledningen består förnuftets funktion i att gifva kunskapen allmänhet enligt begrepp, och slutsatsen är ett omdöme, som a priori bestämmes i hela omfånget af sina betingelser. Den logiska allmänheten (universalitas) motsvaras i åskådningarnes syntes af allhet (universitas) eller betingelsernas totalitet. Därför är det transscendentala förnuftsbegreppet blott begreppet om totaliteten af betingelser till hvarje gifvet betingadt, men detta kan endast vara det obetingade. Så många begrepp om det obetingade eller så många transscendentala idéer få vi, som det gifves arter af förnuftsslutledningar. Dessa bestämmas af omdömets relation i öfversatsen. Alltså få vi i analogi med den kategoriska, den hypotetiska och den disjunktiva slutledningen trenne idéer, hvilka innehålla, den första: den absoluta en-

---

[1] *Kant:* p. a. st. s. 190.

[2] *Kant:* p. a. st. s. 204 ff.

heten hos det tänkande subjektet, den andra: den absoluta enheten hos betingelsernas serie i företeelsen och den tredje: betingelsernas absoluta enhet hos alla föremål för tänkandet öfverhufvud.[1] Dessa idéer behandlas af trenne skenvetenskaper: den transscendentala psykologien, den transscendentala kosmologien och den transscendentala teologien, hvilka af dem göra de tre föremålen: själen, världen och Gud. Den påstådda realiteten hos de rena förnuftsbegreppen framgår ur vissa förnuftsslutledningar. Genom dem söka vi öfvergå från det, som vi känna, till det, som vi icke känna. Dessa förnuftsslutledningar äro sofistikationer "nicht der Menschen, sondern der reinen Vernunft selbst."[2] I detta uttryck ligger dock en stark öfverdrift, ty dessa sofistikationer kunna dock ej vara mer än historiskt och psykologiskt nödvändiga, eljest vore det meningslöst att kalla dem sofistikationer och alldeles omöjligt att genom några som hälst förnuftiga medel försöka deras upplösning. Tager man Kant efter orden skulle ju här föreligga förnuftets absoluta inkompetensförklaring, och "Kritik der reinen Vernunft" skulle vara en enda stor motsägelse eller en blodig ironi. Det är nödvändigt, att förnuftet genom sina handlingar, syllogismerna, söker gifva alla våra kunskaper systematisk enhet, eller det är en obetingad uppgift för förnuftet att gifva våra kunskaper systemets form genom förnuftsenheten, men då alla våra kunskaper ligga inom erfarenheten, och då i erfarenheten aldrig det obetingade kan påträffas såsom realiseradt, är det obetingade, såsom Windelband säger: "das niemals zu realisierende Ideal der Erkenntnis und trotz dieser Unerfüllbarkeit ist doch die ganze Arbeit der Erkenntnis durch dieses Ideal beherrscht und bestimmt."[3] Alla enskilda och betingade sammanhang få sitt värde och sin betydelse ytterst genom att de såsom handlingar konvergera mot en absolut förnuftsenhet.[4] Idéerna såsom begrepp om dessa nödvändiga handlingar äro fullt legitima, men såsom begrepp om påstådda objekt gifva de blott

---

1 *Kant:* p. a. st. s. 211 f.

2 *Kant:* p. a. st. s. 214.

3 *W. Windelband:* Gesch. d. neu. Phil. II s. 96.

4 *Kant:* Kr. d. r. V. (Hart.) s. 438

ett dialektiskt sken. Det är endast i det senare fallet, nämligen då man vill åt idéerna gifva transscendental realitet, och då man fattar dem såsom kunskap om föremål, som dessa nödvändiga sofistikationer uppkomma. Den psykologiska idéen ger då, hvad Kant kallar, den transscendentala paralogismen, den kosmologiska ger det tillstånd hos förnuftet, som kallas det rena förnuftets antinomi, och den teologiska idéen slutligen ger det rena förnuftets ideal.[1] Jag har icke anledning att närmare ingå på dessa dialektiska slutledningars framställning och deras upplösningar, ty allt detta är icke något specifikt för den transscendentala metoden utan är blott en logisk kritik på grundval af de genom den transscendentala analytiken vunna resultaten. Men Kant ställer äfven såsom sin uppgift[2] att visa, att, ehuru de trenne transscendentala idéerna icke kunna direkt hänföras på mot dem korresponderande föremål, de ändock såsom regler för förnuftets empiriska bruk under förutsättning af ett sådant *föremål i idéen* leda till systematisk enhet samt på så vis långt ifrån att strida mot erfarenhetskunskapen utvidga densamma.[3] Det är en nödvändig maxim för förnuftet att handla efter sådana idéer. "Und dieses ist die transscendentale Deduction aller Ideen der speculativen Vernunft, nicht als *constitutiver* Principien der Erweiterung unserer Erkenntniss über mehr Gegenstände, als Erfahrung geben kann, sondern als *regulativer* Principien der systematischen Einheit des Mannigfaltigen der empirischen Erkenntniss überhaupt, welche dadurch in ihren eigenen Grenzen mehr angebaut und berichtigt wird, als es ohne solche Ideen durch den bloszen Gebrauch der Verstandesgrundsätze geschehen könnte". Regulativa blifva dessa idéer, därigenom att i *psykologien* alla själsföreteelser förbindas *som om* själen vore en enkel substans, därigenom att i *kosmologien* serien af naturföreteelsernas betingelser betraktas *som om* den vore oändlig och utan att ett öfversta eller högsta moment antages, dock utan att därför deras intelligibla grunder förnekas, ehuru de icke få införas i företeelsernas sam-

1 *Kant:* Schriften IV s. 215.
2 *Kant:* Kr d. r. V. (Hart.) ss 435 ff.
3 *Kant:* Kr d. r. V. (Hart.) s. 452.

manhang, samt därigenom att i *teologien* allt, som hör till en möjlig erfarenhet, betraktas *som om* det ägde sitt sammanhang genom och sin grund i ett ursprungligt skapande förnuft. Men idéen lämnar blott skemat för att kunna gifva förståndskunskapen systematisk form. "Man verkennt", säger Kant, "sogleich die Bedeutung dieser Idee, wenn man sie für die Behauptung oder auch nur die Voraussetzung einer wirklichen Sache hält".[1] Den transscendentala tankegången ligger alldeles klar i framställningen af idéerna såsom nödvändiga betingelser för, att förnuftet skall kunna fylla sin uppgift att gifva systemets form åt förståndskunskapen. Det obetingade är således en nödvändig uppgift och ligger i den gränslösa fortgången mot all kunskaps systematiska fulländning. "Die Vernunfteinheit ist die Einheit des Systems, und diese systematische Einheit dient der Vernunft nicht objectiv zu einem Grundsatze, um sie über die Gegenstände, sondern subjectiv als Maxime, um sie über alles mögliche empirische Erkenntniss der Gegenstände zu verbreiten. Gleichwohl befördert der systematische Zusammenhang, den die Vernunft dem empirischen Verstandesgebrauche geben kann, nicht allein dessen Ausbreitung, sondern bewährt auch zugleich die Richtigkeit desselben, und das Principium einer solchen systematischen Einheit ist auch objectiv, aber auf unbestimmte Art (*principium vagum*), nicht als constitutives Princip, um etwas in Ansehung seines directen Gegenstandes zu bestimmen, sondern um, als blosz regulativer Grundsatz und Maxime, den empirischen Gebrauch der Vernunft durch Eröffnung neuer Wege, die der Verstand nicht kennt, ins Unendliche (Unbestimmte) zu befördern und zu befestigen, ohne dabei jemals den Gesetzen des empirischen Gebrauchs im Mindesten zuwider zu sein."[2] Den transscendentala tankegången eller den transscendentala metoden visar sig äfven här såsom väsentligen teleologisk. Det gäller alltid att uppvisa, huru vissa handlingar äro nödvändiga betingelser för, att förnuftet skall kunna fortgå mot sitt ändamål. Förnuftet fordrar, att våra kunskaper icke

[1] *Kant:* Kr. d. r. V. (Hart.) s. 458.
[2] *Kant:* Kr. d. r. V. (Hart.) s. 437.

skola utgöra en rapsodi utan att de skola bilda ett system, ty endast då kunna de understödja och befordra förnuftets väsentliga ändamål. Med system menar Kant de mångfaldiga kunskapernas enhet under en idé, som är förnuftsbegreppet om det helas form såvidt genom det både mångfaldens omfång och hvarje moments plats och förhållande till de andra momenten bestämmas. "Der scientifische Vernunftbegriff enthält also den Zweck und die Form des Ganzen, das mit demselben congruirt."[1] Det är ändamålet, som bestämmer allt. Samtliga vetenskaper framgå ur vissa allmänna mänskliga intressen och det är alltid ytterst en idé, hvilken liksom ett frö innehåller dunkelt och "sehr eingewickelt und kaum der mikroskopischen Beobachtung kennbar" alla de olika delarne. Så kunna alla subjektiva försök att filosofera bedömas genom att hänföras till filosofien såsom "eine blosze Idee von einer möglichen Wissenschaft, die nirgend *in concreto* gegeben ist, welcher man sich aber auf mancherlei Wegen zu nähern sucht, so lange, bis der einzige, sehr durch Sinnlichkeit verwachsene Fussteig entdeckt wird, und das bisher verfehlte Nachbild, so weit als es Menschen vergönnt ist, dem Urbilde gleich zu machen gelingt."[2] Detta är den formella sidan, reellt ha alla mänskliga vetenskaper sitt värde såsom medel för mänsklighetens ändamål.[3] Men detta är möjligt blott genom förmedling af en förnuftskunskap ur rena begrepp, hvilken vetenskap, man må benämna den huru man vill, egentligen ingenting annat är än metafysiken eller filosofien i äkta och sträng mening, ty filosofien är "die Wissenschaft von der Beziehung aller Erkenntniss auf die wesentlichen Zwecke der menschlichen Vernunft (*teleologia rationis humanæ*), und der Philosoph ist nicht ein Vernunftkünstler, sondern der Gesetzgeber der menschlichen Vernunft."[4] I detta formella och reella bestämmande af filosofiens begrepp får den transscendentala tanken sitt fullö-

[1] Kr. d. r. V. (Hart.) s. 548.
[2] Kr. d. r. V. „ s. 551.
[3] Kr. d. r. V. „ s. 559.
[4] Kr. d. r. V. „ s. 552.

diga uttryck liksom den transscendentala metoden är den af ett sådant begrepp fordrade arten och formen för det filosofiska tänkandet.

* * *

Transscendentalfilosofien är en central och ledande kraft i modärn filosofisk forskning, men det Kantska systemet tillhör historien. Det väsentliga och värdefulla i Kants gärning ligger icke i, att han gifvit oss ett nytt system. Huru oförgängligt Kant själf än må ha ansett det vara och huru stor betydelse det än af honom och många anhängare tillmättes, så är det dock såsom system något förgånget och har aldrig varit annat än ett bestämdt och begränsadt historiskt faktum. Såsom sådant ingår det i vår lärdom, våra historiska kunskaper. Men den, för hvilken Kants filosofi utan rest uppgår i historiska kunskaper, har aldrig sett det betydelsefulla i Kants verk. Man bör påminna sig Kants egna träffande ord och blott utbyta hans namn mot Wolff's: "Daher hat der, welcher ein System der Philosophie z. B. das Wolff'sche eigentlich gelernt hat, ob er gleich alle Grundsätze, Erklärungen und Beweise, zusammt der Eintheilung des ganzen Lehrgebäudes ins Kopf hätte und alles an den Fingern abzählen könnte, doch keine andere, als vollständige *historische* Erkenntniss der Wolff'schen Philosophie; er weiss und urtheilt nur so viel, als ihm gegeben war! Streitet ihm eine Definition, so weiss er nicht, wo er eine andere hernehmen soll. . . Er hat gut gefasst und behalten, d. i. gelernt, und ist ein Gipsabdruck von einem lebenden Menschen." [1] Men det är icke till gipsaftryck af, vore det än aldrig så stora människor, som filosofien skall göra oss och aldra minst den Kantska filosofien, utan till självständigt forskande andar. Filosofien är icke häller en historisk kunskap, icke en "cognitio ex datis" utan är en rational kunskap, "cognitio ex principiis." Därför kan man strängt taget icke lära filosofi utan på sin höjd att filosofera. Detta har Kant bragt till fullt och klart medvetande och för det är transscendetalfilosofien ett uttömmande bevis. I detta ligger, att Kants epokgörande betydelse icke är

[1] Kr. d. r. V. (Hart.) s, 550.

att söka och finna i hans tänkandes resultat, icke i ett stelnadt system af fixerade begrepp och satser utan i hans tänkandes energi och riktning, i problemställningen och metoden. I transscendentalfilosofien kommer tänkandet till medvetande om sig själf såsom oändlig aktualitet, hvilken också spränger och går utöfver hvarje historiskt realiserad form. Det är därför, som transscendentalfilosofien icke blott lämnar den kunskapsteoretiska begründningen af det 18:de århundradets matematik och naturvetenskap och utgör prolegomena till en metafysik, uteslutande orienterad på matematik och naturvetenskap utan framträder i vår aktuella forskning såsom drifvande kraft och normbildande princip. Huru den modärna naturvetenskapliga kunskapsteorien står i beroende af Kant har t. ex. H. Kleinpeter i en artikel visat med afseende på Mach, Clifford, Stallo m. fl. Det icke minst intressanta och beaktansvärda är härvid, att Kants tankar, i trots af att de merändels fixeras och upptagas från deras lägre och ytliga sidor, hvarigenom deras djupaste betydelse missuppfattas, oförtydbart visa sitt inflytande i kritiken af den gängse dogmatiska naturuppfattningen samt af Kant själf sådan han af dessa auktorer har fattats. Och här visar sig den transscendentala metodens och ståndpunktens egen inneboende kraft. Denna metod gör sig gällande som det vetenskapliga medvetandets självkritik på samma gång som den transscendentala tanken både allt mer inifrån utvecklas till större klarhet och styrka samt eröfrar och bestämmer nya områden. Detta visar sig framför allt i kulturvetenskapernas eller de historiska vetenskapernas logik och kunskapsteori. Långt ifrån att transscendentalfilosofien här skulle nått sin yttersta gräns och därmed skulle kunna betraktas såsom en blott ensidig och i det hela öfvervunnen ståndpunkt, har den säkerligen just på detta område att vänta sina största segrar. "Sieht man", säger F. Medicus,[1] "von der durch das 18. Jahrhundert bedingten Gestalt ab, die die Transscendentalphilosophie bei ihrem grossen Begründer erhalten hat, und zieht man das Methodische daraus hervor, so hat man einen Leitfaden, an dem sich die Probleme der Geschichtsphilosophie in geschlossenem systematischem Aufbau entwickeln". Så är förvisso den kri-

[1] *Fritz Medicus:* Kant und Ranke. Kantstudien VIII s. 192.

tiska filosofien genom sin metod en mäktig faktor i vårt vetenskapliga medvetandes utveckling och därmed i vår kultur. Den har förmåga af själfförnyelse genom att upptaga i sig och beherrska nytt innehåll. Denna filosofi är således icke det intellektuella uttrycket blott för en svunnen kulturepok utan lämnar oss normer för vår starka sträfvan att bringa till klart medvetande sammanhanget i den skiftande mångfalden af bilder och värden i vårt eget pulserande lif. Transscendentalfilosofien — lika litet som någon annan teori — är icke och får icke vara den en gång för alla intagna ståndpunkten, utan är riktningslinien, metoden för en ständig forskning, den är icke sanningen utan kampmedlet i striden för sanningen. Detta ligger ock i Windelbands präktiga ord i hans artikel[1] till firandet af Kants hundraårsminne: "So drängt Alles darauf hin, dass die kritische Philosophie, wenn sie die Lebenskraft, die sie ein Jahrhundertlang bewahrt hat, auch in der Bewältigung der intellektuellen Bedürfnisse der Gegenwart bewähren soll, sich fähig erweisen muss, mit ihrem Begriffsystem eine Weltanschauung zu tragen, welche den geistigen Wertinhalt der Wirklichkeit in sicherem Bewusstsein zu erfassen vermag. Sie hat dazu das Recht und den Beruf, weil sie, den Kantischen Grundlagen gemäss, die Gründe allgemein giltiger und notwendiger Überzeugungen in dem ganzen Umfange menschlicher Kulturthätigkeit im sittlichen und geschichtlichen Leben, in Kunst und Religion ebenso wie in der Wissenschaft zu suchen angewiesen ist. Und diese Aufgabe zu erfüllen, dazu stehen die Zeichen der Zeit nicht ungünstig. Schon erleben wir — fast von Tage zu Tage — einen rapiden Niedergang der naturalistischen Weltanschauung, die nur noch gelegentlich einmal von einem der Alten, die nichts mehr gelernt haben, mit glücklicher Ahnungslosigkeit aufgetischt wird. Unsere Jugend, die die Macht des historischen Lebens in sich fühlt, — sie brennt darauf, ihre gährenden Wertgefühle in klare Begriffe umgesetzt zu finden. Es ist alle Hoffnung, dass der gute Kampf um einen geistigen Lebensinhalt, wie ihn Eucken mit edler Leidenschaft kämpft, zum Siege führe."

[1] *W. Windelband:* Nach hundert Jahren. Kantstudien IX. s. 19.

GÖTEBORGS HÖGSKOLA

ÅRSREDOGÖRELSE

1903—1904

AF

JOHAN VISING
HÖGSKOLANS REKTOR

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI A.-B.
1904

INNEHÅLL:

Under det arbetsår, som nu går till ända, har en högtid inträffat, som samlat allt Sveriges folk i undersåtlig tillgifvenhet och glädjefyllda och tacksamma känslor. Den 21 januari firades öfver hela landet den sjuttiofemte årsdagen af HANS MAJESTÄT KONUNG OSCAR II:s födelse. Den lärda forskningen har städse från KONUNG OSCAR II:s sida åtnjutit den lifligaste uppmuntran och kraftigt personligt understöd, och det var därför naturligt, att universiteten skulle önska bringa honom en särskild hyllning. Sålunda anhöllo de institutioner, som stå under Universitetskanslerens vård, i underdånighet att få genom delegerade uppvakta KONUNGEN på hans födelsedag. Då KONUNGEN emellertid var förhindrad att mottaga denna uppvaktning, frambars dessa institutioners lyckönskan af Universitetskansleren, som inskref deras namn i därför särskildt framlagd anteckningsbok.

I Göteborg firades denna högtidsdag med en fest, som anordnats af åtskilliga stadens korporationer, bland hvilka äfven Högskolan befann sig. Vid denna fest hölls högtidstalet af Professor *Ludvig Stavenow.* I den på aftonen samma dag anordnade illuminationen tog Högskolan en bemärkt del.

En annan bemärkelsedag, värd att högtidlighållas, inföll den 5 februari: hundrade årsdagen af *Johan Ludvig Runebergs* födelse. Till firande af detta stora minne gick Högskolan i författning om att jämte Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälle anordna en åminnelsefest, hvarvid ett af Professor *Paulson* författadt minnestal upplästes af rektor samt Runebergska sånger afsjöngos af en kör under Direktör Liljefors ledning.

En smärtsam förlust har drabbat Högskolan genom Professor *Hjalmar Edgrens* frånfälle den 9 december. Professor

Edgren, som var född 1840, blef efter studier och lärareverksamhet såväl i hemlandet som i främmande länder, i synnerhet i Amerika, 1890 utnämnd till professor i nyeuropeisk lingvistik (med undervisningsskyldighet i germanska språk samt äfven i sanskrit) vid Göteborgs Högskola. Den 13 juli 1891 utsågs han af Styrelsen till Högskolans rektor, sedan Professor *Axel Kock*, utsedd till samma värdighet den 3 januari s. å., anhållit att få afgå. Härigenom tillföll Professor *Edgren* uppgiften att grundlägga formerna för Högskolans inre verksamhet och hennes ställning utåt. Huru väl han lyckats att från första stund bringa Högskolans arbete i rätta spår och rikta dess utvecklingssträfvanden mot de bästa mål samt att bereda henne sympatier i de vidaste kretsar, därom vittnar Högskolans hela följande historia och det tacksamma minne, som Professor *Edgren* för alla tider förvärfvat sig inom Högskolan. Emellertid anhöll Professor *Edgren* om afsked från såväl sin professur som rektoratet från augusti månads utgång 1893, för att mottaga en kallelse till professur vid Nebraska Universitet i Lincoln, U. S. A. Sedan han 1901 lämnat denna befattning och, såsom medlem af Svenska Akademiens Nobelinstitut, bosatt sig vid Djursholm, afled han därstädes den 9 december 1903.

Lärarerådets protokoll af den 2 januari 1904 innehåller följande af rektor uttalade erinringsord om Professor *Edgren:*

"Sedan vi sist voro samlade här, har döden gjort sin första skörd bland Göteborgs Högskolas lärare. Den bortryckte den 9 sistlidne december *Hjalmar Edgren*.

Det var han, som på denna plats först ordnade och ledde vårt gemensamma arbete och gaf det en hållning och en riktning, som vi alltsedan under varm tacksamhet mot honom sökt bevara och fullfölja. Med sin samvetsgrannhet och sitt redbara väsen var han för oss, som stodo vid hans sida, en föresyn i pliktuppfyllelse och nit, och med sin blidhet och älskvärdhet grundlade han denna endräkt och trefnad i samarbetet, som vi alltsedan lyckats bevara. Vi hafva därför i honom förlorat icke blott en man, som varit en utmärkt och afhållen ledare, utan ock en god kamrat och en kär vän.

Vetenskapen och litteraturen förlorar i honom en nitisk

och kärleksfull dyrkare, som gjorde den kär för talrika lärjungar i den gamla och nya världen, och som utöfver den vanliga undervisningen förstod att väcka höga, ideella tankar. Själf hade han sin blick stadigt fästad på lifvets högsta frågor med detta *Excelsior!* till valspråk, som han tolkat i en sång. Må han nu hafva funnit slutlig förklaring och sann frid!"

En viktig utvidgning af Högskolans kompetens har på underdånig ansökan af Högskolans Styrelse och efter Kanslersämbetets tillstyrkande af Kungl. Maj:t medgifvits Högskolan, i det hon genom nådig resolution af den 30 oktober 1903 erhållit rättighet för åren 1904—1908 att anställa och bedöma akademiska disputationer, som falla inom området af de ämnen, i hvilka Högskolan äger examensrätt, och som utgifvas och försvaras af filosofie licentiater, hvilka vid Högskolan undergått licentiatexamen. Med denna rätt först kan Högskolan bringa till fullständig afslutning den vägledning i vetenskapliga studier, hon gifver sina alumner, och med denna rätt har hon vunnit för sig själf och för sina lärjungar den betydande förmån, som består däri, att afhandlingar, som grundläggas under studier vid Högskolan, i sista hand få bedömas af dem, som redan äro med dessa afhandlingar förtrogna. De villkor, på hvilka rätten att anställa disputationer medgifvits Högskolan, äro desamma, som förut bestämts för de enskilda fall, då lärjungar vid Högskolan erhållit rättighet att vid densamma aflägga disputationsprof för doktorsgrad; dessa villkor äro upptagna i Årsredogörelsen 1901—02 s. 11, 12.

På samma gång har Kungl. Maj:t medgifvit Lärarerådet rätt att, efter hemställan hos Kansleren för Rikets Universitet, offentligen utnämna till filosofie doktor den, hvars disputationsprof vid Högskolan blifvit godkändt.

Den år 1893 Högskolan beviljade examensrätt har genom nådig resolution af den 30 oktober 1903 blifvit förlängd till utgången af år 1908.

De materiella förutsättningarna för Högskolans utveckling hafva blifvit frikostigt tillgodosedda genom storartadt del-

tagande af män, som nitälska för vetenskaplig bildning och sätta en ära i att göra uppoffringar för dess sak.

Vi hafva i denna Årsredogörelse liksom i alla de närmast föregående att anteckna bevis på sådan nitälskan från Konsul *Oscar Ekmans* sida. Den 28 juli lät Konsul *Ekman* till Högskolans kassaförvaltare öfverlämna en summa af *Tio tusen (10,000) Kronor*, hvaraf räntan skulle användas till bestridande af kostnaderna för utgifvandet af *Populärt vetenskapliga föreläsningar vid Göteborgs Högskola*. Med denna gåfva, som motsvarade kapitaliseringen af det årliga belopp, Konsul *Ekman* alltsedan 1899 årligen ställt till förfogande för samma ändamål, önskade Herr Konsuln ytterligare visa sitt erkännande af den nyssnämnda publikationens värde och på samma gång, genom att gifva sin donation benämningen *Oscar Ekmans 6 juni fond*, hugfästa minnet af Högskolans första doktorspromotion den 6 juni 1903. Denna fond har i öfverensstämmelse med § 23 i Högskolans Statuter öfverlämnats till Göteborgs Drätselkammare.

Genom denna fond har den publikation, som den är afsedd att understödja, fått i viss mån en ny karaktär. Den var förut ett företag, som satts i gång af ett antal lärare vid Högskolan; den kommer hädanefter att utgöra en del af den verksamhet, som Högskolan såsom sådan åtagit sig. Styrelsen har därför på Lärarerådets förslag fastställt särskilda bestämmelser för denna verksamhetsgren, bestämmelser som enligt Styrelsens protokoll af den 26 november hafva följande lydelse:

1. *Populärt vetenskapliga föreläsningar vid Göteborgs Högskola* utgifvas i tvångsfria häften, hvartdera innehållande i regel en afslutad serie offentliga föreläsningar vid Högskolan.

2. Högskolans Lärareråd utser för kalenderår en redaktionskommitté, bestående af trenne medlemmar, af hvilka en såsom ordförande sköter räkenskaperna och öfriga löpande ärenden. Denna kommitté handhafver ekonomien med redovisningsskyldighet inför Lärarerådet, afgör om föreläsningsseriers intagande i publikationen, ombesörjer tryckningen samt äger att hänskjuta viktigare frågor till Lärarerådets afgörande.

3. Antalet friexemplar till författarne och beloppet af

eventuella författarearfvoden bestämmas af Lärarerådet på kommitténs förslag.

Vidare har Konsul *Ekman*, utöfver den summa af Fyrahundrafemtiotusen Kronor, som han genom skrifvelse af den 9 januari 1901 (se Årsredogörelse 1900—1901 s. 6) ställt till Högskolans förfogande för uppförande af en byggnad, för samma ändamål (10 maj) anslagit ytterligare *Etthundratusen (100,000) Kronor.* Den särskilda afsikten med denna förstärkning af byggnadsfonden är att bereda möjlighet att gifva åt den nya byggnaden en verkligt monumental och värdig karaktär, öfverensstämmande med dess uppgift och med de fordringar, som den af Stadsfullmäktige upplåtna byggnadsplatsen ställer.

Det skall blifva för Högskolan angeläget att visa sin tacksamhet för dessa frikostiga gåfvor genom att bemöda sig att motsvara det vänliga erkännande, som understödet af dess *Populärt vetenskapliga föreläsningar* innebär, och att realisera de förhoppningar om att snart se Högskolan i ett nytt värdigt hem, hvilka äro för byggnadsfondens gifvare så kära.

En storartad yttring af välvilja har också kommit Högskolan till del från Herr *Andrew Carnegie* i Skottland. Enligt meddelande från Konsul *Oscar Ekman* till ordföranden i Högskolans Styrelse har nämligen Herr *Carnegie* till Högskolan donerat *Tiotusen (10,000) £.* Närmare bestämmelser angående denna donation saknas ännu, men den är helt visst afsedd för upprättandet af en professur i engelska språket. Nödvändigheten att inrätta en sådan lärareplats har genom Riksdagens beslut 1903 att dela de germanska språken på två professurer ryckt allt närmare och närmare, och Högskolan har sålunda genom Herr *Carnegies* gåfva satts i tillfälle att tillgodose ett af sina mest trängande behof. Desto större är hennes tacksamhet till gifvaren, och på samma gång hon ger ett uttryck däråt, vill hon också uttala, att hon skattar det som en ära att få infläta Herr *Andrew Carnegies* berömda namn i sin utvecklingshistoria och att få räknas bland de institutioner, som af honom ansetts värda att uppmuntras och inne-

fattas i hans utomordentliga hängifvenhet för höga och ideella ändamål.

På samma gång tack vare denna senaste donation Högskolan torde bli i tillfälle att få en ordinarie lärareplats i engelska, kan hon, synes det, äfven realisera ett annat länge hyst och förut i Högskolans Årsredogörelse framhållet önskemål: inrättandet af en ny professur i klassiska språk, hvartill Konsul *Oscar Ekman* redan gifvit ett betydligt bidrag (föregående Årsredogörelse s. 7). Andra kraf stå naturligtvis vid sidan af dessa, och nya skola alltjämt uppstå, ty det är tydligt, att en institution sådan som Högskolan alltid måste vara betänkt på såväl utvidgning åt skilda håll som konsolidering af det förut befintliga. Särskildt får hon beakta den utveckling, som Staten ger åt sina universitet, för att på de områden, som hon har gemensamma med dessa, om möjligt hålla jämna steg med dem eller åtminstone ej blifva alltför långt efter. De senaste riksdagarne hafva t. ex. vidtagit åtgärder för förbättrande af de akademiska lärarnes ekonomiska ställning; det vore i sin ordning, att dessa åtgärder finge någon motsvarighet vid Högskolan, där i synnerhet pensionsförhållandena lämna åtskilligt öfrigt att önska. Att filosofiens ställning vid Högskolan torde vara i behof att bättre tillgodoses, har redan i föregående Årsredogörelse antydts. Att den betydliga ökningen af Högskolans docentkår framkallat ett kännbart behof af docentstipendier, ligger i öppen dag. Men med blicken på den lyckosamma utveckling, som Högskolan redan fått genom ädelmodiga bildningsvänners understöd, torde hon kunna hysa goda förhoppningar att äfven snart få dessa sina mest framträdande behof fyllda.

För upprätthållande under vårterminen af undervisningen i franska har Högskolan äfven från främmande håll fått mottaga en välkommen gåfva. *Alliance Française* i Paris har nämligen öfverlämnat *Ettusenfemhundra (1,500) francs*, hvaraf 1,000 francs å Herr *Auguste Pellerins* vägnar, såsom bidrag till kostnaderna för en e. o. lärare i franska.

Med en värdefull gåfva har också Herr *August Röhss* hågkommit Högskolan, i det han förärat henne sitt porträtt,

utfördt i olja af artisten Nils Forsberg. Härmed har Högskolans samling af konstnärliga porträtt af sina donatorer fått en välkommen och vacker tillökning.

Äfvenledes har Högskolan haft glädjen af f. Professor *Gustaf Ljunggren*, under många år ordförande i Högskolans Examenskommission, mottaga hans porträtt, fotografiskt reproduceradt efter en oljemålning af Perseus. Det är ett kärt minne af det varma intresse, hvarmed Professor *Ljunggren* deltagit i Högskolans arbete, och den vänlighet och välvilja, han såsom ledare af Högskolans första examina i så rikt mått lät komma Högskolans lärare och lärjungar till del.

Arbetet med Högskolans nybyggnad har ännu ty värr icke öfverskridit förberedelsernas stadium. Sedan de detaljritningar, som i föregående Årsredogörelse s. 8 omnämndes såsom varande under utarbetande, blifvit färdiga och af Byggnadsnämnden i Göteborg godkända, har det nämligen befunnits, att de icke uppfylla de föreskrifna villkoren i afseende på kostnadsberäkning. En ytterligare, partiell omarbetning har därför af samma arkitekter företagits; det är troligt, att den blir färdig under loppet af innevarande sommar, och att således entreprenad på byggnadens uppförande kan utlysas instundande höst.

Inom Kanslersämbetet för Rikets Universitet har den förändringen inträdt, att ny stat för kanslerssekreteraren fastställts af Kungl. Maj:t, hvarjämte vid ämbetet inrättats en amanuensbefattning, som på förordnande tills vidare uppehålles af amanuensen i Kungl. Ecklesiastikdepartementet *Karl Torsten Ulrik Burén* (kanslersbref af 31 dec.).

Till ordförande i Högskolans Examenskommission har Kungl. Maj:t för åren 1904—1908 förordnat professorn vid Universitetet i Lund m. m. *Esaias Henrik Wilhelm Tegnér* (11 dec.). Professor *Tegnér* har förut under åren 1900—1903 varit beklädd med samma uppdrag.

Det åt Landshöfdingen m. m. Friherre *Gustaf Otto Robert Lagerbring* den 27 okt. 1900 meddelade förordnande att vara ordförande i Högskolans Styrelse har af Kungl. Maj:t förnyats (30 okt.) för en tid af tre år eller till utgången af år 1906.

I Styrelsens sammansättning har den förändring inträdt, att Borgmästaren m. m. D:r *Gustaf Svanberg* på egen begäran entledigats från uppdraget att vara ledamot däraf, och att i hans ställe invalts Med. D:r *Fredrik August Oscar Belfrage*. Borgmästare *Svanberg* insattes redan i den beredning, som af Stadsfullmäktige i februari 1885 fick i uppdrag att yttra sig om bästa sättet att realisera de syften, som Fredrik Lundgren och Eduard Magnus haft med sina donationer till en högre undervisningsanstalt i Göteborg. När sedermera denna berednings 1886 ingifna utlåtande föranledde Stadsfullmäktige att remittera ärendet till behandling af en ny och talrikare kommitté, fick Borgmästare *Svanberg* plats äfven i denna, och sedan Stadsfullmäktige den 10 november 1887 beslutat upprätta Göteborgs Högskola, i hvars Styrelse — att börja med en interimsstyrelse — bland andra korporationer Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället hade att välja en ledamot, anförtrodde Kungl. Samhället ledamotskapet åt Borgmästare *Svanberg*. Detta förtroende förnyades sedan alltjämt, senast i november 1902. Emellertid anhöll Borgmästare *Svanberg* i skrifvelse af den 16 december 1903 att blifva befriad från detta uppdrag. I hans ställe valdes Dr *Belfrage*.

Det är således ett långvarigt arbete, som Borgmästare *Svanberg* nedlagt i Högskolans tjänst, och hon erkänner med lifligaste tacksamhet icke blott frukterna af detta arbete, utfördt gemensamt med andra, utan ock det varma personliga intresse, Borgmästare *Svanberg* därvid lagt i dagen för Högskolan själf och hennes uppgift.

I D:r *Belfrage* vet Högskolan sig också hafva erhållit en för vetenskaplig forskning och undervisning varmt intresserad styrelseledamot.

Styrelsens öfriga ledamöter äro, sedan Stadsfullmäktige, Musei Styrelse och Göteborgs Högre Latinläroverks och Real-

läroverkets förenade kollegier omvalt Herrar Rådman *Erik Trana, Ivar Wærn* och Rektor *Rudolf Röding*, hvilka voro i tur att afgå vid slutet af år 1903, desamma som föregående år, nämligen Professor *August Wijkander*, D:r *Philip Leman*, Rådman *Erik Trana*, Ingeniör *Gustaf Ekman*, Herr *Ivar Wærn*, Rektor *Rudolf Röding* samt Högskolans rektor.

Till vice ordförande för år 1904 har Styrelsen återvalt Professor *August Wijkander* och till kassaförvaltare Herr *Ivar Wærn* (Styr. prot. 10 dec.).

Styrelsen har, sedan sista Årsredogörelsen utgafs, haft nio sammanträden; Lärarerådet under samma tid sexton sammanträden.

Sedan på grund af ett riksdagsbeslut af år 1903 Kungl. Maj:t i nådig kungörelse af den 27 november s. å. förordnat, att undervisnings- och examensämnet germanska språk vid statsuniversiteten skulle fördelas på två lärostolar, en för tyska språket och en för engelska språket, hvilken förordning skulle lända till efterrättelse från början af år 1904, inrättade Styrelsen på Lärarerådets förslag vid sidan af den redan befintliga professuren i germanska språk en aflönad docentur i samma ämne (Styr. prot. 26 nov.). Till innehafvare af denna docentur med undervisningsskyldighet i engelska förordnade Styrelsen på Lärarerådets förslag docenten i engelska språket vid Upsala Universitet Fil. D:r *Erik Björkman* (Styr. prot. 11 jan.), hvilket förordnande af Kansleren för Rikets Universitet stadfästes för vårterminen 1904 (kanslersbref af 15 febr.). Under terminens lopp utnämndes emellertid Docenten *Björkman* till professor i nyeuropeisk lingvistik vid Lunds Universitet. I hans ställe har Styrelsen efter förslag af Lärarerådet förordnat docenten i engelska språket vid Upsala Universitet Fil. Dr *Bror Oscar Eilert Ekwall* att vara docent i germanska språk vid Högskolan med undervisningsskyldighet i engelska (Styr. prot. 30 maj). Detta förordnande har ännu icke erhållit Kanslersämbetets stadfästelse.

Då Professor *Björkman* nu lämnar sin verksamhet vid Högskolan, följes han af hennes tacksamhet och lifliga erkän-

nande af den skicklighet och det varma intresse, hvarmed han här fullgjort sitt kall.

Såsom i föregående Årsredogörelse (s. 11) nämnts, har Docenten *Sven Lönborg* för höstterminen haft förordnande att uppehålla den till professuren i geografi (med handelsgeografi) och etnografi hörande undervisningen. Enahanda förordnande har meddelats Docenten *Lönborg* såväl för vårterminen som för instundande hösttermin, ehuruväl förordnandet för sistnämnda termin ännu ej vunnit Kanslerens stadfästelse.

Under årets lopp torde emellertid denna professur kunna besättas med ordinarie innehafvare, då sakkunniges utlåtanden om sökandena inom kort kunna antagas föreligga fullständiga hos Styrelsen.

Den i föregående Årsredogörelse framhållna önskvärdheten af docenters anställande i större utsträckning än förut har föranledt Styrelsen att på Lärarerådets förslag dels genom kallelse, dels efter ansökan förordna flere nya docenter. Såsom sådana hafva sålunda anställts i modern franska lektorn vid Göteborgs Realläroverk Fil. D:r *Gustaf Emil Rodhe* (22 juni 1903), i nordiska språk lektorn vid Göteborgs Latinläroverk Fil. D:r *Gustaf Elof Hellquist* (19 sept.), i nordiska språk och fonetik docenten vid Helsingfors Universitet Fil. D:r *Knut Hugo Pipping* (19 sept.), i teoretisk filosofi Fil. D:r V. D. M. *Anders Theodor Adolf Wallerius* (19 sept.), hvilka förordnanden i vederbörlig ordning af Kansleren stadfästs.

Såsom e. o. lärare i franska har Herr *Paul Barrier*, licencié ès lettres, boursier d'agrégation, haft anställning 1 febr.—31 maj. Medlen för hans anställande hafva, såsom förut nämnts, delvis bestridts af Herr *Auguste Pellerin* och *Alliance Française* i Paris. En afsevärd nytta har vunnits genom den undervisning, Herr *Barrier* meddelat, och som motsvarar den franska lektorns vid statsuniversiteten. Också har Herr *Barrier* visat sig synnerligen väl vuxen sin uppgift.

Från den 26 april till den 13 maj har docenten vid Helsingfors Universitet Fil. D:r *Edvard Westermarck* hållit en serie af sex föreläsningar med ämnen ur sedernas historia. De olika föreläsningarna hafva behandlat *Kvinnans ställning på lägre*

kulturstadier. — Förhållandet mellan föräldrar och barn. — Plikter mot nästan. — Främlingens behandling på lägre kulturstadier. — Religionen och magien. — Magi och ornamentik i Marocko. Det är *S. A. Hedlunds föreläsningsfond*, som bestridt kostnaderna för dessa föreläsningar, hvilka följts med ett mycket stort och berättigadt intresse af ej mindre Högskolans lärjungar än den stora allmänheten. De antecknade åhörarnes antal har utgjort 680.

Tjänstledighet har åtnjutits af Professor *Paulson* dels för hälsans vårdande under september månad samt från och med 26 maj till vårterminens slut, dels på grund af särskildt uppdrag af Högskolan från vårterminens början t. o. m. den 6 februari; af Professor *Norström* för hälsans vårdande från och med den 4 mars till vårterminens slut; af Professor *Stavenow* på grund af offentligt uppdrag från den 8 till den 30 september; af Professor *Kjellén* för utgifvande af vetenskapligt arbete från vårterminens början t. o. m. den 15 mars; af Docenten *Liljeqvist* på enahanda grund under en månad räknad från vårterminens början; af Docenten *Janzon* på grund af sjukdom den 6—16 oktober; af Docenten *Wallerius* för utländsk resa i vetenskapligt syfte från den 1 maj till vårterminens slut (under examensperioden i juni återinträdde Docenten *Wallerius* i tjänst för att deltaga i examinationen och fungera såsom Lärarerådets opponent vid då anställd doktorsdisputation). Dessutom har tillfällig tjänstledighet beviljats en eller annan lärare. Under instundande hösttermin åtnjuter Docenten *Pipping* tjänstledighet för utarbetande af vetenskapligt verk.

Föreläsningar och öfningar togo sin början höstterminen den 8 september, vårterminen den 22 januari.

Om den under arbetsåret meddelade undervisningen hafva de särskilda lärarne lämnat nedanstående uppgifter.

JOHAN VISING,

Fil. D:r, Professor i nyeuropeisk lingvistik (med undervisningsskyldighet i romanska språk), R. N. O.

Romanska språk: Den *encyklopediska inledningen till de romanska språkens studium* har fortsatts från föregående år under 1 t. i veckan och omfattat bibliografiska och metodologiska uppgifter.

Franska: Den *franska formläran i sin historiska utveckling* har likaledes fortsatts från föregående år under 1 t. i veckan och omfattat konjugationen.

Seminarieöfningar hafva hållits 2 t. hvarannan vecka öfver *valda uppgifter ur den franska syntaxen*, hvilka utgjorts af betydelsen och användningen af neutralt *il* och *ce*, betydelsen och användningen af de *historiska tempora*, referat af Rombergs *L'idée de la durée par rapport aux verbes*, användningen af *presens particip* och *gerundium*.

Ofvannämnda kurser hafva hufvudsakligen afsett studier för fil. licentiatexamen.

Praktiska öfningar hafva utgått från analys af fransk stil enligt Plattners *Französische Stilschule* och sedan fortsatts med skriftliga öfversättningar af sagor af R. Gustafson, hvilka öfversättningar granskats af professorn och M. Barrier (1 t. i veckan).

Dessa öfningar hafva varit beräknade för såväl fil. kandidat- som fil. licentiatexamen.

Spanska: Efter afslutandet (i april) af föreläsningarna öfver Fransk historisk formlära har på åhörarnes begäran en föreläsningskurs i spanska påbörjats och har såsom ämne för densamma valts *Pérez Galdós, Doña Perfecta* (1 t. i veckan).

JOHANNES PAULSON,

Fil. D:r, Professor i klassiska språk, R. N. O.

Grekiska: *Euripides Medea. Enskilda föreläsningar* 4 t. i veckan under okt., nov. h. t. *Platons Symposion. Enskilda föreläsningar* 4 t. i veckan under v. t. (fr. o. m. den 11 april 3 t. i veckan).

VITALIS NORSTRÖM,

Fil. D:r, Professor i filosofi.

Filosofiens system: *Det kritiska sanningsbegreppet* offentl. föreläsningar en gång i veckan h. t. fr. o. m. 9 oktober.

Filosofiens historia: *1. Den grekiska filosofiens historia* (3 tim. i veckan h. t.) *2. Medeltidens filosofi* (2 tim. i veckan v. t. till tjänstledigheten i mars).

Filosofiens propedevtik: (2 t. i veckan h. t.; 1 tim. i veckan v. t. till tjänstledigheten i mars).

GUSTAF CEDERSCHIÖLD,

Fil. D:r, Professor i nordiska språk, R. N. O.

Fornnorsk och fornisländsk grammatik: Hufvuddragen af ljud- och formläran (ensk. föreläsningar 2 t. i veckan under h. t.).

Fornnorsk och fornisländsk litteratur: 1:o i förbindelse med den grammatiska kursen, valda stycken ur Wimmers Læsebog; 2:o Skirnismál, Lokasenna, Gróttasǫngr, Rígsþula, Vǫlundarkviđa, Alvíssmál, Hymiskviđa (ensk. förel. 2 t. i veckan under september, oktober samt hela vårterminen); 3:o textkritisk behandling af Elissaga (2 t. i veckan under november); 4:o jfr under *Seminarieöfningar!*

Svensk grammatik: Öfversikt af språkets utveckling (hufvudsakligen med afseende på ljud, böjningsformer och accentförhållanden) från 1200-talet till nutiden (ensk. 2 t. i veckan under början af v. t., 3 t. i veckan från d. 15 mars).

Svensk litteratur: 1:o i samband med grammatikundervisningen valda stycken ur Noreens Altschwedisches Lesebuch; 2:o jfr under *Seminarieöfningar!*

Seminarieöfningarna: (2 t. hvarannan vecka) hafva — då tiden ej upptagits af uppsatsers ventilerande (jfr längre fram!) — behandlat *Tegnérs "Fritjofs saga";* denna dikt har granskats dels i litterärt afseende, hvarvid äfven de isländska källorna ständigt jämförts, dels och hufvudsakligen med hänsyn till språk, stil, metrik och äldre kulturhistoria. Dessutom ha följande af nedannämnda seminariemedlemmar författade afhandlingar ventilerats: "Öfversättning, jämte anmärkningar, af stycket om Knut Lavards död ur Knytlingasaga" af C. L. Sanders, samt: "Referat af R. G:son Bergs bok Om den poetiska friheten i 1800-talets svenska diktning" af G. Hultin.

LUDVIG STAVENOW,

Fil. D:r, Professor i historia och statskunskap (med undervisningsskyldighet i historia).

Nordisk historia: *Sveriges historia efter statshvälfningen 1772 intill revolutionen i mars 1809* (ensk. förel. 4 t. i veckan v. t.)

Behandling af valda uppgifter rörande Sveriges nyare historia (seminarieöfningar 2 t. hvarannan vecka v. t.)

Allmän historia: *Tysklands historia från 1848 till 1871* (ensk. förel. 4 t. i veckan h. t.)

Tolkning och kommentering af Magna Charta (seminarieöfningar 2 t. hvarannan vecka h. t.)

Föreläsningarna öfver Sveriges historia 1772—1809 utgjorde en öfversikt af den politiska och kulturella utvecklingen under dessa år jämte hänvisningar till de tryckta källor och arbeten, som kunna belysa hvarje särskildt moment. Föreläsningarna öfver Tysklands historia 1848—1871 gåfvo inledningsvis en kortare öfversikt öfver tiden 1815—1848 och därpå en mera ingående skildring af Tysklands politiska historia till Tyska rikets upprättande och fre-

den i Frankfurt 1871. Båda dessa föreläsningskurser voro väsentligen afsedda för filosofie kandidatexamen. Höstterminens seminarieöfningar, utgörande tolkning och ingående historisk och rättslig kommentering af den stora engelska frihetsurkunden Magna Charta, voro uteslutande afsedda för licentiatstudier. Vid vårterminens seminarieöfningar, afsedda för såväl kandidat- som licentiatexamina, föredrogos och diskuterades följande uppsatser: *Passevolansfrågans behandling vid riksdagen 1812* (kand. A. V. Vendel), *Förenings- och Säkerhetsaktens tillkomst 1789* (stud. Hj. Essén), *Gustaf III:s skandinaviska politik under hösten 1787* (stud. G. Rexius), *Tillkomsten af religionsfrihetslagen 1781* (stud. Vilhelmina Amos), *Konung Gustaf III:s mord* (stud. G. Hultin).

EMIL LINDBERG,

Fil. D:r, Professor i semitiska språk.

Hebreiska: *Grammatik* jämte explikation och grammatisering, hvarvid genomgåtts kap. XXXVII af Genesis (ensk. förel. 4 tim. i veckan h. t.)

Tolkning af Genesis samt hvarannan gång repetition af den hebreiska grammatiken (ensk. förel. 4 tim., och fr. d. 9 maj 5 tim., i veckan v.t.).

Syriska: *Grammatik* jämte något explikation (ensk. förel. 1 tim. i veckan h. t.).

Tolkning af Marci evangelium kapp. I och II (ensk. förel. 1 tim. i veckan v. t.).

Seminarieöfningar: *Nabateiska inskrifter* (2 tim. hvarannan vecka h. t. och v. t.).

Föreläsningarna öfver *Genesis* hafva fortgått efter ungefär samma plan som föregående läsår. — Föreläsningar i *Syrisk grammatik* hafva varit afsedda för nybegynnare. — De öfver *Marci evangelium* liksom de öfver *Job* hafva, så ofta det ansetts lämpligt och texten gifvit anledning därtill, åtföljts af jämförelser med andra semitiska dialekter, som af åhörarne studerats, i fråga om former och stammar. — Föreläsningarna öfver *Job* ha dessutom under h. t. föregåtts af en tämligen utförlig inledning, omfattande bland annat hypoteser rörande författaren af Jobskriften, tid och rum för affattningen, den nuvarande textens sammansättning m. m. Vidare skärskådades mera ingående till sin olika karaktär i den prosaiska och poetiska delen det problem, som nämnda skrift behandlar. Under vårterminen, då tolkningen af den poetiska delen tog sin början, inleddes denna af en kort öfversikt af forskningen inom den hebreiska metriken, hvarvid Sievers för kort tid sedan utkomna epokgörande arbete ägnades särskild uppmärksamhet. — Under *seminarieöfningarna* ha behandlats N:ris 196—198, 201, 204, 206—208, 212—214 och 221 af Nabateiska inskrifter i Corp. inscript. semit., hvarvid förfarits på samma sätt som förut vid genomgången af hebreiska, feniciska och arameiska inskrifter.

ELIS WADSTEIN,

Fil. D:r, Professor i nyeuropeisk lingvistik (med undervisningsskyldighet i germanska språk).

Nyhögtyska: *Valda dikter af Goethe* enl. Schäfers edition (ensk. förel. 2 t. i veckan h. t.).

Kolb's Lesebuch in Handschriften s. 1—99 (prakt. öfningar 1 t. i veckan h. t.).

En kurs i *fonetik* i förening med praktiska öfningar (2 t. i veckan före och 1 t. i veckan efter påsk v. t.).

Nylågtyska: *Fritz Reuters Olle Kamellen I: Woans ick tau 'ne Fru kamm* (ensk. förel. 1 t. i veckan h. t.).

Fritz Reuters lif och författarskap (5 offentliga förel. v. t.).

Holländska: Det holländska ljudsystemet samt tolkning af texterna i Dijkstra: Holländisch (ensk. förel. 2 t. i veckan efter påsk).

Medellågtyska: Tolkning och kommentering af *Die Nowgoroder Skra* nach der Rigaer Handschrift herausg. v. Schlüter s. 19—31, på *seminarieöfningar* (2 t. hvarannan vecka hela läsåret), hvarvid jämförelse gjorts med Lübecks- och Köpenhamns-affattningarna af denna stadga (med Köpenhamnsaffattningen under användande af själfva handskriften, som benäget utlånats hit af Kgl. Biblioteket i Köpenhamn).

Under *seminarieöfningarna* har äfven förekommit ett referat af Kand. C. Koch af Trautmanns behandling af Hildebrandslied i "Finn und Hildebrand".

Följande *uppsatser* hafva författats af lärjungar under v. t.: *Användningen af vissa prepositioner i Frenssens Jörn Uhl och Stindes Die Familie Buchholz* (af Kand:na W. Cederschiöld och D. Celander) samt *Några exempel till belysande af den tyska genitivens användning såsom beroende af adjektiv och verb* (af stud. H. A. Ling).

EVALD LIDÉN,

Professor, innehafvare af Oscar II:s professur i jämförande språkforskning med sanskrit.

Fornindiska: På enskilda föreläsningar 1 t. i veckan under h. t. behandlades valda *Rigveda-hymner* jämte öfversikt af hjälpmedlen för den vediska litteraturens studium.

På enskilda föreläsningar 2 t. i veckan under v. t. genomgicks *den fornindiska nominalböjningen* jämte viktigare delar af ljudläran, under jämförelse hufvudsakligen med den grekiska och latinska böjningen.

Umbriska och oskiska: se seminarieöfningar!

Germansk språkhistoria: Under enskilda föreläsningar 2 t. i veckan under h. t. och 1 t. i veckan under v. t. behandlades valda delar af germansk, före-

trädesvis *nordisk ordhistoria*, hvarvid ett antal typiska och mera utbredda ordfamiljer belystes från ordbildningens, ljudlärans och betydelselärans synpunkt.

Under enskilda föreläsningar 1 t. i veckan under v. t. behandlades *gotiska texter* med utförlig språkhistorisk kommentar.

Seminarieöfningarna — 2 t. hvarannan vecka hela läsåret — ha varit ägnade åt tolkning af de *iguvinska inskrifterna*, hvarjämte hufvuddragen af umbriskans och oskiskans ljud- och formlära blifvit genomgångna. Öfningarna ansluta sig till föregående års föreläsningar öfver latinsk språkhistoria.

De offentliga föreläsningarna (7 timmar under h. t.) hade till ämne: *Drag ur forninderna̱s lif.*

OTTO SYLWAN,

Fil. D:r, Professor i estetik med litteratur- och konsthistoria.

Svensk litteraturhistoria: V. t. (3 t. i veckan jan.—mars, 4 t. april—maj) enskilda föreläsningar med repetitioner under form af examinatorium öfver *1700- och 1800-talens litteratur* med hufvudpunkterna af den dansk-norska, hvilken kurs afsett att meddela det väsentligaste af kunskapsfordringarne för betyget godkänd i fil. kand.-examen. — Seminarieöfningar, afsedda för dem, som bereda sig till fil. lic.-examen v. t. (på särskildt öfverenskomna tider), vid hvilka diskussioner hållits öfver tvänne afhandlingar, författade af kand. L. A. Molin om *Geijers uppsatser om folkvisan* och af kand. S. A. Grén Broberg om *Fosforisternas förhållande till den tyska litteraturen* 1803—1809. — Praktiska öfningar (v. t. 1 t. i veckan jan.—mars) i metrik med ledning af N. Beckmans "Grunddragen af den svenska versläran".

Allmän litteraturhistoria: H. t. (3 t. i veckan) enskilda föreläsningar öfver *romantikens tidehvarf.*

Konsthistoria: H. t. (2 t. i veckan) enskilda föreläsningar om *renässansens byggnadskonst norr om Alperna.*

Estetik: V. t. (1 t. i veckan jan.—febr.) enskilda föreläsningar, hvarvid genomgåtts en propedeutisk kurs i *poetik* med anslutning till E. Wrangels "Om diktkonsten".

RUDOLF KJELLÉN,

Fil. D:r, Professor i statskunskap med statistik.

Statskunskap: *1809 års regeringsform* (ensk. förel. 2 tim. i veckan h. t.)
Norges grundlov (ensk. förel. 3 tim. i veckan v. t.);
Svensk statsrätt (prakt. öfningar 2 tim. hvarannan vecka under hela läsåret)

Statistik: *De skandinaviska ländernas politiska statistik* (ensk. förel. 2 tim. i veckan h. t. och 1 tim. v. t.).

Kursen i regeringsformen bildade fortsättning och afslutning på den v. t. 1903 påbegynta propedevtiska handledningen i Sveriges främsta grundlag.

Äfven de statistiska föreläsningarne hafva utgjort en fortsättningskurs, så till vida som de knutit sig till den allmänna framställning af samtidens geopolitik och statistik, hvilken nu efter fyra läsår föreligger fullbordad. Under höstterminen behandlades Finland, Norge och Danmark, under vårterminen Sverige, och har därvid liksom förut (se föreg. Årsredogörelse s. 19) ägnats en närmare uppmärksamhet åt frågor af större intresse, såsom Skandinaviens gränsförhållanden, Norges sjöfart och kommunikationer, Danmarks landtbruk.

De praktiska öfningarne hafva pågått med tvänne deltagare under h. t. och en under v. t. De inleddes med en föreläsning-öfver *Principerna vid grundlagstolkning* samt hafva sedan rört sig om följande uppgifter: *Regeringsformens primat* bland rikets grundlagar, *Begreppet fundamentallag* i äldre statsrätt, *Lag- och författningsbegreppen* i 1809—10 års statsrätt, *Civilt ämbete* i R F § 45, *Justitieombudsmanna-institutionens* historiska förutsättningar och tillkomst vid 1809 års riksdag samt *Konstitutionella frågor vid 1812 års riksdag* (De ultramarinska besittningarne, Passevolansen, Konungens frihet att köpa tullbevillningen samt Statsregleringen).

GUSTAF F. STEFFEN,

Fil. D:r, Professor i nationalekonomi och sociologi.

Nationalekonomi: *De nationalekonomiska grundbegreppen* (ensk. förel. 2 t. i veckan h. t.);

Allmän nationalekonomi, särskildt pänninge- och bankväsen (ensk. förel. 2 t. i veckan v. t.);

Råämnesproduktionens historia och teori (ensk. förel. 2 t. i veckan h. t.);

Handelns nationalekonomi samt handelspolitikens historia och teori (ensk. förel. 2 t. i veckan v. t.).

Sociologi: *De sociologiska grundföreteelserna* (ensk. förel. 1 t. i veckan h. t.).

Seminarieöfningar: *Valda uppgifter ur den teoretiska nationalekonomien* .(2 t. hvarannan vecka v. t.).

I öfverensstämmelse med den på våren 1904 fastställda studieplanen för ämnet *nationalekonomi* hafva de enskilda nationalekonomiska föreläsningarna under 2 t. i veckan h. t. och v. t. varit lämpade för betyget *godkänd* i filosofie kandidatexamen, i det de omfattat den *allmänna nationalekonomiens grundbegrepp* och *viktigaste teorier* samt mer utförligt behandlat *pänninge-, kredit- och*

bankväsendets teori och historia. Seminarieöfningarna omfattade uppsatsskrifning och diskussioner öfver de *nationalekonomiska teoriernas historia* från antiken till midten af 1800-talet samt voro afsedda att bibringa en väsentlig del af de högre kunskaper, som fordras för betyget *med beröm godkänd* i filosofie kandidatexamen. De enskilda föreläsningarna öfver *råämnesproduktionens historia och teori* samt öfver *handelns nationalekonomi och handelspolitikens historia och teori* ingå i den för betyget *berömlig* i filosofie kandidatexamen afsedda kursen i *speciell nationalekonomi.*

De sociologiska föreläsningarna behandlade Spencers *Sociology* samt den viktigaste senare sociologiska litteraturen med afseende på kunskapsfordringarna i sociologisk propedeutik för betyget *med beröm godkänd* i filosofie kandidatexamen.

Elever i Göteborgs Handelsinstituts och Chalmersska Institutets högsta klasser hafva såsom auskultanter bevistat föreläsningarna öfver den allmänna nationalekonomiens grundbegrepp och viktigaste teorier samt de nationalekonomiska seminarieöfningarna. Handelsinstitutets elever hafva, efter af mig verkställd pröfning, erhållit vitsord för sina insikter.

SVEN LÖNBORG,

Fil. D:r, Docent vid Uppsala Universitet, förordnad att uppehålla den med professuren i geografi (med handelsgeografi) och etnografi förenade undervisningen.

Allmän geografi: En propedeutisk kurs i allmän geografi (3 t. i veckan under hela läsåret). Härvid har genomgåtts (under h. t.) klimatologi och oceanografi samt af jordytans dynamik de endogena företeelserna och (under v. t.) de exogena fenomenen, landets morfologi samt biogeografi.

Etnografi: (1 t. i veckan under v. t.) Öfversikt af människoraserna, naturfolkens kultur, samhällen och religion; de nordamerikanska indianstammarne.

Seminarieöfningarne: (2 t. hvarannan vecka under h. t.) hafva behandlat valda delar af antropogeografien med anknytning till Ratzels antropogeografiska arbeten. Härvid hafva hållits föredrag om äldre åsikter om naturförhållandenas inflytande på människan (hr Naumann), om fastland och öar i antropogeografiskt afseende (hr Hellsten), om haf, sjöar och floder (hr Eriksson), om folktätheten i Sverige i dess sammanhang med fysiskt geografiska faktorer (hr Rexius) och om befolkningstätheten i Norge (fr. Sörensen).

LARS WÅHLIN,

Fil. D:r, Bibliotekarie, Docent i klassisk filologi.

Grekiska: *Elementär kurs i homerisk grammatik* (ensk. förel. med repetitionsförhör 2 t. i veckan h. t.)

Enskilda föreläsningar öfver Nya testamentets språkbruk jämte läsning af *Apostlagärningarna* (2 t. i veckan v. t.)

Stilskrifning (1 t. i veckan hela läsåret).

Vid läsningen af Apostlagärningarna ha lärjungarna själfva öfversatt texten, hvarefter denna öfversättning kritiserats samt anmärkningar af språklig och textkritisk art bifogats. Läsningen har omfattat de 8 första kapitlen.

EFRAIM LILJEQVIST,

Fil. D:r, Docent i filosofi.

Den filosofiska statsläran: (ensk. föreläsningar 2 tim. i veckan under h. t. och dessutom 1 tim. kollokvium per vecka öfver det under föreläsningarna behandlade).

Filosofiens historia: (ensk. föreläsningar med examinatorium 6 tim. i veckan under v. t.).

Höstterminens föreläsningar med kollokvium ha närmast afsett studier för filosofie kandidatexamen. Vårterminens föreläsningar med examinatorium utgjorde en propedevtisk kurs för filosofie kandidatexamen och de förberedande examina. Föreläsaren hade under höstterminen reducerad undervisningsskyldighet och under vårterminens första månad tjänstledighet.

ELIAS JANZON,

Fil. D.r, Docent i klassisk filologi.

Horatii Epistlar, första boken, samt Ars poetica (ensk. förel. 3 tim. i v. h. t. och v. t. före påsk).

Taciti Historiae, första boken (ensk. förel. 3 tim. i v. v. t. efter påsk).

Propertii Elegiae (seminarieöfningar 2 tim. hvarannan vecka hela läsåret).

Skriftliga exercitier i latin (1 tim. i veckan hela läsåret).

Seminarieöfningarna hafva bestått i kritisk och exegetisk behandling af Propertius-texten på grund af hufvudsakligen Lachmanns kritiska edition af år 1816 och Rothsteins exegetiska af år 1898. Deltagarne hafva turvis, en för hvar gång, fungerat såsom föredragande, och föredragandens framställning har diskuterats och kompletterats af de öfriga deltagarne samt ledaren af öfningarna. Denne har vid två seminariesammankomster föredragit *Prolegomena till Propertius-studiet.* Dessutom hafva fyra timmar ägnats åt ventilering af seminariemedlemmen Nils Z. W. Palms uppsats *De vita Propertii.*

CARL THULIN,

Fil. D:r, Docent i klassisk filologi.

Plautus, Asinaria (ensk. förel. 1 t. i veckan under hela läsåret).

EMIL RODHE,

Fil. D:r, Lektor, Docent i modern franska.

Engelska: Tolkning af valda stycken ur Robert Brownings dikter (ensk. förel. 1 t. i veckan h. t.).

Italienska: En propedevtisk kurs, hufvudsakligen omfattande uttals- och innanläsningsöfningar, därjämte något grammatik och öfversättning (1 t. hvarannan vecka v. t.).

ELOF HELLQUIST,

Fil. D:r, Lektor, Docent i nordiska språk.

Jämförande indoeuropeisk ljudlära: På enskilda föreläsningar 1 t. i veckan har genomgåtts det indoeuropeiska sonantsystemet, hvarvid framställningen koncentrerat sig kring de germanska och klassiska språken samt sanskrit; viktigare punkter af konsonant- och ordbildningsläran ha dessutom vidrörts.

HUGO PIPPING,

Fil. D:r, Docent i nordiska språk och fonetik.

Allmän fonetik (ensk. föreläsningar 2 tim. i veckan under febr., mars och april).

ADOLF WALLERIUS,

Fil. Dr., Docent i teoretisk filosofi.

Seminarieöfningar: Herman Schwartz' Etik (2 t. hvarannan vecka under h. t.), hvilket af deltagarna turvis refererats, så att arbetet i sin helhet blifvit genomgånget och under diskussionen kritiseradt.

ERIK BJÖRKMAN,

Fil. D:r, Docent i germanska språk med undervisningsskyldighet i engelska, utn. e. o. professor vid Lunds universitet.

Engelska språkets ljudhistoria (enskilda föreläsningar 2 tim. i veckan under v. t.).

Engelsk fonetik (ensk. föreläsningar 1 tim. i veckan under v. t.).

Seminarieöfningar: Valda stycken ur Kluge, Mittelenglisches Lesebuch (2 tim. hvarannan vecka under mars—maj månader).

Pro-seminarieöfningar: Jacobs, At Sunwich Port, därefter Tennyson's Godiva och In Memoriam (2 tim. hvarannan vecka).

PAUL BARRIER,

Licencié ès lettres, boursier d'agrégation, e. o. lärare i franska.

Le mouvement poétique au XIXe siècle utgjorde ämnet för en serie enskilda föreläsningar med tillträde äfven för auskultanter 1 t. i veckan v. t. Inledningsvis behandlades närmast föregående litteraturepoker.

Explication d'auteurs, 1 t. i veckan v. t., med tillträde äfven för auskultanter, utgjorde ämnet för en annan föreläsningsserie, under hvilken skilda författare alltifrån Villon till våra dagar behandlades.

Läsning af franska författare och samtalsöfningar förehades 1 t. i veckan v. t. med Högskolans lärjungar.

Nedanstående skrifter och uppsatser hafva sedan förra Årsredogörelsens utgifvande blifvit af Högskolans lärare publicerade eller äro under tryckning.

A. U. Bååth:

Wagners sagor I. Tannhäuser och sångarstriden på Wartburg. Stockholm. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Dikter och *uppsatser* i tidningar.

Gustaf Cederschiöld:

Svensk namnforskning, i Nordisk tidskrift, utg. af Letterstedtska föreningen, Sthlm 1904.

Tillsammans med *V. Olander:*

Svensk uppsatsskrifning på skolans lägre och mellersta stadier. II. Öfningsbok för lärjungar. Tredje, betydligt tillökade upplagan. Lund 1903, samt

Svensk språklära för folkskolor och allmänna läroverkens lägre klasser. Lund 1904.

Har medverkat vid redaktionen och tryckningen af de under läsåret utgifna eller under utgifning varande häftena af *Ordbok öfver svenska språket,* utg. af Svenska Akademien.

Elof Hellquist:

Bidrag till nordisk språkhistoria (i Nordisk Tidsskrift för Filologi 3 R XII).

Studier öfver de svenska sjönamnens härledning och historia (i Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen, xx. 1), två häften.

Bidrag till nordisk ord- och namnforskning (i Nordiska studier, tillägnade Adolf Noreen).

Om de svenska ortnamnen på -inge och -unge (i Göteborgs Högskolas Årsskrift; under tryckning).

Har medverkat vid redaktionen och tryckningen af de under läsåret utgifna häftena af *Ordbok öfver svenska språket*, utgifven af Svenska Akademien.

Elias Janzon:

Sexti Propertii Elegiæ. Relegit et suecice convertit Elias Janzon. I. Liber primus (= Göteborgs Högskolas Årsskrift 1904, II).

Rudolf Kjellén:

Bidrag till Sveriges endogena geografi, VII: *Nya basaltfyndigheter i Skåne*, Geol. Fören. Förh. 1903, ss. 320—329.

Tegnebyfenomenet. Om de förändrade siktlinjerna öfver fast berg inom vissa delar af Bohuslän, Ymer 1903, ss. 387—459.

Bland småländska ruiner. Fem artiklar i Göt. Aftonblad, juli 1903.

Stockholm-Narvik-Trondhjem. Sex resebref ibm, sept. och okt. 1903.

Till liberalismens karaktäristik. Tre artiklar i Stockholmsbladet, aug. och sept. 1903.

Smärre *tidningsartiklar* i nationell och internationell politik, hufvudsakligen i Stockholmsbladet, 1903—1904.

Evald Lidén:

Blandade språkhistoriska bidrag. I, i Göteborgs Högskolas Årsskrift 1904.

Got. *hrōt*, i Nordiska studier, tillägnade Adolf Noreen på hans 50-årsdag.

Ur Indernas lif, i Göteborgs Handels- och Sjöfarts-tidning 1903, n:o 286 B, 292 B, 296 B.

Artiklar i språkliga ämnen i Nordisk Familjebok, Ny upplaga, band I, II.

Efraim Liljeqvist:

Meinongs allmänna värdeteori. En undersökning. I Göteborgs Högskolas Årsskrift X.

O. E. Lindberg:

Religiösa meditationer och stämningar, tredje saml., Göteb. 1903.

Uppsatser i Göteborgs Handels- och Sjöfarts-tidning hvarannan vecka.

Skisser och recensioner i tidningar och tidskrifter.

Sven Lönborg:

Sveriges karta. Tiden till omkring 1850. Upsala 1903.

Historisk geografi. Ymer 1903.

Till frågan om Upplands äldre kartografi. Upplands fornminnesförenings Tidskrift XXIV.

Primitiva samhällen. Ymer 1904.

Recensioner i Ymer samt smärre *artiklar* i Nordisk Familjebok (Bjarmer, Birkarlar, Behaim m. fl.).

Om religionsundervisningen. I Årsredogörelsen för Göteborgs högre samskola 1903—1904.

Johannes Paulson:

Komedier af Aristophanes II (= Populärt vetenskapliga föreläsningar vid Göteborgs Högskola XIX).

Johan Ludvig Runeberg. Tal vid minnesfesten i Göteborg den 5 februari 1904.

Svar med anledning af Beckmans uppsats "Klassiska teorier och svensk metrik" i Språk och Stil III.

Anmälningar: *Äschylos' Sieben gegen Theben.* Mit erklärenden Anmerkungen von N. Wecklein (N. T. for Filologi. Tredje Række XII. 1.) *M. Minucii Felicis Octavius.* Recensuit et praefatus est Herm. Boenig (N. T. for Filologi. Tredje Raekke. XII. 3). *Sexti Propertii Elegiæ.* Relegit et suecice convertit Elias Janzon I. Liber primus. (Nordisk Tidskrift. Utg. af Letterstedtska föreningen. Tredje häftet 1904).

Hugo Pipping:

Bidrag till Eddametriken i "Skrifter, utgifna af Svenska Litteratursällskapet i Finland" LIX.

Kvantitet och dynamisk accent i "Språk och Stil" 1903.

Om Pilgårdsstenen i "Nordiska studier, tillägnade Adolf Noreen".

Nya gotländska studier i "Göteborgs Högskolas Årsskrift" 1904.

Emil Rodhe:

Essais de Philologie moderne, III. Notes critiques sur la syntaxe et la phraséologie du français moderne. Göteborg, Wettergren & Kerber. 1903.

Förslag till öfversättning af franska och tyska studentstilarna, v. t. 1903 (i Pedagogisk Tidskrift).

Franz Hoffmann, Heute mir morgen dir. Mit Anmerkungen. Sthm. Fritze. 1904.

Gustav Freytag, Aus den Kreuzzügen. Mit Anmerkungen. Sthm. Fritze. 1904.

Ludvig Stavenow:

Sveriges Historia intill tjugonde seklet. Del VIII: häft. 1—2. Sthm. 1904.

Sakkunnigutlåtande. (Uti Handlingar rörande tillsättandet af professuren i historia vid Lunds Universitet. Lund 1904.)

Recension af Hj. Hedens afhandling: Studier till Danmarks Reformationshistoria från Fredrik I:s död till slutet af Grefvefejden (Hist. Tidskrift 1903).

Recension af Carl Grimbergs afhandling: De diplomatiska förbindelserna mellan Sverige och Preussen 1804—1808. (Hist. Tidskrift 1903).

Tal vid högtidliga firandet af konung Oskar II:s 75 årsdag. (Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning för den 23 jan. 1904).

Artiklar i Nordisk Familjebok (nya upplagan).

Gustaf F. Steffen:

Om sambandet mellan handelns och handelspolitikens uppgifter, i Ekonomisk Tidskrift, 1903 och 1904.

Studien zur Geschichte der englischen Lohnarbeiter mit besonderer Berücksichtigung der Veränderungen ihrer Lebenshaltungen. Zweiter Band. Stuttgart, Hobbing & Bückle, 1904.

Otto Sylwan:

Svensk literatur vid adertonhundratalets midt (1830—1860). N:o XVIII af Populärt vetenskapliga föreläsningar vid Göteborgs Högskola.

Recensioner i Nordisk Tidskrift och i Sydsvenska Dagbladet Snällposten.

Elis Wadstein:

Till tolkningen af Vedelspangstenen II. (I Nordiska Studier, tillägnade Adolf Noreen på hans 50-årsdag d. 13 mars 1904).

Johan Vising:

Den provensalska trubadurdiktningen. N:o XX af Populärt vetenskapliga föreläsningar vid Göteborgs Högskola.

Artiklarne *Anglonormannisch* i Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie VI.

Har ock utgifvit denna *Årsredogörelse.*

Lars Wåhlin:

Har redigerat och utgifvit *Nordisk Universitetstidskrift* 4:e årg. samt författat smärre artiklar däri.

Bland sådana af Högskolans lärare under det gångna läsåret företagna resor och erhållna förtroendeuppdrag eller utmärkelser, hvilka stå i samband med deras vetenskapliga eller litterära verksamhet, må följande här anföras.

Erik Björkman: Utnämndes den 15 april till e. o. professor i nyeuropeisk lingvistik med undervisningsskyldighet i germanska språk.

A. U. Bååth: Har erhållit ett af Svenska Akademiens stipendier till vittra författare.

Gustaf Cederschiöld: Utnämndes den 1 dec. till riddare af k. Nordstjärneorden. Invaldes mars 1904 till utländsk medlem i Videnskabsselskabet i Kristiania.

Elof Hellquist: Har af K. Maj:t tillerkänts ett anslag af allmänna medel å 800 kr. såsom understöd till tryckningen af ett arbete öfver de svenska sjönamnens härledning och historia;
invalts till medlem af Geografisk-antropologiska sällskapet i Stockholm.

Rudolf Kjellén: Företog under sommarferien 1903, liksom föregående tvänne somrar, en del studieresor och utflykter för insamlande af material till ett geografiskt arbete. (Juli en vecka i Bohuslän, Augusti tre veckor i mellersta och norra Skandinavien, September en vecka i Skåne m. m.).

Evald Lidén: Utsågs af Göteborgs K. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälle att representera detsamma vid Internationella Amerikanistkongressen i Stuttgart år 1904.

Emil Rodhe: Företog sommaren 1903 en resa till Tyskland, som delvis afsåg språkstudier.

Ludvig Stavenow: Anmodades af humanistiska sektionen i Lund att såsom sakkunnig inkomma med utlåtande rörande de sökande till ordinarie professuren i historia därstädes.

Gustaf F. Steffen: Anmodades af Styrelsen för Stockholms Högskola att såsom sakkunnig inkomma med utlåtande rörande lämpligheten af att genom kallelse besätta den nyinrättade professuren i nationalekonomi med finansvetenskap vid Högskolan.

Otto Sylwan: Har kallats till korresponderande ledamot af Svenska Litteratursällskapet i Finland.

Adolf Wallerius: Har på resestipendium ur Kungl. och Hvitfeldtska fonderna under sista delen af v. t. anträdt en vetenskaplig studieresa till Tyskland.

Johan Vising: Utnämndes i september till riddare af Franska Hederslegionen.

Till ledamöter af redaktionskommittéen för Högskolans *Årsskrift* har Lärarerådet för 1904 omvalt Professorerna *Vising* och *Norström* samt Bibliotekarien *Wåhlin* och till revisorer af *Årsskriftens* räkenskaper för 1903 utsett Professorerna *Sylwan* och *Kjellén* (Lärarer. prot. 2 jan.).

Årsskriftens nionde band, årgången 1903, har utkommit och innehåller:

1. De diplomatiska förbindelserna mellan Sverige och Preussen 1804—1808. Af *Carl Grimberg.*

2. Studier till Danmarks reformationshistoria från Fredrik I:s död till slutet af Grefvefejden. Af *Hjalmar Heden.*

3. Studier i den franska romanen om Horn. I. Af *Johan Vising.*

4. Beiträge zur Erklärung des Hildebrandsliedes. Von *Elis Wadstein.*

Årsredogörelse 1902—1903.

Af *Populärt vetenskapliga Föreläsningar vid Göteborgs Högskola* hafva häftena XVIII—XX under året utkommit. De innehålla:

XVIII. Svensk litteratur vid adertonhundratalets midt (1830—60). Af *Otto Sylwan.*

XIX. Komedier af Aristophanes. II. Af *Johannes Paulson.*

XX. Den provensalska trubadurdiktningen. Af *Johan Vising.*

Till ledamöter af redaktionskommittéen för denna publikation hafva utsetts Professorerna *Stavenow, Cederschiöld* och *Sylwan.*

Det *Filologiska Samfundet* har under läsåret haft 6 sammankomster, vid hvilka föredrag hållits af följande bland Högskolans lärare och lärjungar:

Elof Hellquist: Några etymologiska och mytologiska bidrag.

O. E. Lindberg: Kortfattad redogörelse för Sievers hebreiska metrik.

Josua Mjöberg: Ett folkloristiskt bidrag.

Hugo Pipping: Om Pilgårdsstenen.

Elis Wadstein: Till tolkningen af ett par danska runstenar.

Johan Vising: Om stil och stilistiker.

Dessutom hafva föredrag hållits af

O. P. Behm: Birkbeck Literary and Scientific Institution i London.

Vilh. Lundström: En ny gestalt i den byzantinska litteraturhistorien.

Rudolf Röding: Utgräfningarna på Kreta och Greklands äldsta historia.

Medlemmarnes antal utgör vid läsårets slut 46.

Af Högskolans undervisning hafva under året begagnat sig:

Lärjungar (Ordningsstadgan § 7) under h. t. 88, under v. t. 80. Af dessa äro 68 namn gemensamma för båda terminernas kataloger. De kvinnliga studerandes antal har varit 11 både h. t. och v. t.

Under h. t. inskrefvos 22 nya lärjungar, under v. t. 10.

Enligt uppgift till vårterminens katalog hafva lärjungarne beredt sig för följande examina:

Filosofie licentiatexamen	15
„ kandidatexamen	33
„ „ efterpröfning	5
Teologisk filosofisk examen	8
Juridisk „ „	1
„ preliminär „	2

Sexton studerande hafva icke uppgifvit sig afse någon särskild examen.

Samtlige studerande, som bereda sig för filosofie licentiatexamen, hafva aflagt filosofie kandidatexamen.

Auskultanter (Ordningsstadgan § 13) hafva under h. t. antecknat sig ett antal af 58, under v. t. till ett antal af 48. Största delen af höstterminens auskultanter och samtlige vårterminens auskultanter hafva utgjorts af elever vid härvarande Handelsinstitut och Chalmers tekniska läroanstalt, hvilka begagnat sig af undervisningen i nationalekonomi. Dessutom hafva under v. t. 46 biljetter lösts till Herr *Barriers* båda franska föreläsningsserier.

Såsom *åhörare* af de offentliga föreläsningarna (Ordningsstadgan § 14) hafva antecknat sig (utan frånräkning af samma namn, där det förekommer vid två eller flere serier) under h. t. till tvenne serier 605 personer, under v. t. till trenne serier 1173 personer.

Följande examina hafva under läsåret vid Högskolan aflagts:

Sept. 1903 (afslutad 4 sept.):

Fil. stud. *W. Cederschiöld* fil. kand.-ex.[2]
,, ,, *Ester Carlberg* fil. kand.-ex.[2]
,, ,, *Sigfrid Palmgren* fil. kand.-ex.[1]
,, ,, *Axel L. Ahlmark* fil. kand.-ex.[1]
,, ,, *P. Norberg* fil. kand.-ex.[1]
,, ,, *Th. Gustaf Cederberg* teol. fil. ex.[1]
Fil. kand. *Viktor Fredborg* efterpröfning i latin.

December 1903 (afslutad den 5 december):

Fil. stud. *C. D. Marcus* fil. kand.-ex.[2]
,, ,, *Alf Dannberg* fil. kand.-ex.[2]
,, ,, *C. G. Larson* fil. kand.-ex.[2]
,, ,, *P. R. G. Elander* fil. kand.-ex.[2]
,, ,, *Sven Carlson* teol. fil. ex.[2]
,, ,, *A. D. Jansson* teol. fil. ex.[2]
,, ,, *Karl Rydin* jur. fil. ex.
,, ,, *Gustaf Gyllenkrok* jur. fil. ex.
,, ,, *Axel Levan* teol. fil. ex.[1]
Fil. kand. *Elias Törnquist* efterpröfning för fil. kand.-ex. i geografi.

Mars 1904 (afslutad 10 mars):

Fil. stud. *Th. G. Cederberg* teol. fil. ex.[2]
Fil. kand. *Carl Koch* fil. lic.-ex.[1]
Fil. stud. *Th. Celander* fil. kand.-ex.[1]
,, ,, *Sigrid Braathen* fil. kand.-ex.[1]
Fil. kand. *C. G. Hellsten* efterpröfning i geografi.

Juni 1904 (afslutad 6 juni):

Fil. stud. *S. Palmgren* fil. kand -ex.[2]
„ „ *Sigrid Braathen* fil. kand.-ex.[2]
„ „ *Axel L. Ahlmark* fil kand.-ex.[2]
„ „ *P. Norberg* fil. kand.-ex.[2]
„ „ *A. Levan* teol. fil.-ex.[2]
„ „ *F. G. Forsberg* teol. fil.-ex.
Fil. kand. *J. Lundén* fil. lic.-ex.[1]
Fil. stud. *C. E. Naumann* fil. kand.-ex.[1]
„ „ *H. A. Ling* fil. kand.-ex.[1]
Fil. kand. *Anna Sörensen* efterpröfning i geografi.
„ „ *D. Celander* efterpröfning i romanska språk och tyska.

Den 7 juni aflade fil. lic. *Axel Lagerwall* disputationsprof för fil. doktorsgraden med en afhandling om *Transscendentalfilosofiens problem och metod hos Kant.*

Förut hafva på grund af särskild ansökan disputationsprof för doktorsgraden aflagts den 15 sept. 1902 af fil. lic. *Ad. Wallerius* med afhandling: *Platon mot Protagoras och sensualismen. Kritisk studie till den grekiska filosofiens historia;* den 3 juni 1903 af fil. lic. *Carl Grimberg* med afhandling *De diplomatiska förbindelserna mellan Sverige och Preussen 1804—08;* den 4 juni 1903 af fil. lic. *Hj. Heden* med afhandling *Studier till Danmarks reformationshistoria från Fredrik I:s död till slutet af Grefvefejden;* den 5 juni 1903 af fil. lic. *K. Fredlund* med afhandling *Carl Fredrik Dahlgren, Hans lif och diktning, en litteraturhistorisk studie I.*

I följande fall, där Högskolan icke ägt själfskrifna examinatorer, har Examenskommissionens ordförande, med stöd af bestämmelserna i Kungl. Maj:ts resolution af den 17 juni 1893, till examinator förordnat annan lärare vid Högskolan, nämligen:

Sept. 1903	Docenten	*Wåhlin*	att examinera	i *grekiska;*
	„	*Liljeqvist*	„ „	i *praktisk filosofi;*
	„	*Janzon*	„ „	i *latin;*
Dec. 1903	Docenten	*Wåhlin*	„ „	i *grekiska;*
	„	*Liljeqvist*	„ „	i *praktisk filosofi;*
	„	*Lönborg*	„ „	i *geografi;*
Mars 1904	Docenten	*Lönborg*	„ „	i *geografi;*
	„	*Liljequist*	„ „	i *praktisk filosofi;*

Mars 1904	Docenten	*Wallerius*	att examinera	i	*teoretisk filosofi;*
	„	*Björkman*	„ „	i	*engelska;*
Juni 1904	Docenten	*Lönborg*	„ „	i	*geografi;*
	„	*Wåhlin*	„ „	i	*grekiska;*
	„	*Liljeqvist*	„ „	i	*teor. o. prakt. fil*
	„	*Janzon*	„ „	i	*latin;*
	„	*Wallerius*	„ „	i	*teoretisk filosofi;*
	Professor	*Björkman*	„ „	i	*engelska.*

Högskolans stipendier hafva af Lärarerådet utdelats på följande sätt:

af räntan å *David Carnegies* stipendiefond (Kr. 20,000) 400 Kronor till fil. lic. *A. Lagerwall*, 400 Kronor till fil. kand. *F. Palmér;*

af *James Carnegies* stipendiemedel, Kr. 1,500, 300 Kronor till hvar och en af studerandena *S. Brisman, W. Nyman, A. Ahlmark, S. Palmgren* och *C. G. Larson.*

Dessutom hafva af *Kungl. och Hvitfeldtska Stipendieinrättningen* efter förslag af Lärarerådet stipendier å 200 Kronor tilldelats fil. kand. *J. Lundén*, fil. stud. *Th. Celander*, fil. stud. *I. Peters* och fil. kand. *S. Brisman.*

Samma inrättning har af öfverskottsmedel tilldelat resestipendier åt följande Högskolans lärare och lärjungar: docenten *A. Wallerius* (500 Kr.), fil. lic. *A. Lagerwall* (1,000 Kr.), fil. kand. *S. Brisman* (750 kr.), fil. kand. *A. L. Molin* (400 Kr.).

Göthilda-stiftelsens stipendium, å Kr. 250, har tilldelats fil. kand. R. *Elander.*

Amanda Cervins stipendier, å Kr. 150, ha tilldelats studerandena *S. Carlson* och *G. Cederberg.*

"Ungdomsväns" stipendie- och premiemedel, med samma välvilja skänkta i år som föregående år, hafva fördelats på följande sätt: stipendierna, å Kr. 200, af Studentföreningen till studerandena *Th. Celander, J. Rahmn* och *Hj. Essén;* premiet, å Kr. 400, af Lärarerådet till fil. dr *C. Grimberg* för hans i december 1902 afslutade fil. licentiatexamen.

Ur den af bibliotekarien vid *Göteborgs Stadsbibliotek* — med hvilket Högskolans bibliotek är förenadt — till Stads-

fullmäktige afgifna årsberättelsen för kalenderåret 1903 må här anföras följande:

Antalet besökande har utgjort 19,497 (mot 17,255 år 1902) eller i medeltal 64,56 per dag (mot 57,13).

Till begagnande å stället hafva, utom referensbibliotekets böcker, framtagits 12,478 band (mot 9,697 år 1902); till utlåning ha utlämnats 6,932 (mot 5,406).

Från offentliga bibliotek å andra orter ha förmedlats 171 boklån (mot 99 år 1902). I elfva fall har Stadsbiblioteket kunnat göra återtjänst med lån till andra bibliotek.

Accessionskatalogen upptager 2,746 n:r (mot 2,739 år 1902). Härtill komma 159 tidskrifter och från Kungl. Justitiedepartementet erhållna landsortstidningar.

Dessutom hafva särdeles värdefulla gåfvor öfverlämnats till biblioteket, nämligen dels framlidne D:r Stuxbergs boksamling af en gifvare, som vill vara onämnd, dels framlidne öfverbibliotekarien Grefve C. Snoilskys bibliotek af Konsul *O. Ekman*, Fru *Sophie Ekman*, f. *Kurck*, samt andre sekreterarne i Kungl. Utrikesdepartementet Herrar *E. Hallin* och *H. Bildt*. Denna dyrbara boksamling har på ett synnerligen välkommet sätt kompletterat bibliotekets äldre svenska litteratur.

Bokinköp ha verkställts för Kr. 9,710:13, bindning för Kr. 2,741:32. Af Högskolans extra anslag för bokinköp ha dessutom utbetalts Kr. 461:44.

Till ledamot af Biblioteksstyrelsen har Högskolans Styrelse omvalt Professor *Vising*, i tur att afgå, för åren 1904—05.

Högskolans fonder uppgingo, enligt Drätselkammarens till Styrelsen inlämnade redogörelse, vid ingången af år 1904 till följande belopp:

Edvard Magnus' fond	Kr.	334,100:—
Lundgrenska fonden	„	586,000:—
David Carnegies fond	„	552,944:89
Oscar Ekmans fonder	„	455,000:—
Göteborgs undervisningsfond	„	39,091:07
Transport	Kr.	1,967,135:96

Transport	Kr.	1,967,135: 96
David Carnegies stipendiefond	,,	20,000: —
Pensionsfonden	,,	70,222: —
Göteborgs Högskolas Gustaf Adolfs fond..	,,	30,000: —
Olof Olofson Wijks minne................	,,	100,000: —
James Carnegies donationsfond	,,	50,000: —
Aron Philipssons donationsfond	,,	10,000: —
August Röhss' donationsfond	,,	350,000: —
Olof Wijks donationsfond	,,	150,000: —
Dispositionsfonden	,,	209,943: 67
Summa	Kr.	2,957,301: 63

Motsvarande summa vid ingången af år 1903 var Kr. 2,896,538: 69.

Af Högskolans fonder voro den 31 dec. placerade mot hypotek af obligationer och inteckningar i fastigheter till 4½ % ränta Kr. 2,342,000: —; i Sveriges Allmänna Hypoteksbanks obligationer à 5% Kr. 202,500: —, à 4% Kr. 55,200; i Helsingborgs stads obligationer af 1902 à 4½% Kr. 292,000: —; innestående å giroräkning Kr. 65,601 : 63.

Behållningen å årsanslagets konto utgjorde vid samma tid Kr. 54,538: 18 (mot 45,356: 20 den 31 dec. 1902) och den kontanta behållningen i rektorsexpeditionens kassa Kr. 91: 70. Samtliga Högskolans tillgångar utgjorde således vid ingången af år 1904 Kr. 3,011,931: 51.

Till revisorer af Högskolans räkenskaper för år 1904 har Kungl. Maj:t utsett Lektor *J. Österberg* med Lektor *C. A. Mebius* som suppleant; Stadsfullmäktige hafva utsett Handlanden *Carl Ossian Kjellberg* och Rektor *Artur Bendixson* med Handlanden *Ralph O. Evers* som suppleant.

Undervisningen tager nästa hösttermin sin början torsdagen den 8 september.

Göteborg den 15 juni 1904.

Johan Vising.

Pris: 6 Kronor.

GÖTEBORG
WALD. ZACHRISSONS BOKTRYCKERI A.-B. 1904

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 04891 1989